దునా" యని మనసు నిబ్బరము చేసికొని పదంపడి యీఛత్రప
వతీప్రబంధరచనకుఁ బ్రారంభించి మత్ప్రియసఖులలో నొక
రిద్దఱు విద్యార్థులసాహాయ్యంబునఁ గతిపయమాసంబులలో
సమాప్తిగావించియుఁ గారణాంతరములచే నింతపర్యంతము పుస్త
కము వెలయింపఁ జాలకుంటిని. ధనముకంటెఁ బేరుకీర్తులు ఆర్
జించుటయే మదాశయంబగుటఁ జేసి గ్రంథంబును స్వయముగా
ముద్రింపించుకొనక విజయవాడనివాసియు మా బావయు నగు
శ్రీయుత గూడూరి లక్ష్మణరావుపంతుల ప్రోత్సాహమున న
య్యది బందరుపురాంధ్రభాషాభివర్ధనిసంఘము వారికి సమర్పిం
చినాఁడను.

ఈ గ్రంథరచనయందు నాకుఁ దోడ్పడిన పుస్తకములు
(1) 'మాక్మిలన్సు కింగురీడరు' లో "శివాజియు సన్న్యాసియు"
అను శీర్షికతో వ్రాయఁబడినపాఠమును (2) కీ॥ శే॥ లగు న
న్యాయమూర్తి రానడిగారి మహారాష్ట్రవిజృంభణమును (3) శ్రీ
యుత చిల్లరిగ శ్రీనివాసరావుగారి మహారాష్ట్రచారిత్రమును (4)
శ్రీయుత కొమరరాజు లక్ష్మణరావుగారి శివాజిచరిత్రమును; ఇందు
మొదటఁ జెప్పఁబడిన పాఠమునుండియే సంభాషణలు (Dialo-
gues) మున్నగునవి కొన్ని యించుమించుగాఁ దద్విషయసం
దర్భానుసారముగా నీనవలలోఁ బొందుపఱచియుంటిని. మొట్ట
మొదట సన్న్యాసివధతోడనే కథ సాంతముచేయవలెనని నిర్ణ
యించియు సందుఁగల కథాభాగము నెక్కువగాఁ బెంచుటకు
గాను మఱికొంతచరిత్రాంశము కల్పుకోవలసివచ్చినది.
చరిత్రాంశములు ముఖ్యముగా శ్రీనివాసరావుగారి గ్రంథము
నుండియే తీసికొనియుంటిని. కాని యీయంశములకును మరాఠ

భాషలో లిఖింపఁబడియున్న యంశములకును నించుక భేదములు గలవని యిటీవల వింటిని. అయినను నిటువంటిస్వల్పభేదములు చిత్రకావ్యములలోఁ బాటింపఁ బనిలేదని యెఱింగి యూరకుంటిని.

శివాజీకిని విజాపురివారికిని మొదటిలో రగులుకొనిన స్పర్ధానుబంధకథానుక్రమంబును బిదప నుభయులకు స్వరాష్ట్రసంరక్షణార్థసంగతిని సంప్రాప్తించు మైత్రీవిశేషంబును బ్రస్తుత దేశకాల ప్రభుత్వస్థితిగతుల ననుసరించి సరసముగా నిరూపించుటయేకాక యాయాచోట్ల రాజభక్తియు ధర్మాసక్తియు స్వజనరక్తియు మానవులగువారికి నత్యావశ్యకములని విశదపఱచితిని. నాకవిత యీ ప్రథమప్రయత్నమగుటకతన లోపంబు లిందు కొన్ని గల్గియుండవచ్చును. ఒకప్రూఫుషీటును జూచుకొంటకు సరి సమయము నక్కడక్కడ నల్లరిమల్లరదోషములు కొన్ని దొర్లియుండవచ్చును. లోపంబులును దోషంబులును రెండవకూర్పున సవరించుకొనఁ నుద్దేశించియున్న నన్నుఁ బ్రాజ్ఞులు మన్నింతురు గాక.

ఈ పుస్తకములోఁగల ప్రభావతికిని పురాణములలో సుప్రసిద్ధమైనయట్టి ప్రభావతికిని సంబంధము లేదు. కాన నీనవల వ్రాసినకథ ప్రద్యుమ్నోపాఖ్యానకథ కాదని యెఱుంగునది. ఈ కల్పితకథాసందర్భములో నానేర్చుకొలందిఁ జారిత్రాంశములు గూర్చియుంటిని. ఇందువచ్చు ప్రధానకల్పితపాత్రలు.—

1. ప్రభావతి, (తదీయజనకులు,) 2. లలితాదేవి, 3. రామారావు, 4. విశాలాక్షి (బాలాజిచెల్లెలు), విజాపురిలోనుండి సమాచారము శివాజీకిఁ దెల్పుడుచేయుచున్న నారాయణుఁడను

వాని భేతాళుండని వాడియుంటిని. తక్కినసంగతులు చదువరులకు సులువుగాఁ దెలిసికోవచ్చునని యింతటితో విరమించుచున్నాను.

నా 'ప్రభావతి' కృతి నిర్విఘ్నంబుగా సాగించిన నాకులదైవమగు శ్రీమజ్జగన్నాథుని బ్రణమిల్లి గ్రంథరచన కవకాశము గల్గించిన మజ్జనకులగు సుభద్రమ సాధ్వీరంగనాథులను నమస్కరించి, అస్మత్కవితాభివృద్ధికిఁ గారణులైన బ్రహ్మశ్రీ వడ్డాది సుబ్బరాయ, కవిరాజు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి ప్రముఖులం బ్రస్తుతించి, కావ్యరచనకుఁ బ్రేరేపించిన శ్రీయుత బచ్చు నరసింహస్వామి,పరాంకుశ రామమూర్తి ముఖసుహృద్బంధువులం బ్రశంసించి యచ్చటచ్చటఁ గొన్ని తగినమార్పులు చేయించి నాకుఁ గొంతమట్టుకు సహాయభూతులైన మా బావమఱఁది సోదరులును గాలేజివిద్యార్థులు నగు చిరంజీవి బచ్చు జగన్నాథదాసు న్యాయపతి లక్ష్మీనరసింహస్వామిసఖులను భూషించి, వేగముగాఁ బుస్తకము ప్రకటించుటకు సహకారులైన మ॥గూడపూరు లక్ష్మణరావుపంతులుగారిని చిరం॥ మా పెదతండ్రికుమారుండగు వేంకటరమణమూర్తిపంతులను శ్లాఘించి, వెండియు నా ప్రబంధరచనకు నుపయోగపడినచారిత్రములు వ్రాసిన శ్రీయుత కొమరరాజు లక్ష్మణరావు దివానుగారికిని, శ్రీయుత చిల్లరిగె శ్రీనివాసరావుగారికిని, కథారచనఁగూర్చి యొకటిరెండు మంచి సలహాలు దయచేసిన వకీలు కాళేశ్వరరావుగారికిని, కొంతవఱకు నవలను బరిశీలించి వ్యాకరణాదిదోషములు లేవని నిర్ధారణపఱచిన శతావధాని బ్రహ్మశ్రీ. చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారికిని, నవలను బరిగ్రహించి తగుమాత్రపుసవరణలుచేసి యచ్చే

ర్తించిన సంఘము పూర్వకార్యదర్శియు హైకోర్టువకీలు నగు వేమవరపు రామదాసుపంతులగారికిని బదంపడి అతిశీఘ్రకాలములో నీగ్రంథమును చక్కఁగ నచ్చొత్తించిన మెసర్సు వావిళ్ల, రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారికిని భాషాభిమానులగు తక్కుంగల బందరుసంఘకార్యనిర్వాహకులకును వినయపూర్వకముగాఁ గృతజ్ఞతాసూచకవందనము లర్పించుచున్నాను.

తే. ఇందుఁ గల్గినదోషంబు • లెల్ల మాని
గుణము లొదలఁ గొనుఁడు మ్రొ • క్కెదను మీకు
లోకశంకరులార సు • శ్లోకులార
సరసమతులార విద్యాప్ర • చారులార.

తే. కలిని బంచసహస్రాబ్ద • ములు గడచిన
పిదప నచ్చుసాధారణఁ • బేర్మి నీప్ర
భావతీచిత్రకావ్యంబు • వ్రాసినాఁడు
గాదెకులజుండు శ్రీజగ • న్నాథమూర్తి.

బరంపురము
28-6-1911

బుధవిధేయుఁడు,
గాదె, శ్రీజగన్నాథస్వామి.

శ్రీరామచంద్రాయనమః.

పంచరత్నములు.

సీ. ఘనులజీవితములు • కల్పించు నెయ్యది
యాంధ్రజాతికి విద్య • యతిశయిల్లఁ
చిత్రకావ్యంబులు • సృజియించు నెయ్యది
యాంధ్రజాతికి విద్య • యతిశయిల్ల
వాస్తుశాస్త్రంబులు • ప్రచురించు నెయ్యది
యాంధ్రజాతికి విద్య • యతిశయిల్ల
ప్రకృతికళాంశముల్ • ప్రకటించు నెయ్యది
యాంధ్రజాతికి విద్య • యతిశయిల్ల
గీ. అట్టి బహులవిద్యాప్రద • మై తనర్చు
'నాంధ్రభాషాభివర్ధని' • యనెడుసంఘ
మరి స్థాపించు నట్టికృ • తార్థులు చిర
కీర్తులై మించుఁగాక మా • కృష్ణుకరుణ.

గీ. ప్రజలు విద్యాధికులయిన • భరతఖండ
మొందు వర్ధిల్లు నని యాత్మ • నెఱిఁగి మీరు
నిల్పినట్టిమాసంఘంబు • నేడు చూడఁ
గవులకుఁ గరావలంబమై • ఖ్యాతికెక్కె.

సీ. అరయ మీతోడ వియ్యంబు • నందుకొనఁగ
వచ్చినాఁడ మీసమ్మతి • యిచ్చినయెడ

వెంటనే ముహూర్తముపెట్టి • పెండ్లి చెన్న
పట్టణమునఁ గావింతము • వైభవముగ.

క. కలవారియింటికంటెను
బలగము గలవారియింటఁ • బడివేయుట నెం
దులకును మంచిది యని పె
ద్దలంద్రు మీసంఘ మెల్లఁ • దగు మాసుతకున్.

ఉ. ఎంచగమాంప్రభావతి య•హీనగుణాకరసాధ్వియాటచేఁ
గొంచెముదిద్దనేర్చినను•గోలయుబేలయుఁగాక యెందువ
ర్తించు సుశీలయై సకల•నారిజనస్తుతయై రహించు గ
ల్పించును జే ర్ప్రతిష్ఠ యొగిఁ • బెంచెడువారికిఁ గాం
చువారికిన్.

గీ. 'ఆంధ్రభాషాభివర్ధని' • యనెడు పేర
గ్రాలుసంఘము కార్యని•ర్వాహకులకు
రహిఁ సమర్పించె నీపంచ•రత్నములను
గాదెకులజుండు శ్రీజగన్నాథసుకవి.

మిత్రవిజ్ఞాపనము.

చ. నిరుపమదేశభక్తియును • నిశ్చలబుద్ధియు ధర్మసక్తియున్
సరసవచోవిలాసతయు • శాస్త్రవిధేయతఁ గీర్తిలోలతన్
గురుతరచాతురీగరిమఁ • గోవిదభావముఁ గల్గి మించు వే
మ్వారకులరామదాసకృతి•నూమకప్రార్థనచిత్తగింపుఁడీ.

గీ. ఆర్య వెస మీరె సవరించి • యస్మదీయ
పుస్తకము నచ్చువేయింపఁ • బూనుకొందు
మంచు వాగ్దాన మాడిఁ గా•వించుకతన
నొసఁగుచున్నాఁడ గ్రంథ మే • నొప్పిదలను.

గీ. ఆడితప్పనివిమీఁబోటి • యార్యులకును
దిరుగఁ జెప్ప టంతగ నవ•సరమె లేదు
కాని ప్రస్తుత మీరలు • కార్యదర్శి
పదము వదలుట నిటు చెప్ప•వలసివచ్చె.

గీ. మనకు బృందావనపురి సం•ప్రాప్తమైన
స్నేహ మెన్నటి కిటువలె • స్థిరముగాగ
నుండవలె ననియేకోరు•చుంటి వేమ
వంపుకుల రామదాస ధీ•వరవిధేయ.

ఆర్యులారా!

ప్రస్తుతకాలంబునఁ బండితాభిప్రాయములందును యోగ్యతాపత్రికలందు విలువ చాలఁదగ్గిపోయినదనుమాట నే నెఱుంగకపోలేదుకాని వానికిఁ దగినవిలువ వానికి నుండు ననియెంచి నమోనాకు (మచ్చుకు) గా నొకరిద్దఱియభిప్రాయములనుమాత్ర మిందు పొందుపఱుచుచున్నాను.

పండితాభిప్రాయములు.

శ్రీగాదె జగన్నాథస్వామిపంతులుగారు రచించినప్రభావతి యనునీవచనప్రబంధమును జాలవఱకు నేనుజూచియుంటిని. వీరికి సనాతనాచారములం దభిమానము ననురాగమునుండు. అది సూచించుచు నీగ్రంథము వ్రాయఁబడిన ట్లూహింపనై యున్నది. నే వినినంతవఱకుఁ గథాసందర్భ మనుకూలముగా నేయున్నది. శైలియుఁ బేలవముగాలేక నాతికఠినమ్మృదుమధురముగా నున్నది. వీరికి వచనరచన కిదియే ప్రథమప్రయత్నమైనను, ప్రస్తు

తము బయలుదేరుచున్న నవలల కీనవల తీసిపోవునది కాదని నా యభిప్రాయము. భాషాభిమానులిట్టిగ్రంథములు వ్రాసినవారికిఁ బ్రోత్సాహము గల్గించి మఱికొన్నిగ్రంథములు వ్రాయింపఁ జేయఁగలరని నమ్ముచున్నాఁడను.

28-12-10
రాజమండ్రి.

ఇట్లు,
కవిరాజు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

The public has already had a specimen of Mr. Gade Jagannadhaswami Pantulu's Telugu scholarship in his lucid metrical translation of Mukundamala. He has now come forward with a Telugu novel and has chosen a page from Maharatta history for his plot. The author shows a close acquaintance with historical facts and has made few departures from them. The cause of differences between Sivaji and the Sultan of Bijapur and their consequent reconciliation is very skilfully explained. Certain passages in the work bear out a striking resemblance to the sentences of Ranade. In fact the author seems to have studied Ranade's Work on the subject and has kept throughout his own the spirit of that Great Indian. The novel is quite in accordance with modern taste. It is laid out on the lines of an English novel and is one of the few works where an attempt is made to be guided by western

canonsof criticism. The attempt, I am inclined to think, has been to a great extent successful. The several characters therein, especially those of Sivaji and Pujari incognito, have been happily developed. Sivaji is represented throughout as a patriot of a very high order, with no motive for his activity but the welfare of his country. The author followed Ranade in taking great pains to root out and dispel the popular notion that the Mahrattas are a set of freebooters with no aim other than plunder, that the greatest of them was only an audacions leader of a marauding host. The dialogues between Sivaji and his mother, between Sivaji and Panthoji, unravel to a great extent the patriotic nature of Sivaji's work. There are here and there a few touches of religious sentiment. The conversations of Ramados are a store house of wisdom. Tho author has sometimes shown an originality of thought in his descriptions. The strikingly beautiful description of sunset on the eve of Fazil's death may be cited as an instance. The plot, though long and complicated, is interesting to the end. The style too seems to be simple enough and the work easily intelligible even to a student of the High School standard. The novel deserves good encouragement from everyone that has at heart the progress and improvement of Telugu Literature.

BERHAMPORE, 18th Nov. 1910.

B. NARASIMHASWAMI, B.A.B.L.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమతే రామకృష్ణాయనమః.

ప్రభావతి.

మొదటి ప్రకరణము.

శ్రీమద్భరతఖండంబునఁ జెలువొందు పశ్చిమసముద్రతీరమునఁ గోంకణదేశముగలదు. ఆజనాంతంబున నుత్తరంబునుండి దక్షిణంబుదనుక గొలుసువలె నల్లిబిల్లియై వ్యాపించిన గొప్పపర్వతపంక్తి యలరారుచుండును. ప్రతివర్షంబున సంభవించు బలవత్తరమైన తుపానులవలనఁ జెలరేగి మిక్కిలి యుల్లోలకల్లోలముగానుండు యవనవనధిపొంగి పొర్లకుండఁజేయుటకై దైవనిర్మితంబైన చెలియలికట్టయోయన నాగట్టులమట్టువార్ధివఱకు వ్యాపించియుండును. ఆయద్రిపంక్తి యత్యున్నతంబైన శిఖరములవలనను గౌతమీ కృష్ణ వేణీ ముఖ్యమహానదులకు జన్మస్థలమగుటవలనను హిందూస్థానమున రెండవహిమవత్పర్వతశ్రేణిమాడ్కి నెంతయు విరాజిల్లుచుండు. కాని తదుపరిభాగము హిమాచలమువలె మంచుచేఁ గప్పఁబడక నానావిధవృక్షసందోహమునకు బహువిధపక్షిసంతానంబునకు నాటపట్టగుటయేకాక సమశీతోష్ణాదిస్థితులచేఁ బాలింపఁబడుటవలన నెటఁజూచినను నందనోపవనతుల్యంబగు నుద్యానవనంబులుగల్గి రమ్యంబై సకలజంతునివాసయోగ్యంబై చూపఱకుఁ గనుపండువుచేయుచుండును. ఈపర్వతపంక్తి దక్షిణభాగంబు మలయాభిఖ్యతోడను నుత్తరభాగము సహ్యానామంబుతోడ నొప్పుచుండు. ఆహా! అందీసహ్యాద్రిపంక్తిమహిమ యేమని వర్ణింపవచ్చును. హిందూరాజ్యలక్ష్మి బలాత్కారముగాఁ బరిగ్రహించిన ప్రచండమహమ్మ

దీయులతోఁ దలపడి యిన్నూరుసంవత్సరంబులు హోరాహోరిగాఁ బోరాడి భారతులకు సుఖజీవనము కల్పించిన శూరాగ్రేసరులగు మహారాష్ట్రకేసరులకు జన్మస్థానమై తదీయపాలనమున మిక్కిలి వైభవము గాంచెను. స్వాభావసిద్ధముగా నీకనుమలచరియలలో నేర్పడిన శత్రుదుర్భేద్యంబులగు వేనవేల దుర్గంబులను జతురంగబలాదులచే మఱింత దిట్టపఱచుకొని మరాటధీయులు నిజరాజ్యరక్షణము గావించుకొనుచుండిరి.

ఇట్టి దుర్గంబులనే యాకాలమువారు పట్టణంబులుగాను బల్లెలుగాను జేసికొని స్వాతంత్ర్యశ్రీ ననుభవించుచుండిరి. సహ్యాద్రిశ్రేణికిని బ్రాగ్భాగంబునఁ దులజాపురమను నొకగ్రామముండెను. దాని కాపేరందుండు దేవతఁబట్టి యే వచ్చియుండనోపు. ఒకనాటి ప్రాతఃకాలంబున నొకబ్రాహ్మణుండు రుద్రాక్షమాలలు తనకంఠ మలంకరింపఁగా మోకాలుదిగని మాసినయొకయంగవస్త్రము దాల్చుకొనియాతులజాదుర్గకోవిలయరుగుమీఁదనధివసించియుండెను. ఆతండు బక్కపలచని యెఱ్ఱని మేనును ముడుతలుపడినమోమును గల్గియుంటచే వయస్సు నిజముగాఁ బరార్థము దాటనివాఁడయ్యు షష్టివర్ష వయస్కుండు వోలెఁ జూపట్టుచుండెను. అప్పుడే నిద్దురనుండి లేచినవాఁడౌటచేతనో మఱే కారణముచేతనోకాని యాతనిముఖంబు దైన్యముద్ర వహించియుండెను. ప్రభాతకాలము సాత్త్వికకాలమౌటవలన నెల్లప్రాణులకు నుత్సాహదాయియై యెరి కార్యములలో వారిని బ్రవేశపెట్టు మహోపకారియయ్యును నాటిదిన మాగ్రామస్థుల నట్లుచేయలేకుంటఁజేసి యాయూరేమియు సందడిలేక యత్తఱి నడురేయిగతి నిశ్శబ్దముగానుండెను. ఇట్లు పాడారుచుండిన యూరిమధ్యమునఁ గల యాలయములోఁ గూర్చుండిన యాపాఱుండు తనలోఁ దా నొక్కింతసేపేమో గొణఁగుకొనుచుఁ బదంపడి యిట్లు విలపింపఁదొడంగెను. “హా! పరమాత్మా! ఎంతచేసితే! యుపకారం బొనరించిననా కిట్టియిక్కట్టు రాఁజెల్లునే? పరభుకుమారికఁ గాపాడిన దోషంబునకు నాకుశిక్షయైనందులకు విచారింపను. కాని యిస్సిరో! ఏపాపమెఱుంగని గ్రామస్థులేల హింసింపఁబడవలె! ఔరా! తురుష్కులదౌర్జన్య మేమనిచెప్పఁగలను. నాపుత్రకళత్రంబుల గొంపోవుటయుఁ

గోడు పౌరులద్రవ్యంబుల హరించిరి. అనేకధేనువులను వధించిరి. మఱియుఁ గొందఱిని బలాత్కారముగా బానిసలఁజేసికొనఁ దీసికొనిపోయిరి. గోసాధువుల సంరక్షింపఁ బ్రతిజ్ఞవట్టిన శివాజిమహారాజు పాలించుసీమలోనుండియు మా కీసంకటంబులు తప్పినవి కావుకదా! ధర్మకర్తయు ధర్మరక్షకుండు నగు భగవంతుండే కలికధీనుండై ధర్మవిధ్వంసకులపట్ల నుపేక్షించుచుండఁగా శివాజిరా జేమిచేయఁగలఁడు? అక్కటా! నాదారతనూజులు దక్కుదురే! ఇంకను వారిసంయోగంబు సిద్ధించునే! మావారు పరులపాలైననుసరే రామోజి కుటుంబమైనను సురక్షితముగాఁ బోఁగలదో లేదో? హా! తులజామాతా! నీ విట్లు పరిభవింపఁబడుట కెట్లొప్పుకొంటివో కదా? జగజ్జననియగు నిన్ను నీవే రక్షించుకోలేనితఱి మమ్ము గాపాడకుంటివన్న నేమిప్రయోజనము? మహిషాసురభండాసురాదులను నిర్మూలింపఁజేసిననీ కీయావనబలం బెంత? శ్రీకృష్ణనిర్యాణానంతరమున నర్జునుండు ద్వారకావాసులనెల్లఁ గిరాతులబారినుండి తప్పింపఁగలిగెనే? కాలము ప్రతికూలముగా నున్నసమయమున నెంతటిఘనులైనను నీచులచేతిలోఁజిక్కి చిక్కులువడుదురుకదా! తల్లీ! మావలెనే నీవు కూడ గాలాధీనురాలవౌట కరం బచ్చెరువుగానున్నది. ఇంతకు మాకర్మమిట్లులుండ నెవ్వారి నేమన్న నేమి లాభము? భక్తిశ్రద్ధలతో నిన్ను జిరకాలంబునుండి పూజించుచు వచ్చినదానికి నిదియా ప్రతిఫలము? ఓహో! ఇంక నాభార్యాకుమారులకు దూరుండనై చచ్చినదాఁక నిట్లు కుందవలసినదేనా? అని యిట్లు శోకించుచుఁ బ్రక్కనున్న గోడపై జాఱఁబడి పెద్దనిట్టూర్పునిగిడించుచుతఱి నొక్కపాంథుఁ డయ్యరుగుదరికిఁ బ్రాపించి యిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను.

బాటసారి—ఆర్యా! ఈ గ్రామము పేరేమి? తమ నామధేయమేమి? ఈ పాడుదేవళమువద్దనుంటకుఁ గతంబేమి?

పూజారి—ఈగ్రామమును దులజాపురమందురు. నేనీకోవెలపూజారిని. నా పేరు శంకరభట్టు.

బాటసారి—గుడిమాడఁ బాడుపడియున్నట్లున్నదే! దీనికి మీరు పూజారి ననుచున్నారు. నాకేమియు బోధపడకున్నది.

పూజారి—ఆర్యా! నిన్ననే యొకతురుష్కసేనాని తన యవన బలంబుతోవచ్చి యీ దేవళము నాశనముచేసి గ్రామస్థుల సర్వస్వము గొనుకొని పోయినాడు.

బాట—గోవిప్రకాంతాది సాధుసత్తుల గాపాడ కంకణము కట్టుకొన్న శివాజిమహారాజు పాలించుచున్న దేశములోఁగూడ నిట్టియనర్థంబులు పుట్టు చున్నవికదా!

పూజారి—మాకర్మ మిట్లులుండఁగా నమ్మహారాజేమి చేయఁగలఁడు? దేవళములు మాయించుచున్న పఠానులధాటికి గుడిలోని దేవతలే భీతిల్లుచుం డఁగా మనుష్యమాత్రుండగు శివాజిప్రభు వేమిచేయఁగలఁడు? ఇంతయు నిది కలికాలముకదా!

బాట—అట్లనుట తగదు. అల్ల రామదాసు యోగీశ్వరునివలన శ్రీశి వాజీ ఛత్రపతి సాహసపరాక్రమంబులును ధైర్యస్థైర్యంబులు నాకర్ణించితిని. అదికాక సాక్షాచ్ఛివుఁడే సనాతనధర్మసంస్థాపనార్థమై శివాజియను పేరుతో నవతరించినాఁడనియు నొకవదంతి పుట్టినది. దానికిఁ దార్కాణముగాఁ బిత్రా ర్జితంబగు పునహాజాగీరొక్కటి తనహస్తములోనికిఁ వచ్చుకొంటయేగాక రమారమి కోంకణసీమనెల్ల విజాపురిదొరతనమువారి నోటిలో నున్నదాని స్వాధీనము చేసికొనెను. అమ్మహానుభావునకు నీవర్తమానము దెలియఁజేసిన చోఁ దప్పక మీబన్నంబు తీర్పగలండు.

పూజారి—అయ్యా! మీ రింకను బైటిదారిలోనే యున్నట్లున్నది. ప్రతాపగడలోనున్న శ్రీవారిపై నాస్గనుసేనాని దండు వెడలినాఁడు. ఏ మగునో యని నాకు భయము పుట్టుచున్నది.

అని యిట్లుభయులు సంభాషించుచున్నవేళ నిర్వేదంబ్రాయముగల యొక్క చక్కనియౌవనపూరుషుండు తొట్రుపాటుతో వారిదెసగను వచ్చు చుండెను. కేతకీదళచ్ఛాయతోఁ బోల్పఁదగు దేహమును విశాలవక్షమును నానా గుమీసము నాతని తారుణ్యసంపదయు క్షత్రచిహ్నమును వయఃసాహసంబును

జామువారికి సుఖముగాఁ దెల్పుచుండెను. ఆతురతతో నతండు వారివద్దకు వచ్చినపిమ్మట నమ్ముగ్గురు నిట్లు ముచ్చటించిరి.

పూజారి—నాయనా! బాలాజీ! మనకార్యము సానుకూలపడెనా?

బాలాజీ—భగవత్కృపను మనమనుకొన్నట్లు జరిగినది. ఇచ్చటి వర్తమానము ప్రభువునకుఁ దెలియఁజేయుమని జట్టాపురివద్దనున్న మాళనూరికి నియోగించితిని. మీయొద్దనున్నయీతం డెవ్వఁడు?

పూజారి—ఈయన యొక బాటసారి. నీరాకకుఁ బావుగడటకు ముందు వచ్చెసినాఁడు. ఎవఁడైనది యే నెఱుంగను.

బాలాజీ—(బాటసారి నుద్దేశించి) అయ్యా! తమరెవ్వరు? రాకకుఁ గారణంబేమి?

బాట—పేష్వామోరోపంతుల పురోహితుండను. నాపేరు గంగా ధరుం డందురు. ఈ సీమప్రాంతపుగ్రామముల సమాచారము దెలిసికోరమ్మని పేష్వా పుత్తెంచినాఁడు. ప్రస్తుత మతండు పంధరాపురికడనున్నాఁడు. ఆపుర మునుగూడఁ దురకలు కొల్లగొట్టి తరుణులను జెఱగొంపోయినారు.

బాలాజీ—హరహర! ఎంతపని జరిగినది. మాతండ్రిగా రప్పటిలో నచ్చట లేకుండిరో! వారుండఁగా నట్లు జరిగినదో?

పూజారి—మీతండ్రిగా రచ్చట లేకయేయుండును. మీయప్పగాని పేష్వాగాని యున్నచో నట్టిపని జఱుగకపోయి యుండును. కావున నీకు భయపడవలసినపనిలేదు. ఇచ్చటనుండి నీవరిగినపిదప నాయవస్థఁ జెప్పెద నాలింపుము. రామోజీ కుటుంబము నేనే నీవెంటఁ బంపితినని తెలిసికొని ఖాను నాపెండ్లాము బిడ్డలను బలిమిని గొంపోయినాడు. వెండియు గ్రామ స్థుల ననేకులను బహువిధముల బాధపెట్టి వారిధనధాన్యాదులు దోచుకొని పోయినాఁడు.

బాలాజీ.—అప్పప్పా! ఎంతఘోరము వినవలసివచ్చినది. ఇంక నేమి చేయఁగలము. హా! దైవమునకంటె కింత భారమైతిమే! నేవీరకుటుంబమును యవ

నులను వంచించి తీసికొనివత్తును. లేదా! ఆధూర్తసేనాని నెట్లైనను జంపి మీ సూడు దీర్తును. ఇదె పోయివచ్చెదను. సెలవొసంగుఁడు.

పూజారి.—బాలాజీ! నీవు బాలకుండవు తెలియక తొందరపడుచున్నావు. నామూలమున నీవు ప్రాణాలు గోలుపోవలసివచ్చును. ఇంతేకాని ప్రయోజనముండదు. పఠానులు సులభోపాయమున మోసపోవువారు కారు. మీతండ్రితోడను రాజుగారితోడను నాలోచించి వెండియు వారెట్లు చేయుమని చెప్పుదురో యట్లు చేయవచ్చు.

బాలా.—పూజారి చెప్పుమాటలతో నే నేకీభవించుచున్నాఁడను. త్వరపడి యేకార్యమును జేయరాదు. నిదాన ముండవలెను. పెద్దలతో నాలోచింపక కార్యము దెసఁ బోవలదని నామతము—అన్నట్లు జ్ఞప్తివచ్చినది. ఆశ్వయుజము సమీపించుచున్నది. ప్రతాపగడకుఁబోదము.

ఇట్లు పేష్వాపురోహితుండు దేవీపూజలమాట జ్ఞాపకముచేయుఁగా నే పాలకనిల్చినను రావించి పూజారి 'ఖాను చేసిన దౌర్జన్యంబునను మనయునుగు వారికిఁ దగులకుండునే' అని క్రోధావేశపరవశుండై ఖాను నాపని దేసులసేవ యగు తులజామాతకు సంప్రోక్షణాదులు గావింపనని ప్రతిజ్ఞపట్టి దేవీపూజలఁ జూచుటకుఁ దనతోఁ బ్రతాపగడకు రావలసినదని యప్పటివానిని హెచ్చరించి వారిని దీసికొని ప్రయాణమాయెను. బాలాజీ పూజారినిగూర్చి రామోజికుటుంబమునుఁ బ్రతాపగడకుఁ జేర్చుటకు రామాత్రికని దరలిపోయెను.

రెండవ ప్రకరణము.

ప్రజలవలననుండి కరరూపంబున గ్రహించు విత్తంబు తదుపయోగార్థము వినియోగింపవలెనని భూపతులకు రాజధర్మంబు తానే ప్రతిసంవత్సరము నాచరించి బోధించుచున్నాఁడా యనునట్లుగా స్వార్థపరిత్యాగిశిరోమణియగు భాస్కరుండు సాగర సరిత్తటాకాదులనుండి నిజకరార్షణసంగతిఁ బరిగ్రహించువారులను గ్రష్మఅ వర్షకాలంబు భూజనసౌఖ్యార్థమై విడిచిపెట్టుచుండెను. ఇట్లు చేయుటవలనఁగదా దినరాజగు సూర్యుని లోకబాంధవుఁడని బుధులు సన్నుతింతురు. అస్మహోపకారి శ్రావణ భాద్రపద మాసపర్యంతము ప్రచ్ఛన్నముగానుండియు శ్రీశివాజిరాజు చేయఁ దలచుకొన్న నవరాత్రమహోత్సవము వీక్షింపఁగోరికాబో లాశ్వయుజముసరికిఁ బరిమిత కిరణుండై స్వచ్ఛముగా నభోమండలమందుఁ గోంకణసీమవారికిఁ గన్పడసాగెను. గంధవాహనుం డుత్తరమునుండి దక్షిణమున జఱుగు నీయుత్సవము సందర్శింప మెల్లమెల్లఁగా రాఁదొడంగెను. ఆసమయమందు నంతకుముందు కురిసినవర్షముచే నుప్పొంగిన సెలయేళ్లవంకఁ జూచినను నాకనుమల ప్రదేశమునఁ బ్రవహించుచు నచ్చటి మహారాష్ట్రదుర్గములకు నగడ్తలవలెఁ గాపాడుచుండెను. ఇట్టి దుర్గంబులలోఁ జేరిన ప్రతాపగడ దుర్ఘటమైన యరణ్యప్రదేశమునందలి మిక్కిలి యున్నతమైన సీతభూమియందుంటవలననే శివాజి యప్పటిలో దానినిఁ దనరాజధానిఁగాఁ జేసికొనెను. నవరాత్రములకై మహారాష్ట్రరాజశేఖరునిచే నాహూతులైన చుట్టపక్కములును జుట్టుప్రక్కలనున్న జనంబులును మఱియుఁ దత్సైనికులేకాక సహ్యాద్రిశ్రేణికిఁ బ్రాగ్దిశనున్న దేశస్థులనేకులు యవనయాతనలకు సైపఁజాలక చాలదూరంబునుండి శివాజిని శరణుజొచ్చుటకై సంఘోపసంఘములుగాఁగూడి రాజధానికిఁ బోవుచుండిరి. ప్రభుసందర్శనకుతూహలంబునఁ బ్రయాణశ్రమ మించుకయు గణింపక పరమోత్సాహులై మార్గంబుపొడుగునను మాటలు చెప్పుకొంచు నవ్వుచుఁ గేరుచుఁ గేకలువేయుచుఁ గొమ్ములూఁదుచు నడువఁజొచ్చిరి.

ప్రతాపగడ మిక్కిలి యెత్తైనస్థలమునందు నున్నదనియు నచ్చటకుఁ బోవుటకు బహుకష్టతరమైనదనియు నిదివఱకే చెప్పియుంటిమికదా ! ఆపట్ట ణమునకు మంచిమార్గంబు లేవియు లేక యెక్కుడు ఇరుకైనవియు జానెడు మూరెడు వెడల్పుగల వంకరటొంకరయైన త్రోవలు రెండు గల్గియుండెను. ఒకత్రోవనుండి సముద్రతీరవాసస్థులగు తులుకోంకణస్థులును మఱొకబాట నుండి దేశస్థులును నేఁగుచుండిరి. వీరుకాక 'ఘాట్మాతా' అని పిల్వఁబడు సహ్యాద్రిపీఠభూములందలి ఘాటీలలో నివసించు విశ్వాసపాత్రులగు మావళే లును హేతకారులును నాయుధపాణులై తొల్లి రామసాహాయ్యమునకై కిష్కింధాపురికి విచ్చేసిన వానరసేనలవలె దశదిశలనుండి గుంపులు గుంపులుగా బహులాఘువముగా దుర్ఘటమైన శైలంబుల నెగఁబ్రాకుచు సన్నిహితపదం బులుపట్టుచు రాజధానికిఁ ద్వరపడి పోవుచుండిరి.

ధర్మరాజు వాజిమేధయాగంబు నెఱవేర్చుటకై దండెత్తి విడిసిన సహ దేవునకును దక్కను జయింప దాడి వెడలిన యల్లాయుద్దీను ఖిల్జీ చక్రవర్తికి స్వాధీనులుకాక తమ వాడిమగంటిమిఁజూపిన పరాక్రమనిధులును క్షత్రసం జాతులునగు మరాటులు పెక్కురు తత్కాలమునఁ గేవల నుక్షింభరత్వమే పరమపురుషార్థంబని భ్రాంతిని మున్గుచు విజాపురీనాథపదాశ్రితులై శివాజికి బలవద్విరోధులై యుండిరి. పైని జేర్కొనఁబడిన మావళేలు హేతకారు లన్ననో తగిన నాగరికతయు రూపరేఖావిలాసాదులు లేకున్నను మరాటుల కంటె వజ్రకాయులై పరాక్రమనిధులై ఛత్రపతికిఁ జేఁదోడును వాఁదోడునై యత్యంత సాహాయ్యంబుచేసి చిరకీర్తి సంపాదించుకొనిరి. వీరు శ్రీశివాజి రాజుసేవచేయుటకుఁ బూర్వము కడుబీదవారై యుంటవలన నర్తతీ మానసం రక్షణార్థమై గోచియుఁ జిన్ని తలగుడ్డయుమాత్రమే దాల్చి మన ప్రాంతపు కోయవారివలె బల్లెములును విల్లంబులును ధరించి వ్యాఘ్రాదిక్రూరమృగంబుల వలని భయములేకుండ గొండలలోఁ జరించుచుండువారు.

ఇట్టి యరచెంచులు శివాజి పోష్యులైన తఱువాతఁ దగినంత నాగరిక త్వాదులు కల్గి యవ్విభుతిలకముచేఁ జాలినంత యుద్ధకౌశలము నేర్చుకొని సం

గరభీములై సుప్రసిద్ధి వహించిరి. వీరిలో హేతకారులు విల్లుయుద్ధమునందును మావళేలు దొమ్మియుద్ధమందును విశేషనైపుణ్యము గల్గియుండిరి. మఱియు మాయామర్మవిదూరులై ద్యూతస్త్రీ మధుపానాది దుర్వ్యసన విముఖులై యుంటకుం దోడు దేవతాభక్తియందును సనాతనధర్మమందును నత్యంతానురాగులై నిరుపమానస్వామిభక్తి పరాయణులై విశ్వాసపాత్రులై తేజరిల్లిరి. వానరసాహాయ్యంబు చేకొని దుర్జయులగు నిర్జరవైరులం జక్కాడి సీతామహాలక్ష్మిని బరిగ్రహించిన శ్రీరామచంద్రునిచందంబున సుగుణవిభూషణులును శత్రువిభీషణులు నగు మావళే హేతకారులను జేపట్టికదా? శివాజి ధర్మనాశకులగు నాపఠానులను జీల్చి చెండాడి నిరాఘాటముగా హిందూరాజ్యరమను వరింపఁగల్గెను.

ఇట్లు రాజధానినిఁగూర్చి ప్రయాణమై పోవుచున్న కోంకణస్థులును దేశస్థులును మావళేలును హేతకారులును మున్నగువారిలోఁ గొందఱు దగ్గఱదారులంద్రొక్కియు మఱికొందఱు వట్రమైనకొండలనెగఁబ్రాకలేక సరిమైనత్రోవనుండియు జనుచుండిరి. దారిపొడుగున నేవైపుఁజూచినను విలువయగు టేకుప్రాకులును నీడనొసంగెడి విశాలంబైన వటవృక్షంబులును దట్టముగాఁ బెరిగిన వెదుళ్ళడొంకలును వెండియు నానాజాతిపాదపంబులును బరీక్షించుచు గైరికాది ధాతువులచే శోభితంబులైన తటంబులను సందర్శించుచు మేఘశకలమార్గంబునఁ బ్రవేశించిన భానుకిరణంబులవ్యాప్తిచే విచిత్రవర్ణంబులు దీపించెడు గిరిశిఖరంబులను బరికించుచు దాహముచైచినప్పు డచ్చటచ్చట నిల్చిన కొండవాగుల జలంబుల నుపయోగించుచుఁ బలువిధంబులైన పూలచే వాసించు పొదఱిల్లలో విశ్రమించుచు నొకచోట నెక్కుచు నొక్కొక్క తావున దిగుచు నొక్కొక్కెడ దాటుచు నొక్కొక్కతఱి దుముకుచుఁ బోవుచుండిరి. మఱియు వ్యాఘ్రభల్లూకాది ఘోరసత్వంబులవలని భయంబునను రాత్రిపడినప్పుడు మార్గమధ్యంబున నగపడిన కుగ్రామములలో నాగుచు నచ్చటివారిచే నతిథిసత్కారంబులు వడయుచుఁ దెల్లవాఱినపిదపఁ దిరుగఁ బ్రయాణంబు సాగించుచు దసరాపాడ్యమినాటికి నెట్లయినను రావునకుఁ జేరఁబోవలెనని బహుత్వరితముగా నరుగుచుండిరి.

అటఁ బూజారినివీడ్కొనిపోయినబాలాజి యొకముప్వురుమరాఁటులతోఁగలసి ప్రయాణికులతోఁబా టేకారణముననో కాని యత్యంతత్వరితముగా నేగుచుండెను. అత్తఱి నొక్కెడ నొక్కయార్తధ్వని వినఁబడుటయు నయ్యది యేమో పరిశీలించి మఱిపోవలె నని బాలాజితోడిచెలికాండ్రు వెంటరా నాధ్వనివచ్చినదిక్కునకు సూటిగా నడవఁజొచ్చెను. అట్లు కొంతదూరము నడిచినంతకుఁ బద్మినీజాతి స్త్రీరత్న మొకటి వారికంటికిఁ బొడఁగట్టెను. పోతపోసినపుత్తడిబొమ్మవలెనున్న యాకొమ్మనుఁజూచి వారామెను వనదేవత యని భ్రమపడి ముందునకు నడుచుటకు శంకించి వెనకకు మరలసాగిరి. కాని వారిలో బాలాజిమట్టుకు వెనుక కంజవేయఁడయ్యె. ఇంతలో మరల "ఆపన్నురాలను నన్నుఁ బ్రోవుఁడా" అని యాకాంత కేకలువేయసాగెను. అంత బాలాజి మనసుదిట్టపఱచుకొని యాకన్యయున్న స్థలమునకు బోఁగడఁగెను. ఇది చూచి తక్కినవారును బాలాజినుమారు ననుగమించిరి. ఆసుకుమారి పరభుకుమారు నానవాలుపట్టెనుగాని బాలాజి సమీపమునకు వచ్చినపిదపఁగూడ బాలికఁబోలిక పట్టలేకుండెను. ఇందులకు హేతువులేకపోలేదు. ఒంటరిపాటువలనఁగల్గిన భీతికిఁదోడు చండకరునిరశ్మితాకుడుచే నాతన్వి ముఖంబువాడి నిత్యము చూచుచున్నవారికి సైతము పోల్చుకొన శక్యముకాకుండెను. అంత నాబాలాజి తరుణినిజూచి "జవ్వనీ! నీవెవ్వతవు? ఈనిర్జనస్థలమున కెట్లు రాఁగల్గితివి?" అని యడుగుటయు నావుడుఁ దాను రామోజిపరభుకుమారిక నని చెప్ప పదంపడి యేమోచెప్పఁబోయి తనకును దనవారికిని గల్గినదురవస్థ తలంపునకు రా నెక్కుపెట్టునబోరున నేడ్వఁజొచ్చెను. బాలాజియు దరుణిని ప్రభావతిఁగాఁ గంఠధ్వనివలనఁ దెలిసికొని విస్మయానందమ్ములఁ గొంతతడువు దేలి పిమ్మట నాచంద్రముఖి నుద్దేశించి యిట్లుపల్కెను. "ఓసుందరీ! భాగ్యవశంబున నిన్ను బొడగంటిని. తులజాపురినుండి పూజారియాలోచనచొప్పున రహస్యముగా నిన్నును మీతల్లిని రాచూరికిఁజేర్చినసంగతి నీవెఱింగినదేకదా? క్రమ్మఱ నేఁ దిరిగివచ్చునంతలో నిన్ను నెవరో తస్కరులు రాత్రిరాత్రిఁ దీసికొనిపోయిరనివిని నానడుము నటక్కుమనిపోయినది. అంతట నిన్ను వెదికి తెచ్చుటకుఁ దగినవారిని బంపి యీసమాచారము మీతండ్రికిని రాజుగారికిని దెల్పుటకై యీతెఱవునఁ

బోవుచుంటిని. అచ్చట మీతల్లియుఁ దక్కినచుట్టములును నిన్ను జూడమి నిద్రాహారములు మాని శోకించుచున్నారు.'' అని తెల్పియా పెద్దశాంతమడుగ నాయబల యిట్లనియె. "నన్ను నల్వురు చోరులు నే నిద్రించుచుండఁగా నా మంచముతోఁ బాటు నెత్తికొనిపోవుచు దారిమధ్యమున నరుణోదయంబగుటయు జనులు కొందఱామార్గంబుననుండి వచ్చుచుంటయు వీక్షించి యీయడవిలోనికిఁ దీసికొనివచ్చిరి. పిదపఁ గొంత ప్రొద్దెక్కినతరువాత వారిలో నిద్దఱు చేరువున నున్న యూళ్లనుండి వంటకంబులుఁ గొని తెచ్చుటకుఁ గాబోలు నన్ను జాగ్రత్తగాఁజూడవలసిన దని తక్కినవారితోఁ జెప్పి యచ్చోటు వాసిపోయిరి. వా రట్లుచనిన కొంత సేపటికిఁ దక్కినవారిద్దరు కరవాలంబులఁ బక్కలనుంచుకొని కూర్చుండి యేవోమాటలు చెప్పుకొనుచు రేయెల్లనిద్రలేమిఁ గనుకఁజొచ్చిరి. సమీపముననుండి వారియవస్థనెల్ల నరయుచున్న నేను సాహసించి మెల్లమెల్లగా జరిగి యొక్కఖడ్గమందుకొని యొక్కవ్రేటున వారితలలఁ దెగవేసి యావెంట నే యచ్చటనిల్వక దొంగలు వెనుకనుండి తఱుముకోవత్తురేమోయని బెగడి నాశక్తి కొలందిని నీదెసకుఁ బాఱివచ్చితిని. కాని నాదురదృష్టమున దారినడుమ నొక కంటకము కాలిలో విఱుగుటఁజేసి యటనుండి నడవఁజాలక ప్రాణంబులం దాస నీడొంకలఁజొచ్చి డాఁగికొనియుంటిని. నాపాలింటిభాగ్యదేవతలై మీరింత సేపటికై నను గనుపించుటయు నిటకు వచ్చుటయుఁ దటస్థించెను.'' అనిచెప్పి గొంతుక తడియాఱుటచే మఱిమాటాడఁజాలక దప్పికవేయుచున్న దనియు నీరుకావలెననియు సంజ్ఞచేసెను. అంత నాపరభృకుమారుండు చేరువున నున్న యొక్కకొలనికిఁజని తనకడనున్న రాగిపాత్రమునిండుగ నుదకంబుదెచ్చి చేరుమాలుతడిపి యామెమొగమునెల్ల నద్ది తక్కిననీరు చేతికందిచ్చెను. ఆతరుణీ మణియు జలంబుద్రావి కొంత తెప్పిరిల్లి తనకును దమవారికిని నత్యంతోపకారము చేసినట్టి యాపూజారి కుశలంబుగానున్నాఁడా ? యని యడుగుటయు నారా కొమరుండచ్చటఁ బూజారికి సమకూడినయవస్థయు నిప్పుడాయన రాజధానికిఁ బోవుచున్న తెఱం గెఱింగించి యాసుందరీమణిపాదంబునకు దగిన చికిత్సచేసి పదంపడి ప్రొద్దుగ్రుంకుట గని పెట్టె చెంతను గనఁబడుచున్న యొక్క పల్లెకు వారినందఱను దోడ్కొనిపోయెను. తఱువాత నారేయి వారుపండు

కొని భుజించినపిదప నెవరికిఁదోఁచినట్లు వారుచెప్పుచుఁ గ్రమంబుగా నొకరివెనుక నొకరు నిద్రింపసాగిరి. కాని ప్రభావతిమాత్రము రెండుజాములైన వఱకు నిద్రింపక యొక్కింతసేపు తల్లిదండ్రుల నెట్లుకనుంగొందునోయని విచారించి పిదప రెండవమన్మథునిమాడ్కి వెల్గుచున్న పరభుకుమారుని నిరుపమాన సౌందర్యంబునకు నక్కజపడుచు నయ్యుదారుండు తనకుఁజేసిన యుపకారంబునకు నేమియొసంగిన ఋణంబు దీర్చుకోవచ్చునోయని వితర్కించుచు మఱియు నానడుమ వింతవింతకోర్కులు మదిలో నుద్భవించుచుండ నెట్టకేలకు నిద్రింపఁజొచ్చెను.

మూఁడవ ప్రకరణము.

ఒకనాఁటి సాయంకాలంబున నొకయిద్దఱు యౌవనపురుషులు వన విహారంబు గావించి నివేశనాభిముఖులై చనుదెంచుచున్న సమయమున నం దొకండు సమీపముననున్న యొక్కకాసారంబుఁ బొడఁగాంచి రెండవ వానితో నిట్లనియె. "ఆహా! మిత్రమా! ఇదిగో చూడుము. ఈజలాశయ మనన్యజనసంచారంబై నిష్కలంకవారిపూరితంబై యెంతయు మనోజ్ఞంబై యొప్పారెడిని. ఇచ్చట ముహూర్తమాత్రంబు విశ్రమించి యవ్వల శిబిరంబు నకుఁ బోవుదము" అని రెండవవాని హెచ్చరించి యతని తోడ్కొని యాస రోవరంబుడాసి యందలినిర్మలోదకములు దృప్తిదీఱఁగ్రోలి య త్తీరముననున్న నొకచంద్రకాంతవేదికపై నధిష్ఠించెను. నవ్యకుసుమ పరిమల మిళితంబైన మం దమారుతము తమదెస వీచుచుండ భోగులవోలె నయ్యిరువురు ననుభవించుచు నప్పంకజాకరంబునఁ గలవిశేషంబు లరయుచుండిరి. అప్పుడు వారిలో నొ క్కండు నిజసఖునకు నాహ్లాదంబు గల్పింపఁజూచి యస్సరసి నిట్లు వర్ణింపఁ దొడంగెను. "నెచ్చెలీ! దవ్వుననుండి చూచువారికి నిక్కమలాలయంబు పచ్చని లేఁతపచ్చికబయిళ్లచే నలుదెస లావరింపఁబడి మేలిమి పట్టుచీర ధరిం చిన వనదేవతవలెఁ గనఁబడుట కింతయు సంశయములేదు. ఆతట్టున గల సూ ర్యుని ప్రతిబింబము సిందూరతిలకంబువలె నిద్దానికి మఱింతవన్నె దెచ్చుచు న్నది. బళిరా! ఇందుగల పద్మంబులు శతదళంబులుగల్గి రుచిరాకారము దాల్చి పద్మగంధులముఖంబులకు సాదృశ్యంబుగల్గి భాసిల్లెడిని. కల్హారంబు లన్ననో కోమలాంగుల నేత్రంబులకుఁ దీటుగల్గి శోభించెడి. మఱియు బా పురె! ఈలావణ్యముతో సాటియగుచున్నవి—ఓహో! మిత్రమా! చూచి తే! నిరంతరము సాగుచున్న యిందలితరంగంబులన్నను మృదంగంబులవలె సరసముగా ఘోషించుచున్నవి. మధుపానమత్తచంచరీకంబులు వినోదం బుగా గాయకులవోలె గానముచేయుచున్నవి. ఔరా! ఈసరసు నాశ్రయించిన

కవిబృందము చిత్రవిచిత్రముగాఁ దాళంబులువాడ్కి ధ్వని చేయుచున్నవి. వెండియుఁ దీరంబుననున్న సాలరసాలతాళీవటపాదివివిధపాదపజాతులు నిజ పత్రంబులచే మెల్ల మెల్లగా విసరుచున్నవి. ఇటనున్న సౌఖ్యంబు నిజంబుగా మనభవనంబులలోఁ జూపట్టదన్న నతిశయోక్తిగా నూహింతురేమో !'' అని సరసోక్తులఁ బచరించి మందహాసంబుచేసిన నెచ్చెలి తియ్యనిపల్కుల కలరి పదంపడి రెండవవాఁ డిట్లనియె. "ఓయీ ఉదయభానురాయా ! నీయభివర్ణనంబు ప్రభావతిని స్మరణకుఁ దెచ్చుటఁజేసి నాచిత్తము తత్తరపాటు చెందుచున్నది. ఇందులకుఁ బ్రతిక్రియఁ జింతింపుము. లేనిచో నేజీవించుట దుర్లభంబు'' అని నిజమనోవికారం బెఱింగించిన జంఝూరరావు కొంతతడవు విచారించి మృదుమధురవచనంబులతో నిట్లూరడిల్లఁ బల్కెను. "ఓయీ యవనకుమారా! తినఁబోవుచు రుచి యడిగెదవేల ! నీయపేక్షఁ దీర్చుటకుఁగదా ! మీతండ్రి యప్జల్ఖా నీకండయాత్ర కల్పించినాడు. రేపో నేడో యాముద్దులగుమ్మ నీ చెంతకు రాఁగలదు. వృథా యేలవేగిరించెదవు. రామారిగ్రామములో "బాలాజి పరభు'' తత్కాంతారత్నమును దాఁచిన సంగతి చారులవలనఁ దెలిసికొని రహస్యముగా నచ్చోటికి నల్గురు సర్దారులను బంపినాఁడను. వారింకను మనతావునకు వచ్చిన జాడ తెలియకున్నది. మనము వేటతమకంబున నింత దూర మరుదెంచితిమి. భాస్వంతుండు చూడఁజూడ నంతకంతకుఁ దేజోహీనుఁడై ప్రాగ్దిశనుండి క్రమ్ముకొని వచ్చుచున్న తమోగ్రహంబునకు వెఱచి పశ్చిమాబ్ధిని డాఁగికోవలెనని పాఱుచున్నాఁడు. బహువిధపక్షిజాతులు నలుదిక్కుల నిండివచ్చి యిచ్చటి మహీరుహంబులకుఁ జేరుచున్నవి. జంబుకాది నీచమృగంబులు తమతమ బొరియలలోనుండి యాహారసంపాదనార్థమై యివె బయలువెడలుచున్నవి. ఇయ్యది యరణ్యప్రదేశం బగుటవలనఁ గ్రూరసత్వంబులును భయంకరవ్యాలంబులు నిట సంచరింపక మానవు. కావున మన మిక్కడ నొక్కనిముసంబును నిల్వరాదని బోధించి ఖానుతనూజునిఁ దోడ్కొని తత్సఖుండు శిబిరమునకు నడిచెను. అట్లు వారిరువురు శిబిరమునకేఁగి యందొక్కయేకాంతస్థలంబున గూర్చుండిపోయినభటు లింకను మగలిరాకుంటకు హేతువేమైయుండునో యని విచారించుచుండిరి. ఆసమయమున నిరువురు

ముష్కరు లచ్చోటికి కరుదెంచి తాము ప్రభావతి సగము దారివఱకు మోసి కొని వచ్చుటయు, మార్గమధ్యంబునఁ బ్రభావతి బంగరుబొమ్మ, ప్రక్కనున్న కాన నంబునకు నా కలకంఠిని దీసికొనిపోవుటయు, భోజనపదార్థసంపాదనార్థం బై తా మిద్దఱు నాయూపవతిని దక్కినవారికప్పగించి, సమీపముననున్న యొక్కపల్లెకుఁ జనుటయు మరలి మగుడునంతలో వారలు కత్తివ్రేటున గతజీవులై పడియుంటయు, అట నా పె నెంతవెదకినను గానరాకుంటయు, లోనగు సంగతులెల్లఁ గ్రమంబుగా జెప్పిరి. అంతఁ జేతికి దక్కినవస్తువు మాయమై పోయినట్టు లాయెనుగదా !" అని ఖానుపట్టి యతనిముందుగను కొంత సేపు బిట్టు వగవఁ జొచ్చిరి. అటుమీఁదట ఫజీలావచ్చిన భటులకు గౌర వముగా జీవాట్లు పెట్టి "ఓరీ మీరు మాఱువేసంబులు వేసికొని యాసుందరాంగి నెట్లైనను వెదకి తీసికొని రాఁజాలుఁడు. లేనిచో మీప్రాణంబులు గోల్పోయెదరుచుండీ" అని యొత్తిపల్కి వారి నవలకుఁ బంపి క్రమ్మఱఁ దన చెలికానితో నిట్లు ముచ్చటింపఁ దొడంగెను. అయ్యో ! నాదురదృష్టమున కేమనవచ్చును. ప్రభావతివంటి త్రిలోకసుందరి నాబోటి మందభాగ్యునకు లభించునే ! అన్నాతి పదియవయేటఁ దనతండ్రితో మాగృహంబునకుఁ దఱ చు విచ్చేయుచుండెడిది. నాటఁగోలె నామనం బాచంద్రముఖిపై నాటుకొని యున్నది. ఆభువనమోహిని నొక్కనాఁటిసంజవేళ రాజధాని వెలపలనున్న యొకయుపవనంబునఁ దనచెలులతో విహరించుచుండ నొకపనినెపంబున నటకేగి నాకోర్కి తెలిపితిని. కాని యవ్విలాసిని యిప్పటిలోఁ దగిన సమ యము కాదనియు, తనజనకు లచ్చోటికి వేంచేయుదురనియు నదను చూచు కొని తానే తండ్రికి సమ్మతిపఱచికొనికాని లేనిచో రహస్యంబుగాఁ గాని వచ్చి కలసికొందుననియు వాగ్దానంబుచేసి నన్ను మరలించెను. ఇది జరిగిన కొలందిదినములలోఁ గానే యాపెతండ్రి రామోజి నిజోద్యోగము వద లుకొని కుటుంబసహితంబుగాఁ బలాయితుండయ్యెను. ఇస్సీ ! నేనెంతమంద బుద్ధిని. ఆనాఁ డాయుపవనంబునఁ గలసికొన్ననాఁడే మగువను దోడ్కొనిపోకుం టవలసెనుగదా. ఇప్పు డయనర్థము చేకూరెను. గోరునఁబోవుచేతకు గొడ్డలి

కావలసివచ్చినది. మిత్రమా యీహిందుకాంతలకంటె మాపారసీకయువతురు ణులు చక్కనివారని కొందరనుకొందురుకాని యది వట్టిభ్రమ. ఆర్య భామలలో రూపరేఖావిలాసాదులు నిరుపమానంబులు. వారి దేహచ్ఛాయ పచ్చని మొగలిరేకును బోలియుండును. మఱియు భారతస్త్రీల మనోమృదుత్వ సౌకుమార్యాదులను వారి వాఙ్మాధుర్యమును మాయింతులయందు వెదకినను గానరావు. వేయేల! అల్లాయుద్దీని మోహించిన పద్మినీసౌందర్యమును ముబారకచక్రవర్తి చేపట్టినట్టి దేవులదేవి తనూవిలాసమును జగద్విదితంబులు కదా! ఇట్టుల యెన్నికకెక్కిన కమలనేత్రలు మాలో నేకాలమందైన నున్నట్లు వింటిమే? ఇప్పుడు నేవలచిన వాల్గంటిసౌందర్య మేమని వర్ణింతును. ఆమె శరీరచ్ఛాయ పదియారువన్నె మేలిమిబంగారము న్యూనతచేయు. ఆ బంగారుబొమ్మ నేత్రములకు నిండాకఁ జూచినకొలనిజలజంబులు కొంతసాటి చెప్పవచ్చును. అవ్విలాసవతి విస్మితాననంబు కలంకంబు రానినాఁటి పూర్ణకళానిధిబింబము గొంత సరిచేయవచ్చును. పాదాక్రాంతంబైన యన్నీలవేణికురులు చమరీవాలంబును నీసడించును. ఇంతేల! ఆహరిమధ్య కాలిగోరునకు సరివచ్చు లేమలు లేరనియే నాయెన్నిక. ఇట్టి భువనైకమోహిని జేపట్టి యెన్న డీవియోగసాగరంబు తరింతునో కదా అని నిట్టూర్పు నిగిడ్చి కొంతతడవూరకుండిన జంఝూరరావు ఖానుకుమారు నుద్దేశించి యిట్లు పల్కె "షజీలూ! నీమాటకు నడ్డమువచ్చితినని యనుకొనకుము. పారసీకభామల రూపవిలాసంబులముందట లోకములోని తక్కటిజాతి కోమలాంగుల సౌందర్యములు దివిటీయెదుట దీపంబులవోలెఁ గన్పట్టెడి. ఇందువలననుగదా ప్రభువులగువా రాదేశపు చంద్రముఖుల వ్యయప్రయాసలకు వెనుదీయక దెప్పించుకొని యుంచుకొంచున్నారు" అని నెచ్చెలి పల్కుటయు దానికి షజీలు తానీరీతిగాఁ బూర్వపక్షము చేయఁదొడంగెను. "నామనసు ప్రభావతినుండి తొలగింపఁ జేయవలెనని యెంచి మీయయ్య పారసీకపద్మాస్యలను బెక్కండ్రఁ దెప్పించి మనోరథం బీడేరదయ్యె. నాఁడు అక్బరుచక్రవర్తి మన హిందూమహమ్మదీయులకు సంబంధబాంధవ్యంబుల నెఱప నెంచి బహుప్రయాసంబు మీఁద రాజపుత్రుల నొడంబఱచి కొంతవట్టు దనప్రయత్నము కొనసాగించెను.

నాల్గవ ప్రకరణము.

హిందువులుచేయు నుత్సవములలో నవరాత్ర మహోత్సవమునకు సాటి యైనది మఱియొండుకానము. మహమ్మదీయులకుఁ బీర్లపండుగెట్లో భారతులకు నీయుత్సవ మట్టిదియు హిందువులలోఁ జేరిన సకలజాతులవారును నీయుత్సవము మహాదీక్షతోను శ్రద్ధాళువులై చేయుచుందురు. ఆశ్వయుజమందు నవరాత్రములనగా దశమితిథిపర్యంతము చాతుర్వర్ణ్యములవారును దమతమ యిష్టదేవతలను జక్రస్థాపనచేసిగాని విగ్రహస్థాపనచేసికాని పూజించి దశమినాడు హోమాదులుచేసి సమాప్తి చేసెదరు. వైష్ణవమతస్థులుదక్క దక్కినమతస్థులందఱు నందు శాక్తేయులు ముఖ్యముగా భండాసురాదులను వధించిన లలితాశక్తిని గూర్చి నవరాత్రములలోఁ బూజింతురు. కొందఱీశక్తిని లక్ష్మియనియు గొందఱు సరస్వతియనియుఁ గొందఱు పార్వతియనియుఁ గొందఱు కాళియనియుఁ గొందఱు బ్రహ్మగాయత్రీమంత్రాధిదేవతయనియు నిట్లు బహుప్రకారంబులను భావనచేసెదరు. ఇట్టి శక్తిపూజాతత్పరులలో సమయాచారులనియు దక్షిణాచారులనియు వామాచారులనియు కౌళాచారులనియు నాల్గు తెగలువారు గలరు. ఇందు సమయాచారులును దక్షిణాచారులును బ్రాహ్మణులకు యోగ్యంబయిన తెఱంగు వర్తించువారు. శక్తికి మధుమాంసాదులు ప్రీతియని చెప్పి వామాచారు లయ్యవి స్వీకరింతురన్నారు. కౌలాచారులన్ననో శక్తిపూజ పేరిటఁ బ్రత్యక్ష యోనిపూజగావించి నరబలిగాని పశుబలిగాని చేయుదు, తత్పలలములను మెక్కుచుఁ దప్పత్రాగుచుఁ గ్రీడింతురట. ఛీఛీ ఇట్టినికృష్టధర్మము లాచరించు చండాలులుకూడ విప్రులమని చెప్పుకొనుచు నీనాటికిని భరతఖండమున నచ్చటచ్చట నున్నవారని వ్రాయుటకు నాకు సిగ్గుపుట్టుచున్నది. ఇట్లనే కొందఱు దురాత్ము లిటీవల మద్యమాంసస్వీకారము రామానుజమత సంప్రదాయమని రహస్యముగా ననేకులకు బోధింపుచు నిగ్గుయులై

భువనవిఖ్యాతమైన తన్మతమునకుఁ గళంకము దెచ్చుచున్నారు. స్వాంతి పెత్తిటను మతమునెపమున నౌషధమిషను మద్యపానమును మాంసభక్షణమును వ్యభిచారాదులను గావించుదురాత్ములు లేకాలమందైనను నిహపరంబులకు నెట్లైన నశింపకుందురే! ఇప్పటి మనవారివలెనే జాతి మతవైషమ్యాదులచేఁ బరస్పరము కలహించుచు నరిషడ్వర్గవిధేయులై దుర్నీతిపాలై చెడిపోవుచు భాగవతుల నుద్ధరించు నుద్దేశముతో రామదాసు తులసీదాసు తుకారాము లోనగు మహాత్ములు శ్రీరామానుజ దేశికోత్తరునివోలె దేవాంశావేశితులై దేశాటనము గావించుచు దురాచారముల ఖండించుచుఁ దగుబోధ లాదేశించుచు శివాజీ తలయెత్తుకొనునాటికిఁ జాలవఱకు సంఘసంస్కరణము నెఱపఁగల్గిరి. వీరిబోధలు శ్రుతిశాస్త్రవిధేయంబులును దేశకాలపాత్రోచితంబులుగా నుండెననుటకు సందియములేదు. దేశములోనున్న యెల్లజాతులవారును వారిని గౌరవించి పూజించుచుంటయే నా చెప్పుదానికి నిదర్శనము. 1 జాతివలనకంటె గుణము వలన నాధిక్యము గల్గునని వారు చెప్పిరికాని యన్నిజాతులవారేకము కావలసినదని యిప్పటియే కొందఱి సంస్కర్తలవోలె నుగ్గడింపలేదు. 2 మద్యమాంస భక్షణ వ్యభిచారాదులను గన్యాశుల్కాది నికృష్టధర్మములు ఖండించిరేకాని యిప్పటివారివలె నుపేక్షింపలేదు. 3 మఱియు నెవరి జాతిమతములలో వారు నిల్చి మనుధర్మమార్గానుగుణ్యముగా నడువుమని యుపదేశించిరేకాని యిప్పటి వారివలె జాతినీతులు వదలుకొని దురాచారముల నవలంబింపుమని యున్నదు హెచ్చరింపలేదు. వెండియు మతసహనముఁగూర్చి చాలవఱకు బోధించి హిందూమహమ్మదీయులకుఁ దగినమైత్రి గల్పించుచుండిరి. "సంఘేశక్తిః కలౌయుగే" అను వ్యాసోక్తి మహత్త్వంబు నిరాఘాటముగాఁ బ్రకటించుచు మహారాష్ట్రులనందఱ నొకనావలోఁ గూర్చుండఁబెట్టిరి. ఇప్పటి సంస్కర్తల మాటలు పాటింపకుంటకును వారిబోధలనెల్లరు నాచరణలోనికిఁ దెచ్చుటకును గారణము లేకపోలేదు. వారీషణత్రయము వర్జించి జనులను బాగుచేయుట తమధర్మంబని నమ్మియుండిరి. ఇప్పటివారన్నో యీషణత్రయవిధేయులై యింద్రియలోలులై పేరు ప్రతిష్ఠలకై పరుగులాడుచున్నవారు. వారు బోధించు ధర్మములను వారే యాచరణలోనికిఁ దెచ్చుచు, బ్రజలకు మార్గదర్శకులై

యుండిరి. ఇప్పటిబ్రాహ్మణులు చెప్పునదియొకటి చేయునదియొకటి చేయుచు, తమకుఁ బ్రతికూలురుగా సాధువుల నిశ్శంకత నిందించుచున్నారు. పైఁజెప్పిన విధమున దైవప్రేరితులై రామదాసముఖ్యులు మరాటసీమను సనాతనధర్మములనెల్ల వెదజల్లుటఁజేసి మనశివాజికి స్వజనులందఱ నొక్కఛత్రముక్రిందఁ జేర్చుటకు సాధ్యమై యుండెను. శివాజీసేయు దేవపూజ పశుహింసతోఁ గూడుకొన్నదాటఁజేసి కొంతవట్టుకు వామాచారము ననుసరించియున్నను దప్ప త్రాగుట మొదలగు నవైదికాచారములు లేమి దక్షిణాచారము ననుకరించి యున్నదనుటకు నాయనపావనచారిత్రమే మనకు సాక్షి. విజయనగర రాజ్య మస్తమించినపిమ్మట శివాజీ స్థాపితమైన కొంకణరాజ్య ముదయించిన దాఁక యనఁగా నొక్కశతాబ్దమువఱకు నీదేవీపూజలు దక్కనునందంత వైభవముగా జఱుగుచున్నట్లు తోఁపదు. దేవీపూజలుచేసి దశమినాఁడు చతురంగ బలంబులను దోడ్కొని దాడివెడలు నాంధ్రరాజుల యాచారంబు నవలంబింపఁ దలంచి కాఁబోలు శివాజియు నవరాత్రములలో నష్టల్లానుజోలిపెట్ట కూరకుండఁ జూచెనుగాని తురుష్కుల దౌర్జన్యము లీతనిదీక్షకు గొంతదనుక భంగము కల్గింపఁజొచ్చెను. ఈసంగతి మున్ముందుకుఁ జదువరులకుఁ దెలియవచ్చును. దేవీపూజను సందర్శింపఁగోరి బయలుదేరిన జనంబులు పాడ్యమినాఁటికిఁ బెక్కండ్రు ప్రతాపగడకుఁ జేరుకొనిరి. ఈజనం బెవ్వరు నచ్చోటికిఁ జేరుకొనక పూర్వమే శివాజీమంత్రులు ప్రతాపగడకుఁ జుట్టునున్న యడవిని గొట్టించి మిట్టపల్లంబులు సదనుచేసి పూరిండ్లను దాటాకుపాకలతోఁ జలవపందిళ్లను వేయించుటయేకాక చాలభాగము గుడారములు సైతము పఱిపించిరి. అచ్చటికి వచ్చు జనులకు నేవిధమైన లోటుపాటులును జేయకుండ నెవరికిఁ దగిన మర్యాదలు వారికిఁ గావించి యన్నపానాదులను సకాలంబుగా నొసంగుచు నెంతయుఁ బ్రీతితో నరయుచుండిరి. నవరాత్రులలో హరికథలగునని యు శివాజీ యెల్లగ్రామములకు వర్తమాన మంపుటఁజేసి దేవీపూజలును వానితోఁపాటు తమరాజులఁ నాతనితోఁపాటు కథలు నాటకములు దర్శింపవచ్చునని కుతూహలాయమానమానసులై లక్షలకొలందిజనంబులు ప్రతిపత్తిథినాఁటికిఁ బ్రతాపగడకుఁ జేరుకొనఁగల్గిరి.

ప్రతాపగడలో శివాజిభటులసాముకసరత్తులకు నుపయోగపడు విశాలమైన మైదాన మొండుకలదు. దానిని రాజోద్యోగులు బాగుచేయించి యందు దగిన యేర్పాటులుకావించి కథలు జరుగుటకుగాను రంగస్థల మొకదానిని నిర్మింపఁజేసిరి. తమరాజుకొఱ కందొకచోట నెత్తైనపర్ఖ్వవంటి కనకాంబరాచ్ఛాదితమైన యొక్కచిన్నిగద్దె యమర్చి దాని నటవీపుష్పములతోడను బచ్చనియాకులతోడను నలంకరింపఁజేసిరి. సతారావాయీపట్టణములనుండి కథకులను రావించిరి. వెండియు నిట్లు వారు తమకు రాజునియమించినకార్యములన్నియు నప్రమత్తులై జఱపుచు వచ్చిరి.

పాడ్యమినాఁటియుదయమున నాసభాకూటమున బహుజనులు గుములుకూడి యిటునటు నడుచుచు మాటలుచెప్పుకొనుచు విహరించుచుండిరి. అత్తఱి నొకవీరశిఖామణి కతిపయానుచరులతో నాసభాస్థలిదెసకుఁ బాదచారియై యరుగుదెంచుచుండెను. సాధారణమైన తెల్లమజిలీనుదుస్తు లాతనిచామనచాయమేనికిని విలువగల వజ్రాలతోఁగూడికొనిన కుచ్చుపాగా యాతనిశిరమునకును శోభదెచ్చుచుండెను. భుజములనిండ గప్పుకొనిన తేలికద్దియున యెఱ్ఱనిశాలువ మంచుగాలిసోకకుండ నతనిదేహము సంరక్షించుచుండెను. భవానిపేరిట విఖ్యాతమై భయంకరమైన యొక్కఖడ్గమును ఖడ్గమృగచర్మముతోఁ జేయఁబడిన నల్లనిడాలును నడుమునకు వ్రేలాడుచుండెను. ముందునకుఁ జొచ్చిన యున్నతమైననాసికయు జెవులతోవియ్యమాడు విశాలమైనకన్గవయు, చక్కనిచిన్నినోరును సంకవులువంటిచెవులును నల్లదనమునఁ దుమ్మెదరెక్కలతోఁ దీటయి కొనలకు వంపులుదిరిగిన మీసములును నొకరీతిగాఁ జెవులక్రిందివఱకు వ్యాపించి కొంచెము వ్రేలాడుచుండిన చిన్నిగడ్డమును నాతనిమోమునం గలాకాంతులు దెల్పుచుండెను. ఆజానుబాహులును విశాలవక్షస్థలమును నతనిక్షాత్రత్వము వెల్లడిచేయుచుండెను. ఆమహాపురుషుండు సమీపించినతోడనే శ్రీవారు విచ్చేయుచున్నారనియు మహారాజుగారు వేంచేయుచున్నారనియు నచ్చటిజనులు చెప్పుకొనిరి. ఆపలుకులు చెవులఁబడగానే తొట్రుపాటుతో నటునున్న కొత్వాలావచ్చుచున్న పూరుషునిడాసి యతనికిఁ జేయూతయిచ్చి

మెల్లగా జనమధ్యముననుండి వసిలించుకొనుచుఁ దీసికొనిపోయి యటనున్న గద్దెపైఁగూర్చుండఁజేసి ప్రక్కన నిల్చఁబడెను. ఆస్ఫురద్రూపి గద్దియ మెట్టిన తోడనే యచ్చటిజనములు 'జే శివాజిమహారాజాకు జే' యనియొక్కపెట్టునఁ గేకలు వేయసాగిరి. అంత శివాజిరాజు శీవితో వెనుకప్రక్కనున్న బంగారు పూలు గల మొకమలు బెక్కెముపైఁ జేరఁబడి నిలబడినవారి నెల్లఁ జేసన్నలచేఁ గూర్చుండబంచినపిమ్మటను బెక్కులు తత్సభకు నొకరివెంబడి నొకరువచ్చుచునే యుండిరి. ఇట్లు వచ్చుచున్న వారిలో బ్రాహ్మణులుదక్క దక్కుంగలవారు ప్రీతిపూర్వకముగాఁ జేయుసలాములకు మాఱుసలాములును నమస్కారములకుఁ బ్రతినమస్కారములును జేయుచుంటఁజేసి శివాజి కెత్తినకే లెత్తియేయుండును. ఆమహారాజుగూర్చున్న గంటసేపుపిదప నతనికెదురుగానున్న కొండలక్రిందనుండి కొమ్ములధ్వనులు పల్మఱు వినఁబడసాగెను. దారికానివారిలోఁ బుట్టిన యాధ్వనులేమోయని సభవారందఱు వెఱగంది యాదిక్కునకుఁ దమ దృక్పథము నిగుడ్చిరి. అంతలోఁ గొందఱు మనుష్యులు సభాస్థలమున కనతిదూరమున నున్న యాయేటవాలుగిరులపైకి నెగఁబ్రాకి త్వరగావచ్చుచుండిరి. చురుకైనవారి వాలుచూపులును సాముకసరత్తులచే దండలుతిరిగినవారి భుజములును సుమారైదున్నరయడుగులుగల వారిదేహప్రమాణమును నడుమ నడివి పూలకుచ్చులుగల మోటుపాగాలును బరీక్షించి వారిని సులువుగా మావళసైనికులనుగా సభ్యులెఱింగిరి. పెద్దతుపాకియు మందుదట్టించిన కొమ్ములును గుండ్లసంచియు నొకమూపుపైఁ బొరలోనిపామువలె వరలోనిముడ్చఁబడిన పెద్దకత్తియు వేఱొకమూపుపై వ్రేలాడుచుండ, విచ్చుబల్లెమును జిన్నబాకులును నడ్డిపక్కల వ్రేలాడుచుండ నించుకయు భారమునకు వ్రేగక తేలికగా వచ్చుచున్న యామావళీలను జూచువారికి వారిదేహసత్త్వాదులు పొడగట్టక మానవు. అట్లు వారు తమనాయకుండగు సూర్యాజితోఁ దమస్వామి మ్రోల కరుగుఁదెంచి "జే శివాజిమహారాజా" అని చేతులెత్తి జోహారుచేసి యొక్కప్రక్కకుఁ దొదిగి నిలఁబడిరి. శివాజి సుర్యాజి నాలింగనముచేసికొని సమయోచితముగా బల్కరించెను. తదనంతరంబ సూర్యాజి శివాజి నుద్దేశించి "దేవా! విజాపురి నవాబుపనుపున నతనిసేనానియఫ్జలానను వాఁడు ప్రచండ

సైన్యముదీసికొని కొంకణసీమపై దండెత్తికొనవచ్చినాఁడు. మాయన్న తానాజీ వాఁడేదిక్కునుండివచ్చునో కనిపెట్టుటకై వాయీగ్రామమున నిల్చియున్నాఁడు. నేఁడో రేపో మాయన్న రానైయున్నాఁడు". అని యెఱింగించి భోజనానంతరమునను దక్కఁగలసంగతులు విన్నవింతుననిచెప్పి శివాజీ యానుజ్ఞ దీసికొని తనసైన్యముతోఁ గోటదెసకు నడచెను.

భవానీపూజార్థమై బ్రాహ్మణులను రావించి యందులకుఁ దగి[illegible] మగ్రి తెప్పించి తనకు వారు నియమించినచొప్పున వర్తింపుచుండెను. [illegible] లిదివఱకే తయారుచేయించిన బంగారురేకును జలకములతో నభి[illegible] యందు చిత్రముగా రచింపఁబడిన శ్రీచక్రమునకు మంత్రములచేఁ [illegible] ష్ఠచేసి పదంపడి లలితాసహస్రనామము లుచ్చరించుచుఁ బూలచేఁ బూ[illegible] దొడంగిరి. ఇట్లీతంతు కొంతవట్టుకు మధ్యాహ్నమునకుఁ బూర్తి[illegible]టయ్యె, పిదప శివాజి బ్రాహ్మణులకు మ్రొక్కి వారియనుజ్ఞఁబడసి కోటకుఁబోయెను. శివాజి వెంబడినే పూజారులుతక్క యచ్చటిజనము భోజనార్థమై శిబిరములకు వేంచేసిరి.

అయిదవ ప్రకరణము.

జిజాబాయి యహమ్మదనగరమేలు నిజాముశాహి సేనానులలోఁ బ్రసిద్ధి కెక్కిన లుకాజీజాధవరాయనిపుత్రిక. భర్తయగు శహాజి తుకాబాయి యను నొర్తుఁ జేపట్టి తనపెద్దకుమారుఁడగు శంభోజినిదీసికొని తంజావూరుపోయిన సిమ్మటఁ బతియనుమతిచొప్పునఁ బునహాపురిలోఁ జిన్నికొడుకగు శివాజిని బెట్టుకొని నివసింపఁజొచ్చెను. నిజజీవనోపాధికై శహాజి వ్రాసియిచ్చిన పునహాజాగీరు నిజాల బాగుచేయించుటయేకాక శివాజికిఁ దండ్రిదగ్గఱలేని లోటు లేకుండ సాముకసరత్తులందును విలువిద్యయందును నాటితేరునట్లు గావించెను. మఱియు నతనిని సకలధర్మములతోఁబాటు శుక్రనీతిని సొంతముగాఁ జదువఁ జేసి లౌకికవ్యవహారములందుఁ బ్రౌఢతమునిఁగావించి రాజ్యస్థాపనచేయవలసిన దని ప్రేరేపించెను. కుమారాభ్యుదయముగోరి ప్రతినిత్యము భవానిని బూజించుట విధిగాఁ జేసికొనెను. ఇట్టిపూజావిశేషమువలననో లేక జాధవరావునందన యౌటవలననో కాని జిజాబాయి యాజ్ఞానుగ్రహములు భీమకోమలములై యెంతధీరులను వశవర్తుల జేయుచుండెను. భర్తను విడిచియుంటవలనగల్గిన విరక్తిచేత నాభర్తురాలు విశేషాభరణంబులును జీనిచీనాంబరములును దాల్పక నియమితాహారములు పుచ్చుకొనుచు వేషభాషాదులందు గృహిణికిని యోగినికిని మధ్యస్థురాలుగానుండెను. కృశించిన పరిమితగాత్రముగలదయ్యు నుదుట ధరించెడు సిందూరతిలకముతోడను సదాలోచనలయందుఁ బరివర్తించు లోచనద్వయముతోడను ముక్కరనడ్డబొసను దాల్చుటచేఁ గొంచెము ముందునకుఁ జొచ్చుకొనునట్టులుండు నాసికతోడను గన్నపూజుంకాలభారంబుచే నించుకజాఱిన కర్ణపాళితోడ నవ్వీరమాత లోకమాతను జాలమట్టుకుఁ బోలియుండెను. సాధారణముగా స్త్రీలకలవడిన మనోగాంభీర్యమును వాక్ప్రాగల్భ్యమును గల్గియుండుటయేకాక సాహసౌదార్యములందును గోవిప్రదేవతాది భక్తి

యందును శివాజినిజూచిన జిజాబాయిని జిజాబాయినిజూచిన శివాజిని జూడ నక్కఱలేదు. పట్టినపంతము నెగ్గించుకొంటయందన్ననో యామె కామెయే సాటి. ఇంతేటికి నవ్వీరమాతను బాగుగాఁ బరిశీలించిన రెండవకుంతి యని చెప్పనొప్పును.

ప్రతాపగడకు సూర్యాజి విచ్చేసిన నాటిదినంబున నెప్పటియట్లు దేవపూజలు గావించుకొని భోజనముచేయకయే తనగదిలోఁగూర్చుండి సూర్యాజి తెచ్చిన సమాచారములు వింటవలననో లేక మఱేకారణమువలననో కాని యాకసమువంకఁ జూచుచు దీర్ఘాలోచనలు సల్పుచుండెను.

శివాజి భోజనానంతరమున సూర్యాజిని గలసికొని పేష్వామోరోపంతు పింగళేజింజిరాదుర్గమును సాధింపఁబోయినాఁడనియు నతనిని వేగముగాఁదీసికొని రావలసినదనియు సూర్యాజిఁ బుత్తెంచి రాత్రిజరుగవలసిన కథలకుఁగాను దగినయేర్పాటులు చేయవలసినదని కృష్ణాజికి వర్తమానమంపి తాను దిన్నగాఁ దల్లియుండు మందిరంబునకు నడిచెను. అట జననికి సాష్టాంగనమస్కారములు చేసి యొదిగి నిలబడ నామె యాతనికిఁదగుమాడ్కి దీవించి శిరముమూర్కొని తనవద్దఁ గూర్చుండఁజేసి చేతులతోఁ గొడుకుమేనెల్ల నిమిరి శివాజిముఖ మెప్పటివలె వికాసముగా నుండమిఁ గనిపెట్టి కొంతసేపు తానాందోళపడఁ జొచ్చెను. ఇట్లు తల్లివలనఁ దనువు బలుమాఱు నిమురఁబడినవాఁడై యదివఱకుఁ దనకుఁగల్గిన శిరోభారము చాలమట్టుకుఁ దగ్గుటవలన మదికిఁ గొంతయుత్సాహమును ముఖమునకుఁ గొంతవికాసముగల్గి తనరెను. ప్రేమగల్గిన జనయిత్రి హస్తస్పర్శమును ననుకూలవతియగు భార్యసంభాషణములును గడుపునఁబుట్టిన బిడ్డలచేష్టలును నెట్టియాపదలలో మునిఁగినవారికైనను గొంతవిశ్రాంతి గల్గింపక మానవుగదా! అంతట జిజాబాయి కుమారు నుద్దేశించి “నాయనా! యిందాక నీమోము నిర్వికాసముగానుండెను. దానికి హేతువేమైయుండునో తెలిసికోఁగోరుచున్నాను.” అని యనుటయు సుల్తానునియోగంబున ఖాను డనువా డపరిమితబలంబుతోడ్కొని దాడివెడలినసంగతి దెలిసికొంటిననియు, తత్ప్రతీకారముపాలుపోక యట్లు విచారించుచుంటిననియు శివాజితల్లికి నెఱింగించి పదంపడి యిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగిరి.

శివాజి—అమ్మా! నీ వీదినము దేవితోనుంటివా? నే నెంతధ్యానించినను నామె ప్రసన్నురాలు కాదయ్యె. మనమీద భవానీమాతకటాక్షము దప్పిపోయెనా యేమి?

జిజా—తండ్రీ! ఆమెయుద్దేశంబు లెవ్వ రెఱుంగనోపుదురు. లోకేశ్వరియైన దేవిచేతిలోని గీలుబొమ్మలవలె మనముస్నారము. ఆయమ్మ యేమి చేసినను జేయంగలదు. నీవూరక యధైర్యమందకుము. మనలఁ గష్టపెట్టుటయే భవానితలంపైనయెడలఁ దప్పించుకొంటకు శక్తిగలదా!

శివాజి—ఔను నిజమేకాని ప్రస్తుతము పైఁబడ్డగండ మెట్లు దాటగలమో తెలియకున్నది.

జిజా—మనల నిన్నాళ్లును గంటికి ఱెప్పవలెఁ గాచుచున్న పార్వతియే మనకుఁ దోడ్పడును.

శివాజి—మనమాట కేమికాని మనయుద్యమము కొనసాగునో లేదో యని సంశయ మందవలసివచ్చుచున్నది.

జిజా—నీ వారంభించిన ఘనోద్యమము సాగునో సాగదో యనుశంక విడిచిపెట్టుము. ఆరంభించినకార్యము నడుమ విడిచిపెట్టుట యుత్తమపురుషుల లక్షణముకాదు. గోద్విజకాంతాది సాధుసంరక్షణమే నీకు విధ్యుక్తధర్మమని యెఱుంగుము. నీవు సంకల్పించినకార్య మేదినిర్విఘ్నముగా నెఱవేఱలేదు?

శివాజి—ఔను. అందువలననే నిరుత్సాహముజెందక సాహసలక్ష్మిని విడనాడకుంటిని. ఖాను నెదిరించుట యిప్పటిలోఁ గష్టసాధ్యమని నాహితపురోహితులు బోధించుచున్నారు.

జిజా—మీ తండ్రిసంగతి జ్ఞాపకము తెచ్చుకొనుము. ఇట్లనుమానించుటచేత నే సుమీ తుదకు మీనాయన భగ్నమనోరథుం డౌటయేకాక చెఱయు జరిమానయు జెంది యవమానము పొందవలసివచ్చెను. నీవుమాత్ర మాలాగు చెడిపోకుమా? సందేహించి వెనుదీయుటకంటెఁ దత్ప్రయత్నమున నీవును నీతోఁబాటు నేనును మృతిఁజెందినను మేలే?

శివాజి—నీవు చెప్పినదంతయు నాకు సమ్మతమే కాని ఖానునితోఁ గయ్యము నెట్టుకొన్న విజాపురివారికిని మనకును దీరని వైరము రగులుకొని యుభయవినాశనమునకుఁ గారణమగును. మొగలాయి చక్రవర్తుల రాజ్యతృష్ణకు మఱింత యనుకూలంబగును. కావున నేమిచేయుటకుఁ బాలుపోకున్నది. మనము చేసికొన్న యేర్పాటులన్నియు గ్రహించినట్లు తోఁచుచున్నది. వేగులవాండ్రఁబంపి మనగుట్టుమట్టును దెలిసికొనుచున్నారఁట. సుల్తానుతోఁ గయ్యమునకుఁ బూనుకొనుట కొండతోఁ దగరు మార్కొనినయట్లగునని కొందఱు నన్ను భయపెట్టుచున్నారు. నిజముగా మనకువచ్చినభయ మేమియులేదు కాని మనయుద్యమము ఫలించునో లేదో యనువిషయమే యిప్పటి నావిషాదమునకు హేతువై యున్నది.

జిజా—కుమారకా! భయమును శంకనువిడిచి కార్యనిశ్చయుండవు కమ్ము. గోవిప్రసాధులకు నుపకార మొనర్చుటకంటెఁ బుణ్యంబుకలదే? మీ తండ్రివోలె గడియకు నొకరిమాటవిని చెడిపోకుము స్వతంత్రుండవై మెలంగుము నీకు జయంబును యశస్సు నవశ్యము సిద్ధించును.

శివాజి—తల్లీ! నీ హెచ్చిరికమాటలవలన నాకుం గల్గిన మనోవిచారాదులు నివర్తించినవి. నే నింతవఱకుఁ గథలో నీసంగతి వేసి సభ్యుల యాభిప్రాయము తెలిసికొన నిశ్చయించితిని. నీయుపదేశము విన్నపిమ్మట వారితో నీయంశము చర్చించుట యనవసరమని తెలిసికొంటిని.

జిజా—మనహిందువులమందఱము నైకమత్యముగల్గి వర్తించుట యుత్కృష్టధర్మమనియు నట్లు వర్తించితిమేని దుర్భరదాస్యదారిద్ర్యంబులు నివర్తించుననియు వారికి బోధింపుము.

శివాజి—అమ్మా! నీ చెప్పినచొప్పున మనవారికి బోధించెదను. నామాటలు వారుపాటించిరేని మన మనుకొన్నట్లు స్వతంత్రరాజ్యము స్థాపించి కాని స్థాపింపకగాని దక్కనుసుల్తానులతోఁ గలసి మొగలులను నర్

దానది దాటకుండజేసి నీకోర్కెదీర్తును. ఈనాచెప్పుమాటలకు నెన్న టికి వ్యతిరిక్తముగా నడువనని త్రిశుద్ధిగాఁ జెప్పుచున్నాఁడను.

జిజా—పట్టీ! నీ వాడినదానికంటె నెక్కుడు చేయగల్గిన సమర్థుడవని యే నెఱుంగనే? ఐనను జెప్పవలసినదానను గాబట్టి యింతదూరము తరచి చెప్పితిని. నీవాక్యములందు నాకు విశ్వాసము మెండుగలదు. సాయం కాలము కావచ్చినది. కథకుఁ బొమ్ము. అచ్చటివారితో వారిసమయము వచ్చినది చెప్పుము. ఇంతకు నీవు సంకల్పసిద్ధుండవు. నీ కవశ్యము విజయము సిద్ధించునట్లు భవానిఁ బ్రార్థించెదనులే!

శివాజి—తల్లీ! 'నమాతుఃపరదేవతా' అనువచనార్థం బెఱుంగనివాఁడనే. నీ యానతియైనచో నెట్టికార్యము సాధించుటకు నిశ్చయించుకొని యు న్నాఁడను.

అని జననిచరణంబుల కెరఁగి యామెదీవనలు వడసి పోయివచ్చెద నని సెలవుతీసికొని శివాజి యచ్చోటువాసిపోయెను.

ఆఱవ ప్రకరణము.

—౦౦—

అటఁ దనరాకకై యెదురుచూచుచున్న బంధుమిత్రపురోహితముఖ్యులతోఁ గలసికొని శివాజి యాసంజవేళ నిండువైభవముతో సభాప్రవేశమునకు నడువఁ జొచ్చెను. అత్తఱిఁ గొందఱు కొమ్ములూఁదిరి. కొందఱు సంకువులు పూరించిరి. కొందఱు మృదంగములు ప్రయోగించిరి. మఱియుఁ గొంద ఱడుగడుగునకు శివాజిబిరుదంబుల నుగ్గడించిరి. ఇట్లు వీరందఱితోఁ గూడుకొని శివాజి యాసభాకూటము ప్రవేశించి యెల్లరను వారివారి యథాస్థానములఁ గూర్చుండ నియోగించి తానుమాత్రము దేవీపూజలు జరుగుస్థలమునకు నేఁగి యట నొకభద్రపీఠమున నధిష్ఠించెను. భవానీప్రీత్యర్థము కొందఱు ద్విజేతరులు కొన్ని మేఁకలును గొఱ్ఱెలను దెచ్చి బలియిచ్చిరి. శేషించిన తంతుపూజారులు రాత్రి పదులోగా సమాప్తము చేసినవెనుక శివాజి ప్రొద్దునఁ గూర్చున్న గద్దియపై యధివసించెను.

అంతఁ బ్రభాకరుండు పశ్చిమవార్ధికి నొరగుటఁ జూచి యాకొల్వుకూటము గాజుబుడ్డి దీపములచేతను దివిటీలచేతను గొందఱు పరిచారకులు వెల్గింపఁ జేసిరి. ఇదిచూడ భానుమంతుం డాదినమున నస్తమించుట మానుకొని హరికథావలోకనార్థమై బహుమూర్తులు దాల్చి విచ్చేసెనో యనునట్లు తత్ప్రదేశమాదీపకలికలచే మిగులఁ బ్రకాశింపఁ జొచ్చెను. శివాజియానతిప్రకారము నాటకులారేయి రామకథ ప్రవర్తింపఁ జొచ్చిరి. వారు కథాప్రారంభము గావించినతోడనే యంతవఱకుఁ జెలరేఁగుచున్న జనుల కోలాహలమెల్ల నడంగి నిశ్శబ్దముగా నుండెను. ఇందు స్త్రీలు లేకుంటవలన నానిశ్శబ్దమునకుఁ గొంత సహకారియై యున్నను సభికులు పకపక మని నవ్వుచు చిటపటమని చప్పట్లు చరచుచుంటయేకాక బళిరే బాపురే సెబాసను నుత్సాహసూచకసూక్తులచే నారంగస్థలము నప్పుడప్పుడు ధ్వనింపఁ జేయుచుండిరి.

ఇట్లు వీరు నాటకమును వీక్షించుచుండఁగా సగమురాత్రి చెల్లెను; కాని యెంతరాత్రి గడచెనో కథావిశేషమునఁ బరవశదేహులౌటచే నందలివారి కెవ్వరికిఁ దెలియఁ దయ్యె. అప్పటి నొకమావళే శూరశిఖామణి హయారూఢుండై యచ్చటికిఁ జనుదెంచుచుండెను. గుఱ్ఱపుగిట్టల చప్పుడువలనను దాని సకిలింపులవలనను నాజాడ సభవారు దెలిసికొని యీవచ్చువా డెవ్వఁడో యని పరిశీలించుచుండిరి. అత్తావునకు సమీపించిన పిమ్మట నశ్వమునుండి దిగి యావీరుఁడు పాదచారియై మెడక్రిందినుండి తలకుఁ గట్టుకొన్న రుమాలు విప్పుకొనుచుఁ ద్వరగా నాసభలోనికి విచ్చేయుచుండెను. అతండు మోముపై నున్న గుడ్డ సడలించినతరువాత నచ్చటివారిలో నొక్కఁడు మొట్టమొదటఁ దానాజి యని కేకలువేసెను. అపై నెల్లరు తానాజి తానాజి యని చెప్పుకొనసాగిరి. ఇంతలోనతండు క్రిక్కిఱిసియున్న జనమధ్యమునుండి యెట్లెట్లో దారిచేసికొనుచు శివాజియున్న దెసకు నరుగుచుండెను. శివాజి యదిచూచి మంత్రులతో లేచి యెదురుగా రెండడుగులు నడిచి యాలింగనంబుచేసికొని యిట్టి నిశీథకాలమునఁ దానాజి వచ్చినందులకు నేదో యొకవిడ్డూరము జరిగియుండు నని తా నాతనితో నిట్లు లనియె. "మాలసూరే! ఏమివిశేషములు చెప్ప వచ్చితివి." అనుడు నతండిట్లనియె. "దేవా! ఏమని విన్నవింతును. జట్టూగ్రామములో నిల్చియున్న నే నొకదుఃఖవార్త నాలించితిని. ఆవెంట నే గడితడవాగక మీకునుమనవారికి నెఱింగింప నిశ్చయించి యిట్టివేళకు నే తెంచితి" నని కొంతసేపాగి సభవారినుద్దేశించి యిట్లనియె. "ఓ నాదేశీయ సోదరులారా! నన్ను మన్నించి కొంచెముసేపు మీరెల్లరు నిల్వవలసినది. మీకొకవార్త దెల్పవచ్చితిని." అనిపల్కఁగా నాసభవారెల్లరు సంభ్రమముతో దిగ్గునలేచి యయ్యది యాలించుటకై యాతురతతోఁ దానాజిదిక్కునకు మొగంబుదిప్పి నిల్వఁబడిరి. అటుమీఁదట నాతండు కంఠమెత్తి బిగ్గఱగా నిట్లు వాక్రుచ్చెను. హిందూమతాభిమానులారా! కార్యశూరులారా! మీరు సావధానచిత్తులరై నామాట లాలకింపుడు. మన దినంబులు మూఁడ నేమియు బాగుగానున్నట్లు తోఁపదు. అక్కటా! మనతులు జామాత కడు నవమానింపఁబడెను. అది యెట్లంటిరేని యాదేవి నఫ్జుల్లానుడు నేలఁ గూలఁదన్ని గోరక్తముతో గుడినెల్ల ముంచెత్తి గ్రామములోని సర్వద్రవ్య

ములను బలిమిని చేకొనిపోయెను. ఇంతకంటె దారుణ మేమున్నది. ఇంతకంటె ఘోర మేమున్నది. స్వయముగాఁ బరిశీలింప దలంచితిరేని పోయి చూడ వచ్చును. నామాటలు ముమ్మాటికి నిజంబు లని నమ్ముదురు కాక" అని యనుటయు నాసభయం దొక్కపెట్టున హాహారావంబులు నింగిముట్ట బయలు వెడలెను. అక్కడ కొందఱు గుండెలు బాదుకొనుచుఁ బెద్దపెట్టున రోదనము చేసిరి. కొందఱు నోరు నెత్తి కొట్టుకొనుచుఁ బొగలఁజొచ్చిరి. మఱికొందఱు తలగుడ్డలను నేలనువైచి కెవ్వున కేకలు పెట్టిరి. అత్తఱి శివాజి పట్టరానికోపమునఁ జెంగున గద్దెపై కెగసి నిజకరవాలంబు వరలోనుండి యూడఁబెఱికి యచ్చట వారు విన గట్టిగా నిట్లు వాకొనెను. "చూచితిరా! యీనా ఖడ్గము దీనిపేరు భవానియని మీ రెఱింగియేయున్నారు. మనతల్లి పేరు పెట్టుటకు మీకు వేఱె చెప్ప నక్కఱలేదుకదా? ఇదె చూడుడు. బహుదినంబులై రక్తపానము చేయమి నియ్యది కొంత త్రుప్పుపట్టి కాంతిహీనమై యున్నది. బాపురే! మంచి యదనువచ్చినది. శత్రుదేహములపై సానపెట్టెదను. భవానికిఁ దనివిదీఱునట్లు రుధిరపానము చేయనిత్తును. ఇదే కత్తి ముట్టి ప్రమాణము చేయుచున్నాను. మీ రేమిబదులు చెప్పెదరో చెప్పుఁ డనిపల్కి పదంపడి 'హరహర మహాదేవ్' అని గొప్ప సింహనాదము సలుపుచు సభ్యులకన్నుల మిఱుమిట్లు గొల్పునట్లుగా నిజాసిపత్రంబు ఝుళిపించి యద్దానిని జిత్రవిచిత్రముగాఁ ద్రిప్పసాగెను. ప్రభువు గంభీరసూక్తులకును దద్సింహనాదంబునకుఁ గడు నుద్రేకించి పట్టరాని తమకంబున నాతత్క్షణమే 'హరహరమహాదేవ్' అనుచు దిక్కులు పిక్కటిల్ల సింహధ్వానములుచేయుచు నటఁ గత్తిపట్టినమగవా రెల్లరు శివాజి ననుకరించి తమకరవాలంబుల నట్లె పదినిముసములు ద్రిప్ప జొచ్చిరి.

ఇట్లు యుద్ధభూమిలో విజృంభించినపగిది నచ్చటివారు చెలరేగుచుండ నంతలోఁ దానాజి ఖాను ప్రతాపగడకు వచ్చుచున్నాడనియు నాతనిని మార్కొనుటకుఁ దగినప్రయత్నములు చేయవలసియుండుననియు రాజున కెఱింగింప నతండు చేసన్నలచే నాసభాకోలాహలము నివారించి యిట్లనియె. "ఏమిది! యిప్పుడే యాలము తటస్థించినట్లు మీరు గమనించుచున్నారే?

ఇంత తొందరపడవలసినపనిలేదు. ఇది సమయముకాదు మీరు నిశ్చయముగా మహమ్మదీయులపైఁ బగదీర్చుకొనవలెననియుఁ దులజామాతకు సూడుదీర్ప వలెననియు నొట్టుపెట్టుకొంటిరేని యాయమ్మయే మనకుఁదగినవేళ నిరూపించును. అట్లుచేసి వారిరక్తము కసిదీఱఁగ్రోలి కడుపునింపుకొనును. మీకు బెగడవలసినపనిలేదు. ఈవార్త ఘోరమైనదియు సహింపరానిదియునౌట నిక్కమేకాని తుదకు మేలాపాదించును. అది యెట్లంటిరేని వినుండు. మ్లేచ్ఛులు చేసిన యీదౌర్జన్యములకుఁ దదాశ్రితులగు హిందువులు మనలోఁ జేరకమానరు. అంత మనదేశస్థులమందఱు మొక్కమొగంబై నడిచినచో నఫ్జలానుఁడెంత ? వానినిబంపిన నవాబెంత ? ఒకవేళ ఢిల్లీచక్రవర్తి ప్రతిఘటించినను పరాభవ మందక మానఁడు. గోభూదేవతాదులకు సౌఖ్యము గూర్పకున్నచో మనము కత్తిపట్టి యేమిసార్థకము ? కాని యీనవరాత్రములలో దేవీపూజలు మానుకొని మన మిష్టే కయ్యమునకుఁ బోనక్కఱలేదు. కావునఁ బ్రస్తుతము మీరు శాంతించి రామచంద్రకథను వీక్షింపుఁడు '' అని యిట్లు సభవారి నెప్పటియట్ల కూర్చుండ నియోగించి తానును గద్దెపై నధిష్ఠించి మీసముమీఁద నెడమచేయివేసి నాటకులతో నిట్లనియె. “ ఓరీ ! మేము ఖానునకు జడిసి కథ మానుకొందుమా? మీ రెప్పటియట్ల జరిగింపుఁడు. నావుడు వారు నట్లుగావింపఁ జూచి యాసమయమున విశ్వామిత్రయాగసంరక్షణార్థమై రాముఁడు లక్ష్మణసహాయుండై ధనుర్బాణంబులధరించి యజ్ఞవాటికకు నేతెంచిన వేలకొలంది రక్కసుల నుక్కడంచుకథ విన్నాణంబుగాఁ బ్రదర్శింపఁ జొచ్చిరి.

నిజముగా నట్లు జఱుగుచున్నదని భ్రమించుటచేతనో రామచంద్రుని మీఁద భక్తివిశ్వాసములచేతనో లేక యిందాక తానాజి తెలియఁజేసిన వార్తా విశేషముచేతనో కాని శివాజి మైమఱచి గద్దియనుండి దుమికి యందఱు నివ్వెఱగందుచుండఁ జెంగుచెంగున రెండుగంతులువేసి రంగస్థలమున నిల్వఁబడి చేపట్టిన భవానిఖడ్గము జళిపింపసాగెను. ఇదియంతయుఁ గనిపెట్టుచున్న కృష్ణాజి భాస్కరుఁడును దానాజిమాలసూరేయును దోడ్తోఁబోయి శివాజి రెండుచేతులును గట్టిగా నదిమిపట్టుకొని యది నాటకమని సమాధానపఱచి యంతలో

నాకథముగింప నుత్తరవుచేసి తమరాజుఁదోడ్కొని కోటలోనికరిగిరి. తక్కిన వారెల్లరు నచ్చోటువిడిచి శివాజి యొడలెఱుంగక కావించినచేతఁగూర్చి పలువిధములుగాఁ జెప్పుకొంచు నాటకుల యద్భుతప్రదర్శనముఁగూర్చి మెచ్చుకొనుచుఁ దమతమశిబిరములకు నేఁగి హాయిగా నిద్రింపఁజొచ్చిరి.

ఏడవ ప్రకరణము.

అఫ్జలుఖాను విజాపురిసుల్తాను ముఖ్యసేనాని. ఈతఁడు సుల్తాను నొద్దం బలిచి శివాజీపై దండెత్తిపోయిన నాఁటికి రమారమి యరువదేండ్లవాఁడై యుండెను. కాని మైరంగుబట్టియు మేనుగట్టితనముబట్టియుఁ జూచినఁ బోతపోసిన రాగిప్రతిమవలె నుండియున్న వయస్సుకంటెఁ జాలదక్కువగాఁ గనబడుచుండెను. పఠానులకు సహజమైన యొడ్డుపొడుగును బొడుగుగడ్డంబును గల్గి సంతతము కల్లుత్రాగుటచే నెఱ్ఱపడిన మిడిగ్రుడ్లతోడను వీనులవఱకు వ్యాపించిన గరిమీసాలతోడనుఁ జూపఱకు బెదురు పుట్టించుచుండెను. అట్టియాతఁ డొక్కనాఁడు తనపరిచరు నొక్కని బిల్పించుకొని వానితో నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగెను.

“ఓయీ! సయ్యదుబందూ! నీవు నాకత్యంతబంధుఁడవై మెలంగుట వలన నీతోఁ గొన్ని రహస్యములు చెప్పుచున్నాఁడను. రామోజి పరభుని నీవ యెఱింగియుందువుకదా! అతఁడు మొదట మన బిజాపురిలో నుండువాఁడు. ఆయనకుఁ బ్రభావతినా నొక్కరూపవతియగు కుమారిక గలదు. ఆసుందరిని మావాఁడు ఫజీలు మోహపడి యది యొకనాఁ డుపవనమునఁ దోడిచెలికత్తెలతో విహరించుచుండఁగాఁ బోయి యామెను దన్ను వరింపు మని నిర్బంధపెట్టెను. అప్పటికిఁ దమతల్లిదండ్రు లప్పటిలో రానైయున్నా రనియుఁ దగినసమయముచూచి తానే వత్తు ననియు నొడంబఱచిన నాముద్దులగుమ్మ మాటలునమ్మికొని ఫజీ లామెనువిడిచి యెట్లో కష్టమువిూఁద నింటికిఁ జేరుకొనెను. అటవిూఁదట నామదవతి తనజనకులకు నీవృత్తాన మెఱింగించి యుండ నోపు. వారు కూఁతును మావానికిచ్చుట కిష్టములేక కాబోలు నిజోద్యోగము కూడ వర్జించి యెవరికిఁ దెలియకుండ నదిజరగిన యొకటిరెండుదినాలలో రాజధానినివిడిచి కోంకణసీమకుఁ బాఱిపోయిరి. అట్లు రామోజి సకుటుంబముగాఁ

దరలిపోయినసంగతి మావాఁ డెట్లో నెలదినములైనతరువాతఁ దెలిసికొని గూఢముగాఁ గొందఱ చారులఁబంపి రామోజికుటుంబము తులజాపురిలోనుంటఁ దెలిసికొని యచ్చటి పూజారికిఁ గొంతద్రవ్యము ముట్టచెప్పుదుననియుఁ దన కార్యము నెఱవేర్పుమనియు వానినెన్నోవిధములఁ బల్మఱు చారులంబంపి బల వంతపెట్టెను. కాని వాఁ డిదిగోయదుగోయని మాటలతోఁ బెద్దకాలము ప్రొద్దు పుచ్చుటఁజేసి విసిగి నిరాశుఁడై తన్మనోవ్యాధిచే మంచముపట్టి నానాటికిఁ గృశించుచువచ్చెను. మొట్టమొదట నదిరోగముగా భ్రమపడి యనేకౌషధములు ఫజీలునకు నిప్పించితినిగాని పిదప వానిసఖులవలన వానినిజావస్థయెఱింగి "ప్రభావతి నెట్లైనను నీకుఁగూర్తును నీవంతమానుమని వానికిఁ దగుమాటల్ బోధించి తత్కార్యసాధనముకై బహుప్రయత్నములుచేసియు శివాజీ స్థా రులమూలమున నిర్వహింపకునికి నేనీదండయాత్రగల్పించితిని. రాజద్రోహియగు శివాజిని గట్టితెత్తునని యధ్జల్ఖానకు నొప్పించి యామిషమున నే నీసైన్యమును దోడ్కొనివచ్చితిని. కాని యతఁ డొకవేళ లభింపకపోయినను సరే ప్రభావతి పట్టువడినచో మరాటీలతోఁ బోరాటము మాని రాజధానికిఁ బోనిశ్చయించి తిని. కావలసినయెడల శివాజిని మఱొకప్పుడు పట్టుకోవచ్చును. ఇప్పు డతఁడు దుర్ఘటమైన ప్రతాపగడలో నున్నాఁడని తెలిసికొంటిని. అటకుఁ బోయి వానిఁబట్టుకోదలచుట గుహలోని సింగమ్మునుబట్టుకొన యత్నించుట వంటిది. మన మొకవేళ సాహసించి ప్రతాపగడను ముట్టడించినను నతండు చిక్కనితోపదు. ప్రస్తుతము శివాజితో విరోధము పెట్టుకొన్నయెడలఁ బ్రభావతి మనకు వశమగుట దుర్లభమగును. శివాజి మనకుఁ బ్రభావతిని సమర్పించి విజాపురిసుల్తాను సామంతుండగుటకు సమ్మతించినచో నదియు నాకుఁజాలును. ఐనను నాయభిప్రాయముగోరి నాథునితో నెఱింగించి చూతు నుగాక" అని కొంతతడవూరకుండి "నీయభిప్రాయమేమి?" అని యడు గుటయు వాడు మెల్లగా నిట్లనియె. స్వామీ! మీకు నే నాలోచన చెప్పువాఁడనే మీమాటకు నవాబుకూడ నడ్డుచెప్పవెఱచును. పేరునకు నధ ల్షాహానవాబుగాని మీ కేవిజాపురిరాజ్యమునకుఁ బ్రభువని ప్రజలెల్లరు భయ

భక్తులు గల్గియున్నారు. ఇట్టిచో మీ కెవ్వరెరుదు చెప్పువారు" అని యిరు వురు మాటలాడుచుండఁగా ఫజీల్లాను జంర్ఘూరరావును నచ్చోటికివిచ్చేసిరి. అంత వారందఱు నీక్రియసంభాషించిరి.

అప్జలు—ఫజీల్! ప్రభావతిజాడ నీకేమైన దెలిసినదా?

ఫజీలు—తండ్రీ! మనజంర్ఘూరరావు ప్రేరితులై నల్గురుభటులు ప్రభావతిని రాయపూర్ గ్రామములోనున్నదని తెలిసికొనిపోయి గూఢముగాఁ దీసికొని వచ్చుచుండఁగా నింతలోఁ దెల్లవారెనట. అప్పుడు వారికేమియుఁ దోఁపక ప్రక్కనున్న నొక్కయడవికిం గొంపోయి తమలోనిద్దఱను నామదవతివద్దఁ గాపుంచి తక్కిన యిర్వురను భోజనపదార్థసంపాదనముకై కదలి చేరువనున్న యూరికిఁబోయిరట. వంటకములకై కొని వారువచ్చునంతలోఁ గత్తివేటున నట నిద్దఱు చచ్చిపడియుండిరట. పిదప నారూపవతి యెందువెదికినను గానరామి వేసారి హతశేషులైన యిర్వురను నిన్న నేవచ్చి యది మా కెఱింగించినారు. ఇంతకుఁదప్ప నామానినిగూర్చి నే నేమియు నెఱుంగను.

అప్జల్—కుమారకా! అయ్యో! మన మెంతయదృష్టహీనులము. చేతికి లభించియు నక్కాంతామణి దక్కకుండెఁగదా! మన సేవకుల యజాగ్రత్తయే సుమా! యింతచేసినది. ఆతరుణియే వారిని వంచించి యెట్లో కడఁదేర్చి పాఱిపోయి యుండును. ఇంతకునైన దానికి విచారింపనేమిప్రయోజనము? ఎవ్వఁడురా యక్కడ?

భటుఁడు—(ప్రవేశించి) ఖాఁజ్ మహారాజ్! ఏమి మొదల?

అప్జల్—ఓరీ నిన్నను మనవారుతీసికొనివచ్చిన మరాటపురుషుల నిటకు సత్వరము తోడ్కొనిరమ్ము.

భటుఁడు—వల్లె (అని యచ్చోటువాసి నల్వురఁ దీసికొనివచ్చి ఖానునెదుట నిలఁబెట్టెను).

అప్జల్—కుమారకా! చూచితే! ఈ నల్వురిలో రూపవంతులైన యీ యిర్వురలోఁ బెద్దవాఁడెవుడు! బాజీపరభుపుత్రుండగు బాలాజి వీడె తుల

జాపురిలోనున్న ప్రభావతి నా పెత్తల్లిని బూజారి యాలోచనచొప్పున రాచూరిగ్రామమునకుఁ జేర్చిన టక్కరి.

ఫజీలు—ఔనౌను నేఁగూడ నిట్లే వింటిని.

అప్జలు—ఏమి బాలాజీ! నీవు ప్రభావతి యిప్పు డెటనున్నదో నిజముగా దాఁచక చెప్పుము. లేనిచో నీకీచెఱ దప్పుట యుండదు.

బాలాజి—ఖానాసాహేబ్! మీరు తులజాపురికి రాకపూర్వమే నే రాచూరి కోటకుఁ బూజారి ప్రేరేపణఁ బ్రభావతిని గొంపోవుట నిజముకాని యావల నారూపవతిజాడ యెఱుంగను. ఎవ్వరో కొందఱు చోరులు మొన్న నే యయ్యంగనామణిని ముచ్చిలించినారనియు నామె జననియు బంధువులు తద్దయు బెంగపెట్టుకొని దుఃఖించుచున్నారనియుఁ గర్ణాకర్ణిగా వింటినేకాని మఱియొండేమియు నెఱుంగను. ఇంకనైన మీచిత్తము నాభాగ్యము.

అప్జలు—ఓరీ! నీకీముగ్గురు నేమగుదురు? మీరెక్కడకు నేఁగుచున్నారు?

బాలాజి—శివాజిమహారాజుచేయు దేవీపూజను జూడఁగోరి ప్రతాపగడమునకుఁ బోవుచున్నారము. నాకు వీరుముగ్గురు బంధువులు.

అప్జలు—జంఝూరరావూ! వీరిలో నేరినేని పోలికపట్టుదువే?

జంఝూర—ఖాన్ సాహేబ్! బాలాజి నొకమాటు చూచినట్లు జ్ఞాపకమున్నది. కాని తక్కినవారి నెఱుంగను.

ఫజీలు—(ఆ పట్టువడిన నల్గురిలో లేఁబ్రాయమువాని నుద్దేశించి) అబ్బాయీ! నీకీబాలాజి యెట్టి చుట్టఱికము? నీపేరేమి? నీ వెవ్వరి చిన్నవాఁడవు?

అబ్బాయి—(వడంకి) అయ్యా! నాకు నితనికిఁ జుట్టఱిక మేమియు లేదు. నేను బ్రాహ్మణకుమారుండను. నా పేరు దత్తు; మాతండ్రి నాచిన్ననాఁడే దేశాంతరమునకుఁ బోయినాఁడఁట.

ఫజీలు—పోని దానికేమికాని రామోజినిగాని యతనితనూజయా ప్రభావతిని గాని నీ వెఱుంగుదువా? తెలిసినచో దాఁచక చెప్పుము.

దత్తు—(భయ మభినయించి) అయ్యో! నేను రామోజిని ప్రభావతి నొకటి రెండుసారులు చూచియుంటిని. వా రిప్పు డెచ్చటనున్నారో బాగుగా నెఱుంగను. సాహేబ్జీ మాతల్లికి నేనొక్కడనే కొమారుండను నన్ను విడిచియుండలేనని యామె నాతో నెంత చెప్పినను వినక యిట్లు పయనమైన నాకుఁ దగినశిక్ష జరిగినది.

జంఝు—ఓయీ దత్తూ! నిన్ను నీకోరినప్రకారము విడిచి పెట్టెదము. మాకు నేమైన నుపకారము చేయుదువా?

దత్తు—(వికాసముతో) నాబోటినిర్భాగ్యుఁడు మీకేమి యుపకారము చేయ గలఁడు? నాకు మాతల్లినిఁజూచుభాగ్య మికనుండునే? (అని వెక్కి వెక్కి యేడ్చును).

జంఝు—నీవు మాకుఁజేయవలసినది విశేష మేమియులేదుకాని ప్రభావతి యిప్పు డెచ్చటనున్నదో వెదకి మాకుఁ దెలియఁజేయవలెను.

దత్తు—నామాటలయందుఁ దమకేమి నమ్మకముండు?

ఫజీలు—ప్రభావతి యెచ్చటనున్నది యెఱుంగుదువేని చెప్పుము. మాతండ్రి తోఁజెప్పి నీచెఱ విడిపించెదనులే?

అప్జలు—దత్తూ! నీమాటయందు మాకు నమ్మకము పూర్తిగాఁగలదు. నీవు కల్ల కపట మెఱుంగనిపిల్లవాఁడవని నీస్వరూపమే చాటుచున్నది. నీ కేమైనను సొమ్ము కావలసిన నిచ్చెదము చెప్పుము.

జంఝు—ఓయీ! యేల బేలవై యూరకుండెదవు? మీతల్లిని జూడవలె నని నీకు లేదా? ఎటింగెదవేని తెల్పి నీచెఱ విడిపించుకొనుము.

బాలాజి—దత్తూ! నీకుఁ దెలిసినచోఁ జెప్పుము నీమూలమున మాకు విముక్తి గల్గును.

సయ్యదు—ఓరీదొంగా? నిన్ను మాత్రము విడిచిపెట్టుదుమే? నీవు దత్తువెు గముపై పు చూచుచు వానిం గన్నులతోఁ జెప్పవలదనికాబోలు సైగ

చేయుచున్నావు. నీమూలమునఁగదా ! యింత యడరినది. ఇస్సీ ! యింక నోరెత్తి మాటలాడిన నాకత్తిని నోటిలోనికి గ్రుచ్చెదనుజుమా.

ఫజీలు—దత్తూ ! నీ వెఱింగినమట్టుకుఁ జెప్పుము. నీకుఁదగిన బహుమానము చేసెదము. నిన్ను విడిచిపెట్టెదములే ?

దత్తు—మీయందఱికి నాపై నిర్హేతుకముగా నింతదయ గల్గుటకు నాపూర్వ పుణ్యమెట్టిదో? మీరందఱు నన్నిన్నిసారులు ప్రత్యర్థానముచేసి యడుగుచుండఁగా నాకుఁ దెలిసినది చెప్పక యనృతదోషము పొందనేల ? ఓకృపాసింధులారా ! నే నసత్యము చెప్పుటకు మదినొల్లను. బాగుగా నెఱుంగనని యిదివఱకే తెల్పియుంటినిగదా ! ఆ నామాటల తాత్పర్యము రసజ్ఞులగు మీరు గ్రహించినందులకే దైవమును వేయివిధములఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

ఫజీలు—తక్కినవారిని విడిచి నిన్నింతదూరము తఱచియడుగుట కిదియే కారణము. నిజముచెప్పిన దేవుఁడు సంతోషించును. ఏమీ ! బాలాజిని జూచి సంకోచించుచున్నావా ? అట్లైన వాని నిటనుండి యిప్పుడే తొలగించెదను.

దత్తు—నాకొకరేమిచేయఁగలరు? నిజముచెప్పఁదలచుకొన్న నేను వీరువారున్నారని వెనుదీయుదునే ? నామాటలు విశ్వసించెదరేని తెలిసినమట్టుకుఁ జెప్పుచున్నాను. ప్రభావతి వాయీగ్రామములోనున్నట్లు మున్న నెవరో మాయూరిలో ననుకొనుచుండ వింటిని.

ఫజీలు— (సంభ్రమముతో) ఏమేమీ ! వాయీగ్రామములోనా ! అది యెక్కడ? ఇక్కడి కెంతదూరము ?

జంఝూర—(పకపకనవ్వుచు) వాయి యిటకు రెండురోజుల ప్రయాణములో నున్నది. అతం డింకనేమో చెప్పుచున్నాఁడు. ఇంత తొందరేల ?

దత్తు—వాయీగ్రామములోనే ముప్పాలుండవచ్చును. ఆమె నిటీవల నెవరో చోరు లింటనుండి యర్ధరాత్రివేళ మోసికొనిపోయినారనియు నా

యింతి యెట్లో తప్పించుకొని వాయిాపల్లిఁ జేరుకొన్నదనియు నచ్చటకు రాచూరునుండి యామెతల్లి వచ్చినదనియు నాలకించితిని. కాబట్టి వాయిలోనో లేక రాచూరిలోనో ప్రభావతి యుండనోపు.

అప్జలు—దత్తూ! అట్లైన మా కాసుందరి చిక్కుటెట్లు!

దత్తు—సాహేబుగారూ? మీకు నే యోచనచెప్పనంతవాఁడనే? అయినను మీ రడిగినవారు కావున నాకుఁ దోఁచినది చెప్పకుంటతగదు. మీరు వేగులవాండ్ర నిర్వురను నా వెంట నంపుడు. వారివలన మీ కాసుకుమారి యెచ్చటనున్నది తెలియఁజేసెదను. మీ రిఁదలచుకొన్న పారితోషిక ముకూడ వెనుకనుండి యీవచ్చును. కార్యము సమకూడినప్పుడు సొమ్మునకేమిగాని నా కొకచిన్ని యుద్యోగ మిప్పించినఁజాలును, నేఁ గడుబీదవాఁడను.

అప్జలు—(పకపకనవ్వి) ఓయీ నీమూలమునఁ బ్రభావతి లభించెనేని నీవు కోరిన యుద్యోగమేకాదు. పదిబండ్లువచ్చు భూమిసైతము వ్రాసి యిచ్చెదను.

ఫజీలు—మాతండ్రిగారు మాటతప్పనివారని యెఱుంగుము. చెప్పినదానికంటె నెక్కుడుచేయువారు. నిన్ను మాలోనొకనిగాఁ జూచుకొందుము. ఇదే కత్తిముట్టి చెప్పుచున్నాను.

దత్తు—బాబులారా! నా దొక్కమనవి వినుఁడు. వాయిలోనున్నచో వేగమే మీకు వర్తమానము చేసెదను. గాని రాచూరిలోనున్నచో మఱి నాల్గునాళ్ళు విళంబమగును. అందునకు మీరు క్షమింపవలెను.

అని యచ్చటి వారలకు సలాముచేయుచు నప్జలాను వానికంటె వాని కొడుకును మిక్కిలి సంతోషించి యిర్వురివేగులవాండ్రను రప్పించి దత్తు వెంటనిచ్చి పంపించిరి. పిదప ఖాను జంయు[?] ంగరావు నుద్దేశించి "ఓయీ! నీ వీ బాలాజిని దక్కిన యీయిద్దఱి నెటబోకుండ జాగ్రత్తగా నరయవలయును

జుమా!" అని యతని కుత్తరువుచేసెను. అట్లు జంఝూరరావు ముగ్గురిఖైదీలను వెంటఁబెట్టుకొని యేగినతరువాత ఖాను సయ్యదుబందుతో నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను. "ఓయీ! మన మిందాక మాటలాడుకొన్నవిషయము ప్రభావతిసంగతి చూచుకొని గోపినాథుతో మాటాడి నిశ్చయింతము.— దత్తు దగ్గరనుండి వర్తమానమురాగానే మనము వాయిని ముట్టడింపవలసియుండును. అటనుండి ప్రతాపగడకు నవసరమున్నచోఁ బోవచ్చును. కావున నీలోఁగాఁ బ్రయాణసన్నాహము చేయవలెను. ఇప్పుడు చాలరాత్రియైనది భోజనమునకుఁ బోవలెను" అని చెప్పి యతఁడు లేచినపిమ్మటఁ దక్కిటివారును లేచి వానితోబాటచ్చోటు వదిలిపోయిరి.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

ప్రతాపగడకు మాలసూరి వచ్చిన రెండుదినములతర్వాత నొకనాఁటి ప్రాతఃకాలమున శివాజి కృష్ణాజిభాస్కరుని దనగృహమునకు రప్పించుకొని యఫ్జల్ఖాను నెట్లు నిగ్రహింపవచ్చునో యని యడుగుటయు నతండును బ్రభు చిత్తము కనిపెట్టి యిట్లు ప్రసంగించెను. "రాజా! మనపేష్వామోరోపంతు వచ్చినపిదప నతనితో నీవిషయము ముచ్చటింపవచ్చును. ఈలోపుగా మనము తగిన యుద్ధప్రయత్నంబులు చేయవలెను. మాలసూరిని బంపి యచ్చ టచ్చటనున్న మావళీసైనికులను హేతకారులును బ్రతాపగడకు వచ్చునట్లు చేయవలెను. ఖాను డెంతసైన్యము దీసికొని దాడివెడలినాడో యది మనకుఁ దెలియదు కాన మనము వేగులనంపి యది తెలిసికోవలెను. ఖానుడు ప్రతాప గడకువచ్చి మనలనెదురించునని యెంతమాత్రము నాకుఁ దోఁపదు. కాని మన మూరకున్నచో కోంకణపాక్స్రమ నాక్రమింపక మానఁడు. మననేతాజియు బాజీపసల్కు నెటనున్నారో తెలియరాకున్నది. చారులనుబంపి వారిని వేగ రప్పింపవలెను. ఖానుని దండయాత్ర కుద్దేశమేదో తెలిసికొంటకై తగిన రాయబారులను బంపవలెను. వాడెక్కుడుబలంబుతో నెత్తివచ్చిన సామదా నములు నెఱపి వానిసమాధానము పఱుపవలెను. అందుల కొప్పనివేళ భేదదం డంబుల వాని నుక్కడంపవలెను. బాహుబలంబుకంటెను బుద్ధిబలంబునఁ గార్య సాధనమగును. మనకంటె శత్రులు బలాఢ్యులైనప్పుడు మాయోపాయంబుల వారిని లోఁబఱచుకోవలెను. రాజనీతి విశారదులగు దేవగవారిముందర నామంత్రాంగము హనుమంతునకు గుప్పిగంతులు నేర్పినట్లిది యగును." అని యిట్లు సవినయముగాఁ గృష్ణాజి విన్నవించెను. శివాజియు "అయ్యా! మీవాక్యములు నీతియుక్తంబులు సమయోచితంబులని నేవేఱ నుడువ నక్కఱ లేదు. మీబోటి నీతియుగంధరులు కార్యశూరులు నల్గురు జతకూడితిరేని

నామనోరథ మీఁడేరుటకు సందియ మేమున్నది? " అనుచు నతనివీపుతట్టి నిజసంతోషము వెల్లడిచేసెను.

ఇంతలో నొకప్రతీహారి మాలసూరిరాక యెఱింగింప వెంటనే శివాజి యతని దోడ్కొని రమ్మని యాజ్ఞాపించి యతఁడు వచ్చినపిదప నుచితాసన మొసంగి కోంకణప్రభువు తా నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను. "ఓయీ! మీతమ్ముని సూర్యాజిని మోరోపంతు పేష్వాను దోడ్కొని రమ్మని నియోగించినాను. రఘునాథభల్లాలు నాబాజిసోనదేవును బునహావద్దనున్నారు. వారిని వేగ నిక్కడకు రావింపవలెను. నేతాజిపాల్కారును బాజీపసభు నెచ్చట నున్నారో యెఱుఁగరాదు. అన్నాజిదత్తు పంఢరాపురమున నున్నవాఁడు. అతండు దేవీపూజలకు నిట కేతెంతునని చెప్పియు నేకారణమువలననో కాని రాఁడయ్యె. నా పేర్కొనిన వీరుకాక పేరుగల సర్దారులను రప్పింపవలెను. మావళేలను హేతకారులను నెక్కడెక్కడివాండ్రను బిల్పింపవలెను. మన కృష్ణాజిచే వలసినవారి కుత్తరములును దక్కటివారికిఁ జాబుల నంపుము. ఈనా చెప్పుపనులన్నియుఁ జక్కపెట్టవలసినభారము మీయిద్దఱిమీఁద వేయుచున్నాడను. మనవారందఱు గూడనిదే యేమిచేయుటకు వీలులేదుకదా! కావున సత్వరముగా నవమినాఁటికైనను ముఖ్యుల నందఱఁ బ్రతాపగడకు రావింపవలెనుజుమీ? " అనుచుఁ దా నింక నేదో చెప్పఁదలచుచుండగా రామోజి బాజీపరభులు స్వామిదర్శనార్థమునకై దేవిడివద్దనున్నవారని దౌవారికుండు వచ్చి యెఱింగింప వారి నిర్వురనుబిలిపించి వారితో నిట్లు రాజు ముచ్చటింప దొడంగెను.

శివాజి—ఓయీ! మీపుత్రకళత్రాదులకు క్షేమమే?

బాజి—బిడ్డలవలె మమ్మునరయుచుండ మాకు గొఱంత వాటిల్లునే? ఐనను గాలవైపరీత్యంబున మనకోంకణస్థులకుఁ దుచ్ఛమ్లేచ్ఛులవలన గొన్ని యిక్కట్టులు సంభవించెను.

శివాజి—అన్నన్నా! అవియేవో యెఱింగింపుము?

బాజీ—తులజామాతను బడగొట్టి యాగ్రామమెల్లను గొల్లగొట్టినారు. అచ్చటి పూజారికుటుంబమును మఱికొందఱను జెఱఁబెట్టి యుండిరి. ఇది కాక పంధరాపురిగూడఁ బాడుచేసినారు. అచ్చటిదేవళము చిందర వందరచేసి పాండురంగవిగ్రహము రూపుమాపిరి. మఱియు మానవతులను బెక్కుమందిని బలాత్కారముగా దీసికొపోయిరి. వారితల్లిదండ్రులయు నత్తమామలయు మగడుఃపిల్లలయు దుఃఖ మింతంతని చెప్పరాదు. ఇట్లు మనగ్రామములలోఁ దోచుకొన్నసొమ్మును యౌవనస్త్రీలను ఖాను మిత్రద్రోహియైన మీతండ్రిని జెఱపెట్టిన ఘోరపడెవెంట విజాపురి కంపుచుండఁగా సహస్రాక్షుం డనఁదగు మననేతాజి యెట్లో యాసంగతి నెఱింగి తనయశ్వసైన్యముతో శత్రువులపైఁబడి యందు పెక్కండ్రను ఖిల్కుమార్చి పరులపాలైన విరాటుని గోధనంబు మరల్చిన విజయునిచందంబునఁ బూజారికుటుంబముతోఁబాటు సుందరులను ధనము నెట్లో కష్టముపై వారిబారినుండితప్పించి రామోజివెంటనిచ్చి పంపియున్నాఁడు. అతండు తులజాపురీయులఁ దోడితెచ్చుట కాపురి కేగినాఁడు. రేపో మాపో యతం డిక్కడకు రావచ్చును.

శివాజీ—రామోజీ! ఘోరపడే తప్పించుకొపోయెనా యేమి?

రామోజీ—అట్లే జరిగినదిస్వామీ! పులిని జూచినతోడనే బెదరిపాఱిన లేడిచాడ్పున నేతాజిని జూచినవెంటనే కొందఱిఁ దోడ్కొని రివ్వునఁ బలాయితుండయ్యె. లేనిచో మీతండ్రికి ద్రోహముచేసిన యాదురాత్ముని పెడఱెక్కలుకట్టి మీకట్టెదుటఁ బెట్టకుందుమే? దేవరకీసంగతులు తెలియఁజేయుమనియు ధనమును బ్రజలను మీపరము చేయుమనియు జెప్పి పాల్కారు నన్నుఁ బుత్తెంచెను.

శివాజీ—బాజీ! నీ వెచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి? రామోజి నెచ్చటఁ గలసికొంటివి?

బాజీ—పంధరాపురములో దోపిడియైనదని విని యక్కడకుఁబోయి తురకలను బెక్కు దునుమాడి మిగిలినవారిని బాఱఁదోలితిని. ఇంతలోఁ

పేష్వాయు నటకువచ్చి ప్రజలకుఁ దగినధైర్యముచెప్పి మీతోఁ గొన్ని
యంశములు చెప్పమని నన్ను బంపినాఁడు. అట్టువచ్చుచున్నదారిలో
నేను రామోజిని గలిసికొంటిని. పేష్వా తాను జింజిరాకోటమీఁదికిఁ
బోవలెనని సేనలు కూర్చుకొనుచుండఁగాఁ బంధరాపురి దోపిడిపని య
చ్చోటికిఁ బోతిననియు నిప్పటిలో జింజిరామీదికి దండెత్తి వెడలుట
కంటె ఖానుని మనరాజధాని పొలిమేరకుఁ జేరనీకుండఁ జేయుట
యుక్తమనియు నెఱింగి జావళీగ్రామమున కేగుచున్నాననియు నేలిన
వారికిఁ దెలియఁజేయుమనెను.

శివాజి—ఓహో! పేష్వా యిక్కడనా యున్నాఁడు? బాజీ! నీవు త్వరఁ
గాఁబోయి పేష్వాను దోడ్కొనిరమ్ము. జింజిరాకుబోకుండ నాగుట
మంచిపనిచేసినాఁడు. అతనితో నగత్యముగాఁ గొన్నిసంగతులు మా
టాడవలసియున్నది.

అని యిట్లు బాజీపరుభుఁ బుత్తెంచి రామోజి వెంటతెచ్చిన ద్రవ్య
మును భద్రపెట్టుమనియు, తరుణులను నన్నపానాదులనిచ్చి యరయవలసిన
దనియు వీరిక్షేమము పంధరాపురిలోని వారివారలకుఁ దెలియఁజేయవలసిన
దనియుఁ దానాజీకృష్ణాజీలకు నియోగించి తాను భోజనమునకై చనెను. తద
నంతరమునఁ గొండొకసేపు తల్లివద్దకు నేగి యేమేమో కొన్నిసంగతులు మా
టాడి తనగదికి మరలివచ్చు సమయమున నేతాజియుఁ బూజారియు నరు
దెంచినారను వర్తమానమును విని వారిరాకకై యట నెదురుచూచుచుండెను. వా
రును వారిభోజనానంతరమున నక్కడికేతెంచి తులజాపురిలో జరిగినదెల్ల రాజు
తోఁ బూసగ్రుచ్చినట్లుచెప్పి ఆసమయమున రామోజి తనరాకదెల్పి ప్రభువు
సమ్మతిపైన లోనికిఁ బ్రవేశించి రాజుపాదంబులపైఁబడి కారణము తెల్పక యే
గోడుగోడున నేడువఁజొచ్చెను. అది యేమని యచ్చటివారు విస్మయవిచా
రంబున మునింగిరి. రామోజిని మెల్లగా శివాజి లేవనెత్తి యతని తనవద్దఁ గూ
ర్చుండఁబెట్టుకొని మెల్లగా నోదార్చుచు నిట్లడుగఁ దొడంగెను.

శివాజి—రామోజీ! ఇప్పుడేకదా నీవు మాసన్నిధికివచ్చి వెళ్లినావు. ఇంత
లో నీకేమి యుపద్రవము సంఘటించినది?

రామోజీ—అయ్యో! ఏమని నాయవస్థ విన్నవింతు. నాప్రాణములకంటె నెక్కుడైన నాముద్దులపట్టిని చోరులు రాత్రిరాత్రివచ్చి తీసికొనిపోయి నారని యిప్పుడే యొకసఖునివలనఁ దెలిసికొంటిని. హా! నే విజాపురి లోనున్న యిట్లగునేమోయని యుద్యోగముకూడఁ గాళ్లతోఁ దన్ను కొని పాఱివచ్చితిని.

పూజారి—రామోజీ! ప్రభావతీ సహితముగా మాకళత్రమును బాలాజి వెం టనిచ్చి రామారికిఁ బంపియుంటినిగదా!

రామోజీ—అయ్యా! తమరు నాపాలిటికి దైవమై నాఁడు తులజాపురిలో బఠానులచేతిలోఁ బడకుండఁ గాచినారనియు బాలాజి రామారిలో భద్రముగా వారిని మాబంధుగుల కొప్పగించినాఁడనియు నాపిదప నె వ్వరో మ్రుచ్చులు ప్రభావతిని దీసికొనిపోయినారనియు వింటిని.

శివాజీ—అట్లైనచో నీవు వేగముపోయి నీ యిల్లాలి క్షేమ మరసి రమ్ము. ప్రభా వతి నెట్లైనను వెదికించి నీవువచ్చులోగాఁ దెప్పించెదను. ఆపదలందు స్థైర్యము చిక్కపట్టుట లెస్సగాని పరభువారింటఁబుట్టియు నీ కిట్టిబేల తనం బెట్లు లలవడెను? పోయిరమ్ము నీకు మేలౌడఁగూడుఁగాత.

రామోజీ—మహారాజా! ఆ గురుశ్రేష్ఠమణులగు దేవరవారు ప్రభావతిని మా కండ్లయెదుట బెట్టి మమ్ము రక్షించుభారము మీయది. మీయానతిచొ ప్పున వర్తించెదను. పోయివచ్చెదను. ఇదేమీయందఱివద్ద సెలవుతీసి కొనుచున్నాను.

అని రామోజీ యచ్చోటువాసినతరువాత కొంకణాధీశుండు నాబాజి పూజారులతోఁ గొంతతడవు విచారించి మ్లేచ్ఛులే యిట్లు ప్రభావతిని మాయో పాయంబునఁ దస్కరించి యుందురనియు నిర్ణయించి పూజారి నుద్దేశించి "అయ్యా! మీ రివ్వాళ్లనుండి కంటికి ఱెప్పవలెఁ గాచుచున్న ప్రభావతిని బరులపాలౌటఁజూచి సహింతురే? ఖానుఁడున్న గ్రామమునకుఁబోయి య చ్చట మనప్రభావతి యున్నది లేనిది కనుంగొని రావలెను. మీకు సాయము

గా నిరువురి మనవేగులవాండ్రను దోడ్కొనిపొండు'' అని యనుటయుఁ బూజారి దాని కీయకొని యిట్లనియె. " రాజా! తమరు చెప్పినచొప్పునఁ బ్రభావతిం గనుంగొనివచ్చెదను. '' అని సెలవుతీసికొని టక్కరులగు నిర్వురి వేగుల వాండ్రను వెంటఁగొని యాదినమే ప్రతాపగడను విడిచి పెట్టెను.

ఆనాఁటిరాత్రి శివాజి తల్పగతుండై నేతాజి రాకను బ్రమోదమంది తనలోఁ దానిట్లు వితర్కించెను. " మాలసూరి మావళీబలమను కార్చిచ్చునకు నేతాజి యశ్వసైన్యమను మహాజంఝూనిలము తోడైనది. ఇంక ఖాను చతురంగబలమును నరణ్యము ధ్వంసంబు గావించుట నా కెంతపని? ప్రభావతికొఱకై యీదండయాత్ర ఖాను కల్పించినట్లు పూజారిమాటలఁబట్టి తోఁచుచున్నది. అది యొకవేళ యథార్థమే యైయుండెయుంటకుఁ బ్రభావతి తప్పించికొని వచ్చెనేని ఖానునువంచించుట మఱింత సులభమగును. కృష్ణాజి చెప్పినట్లు వేగుల వాండ్రఁబంపి ఖా నెటనుండి యేతెంచుచున్నాఁడో మఱియు నెంతబలముతో నెత్తి వచ్చుచున్నాఁడో తెలిసికొందునుగాక! గోభూదేవవనితాసాధు సంరక్షణార్థమై కడంగిననాయుద్యమమునకు రామచంద్రుఁడు తోడ్పడకుండునా? తక్కినతల్లులవలెఁగాక మాయమ్మ శిష్టజనసంరక్షణమును దుష్టజన నిగ్రహంబును జేయుమని వావిరి హెచ్చరించుచున్నది.

ఆమెకు భవానిదేవి ప్రత్యక్షమై నాచే నీయుద్యమము చేయింపుమని చెప్పియుండును. లేనిచోఁ దల్లులగువారు తమతనయుల కిట్టిసాహసోద్యోగంబులకుఁ బురికొల్పి నియోగింతురే? శ్రీయుతరామదాసు యోగిగారును నన్నిట్లే ప్రేరేపించుచున్నారుకదా! ఇంచుమించుగా నేఁ దలపెట్టుపనులన్నియు నిర్విఘ్నముగా నే యింతదనుక గొనసాగుచున్నవి. దైవబలమే నాకు లేనిచో నింత వాఁడనౌటకుఁ దటస్థించునే? ఔరా! యరచెంచులవంటి మావళీ సైనికాదులు చూడంజూడ నెట్టిట్టిదుస్సాధ్యమైనకార్యములు నవలీలలోఁ జక్కబెట్టుచున్నారో నామట్టుకు నాకే యాశ్చర్యముగా నున్నది. హాహా! యేమినా మూర్ఖత్వము? రామచంద్రపదంబులు పట్టువారి కిహాపరంబులు కరతలామలకంబని నా కుపదేశించిన శ్రీరామదాసుయోగిగారివాక్యంబులను మఱచి

యింతదూరము వృథా తలపోయుచున్నాఁడను. ఈనవరాత్రములు గడచినపిదపఁ జూచుకొనవచ్చును" అని తనమనసు నిబ్బరముచేసికొని నిద్దురపట్టమికై నేతాజితానాజులను బిల్పించి హరికథలు జరగుచున్నస్థలమునకుఁ బోయెను.

అప్పటి కప్పుడే చాలరాత్రి యగుటఁజేసి యానాఁటియాటలో మూఁడు పాళ్ళు జరిగినది. రాజు రా డనుకొని వేగముగా మిగిలినకథ యేదోవిధముగా నాటకులు పూర్తిగావింప నిశ్చయించిరి. కాని శివాజి యచ్చోటికి రాఁగానే యెప్పటికంటె విన్నాణముగా శేషించినకథ ప్రదర్శింపుచు సభ్యుల ననిమిషులఁగా జేయుచు నరుణోదయపర్యంత మట్లు కేళిగావించి పండిత పామర నాగరికానాగరికజనసంస్తుతియుఁ బ్రభుసన్మానమును జెందిరి.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

అట బాలాజి తాను మరకలచేతికిం జిక్కినను బ్రభావతిం దప్పించుకొన్నందులకు సంతోషించి క్రమ్మఱ నామె మీఁదఁగలమోహమున నిట్లు పొగలఁ దొడంగెను. "అయ్యో! నే నెంతదురదృష్టవంతుండను? ప్రభావతి సౌందర్యము చూచి సంతోషించు నీకన్నులకు నింక నట్టిభాగ్యము చిక్కదుకదా? ఆరూపవతి నాకిల్లాలగునని కొండంతయాశతో నుంటిని. తా నొకటి దలంచిన దైవ మొకటి తలచు ననుమాట నాయందు వర్తించినది. నాఁడు కాంతారమున జిక్కువడిన యక్కాంతారత్నము నేఁ గాపాడినదినాటఁగోలె నామైఁ దఱచుగాఁ దనవాల్చూపులు ప్రసరింపఁజేయుచు స్నిగ్ధగాంభీర్యమైన చమత్కారసూక్తులచే నాహృదయము గరిగింపఁజేయుచు నెక్కుడుమక్కువతో మెలంగుచు వచ్చెను. చూడ నాపూఁబోఁడితోఁ గలిసియున్నది నాల్గుదినములేకాని యెన్నాళ్లో కలిసి మెలసి మెలంగినట్లు కల్పుకోల్దనంబు కల్గియుంటిమి. ఈమూఁన్నాళ్లవిశేషము నాకు మూఁడుయుగంబులవలెఁ దోపఁ జేయుచున్నది. ఈతురుష్కులు దయాహీనులై క్రూరులై నన్ననరానిమాటలాడి నొప్పించుటయేకాక తిండితిప్ప లెట్టామంటిచేసి నన్ను గృశింపఁజేయుచున్నారు. ఛీ! ఛీ! బ్రతుకుపై నాసచేసి తిండిఘోష యెత్తుచున్నాడను. మృత్యుముఖంబునఁ బడియున్న నా సంగతి తెలిసికొని మాతల్లిదండ్రు లెంత విలపింతురోకదా! హా! ఈనాల్గునాళ్లలో నొడఁగూడిన ప్రభావతిమైత్రియే నన్నింత చింతలపాలు చేయుచుండ లేకలేక పుట్టినవాఁడనియు మాకొక్కఁడే కొడుకనియుఁ జెప్పి నన్నెంతో గారాబముగా నిన్నాళ్లు చూచుకొనుచున్న జనకులకు నామూలమునఁ జచ్చినదాక మఱపునకు రానిశోకము సంభవించునుగదా! హా! హా! హతవిధీ! నీకంటికి నే నెంతబరువైతినే! కటకటా! ఇంక మాతల్లిదండ్రుల జూచుభాగ్యము పొసగదుకదా! నాఁ డరణ్యవాసమునకు రాముఁడు వోయినతఱిఁ గౌసల్యకుఁ

గల్గినదుఃఖమునకంటె, నావలన మాయత్తకు నొడఁగూడినవంతయే యధికముగా నుండుననుటకు సందియములేదు. రాముఁడే నాటికైన రాఁ గలఁడని యాశ కౌసల్యకుఁ గల్గియుండెనుగాని యట్టియాసయు మాజననికి లేదుకదా! పుట్టి యిర్వది రెండేండ్లు కాలేదు. అట్టినాకుఁదక్కినవారివంటిభోగములు లేకపోయిన మానె. ఇట్టియకాలమృత్యువు రావలెనే! నిర్దయులగువీరు నేఁడో రేపో ప్రభావతి చిక్కలేదనుకోపమున నన్నుఁ గడదేర్పక మానరు. అక్కటా! ప్రభావతీ! నిన్ను దలంచుకొన్నంతనే నీవు నాయెదుటనే పొడఁగట్టుచుంటివి. నిన్ను జూచినదాది నామనంబున నెన్నెన్నో కోర్కులుదయించెను. ఓచంద్రముఖీ! నీయానననాలోకనంబున మదీయదృక్చకోరంబుల కెంతయు వికాసము కల్గించుటజేసి బద్ధుండనయ్యును నిన్నటిదాక సంతోషించుచుంటి. ఇప్పుడు నీవు నాచెంతలేమిఁ జంద్రుఁడులేని రాత్రివలెను నామనసునకుఁ దోచుచున్నది.

అయ్యయో! కోర్కులు పంటవగు నోవాల్గంటీ! నిన్ను బుత్రవియోగంబునఁ గుందుచున్న మాతల్లిదండ్రులను వీక్షించునదృష్టము నాకింకను సంభవించునే! శివాజి రాజుతోపాటు దేశసేవచేసి చిరకీర్తినార్జించుకొనుభాగ్యమింక నీజన్మమునకుఁ దటస్థింపదు కదా? దేవీపూజలు చేయుచుఁగొందఱును జేయించుచుఁ గొందఱును జేయుచుండఁగాఁ జూచుచుఁ గొందఱును సంతోషించుదినములలో నే నీమ్లేచ్ఛులచే వృథా నిందింపఁబడియు నవమానింపఁబడియు బాధింపఁబడియు నుండవలసివచ్చినదికదా! పూర్వజన్మంబున నే నెవ్వరిఁ జెఱఁబెట్టితినో యెవ్వరి నూఱక హింసించితినో లేకున్న నాకీయిక్కట్టు సంప్రాప్తించునే! హా జగన్మాతా! భవానీ! నీపూజలను జూచుటకై పోవు నీభక్తులకు నిట్టివిపత్తు రాఁజెల్లునే! నిన్ను నమ్మినవారికి నాశమెన్నటికిని లేదని పెద్దలు చెప్పుదురు. కాని నావిషయమది వ్యతిరేకమైనదని తోచుచున్నది. ఏమీ! కాలవైపరీత్యము! అయ్యయో! యింక నాకు దిక్కెవ్వరు? ఇకనీ మాతృసేవచేయుటకుగాని దేశసేవచేయుటకుఁగాని నే నోఁచుకోనైతిని. దుష్టజనచాలన శిష్టపాలనచేయ నవతరించిన శ్రీ శివాజి నాయవస్థ నరసి ప్రతిక్రియ నూహించెనో లేదో కదా? సయ్యాదుబందు నన్ను దూఱినప్పుడు నాపై నించుక జాలిమాన్పుల నిగుడ్చిన జంగ్బూరరావు స్వజాత్యభిమానమున నన్ను విడిచిపెట్టు

మని ఖానుతో జెప్పనో లేక జాతికిం జాతి తెగు లని న న్నుపేక్షించునో ? ఇంతకు నానుదుట నేమి వ్రాసియున్నదో యట్లు యెట్లును జరుగక మానదు. చావునకుఁ దెగించిన నా కీబెదు రేల? చావఁ దలంచుకొనువారికి సముద్రము మోకాలుబంటి యగుంగదా! ఈకడగండ్లమున్నీళ్లలో మునింగియున్న నన్ను దైవముతక్క మఱొకం డెవ్వం డుద్ధరింపఁగలండు. హా భగవంతుఁడా! హా మురారీ! కారావిముక్తి యొండొ తనువిముక్తి యొండొ నాకుఁ బ్రసాదింప రాదే! ఎంద ఱెందరి నాబోటిదీనులఁ గాచియుంటివో కదా! ఆర్తశర ణ్యుండవనియు దీనరక్షకుండవనియు నిన్నుఁ జేపట్టి ప్రహ్లాదాదులు సౌఖ్య వంతులై మనలేదా?'' అని యిట్లొక్కసారి ప్రభావతిని దలంచియు నొక్క మాఱు తల్లిదండ్రులఁ జింతించియు నొక్కపరి భగవంతుని స్మరించియు నెట్లో దిన మొకకల్పమువలె బాలాజి గడుపుచుండెను.

అటఁ బ్రభావతిని గనుంగొని వర్తమానము పంపెదనని దస్తు తమ్మొద్దం బఱచిపోయినపిమ్మట ఖానును దదీయులును నాల్గైదునాళ్ళు నిరీక్షించి దస్తు ను వానివెంటఁబోయిన చారులును మఱుమాయ మగుటకు శంకించి ప్రభావతిని వెదికించుటకై జంఝూరరావు వెంటఁ గొంతసైన్యము రాచూరికి నంపి తక్కిన సేనతోఁ దాము వాయికిఁబోయిరి. కాని యట నెంత పరిశోధించినను బ్రభా వతిగాని యామెను గనుంగొనుటకై యేగినదస్తుగాని వానివెంట నేగిన పరి చారకులుకాని గానరామి నేమిచేయుటకుఁ దోపక విచారించుచుండిరి. ఇంత లో రాచూరి కరిగిన జంఝూరరావు పేష్వాసైనికులవలన దరుమబడి తనసైని కులలో ముప్పాతికమందిని గోల్పోయి ప్రాణములు దక్కించుకొని హత శేషులతో వాయివద్దనున్న తమవారిని జేరుకొనెను. దస్తుమోసమునను జం ఝూరరావు నపజయమునకును ఖాను తాళఁజాలక రెట్టించినకోపంబుతో నా గ్రామమును దనివితీఱ తురకలచే దోపిడి చేయించెను. నిజదౌర్జన్య మచ్చుపడ నచ్చటిదేవళంబులు పడఁగొట్టించెను; బలవంతముగా ననేకుల జాతిం జెఱిచి మహమ్మదీయులనుగాఁ జేసెను. పఠానులధాటి కాగఁజాలక గ్రామమునువిడిచి కొందఱు పాఱిపోయిరి. మఱికొందఱు మహమ్మదీయమతస్థు లగుటకు నిష్ట పడక ప్రాణములు సమర్పించిరి. ఇట్లు ఖాను తనకోపాగ్నికి నాయూరు

నాహుంతిజేసి పేష్వా ప్రతాపగడలో లేడని తెలిసికొని యాతరుణమున శివాజిని ముట్టడించిన సంధికి వచ్చునని తొల్దొల్తఁ దొందరపడి యోచనలు చేయఁ జొచ్చెను. కాని ప్రతాపగడ దుర్ఘటమైన కానన ప్రదేశమున నున్నదనుసంగతి నింతకు ముందు తా నాప్రాంతమునకుఁ దహసీల్దారుగా నున్నపుడు స్వయముగా నెఱింగినవాఁ డగుటవలన నది జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని ముట్టడివలన విశేష నష్టము కల్గునని యెఱింగినవాఁడై యెట్టకేలకుఁ బంతోజిగోపీనాథుని సయ్యాదు బందును ఫజీలును బిల్పించి వారితోఁ గొంతసేపు కార్యాలోచనలు సల్పి పంతోజిని రాయబారిగా శివాజికడకుఁ బొమ్మని నియమించి యతనితో నిట్లనియె. "ఓయీ! నీవు పోయి నామాటగా మరాటప్రభువుతో నిట్లనుము. మీతండ్రి నాకు మిత్రపక్షములోఁ జేరినవాఁడు. అందువలన నీపై నాకును శత్రుత్వములేదు. నీవు నవాబునకు సామంతుండవై యేఁటేట నొకలక్షరూప్యంబులు చెల్లించుట కొప్పుకొంటివేని యిపుడే నేను విజాపురికిఁ బోవుచున్నాఁడను. రామోజిపుత్రికయగు ప్రభావతిపై నాకుమారునకు మనసు హత్తియున్నది. కావున మిత్రధర్మము నెఱపి దెప్పించి యామెను నా కొప్పగింపవలయును. ఇట్లు నయమున భయమున శివాజి నొప్పించి లోబఱచుకొనిరమ్ము. వీలుకొలంది శివాజిని దీసికొపోవుటయో విడిచిపోవుటయో మీదఁ జూచుకోవచ్చును." అని గోపీనాథు నంపి ప్రభావతి లభించు టెట్లో యని పరిపరి విధమ్ముల నూహలుచేసి కొందఱఁ దదన్వేషణార్థమై పంపి సుతునికంటె తానే యెక్కుడు వగవఁ జొచ్చెను. అత్తఱి నొకపకీ రాఖానుదర్శనమునకు వేంచేసి తనకు మక్కాకుఁ బోవలెనని యున్నదనియు నందులకై ద్రవ్యసహాయము చేయవలసినదనియు నర్థింప ఖాను డందులకీయకొని యిట్లనియె. "పకీర్జీ! పూజనీయులైన తమరు మావద్ద గొన్నాళ్ళు నిల్చి మాచేయు సత్కారములు వడసి పిమ్మట యథేచ్ఛగాఁ జనవచ్చును. నాకుఁ దోచిన సాయముచేయుటకు సంసిద్ధుఁడనై యున్నాఁడను." అనిన నట్లకాక యని యాయవనసన్యాసి యట ఖాను శిబిరములో నిల్చి సర్వోపచారము లచ్చటివారు చేయుచుండ సుఖియై మెలఁగఁ జొచ్చెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు ఖాను లేని సమయము కని సెట్టి ఫజీలుని మెల్లగాఁ జేరి "కుమారకా! నీముఖము వికాసము తప్పియున్నది. నీమేను కృశించుచున్నది. ఇది మాడఁగా నింత చిన్నవయస్సులో నీ కేదో మనోవ్యాధి తటస్థించినట్లు గాన్పించుచున్నది. ఇట్లుంటివని నీమనసులో మఱొకలాగెంచకుమా? సర్వభూతములందు సమత్వమును దయయు మాబోంట్లకు సహజమని తెలిసికొనుము. అది యటుండ నీవుత్తమమహమ్మదీయుండవై యున్నావు. కావున నీవిషయ మింత చనువును జేసి యుఁ దీసికొంటిని." నావుడు ఫజీలిట్లనియె. "మహాత్మా! పూజనీయులైన తమరు నాయందు నిర్హేతుక కృపగల్గి యిట్లు కుశలప్రశ్నము చేసినందులకు నేను మఱొకవిధమునఁ దలంచుటకు మూర్ఖుండనే? మీబోంట్లదర్శనమాత్రమున సర్వపాపపరిహారమును స్పర్శమాత్రమున సర్వకార్యసిద్ధియుఁ జేకూఱునని పెద్దలు చెప్పుచుందురు. పూర్వపుణ్యకర్మవశంబున నారెండును నాకు మీవలన సిద్ధించెను. ఇంక నే ధన్యుండనైతి. సర్వజ్ఞులైన మీరెఱుంగని దేమున్నది. మీరు చెప్పినప్రకారము మనోవ్యథచే నేఁ బీడింపఁబడుట నిశ్చయము. దీనికిఁ గారణము మీరే యూహించుకొనవచ్చును." అని యించుక లజ్జాన్వితుండై యూరకుండెను. అంత నాపకీరు మందహాసముచేసి "ఓకుమారా! యౌవనావస్థలోనున్నవారెల్లరకుఁ గల్గిన యవస్థయే నీకును గల్గినది అని మాకు నీరూపమే చెప్పుచున్నది. ఇది చెప్పుటకే యింత లజ్జింపవలయునా? రోగము గట్టు సంసారము గుట్టు చేయవలెనని వినలేదా? చితి చచ్చినవారిఁ గాల్చునుగాని చింత బ్రతికినవారిని దగలబెట్టును అని యొక్కింతసేపు భగవద్ధ్యానము చేసినట్లు మీఁదికిఁ దల యెత్తి యేమో పఠించునట్లు గొణిగి మద్గురుప్రసాదమున సంప్రాప్తమైన దివ్యదృష్టివలన నీసంగతి కొంచెము మే మెఱింగితిమి. నీవలచిన పరభుకుమారిక కొలదికాలములో దానే వచ్చి నిన్ను వరించును." అని పకీరు చెప్పిన తియ్యనిపల్కులకు ఫజీ లచ్చెరువంది నిజముగా నతండు మహానుభావుండని నెమ్మని నమ్మి, జరిగిన కొన్ని యాత్మవిషయములను శోధనకై వాని నడిగి యతండు సమముగా నుత్తరమిచ్చుటను దన నమ్మకము మఱింత దృఢము చేసికొని తిరుగఁ బకీరుతో నిట్లనియె. "ఓమహాత్మా! మీరు సామాన్యులుకారు.

మీకడఁ జనువు తీసికొని పరీక్షించినందులకు నన్ను క్షమింపవలెను.'' అని పకీరుపాదములపై ఖానుకొడుకు పడుటయు నతండు వానిని లేవనెత్తి "వత్సా! నీవు గావించినదోష మేమియున్నది. ప్రాజ్ఞులగువారు పరీక్షించిగాని కేవల వేషభాషలను జూచి యేరినైనను బెద్దచేయరు. కావున నీవు ప్రాజ్ఞుల మతం బనుకరించి నన్ను దెలిసికొంటివి. దీన దోష మేమియున్నదో యెఱుంగ జాలకున్నాడను. అని యిట్లు యథోచితముగా బల్కి ఫజీలును బుజ్జగించెను. ఫజీలును దొంటికంటె పకీరుని గౌరవసత్కారంబుల దృప్తిచేయుచుఁ దన మనోభీష్టసిద్ధి యెన్నడగునో యని యెదురు చూచుచుండెను. కాని యా సుందరి యెచ్చట డాగియున్నదో పకీరునడిగి వాఁడు తెలిసికొనఁడయ్యె. ఇందులకు హేతువు ప్రభావతియే స్వయముగా సత్వరమ వచ్చి కలిసికొనునని పకీరు చెప్పుమాటలంబట్టియే యని చదువరు లూహించుకొందురుగాక.

ఇట్లు వీరు సంభాషించుచుండఁగా నిరువురుభటు లటకువిచ్చేసి రామోజిని గుటుంబసహితంబుగా జంఝూరరావు చెఱబట్టి తీసికోవచ్చినాడని తెల్పి పదంపడి యిట్లనిరి. "బాబులారా! అటకు మీరురావలసినదని ఖాను సెల విచ్చినారు. అనవుడు నాపలుకులు తనచెవులకు విందొనరించుటఁజేసి ఫజీలు వారికిఁ దగిన బహుమానముచేసి "ఇదె వచ్చుచున్నాను'' అని వారిననిపెను. రామోజితోఁబాటు ప్రభావతియుఁ బట్టువడియుండునని పట్టరాని సంతోషముతో ఫజీలును నీమాటలు వినుచున్నప్పటినుండి కలవరపడిన చిత్తముతోఁ బకీరును నాఁగలముపడిచి ఖానుశిబిరమునకు వెంటనే నడిచిరి.

పదియవ ప్రకరణము.

ఒకనాఁడు మిట్టమధ్యాహ్నమున ధవళాశ్వనిరూఢుండై యాతపంబుతో సమానమైన దేహకాంతిగల యొకతరుణుండు ప్రతాపగడ కరుదెంచి తద్రాజమార్గమునుండి పోవుచుండెను. ఆసమయమున ఘోటకఖురపుటధ్వని విని గృహంబులలోనిజనులు వీథిలోని కరుదెంచి యాపోవుచున్న గోమలాంగు నిగూర్చి యిట్లు ముచ్చటించిరి. "ఓహో! ఈసుమారునకుఁ బదియాఱువర్షంబులకన్న నెక్కుడున్నట్లు తోఁపదు. వీనిమొగముమీఁది చెమటబిందువుల వైఖరిఁ జూచినను నశ్వముఖంబుననుండి కారుచున్న నుఱుగుచందముచూచినను నరమన్మథుండనదగు నీమోహనాంగుడు చాలదూరమునుండి వచ్చుచున్నట్లు కానవచ్చుచున్నదే!అమ్మక్కా!ఇట్టి సౌందర్యనిధినిగన్నట్టి జనను లెట్టిపుణ్యాత్ములై యుందురోకదా! ఇట్టిరుచిరాకారుని మనము కన్నది విన్న దెన్నడును లేదు. ఇదిచూడ వీడు దివ్యపురుషుండు కాడుకదా! దివ్యపురుషుండయ్యెనచో వీనిమోము నిర్వికాసంబై యేలయుండును? ఇది మార్గాయాసమున జనించినదో లేక యాపత్తులచే సంఘటిల్లినదో యెఱుంగఁబడదు."

ఇట్లనుచుఁ బురిజను లాసుకుమారునకుఁ గాగణం బేమిటైయుండునో యాతండే సదనమునకై యరుగనున్నాఁడో యని యరయుచుండిరి. అంతట నాకుమారుండు "పూజారి బస యెచ్చటఁ జేసియున్నాఁ" డని యాతురతతో నందొక్కని నడుగుటయు వాఁడును బూజారి వసించినకుటీరంబు నాకుమారునకుఁ జూపి తనదారినిఁబోయెను. తనకుఁ బూజారినివేశనంబు చూపినవాని చేతిలో నొకకాసుపెట్టి యాయింటిముంగలఁ దేజినుండిదిగి యఁట దాని నొక కంబమునకుఁ గట్టి లోనికరిగెను. ఆయింటియిల్లాలు వచ్చిన యక్కుమారుని జూచి విస్మయమంది యతం డెవ్వఁడో తెలిసికొనకయే పాదప్రక్షాళననిమిత్త

ము జలములు తెచ్చియిచ్చెను. వాఁడును గరచరణంబులు గడుగుకొని మజ్జిగ తేట నడిగిపుచ్చుకొని తనకై యమర్చఁబడినపీఁటపై నధివసించి విశ్రాంతిదీసి కొనుచుండెను. అత్తఱి వారిరువురు నిట్లు సంభాషించిరి.

గృహిణి—అబ్బాయీ! నీవెవ్వఁడవో యెఱుంగకుంటిని నీపేరును నీకుల ముపేరును జెప్పుము.

కుమారు—అమ్మా! నన్ను నీవెఱుంగవేమోకాని నిన్నును మీభర్తగారి నెఱుం గుదును. నే నెవ్వఁడనైననేమి? పూజారిగా రిప్పు డెచ్చటనున్నారు? వారితో మాటలాడవచ్చినాఁడను.

గృహిణి—నాయనా! ప్రస్తుతము వారీయూరలేరు ప్రభావతిని వెదుకుటకుఁ గా నెచ్చటికోయేగినారు.

కుమారు—అట్లైనఁ దల్లీ! రామోజి యిప్పు డెచ్చటనున్నాఁడో యెఱుం గుదురా?

గృహిణి—ఆయనగూడ గ్రామాంతరమేఁగినారు. పాప మాయనపట్టి ప్రభావతి నెవరో ముచ్చులు ముచ్చిరని విని దుఃఖించి రాచూరిలోనున్న భార్యను దెచ్చుకొంటకు మొన్ననే యరిగినాఁడనివింటిని. అక్కటా ప్రభావతి యిప్పు డెక్కడనుండి యెన్నియిక్కట్టులపాలౌచున్న దో కదా?

కుమారు—ప్రభావతి ప్రస్తుత మీపట్టణమునకే వచ్చినదట. అది కనుంగొనుట కే యిచ్చటికి వచ్చితిని.

గృహిణి—ఏమేమీ! ప్రభావతి యిచ్చటికి నిజముగా వచ్చినదా! వచ్చినచో నెచ్చటనున్నది? ఆబంగారుబొమ్మ నిత్య మాటపాటలకై వచ్చుచుఁ ద ఱుచు మాయింటనే మెలంగుచుండెడిది. మఱియు దొడ్డమ్మ యని నన్నును దమ్ములు చెల్లెండ్రని నాపిల్లల నిట్లు పేర్పేరువరుసలతోఁ బిల్చు చు నెంతోకల్పుకోల్తనంబుతో నాపిల్లలో నొకపిల్లవలె నుంటవలన నేను నా పెయొడఁబాపువలన తద్దయు వంతఁజెందుచున్నాను. ఎచ్చట నున్నదో చెప్పుము పోయి చూచివచ్చెదను.

కుమార—అబ్బో కొడ్డమ్మా! నీవెఱుఁగనట్లు నన్నడుగుచున్నావు. నావద్దనా యీ దాపరికము? నేనుమాత్రము పెరవాఁడనాయేమి? నాకుఁ బ్రభావతి యేమగు ననుకొన్నావు? అది మాపినతండ్రికూఁతురుకాదా?

గృహిణి—ఓయీ! నీమాటలు వినఁగా వినఁగా నం దెంత నిజమున్నదో కూడ దెలియకున్నది. నీ కామె చెల్లెలౌట నీరూపముబట్టిచూచిన నిజమే కావచ్చునుగాని యామె యీగ్రామములో నున్నదన్న నే నమ్మజాలను. ఆ యింతిని వెదకి తెచ్చుటకై యే తెంచినమావారే యింకను రానప్పుడా ముద్దులగుమ్మ యిచ్చటికి వచ్చినదన్న నెవ్వరొప్పుకొందురు? ఇంతికు నిజముగా నాకన్యవచ్చుటయే తటస్థించెనేని నాకుఁ దెలియకుండునా?

కుమార—తెలియకేమి! రహస్యముగా నిచ్చటనే యున్నది.

గృహిణి—ఇచ్చట ననఁగా నెచ్చట?

కుమార—ఎచ్చటనో యున్న యిచ్చటి కేలవత్తును?

గృహిణి—బాపురే! మాయింటను దాచియుంటిమనియా నీయభిప్రాయము?

కుమార—అందులకు సందియమేమి? రూఢిగా నిక్కడనే మీయింటనేయున్నది. ఇటఁజూపట్టిన నాకేమిత్తువు?

గృహిణి—నీకు నేనును నాకు నీవు నేమి యీనక్కఱలేదుకాని యనుమానమున్నచో మాయింటనున్న నాల్గుగదులును జూచుకొనుము అందులకభ్యంతరము లేదు.

ఇట్లు లింటియిల్లాలు పల్కినతోడనే కుమారుఁ డొక్కగదిలోనికిఁ జని పదినిముసము లైనపిమ్మట నదేమిమాయయోకాని యటనుండి ప్రభావతి తనకు నైజమైన నగుమోముతో వెలువడి యయ్యిల్లాలునకు మ్రొక్కి నిల్వఁబడిన నామె యొక్కింత సేపు విభ్రాంతిని మున్గి యావలవిస్మయానందములకు లోనై ప్రభావతిని బిగయఁ గౌఁగిలించుకొని యింతవఱకుఁ దనతో సంభాషించిన టక్కరి యీపెయేయని తెలిసికొని పదంపడి యామెమూర్ధమును మూర్కొని సంతోషబాష్పములు జాఱవిడిచెను.

అటుపిమ్మట నాయిల్లాలు "తల్లీ నీవిన్నాళ్లెచ్చట మెలంగితివి? ఎట్లు దొంగలం దప్పించుకొనివచ్చితివి? నీచరిత్ర మద్భుతముగానున్నది" అని ప్రభా

వతి నడుగుటయు నాపె యేమేమోతనవృత్తాంతమంతయుఁ దెలియఁజేసి జనకులుకాని పూజారికాని యచ్చటకు వచ్చినదాఁక దా నచ్చటకుఁ జేరుకొన్న సంగతి యొక్కింత గోప్యముగా నుంచవలసినదని గృహిణికి నొక్కి చెప్పెను.

తన కత్యంతము సహకారిణియై సహవాసినియై మెలంగి నిజచిత్తము గొన్న సౌందర్యశాలియగు బాలాజి వియోగమువలనఁ బ్రతాపగడకు వచ్చియుఁ బ్రభావతి రానట్లే చింతించుచుండెను. అంతఁ బ్రతాపగడకు వచ్చిన నాలుగునాళ్ళ పిదప నొకనాఁడు బంధువులవలన జననీజనకులు మ్లేచ్ఛులచేతిలోఁ జిక్కిరని తెలిసికొని మఱింత చింతాక్రాంతురాలై కొంతతడవునకు ధైర్య మవలంబించి యేమిచేయుటకును బాల్పోక యానాడు నిద్రాహారములుమాని విచారించుచుండెను. గోరుచుట్టుపై రోఁకలిపోటువలె బాలాజివియోగమునకు గుందుచున్న యా తరుణికి జనకులయవస్థ మఱింత వంతగల్గించుటఁ జేసి తనబన్నంబులు ఊని తో విన్నవించి యమ్మహోదారునికటాక్షమున దుస్తరదుఃఖవార్ధి దరింపవచ్చునను నాసతోఁ బ్రాణాలపై నాసనిల్పి తగినసమయము చూచుచుండెను.

మొట్టమొదటఁ దనయవస్థ స్వయముగా శివాజిరాజుతో మొఱవెట్టుకోఁ జూచెను కాని మానవతులకుఁ బరపురుషులకంటఁబడుట యుక్తముకాదని యెంచి యపరభవాని యని పేరందిన జిజాభాయినిదర్శించినఁ గార్యసిద్ధికాగల దని నిశ్చయించి మఱుసటిదినమునఁ బూజారి భార్యను వెంటఁదీసికొని జిజాభాయి మందిరమున కేగెను. శివాజిజననియు వారిని దగినట్లు గౌరవించి యొకతివాసిపైన యిరువురఁ గూర్చుండఁజేసి వారితో నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను.

జిజా—పూజారి పెండ్లాము నుద్దేశించి అమ్మా! మీరాకకుఁ గతంబేమి? మీతో వచ్చినయీసుకుమారి యేరికుమారిక?

గృహిణి—దేవీ! మాయాగమమునకుఁ గారణంబు ముందుముందు మీకు విశదమగును. ఈకుమారికయే రామోజిపుత్రికయగు ప్రభావతి.

జిజా—ఏమేమీ! ప్రభావతి యీయూరిలోనే యున్నదా? ఈమెను వెదకి తెచ్చుటకుగాదె నీభర్తయగు శంకరభట్టును మఱికొందఱను మీరా జూ

నియోగించినాఁడు. ఈకన్యకను చోరులు తీసికొపోయిరనికదా వింటిమి. అట్టి యీయబల యెట్లు ప్రతాపగడకు రాఁగల్గెను? ఇప్పు డిది మనయూరికి వచ్చి యెన్నాళ్లైనది? మావాని కింకను బ్రభావతి విచ్చేసినసంగతియే తెలిసినట్లు తోఁపదు.

గృహిణి—చిత్తము. ప్రభావతి ప్రతాపగడకుఁ జనుదెంచి నాల్గైదుదినాలైనది. చోరులీమెను మోసికొనిపోవుట నిశ్చయమేకాని తల్లిదండ్రుల కడుపుచలవవలన నెన్నియోయుపద్రవములనుండి తప్పించుకొని ప్రభావతి కష్టముమీఁద నిచ్చటికి రాఁగల్గినది. పాప మీతరుణిజనకులను మొన్నను యవను లూఱక చెఱగొనిపోయిరట. ఈసంగతి మీతో విన్నవించుటకునై యేతెంచితిమి.

జిజా—అక్కటా! ప్రభావతీ! నీవు మమ్ము గలసికొంటివని యుప్పొంగుచుండఁగా నింతలో నీతలిదండ్రులకు నింతటివంత సమకూడెనే? మావాని కీసంగతిఁ దెలియఁజేసి నీజనకులను జెఱనుండి విడిపింతును గాక. నీకు భయంబులేదు. నీ విన్నాళ్లైవచ్చియు నింతగోప్యముగా నీరాకసంగతి యుంచుటకుఁ గారణమేమి? నీ వేరీతిఁ జోరులబారినుండి తప్పించుకొని యీవలబడితివి? నీకథ చాల నద్భుతముగానున్నది నీవృత్తాంతమెల్ల సాంతముగా వినిపింపుము.

అని యిట్లు జిజాభాయియనుటయు దానికిఁ బ్రభావతి తాను జోరులనుండి తప్పించుకొని బాలాజితో గలసికొన్నసంగతియు, మగవేషముదాల్చి బాలాజి ముఖ్యులతోఁ బ్రతాపగడకు వచ్చుచుండ దారిలోఁ దురకలు తమ్ముపట్టుకొన్న విషయమును బ్రభావతిని వెదికితెత్తునని ఖానులను మోసపుచ్చిన యంశమును, తనవెంటవచ్చిన ఖాను వేగులవానిని రాచూరికోటలో ఖైదుచేయించిన వృత్తాంతమును గ్రమముగా దెల్పి క్రమ్మఱ నిట్లనియె.

ప్రభావతి—దేవీ! మీయౌదార్యసౌలభ్యాదిగుణంబులు ద మొదటనుండియు వినుచున్న దానను గావున నింతచనువుతీసికొని నాయవస్థ మొఱ్ఱవెట్టుకొంటకుఁ దమసన్నిధికి నేతెంచినాను.

జిజాభాయి—అమ్మాయీ! ప్రభావతీ! నీవుచెప్పిన దంతయు విని నాహృదయంబు నీరైనది. మారాష్ట్రములోనికి వచ్చినపిమ్మటఁగూడ నీ విట్టి దుర్దశపాలైతివని విని నాకధికసంతాపము గల్గుచున్నది. నాయోపినంతవఱకు నీకుఁ దోడ్పడెదను. నాకుమారునితోఁజెప్పి బాలాజిని మీజనకులను నెల్లెనను బంధవిముక్తులం గావించెద. నీవృత్తాంత మీనడుమ మావాఁడు నాకెఱింగించి నీ వెచ్చటనుంటివో యని చాల విచారించినాడు. నీ విచ్చట సురక్షితముగాఁజేరినది యిప్పటికైనను వానికిఁ దెలిసినట్లు తోపదు. నీవు మీవారు వచ్చునంతవఱకు మావద్దనే యుండవచ్చు. మీయన్న శివాజిరాజు నిన్నే మరక రక్షించి నీబన్నంబులు చక్కచేయఁగలఁడు.

ప్రభావతి—అమ్మా! మీకు నాపైని నిర్హేతుకకృప యంకురించుటంజేసి నేనింక దుఃఖసముద్రమును దరించి కృతార్థురాల నగుదునని నమ్ముచున్నాను. ఈపూజారిపత్ని నాకుఁ గన్నతల్లికంటె నెక్కుడుగా రాబముతో నిన్నాళ్లరయుచుంటఁజేసి యామెతోఁగలసియే మీకడనుంటకు నిచ్చగించుచున్నాను. ఈనామనవి నంగీకరింపఁ బ్రార్థితులు.

జిజా.—దీని కింత యర్థింపవలెనా? ప్రజలందఱు మాబిడ్డలు. బిడ్డలకోర్కెలు దీర్చుటకదా తలిదండ్రులకు విధ్యుక్తధర్మము. పూజారి యీగ్రామమునకు విచ్చేసినదనుక నీ పీబిడతో మావద్దనుండుము.

అని యద్దేవి యానతిచ్చినప్రకారము ప్రభావతి పూజారికుటుంబముతోపాటు నాటనుండియు రాజభవనములో నుండ జొచ్చెను.

పదునొకండవ ప్రకరణము.

ఇట శివాజీ పూజారివెంటఁబోయినవారిలో నొకఁడగు భేతాళుని వలన బాజీకుమారుఁడు పట్టుపడుటయు, తల్లివలనఁ బ్రభావతివృత్తాంతమును దుర్జనకులపాటును దెలిసికొని యిట్లు తనలోఁ దా వితర్కింపఁజొచ్చెను. "భవానికృపవలనఁ బ్రభావతి ప్రతాపగడకు సురక్షితముగా రాఁగల్గెను. బాజీ మోరోపంతు పేష్వా మొదలగు ప్రధానులందఱు నల్దెసలనుండి విచ్చేసిరి. ప్రభావతి చిక్కుటవలన ఖానును సుకరముగా వంచింపవచ్చును. ప్రధానులు వచ్చుటఁ జేసి శత్రువుల సులువుగా నిర్జింపవచ్చును. ఇంక నా ప్రయత్నములతో నే నుండవలెను. అని తలపోసి ప్రధానులనెల్లరఁ రావించి యొకసభచేసి యందు ఖాను నెట్లు లోఁబఱచుకోవలెనో కార్యాలోచనలు సేయఁ దొడంగి. ముందుగాఁ దాను ఖాను దండెత్తివచ్చుటకుఁ గారణము తత్కుమారునకు మనప్రభావతిపై గల మక్కువయే గైయుండనోపునని సూచనచేసెను. అందు, ఒకరు సామదానములవలనఁ గార్యము సానుకూలపడునని నుడివిరి. మఱియొకరు భేదదండంబులు కర్తవ్యమనిరి. అంతఁ బేష్వాలేచి రాయబారిని బంపి ఖాను తలం పెఱింగినమీఁదట నెట్లుచేయుట లెస్సయో యోచింపవచ్చును. తురుష్కసేనానిహృదయ మెఱుంగకమున్న తొందఱపడ నవసరములేదని నొక్కి చెప్పెను. పేష్వామాటలకుఁ గృష్ణాజి తనయంగీకారమును దెల్పుడుచేసెను. శివాజి పేష్వా యాలోచనచొప్పున నడచుట మేలని యెఱిఁగి యెవ్వని రాయబారిగాఁ బంపుట యుక్తమో విచారించుచుండెను. అత్తఱి నొక ప్రతీహారి వచ్చి ఖానుపనుపున నొకరాయబారి వచ్చుచున్నాఁడని యెఱింగింపఁగా శివాజియు నతని దోడితెచ్చుటకుఁ గృష్ణాజిని బుత్తెంచి యింకపై ఖానుని వంచించి జయించుట మఱింత సులభమయ్యెనని లోనుప్పొంగుచుండెను.

మరాటకేసరి మనోభిప్రాయము పూర్తిగాఁ గృష్ణాజికిఁ దక్క మఱియొకయమాత్యునకుఁ దెలిసినట్లు తోఁపదు. కాని గొప్ప యుద్ధము

తటస్థించుననిమాత్రము కోంకణప్రభువు నాంతరంగికులందఱు నెఱింగియుం డిరి. భవానిమాత యెట్లు నడిపించిన నట్లే నేను నడచుకొందునని ప్రభువు సచెప్పు నర్థగంభీరమైన సూక్తులచే ప్రధానులు యుద్ధము సిద్ధాంతమని నమ్మి సమరసన్నాహంబు చేయుచుండిరి.

ఖాను వకీలుని విశేషగౌరవముతోఁ గృష్ణాజి పట్టణమునకుఁ దోడ్కొని వచ్చి యతనికి నతనితో వచ్చినవారికిని దగినబస లేర్పఱచి యన్నపానాదులలో వారి కేవిధమైన లోటుపాట్లు కలుగకుండఁ దానే యరయుచు వచ్చెను. ప్రయాణపుబడలికవలన గోపినాథుడు వచ్చినదినమే కలసికొంటకు నిష్టపడక యామఱునాఁడు శివాజిదర్శనమునకు వత్తునని వర్తమానమంపె నాదిన మెల్ల సుఖముగాఁ గాలము గడపఁజొచ్చెను.

శివాజి నవరాత్రపూజలు యథావిధిగా జఱిపినతరువాతనే గోపినాథుఁడు వచ్చుట తటస్థించినందున నతని కేజంఝాటము లేమి యవ్వకీలు నెట్లులోఁ ఁఱచుకోవచ్చునో యని యానాఁటిరాత్రి యెల్ల వేగించెను. మఱునాఁటి ప్రభాతంబున లేచి సుస్నాతుండై యిష్టదేవతారాధనాదివిధులు నిర్వర్తించి బంధుమిత్రపరివారసహితముగా నెప్పటియట్లు సభ నలంకరించిన గోపినాథుఁడును ద్విజులకు విధాయకంబైన స్నానసంధ్యావందనాదికృత్యంబులు తీర్చుకొని పచ్చలు దాపిన యొకదంతపుపల్లకీ నెక్కి కతిపయానుచరులతో సభాకూటద్వారసమీపమునకు వేంచేసి తనయాగమనము కోంకణప్రభువునకు నెఱింగించి తదనుమతిఁ బాదచారియై సభామంటపమునకు మెల్లగా నడువసాగెను. అత్తఱి శివాజియానతిచొప్పున పంతోజి గౌరవసూచనార్థమై కొన్నిఫిరంగులు కాల్పఁబడెను. పెద్దమద్దెలలు మ్రోగింపఁబడెను. సంకువులును కొమ్ములును నూదఁబడెను. వెండియు విజాపురిసుల్తాను బిరుదంబులు వరుసగా నుగ్గడింపఁబడెను. అట్లు వచ్చినవకీలు శివాజికి సలాముచేసిన నంతటఁ బ్రధానియొక్కఁడు లేచి యెదురుగాఁబోయి వకీలునకు నర్ఘ్యపాద్యాదులొసంగి యతని నుచితాసనమున నాసీనుని జేసెను.

అట్లు పత్రానుసత్కారులదర్బారువైభవము తఱచు చూచుచున్న యా గోపీనాథుఁడు ఇట్లు తనకుఁ జేసినసత్కారంబులకుఁ దద్దయు సంతసించి మఱి

లీను చౌక్కాలుదాల్చి సామాన్యునివోలెఁ గన్పట్టు రాజును దదీయసభను గలి యఁజూచి తనలోఁదా నిట్లనుకొనసాగెను. ఓహో! యీగద్దియపై నిరలంకృతుం డై యున్నవాఁడేకాబోలు శివాజి. ఇతఁడా! భారతధర్మసంస్థాపనముచేసి హిం దువుల నుద్ధరింపఁ గంకణము కట్టుకొన్నది. ఔరా! యిట్టివానిఁగూర్చి నే ము న్ను విన్నవిధంబునకుఁ గన్నసంగతికిఁ జాలవ్యత్యాసము చూపట్టుచున్నదే? ఏమి! యీలోకుల యవివేకము. ఈకొండదొర నవతారపురుషుండని వీరు నమ్మికొంటఁజూడ జనులలో ముప్పాలువంతు మూర్ఖులుందు రనుదానికి సాక్షిగాదె! నాల్గుడబ్బులు ముట్టినచోఁ గవులెంతకొలందివానినైనను నింద్రు డంతవానిగాను జంద్రుడంతవానిగానుఁ గొనియాడుచుంటఁ దత్సంప్రదాయమై యున్నది. లోకు లనుకొనుమాటలకు బెదరి ఖానునన్ను దూతఁగాఁ బనుచుట యెంతయు వింతగా నున్నది. బాపురే! యితఁడా! హిందూమతములఁ గాపాడి వైదికాచారము ప్రవర్తింపఁజేయునది. ఇతఁడా! గోబ్రాహ్మణుల నుద్ధరించి విద్యలఁ బోషించి దేవాలయముల సంరక్షించునది? మజ్జారే! యితఁడా! బిజాపురి భూరిసైన్యములోఁ జేరిన పరభీకరులైన యబిసీనియను లను జిచ్చుపిడుగులైన పఠానులను నెదిర్చి యోర్చునది? సాంపరాయ సన్నాహంబులా కనఁబడవు. తగినంతమంది సైనికులా లేరు. సిబ్బందియా లేదు. ఇట్టిచో వీరి నెదిరించుటయు నీదుర్గము పట్టుకొంటయుఁ దలచిరేని యవ నుల కొకలెక్కయా? అని యిటువలె లోలోన వితర్కించుచు బహుస్థూల కాయుం డౌటవలన నొక్కింతసేపు వెనక కమర్చబడిన బెక్కముపైఁ జారఁ బడి నడకబడలికఁ దీర్చుకొనుచుండెను.

గోపినాథుని దేహస్థూలత్వమునకుఁ దో డతనితలయు నొక్కింత పెద్దది గానుంట నిక్కమేకాని యతఁ డప్పటిలోఁ జుట్టిన తెల్లనికాశ్మీరపుశాలువ వలన నది మఱింత పెద్దదియై కనఁబడుటవలన నచ్చటిసభ్యు లెల్లరు నొకవింత మనుష్యునిమాడ్కి నతనిని జూచుచుండిరి. పద్మరేఖలువోలు నాతనిదీర్ఘలోచన ములు తేనెరంగువంటి యందలి యెఱ్ఱని కొనగీరలును గోపినాథుఁడు లక్ష్మీసరస్వ తీకటాక్షపాత్రుండని జూపరులకు నెఱుంగఁజేయుచుండెను. నిజకులమునకు సహజమైన స్ఫురద్రూపము ముఖమునకు మఱింత మెఱుంగు పెట్టుచుండెను.

లౌకికశిరోమణులకు నుండవలసిన ధీశక్త్యాదు లతనివద్ద లేకపోలేదుకాని యు న్నదానికంటె నెక్కుడు ప్రజ్ఞగలదని భావించుటలో నితండు తనప్రభువగు ఖానునకుఁ దీసిపోఁడు. ఇదియే మనశివాజికి ముందునకుఁ జాలఁ బనికివచ్చినదని యుత్తరకథవలనఁ జదువరులకుఁ దెలియంగలదు. ఇట్లు నాల్గునిముసములు గోపి నాథుఁడు సేదదీర్చుకొనిలేచి శివాజిదిక్కు మొగంబై మాటలాడ గమకించు నంతలో వాఁడు తనచూడ్కు లతనిపైఁ బ్రసరింపఁజేసెను. అంత నెన్నడె ఱుంగని యొకవింతజంకుఁ దనమదిని సందడింప వకీలు వెఱుంగంది తనలోఁ దా నిట్లనుకొనెను.

ఓహో! నే నింతవఱకు నేమో యనుకొంటిని. పుట్టి బుద్ధియెఱింగి యెన్న డు నిట్టిపురుషుని జూడలేదు. ఔగా! ఈరాజు సాధారణుండని యెన్న రాదు. ఈయనవీక్షణంబులు బాణంబులవలె నాహృదయంబులోఁ జొచ్చి నన్నుఁ గలవరపెట్టుచున్నవి. నిగురుకప్పిన నిప్పువోలెనున్నాఁడు. ఏపుట్టలో నేపాముండునో యేజనునివద్ద నేమహత్త్వముండునో స్థూలదృష్టిచేఁ బరిశీలిం చుట దుస్సాధ్యమని యిప్పుడిన్నాళ్ళ కెఱింగితిని. పైయాకారమును నమ్మి మలకనగా సంభాషించినచో మోసపోయి యుందునుగదా!

అని యిట్లు రెండునిముసంబులుతాళి చెదిరిపాఱిన ధైర్యమును జిక్క పెట్టుకొని గోపినాథుఁడు చంద్రరావుని జంపుట కళ్యాణదుర్గాదులను స్వాధీ నపఱచుకొంట మున్నగు శివాజి దుందుడుకుచర్యలు గుక్కలిడకుండ నేకర వుపెట్టెను. తరువాత సుల్తానుయొక్కయు ఖానుయొక్కయు దయాదా ర్యాదిగుణంబులు లెక్కించి సుల్తానుపైఁ గత్తికట్టుట మౌఢ్యమనియు నాత్మ నాశకరమనియు నొక్కి వక్కాణించి నమ్రభావము తెల్లముగా శరణుజొ చ్చుట శ్రేయస్కరమని రాజునకు బోధింపఁ జొచ్చెను. ఇట్లుపన్యసించుతఱి వాఁడు చెప్పవాల్పక యెగాదిగ నతని బరికించుటంజేసి పంతోజి తనభావమెల్ల శివాజి కెఱుంగనాయెనని శంకించి సంభ్రమముతోఁ దాఁజెప్పదలచుకొన్నదం తయు నాల్గుమాటలతోఁ జెప్పి ముగించెను. తదనంతరంబ కృష్ణాజిభాస్కరుఁడు లేచి శివాజిమనోభిప్రాయమెఱింగి తదనుగుణ్యముగా సమర్థ్యాదగా నిట్లు

ప్రత్యుత్తర మిాదొడంగెను. " పంతోజీ ! ఈకోంకణస్థులుచేసిన దోష మెద్ది! సుల్తాను చిన్నవాఁడౌటవలననో మంత్రులకు విధేయుఁడౌటవలననో కాని తదుద్యోగస్థులు వీరిని రాయిడి పెట్టుచుండఁగా జూచియుఁ జూడనట్లు వారిం పకుంట యటుండఁ బై పెచ్చు వీరువిన్నవించుకొంటకుఁ బోయినను న్యాయము ప్పింపక వీరిపట్ల విముఖుండై యున్నాఁడు. ఇందువలననే యిచ్చటిజనులు తమ్ము దాము కాపాడుకొనఁగోరు మార్గ మన్వేషించుచున్నారు కాని తిరుగబాటు చేయవలెనని యెంతమాత్రము వీరికి లేదు. ఇంతకు నియ్యది కొండదేశముకదా ? వీరిలో నొకగ్రామమువారు వే ఱొకగ్రామమువారితోఁ దలపడునాచారము కలదు. ఇటువంటి సంగతులు నల్గురిలో మాటలాడుకొంట దగదు. రహస్యస్థలమునఁ జర్చించుకొనుట లెస్స. ఖానుసాహేబుగారి యెదుటఁ బరిష్కరించుట యుక్త మని మారాజుగారి యభిప్రాయము. ఐదువేల గుఱ్ఱపుదళముతోడను నేడువేల కాల్బలముతోడను దండెత్తివచ్చిన ఖాను నెదిరించుటకు మావద్ద నేమి సామగ్రియున్నది ? కావలసినంతమంది సైనికులా లేరు. పెద్దఫిరంగులా లేవు. ఇంక నేసాయముచూచుకొని యంత వానితో మావారు మార్కొని పోరాడుట." అని కృష్ణాజి పల్కుసమయమున శివాజి మందహాసముచేసి యి ట్లనియె. "ఔను కృష్ణాజి చెప్పినదెల్ల వాస్తవమే. ఇయ్యది మాకుఁ బ్రత్యక్షప్రమాణము. చీమలబారణంచుటకు నేనుగులమంద కావలెనా ? పిచ్చుకల నడంచుటకు బ్రహ్మాస్త్ర మెత్తవలెనా ? నాపాలిటియీదేశము తిరుగా ఖాను గావలెనని కోరెనేని యిప్పుడే సంతోషముతో నారాష్ట్ర మొప్పగించి నేటినుండి యతనిభృత్యుండనై మెలంగెద. ఈ నామాట లాయనతో నెఱింగించి సంధి కుదిర్చెదవేని యింతమంది ప్రాణములఁ గాపాడెడి పుణ్యంబు మాకబ్బు. నావుడు నాబ్రాహ్మణుఁడు నట్లుగాక యని తనసమ్మతిఁ దెలియఁజేసి వెండియు ని ట్లనియె.

" ఓరాజా ! నీవు మనుమార్గం బెఱింగిన వినీతుండవు. లేనిచో నిట్టి సదసద్వివేకమును వినయవిధేయతలు వేఱొక్కని కలవడునే ? కోంకణ ప్రభూ ! మాఖానుని యౌదార్యము నీవెఱుంగనిదే ? అయినను మాకం

కేను బీజపూరములోనున్న మా కుటుంబవిశేషము. ఎట్లంటివేని నాఁడు మీ తండ్రిని సుల్తానుతండ్రి చెఱలోనుంచునప్పుడు ఖానుఁ డన్నపానాదుల నన యముచేకాక యన్నివిధముల నతని గనిపెట్టుచుండెడువాఁడు. మఱియు నా సేనానిదయవలననే సుమీ! మీతండ్రి యింతదనుక జీవించుట తటస్థించెను. నిక్కముగా నతనికంటె భ్రాతృదయాళువును నుదారుఁడును మహమ్మదీయు లలో నొక్కరిని గానము. ఇంతకు నతనికి మీపైఁ బ్రత్యేకద్వేషమేమియు న్నది? అనినవిని రాజిట్లనియె. "యీమాటలలోఁగల సత్యము స్వయముగా మేము పరీక్షింపకయే మాకు నమ్మకముపుట్టదు. మే మేవిధమైన యుద్ధసన్నాహము చేయలేదనుటకు మీరే సాక్షి. ఇప్పుడు ఖాను హిందూమతద్వేషము నవలంబించి విగ్రహములు పడగొట్టించుట లోనగు దుష్కార్యములు సల్పుచున్నట్లు వినుచున్నారము. అయ్యవికఁ గట్టిపెట్టి యిచ్చోట మాకొండమూక చేయు నాతిథ్యంబు పరిగ్రహించినచో దాన నుభయులకు మేలగును" అని సామవాక్యంబులను వకీలు నొడంబఱిచి యప్పటికిఁ జాలఁ బ్రొద్దెక్కుటవలన సభ చాలించి శివాజి భోజనార్థము స్వగృహమునకు నడిచెను.

శివాజి యెప్పటియట్ల మృష్టాన్నంబు భుజించి జననిసన్నిధి కేగి యాపెతో నిట్లనియె. అమ్మా! నీవు ఖానువద్దనుండి మాత్రవచ్చినసంగతి యెఱింగియేయుందువు. నేను మొదటిలో వచ్చిన రాయబారి దురహంకారియైన ముష్కరతురుష్కుండై యుండు నని యెంచితిని; కాని యతండు భూసురుం డౌటవలన నా పన్నుగడ కొక్కింత యనుకూలమాయెను. నావుఁడు జీజీభాయి—నాయనా! మనకు మేలుచేయఁబూని భవానియే యీబ్రాహ్మణతిలకము నిచ్చోటికిఁ బంపెను. ఈబ్రాహ్మణుని మూలమున మనయభీష్టములు నెఱవేఱవచ్చును. నీ కతం డనుకూలుం డగునట్లుచేయుమని పార్వతినే స్వయముగాఁ బ్రార్థింతును. ఇంక నీకు వచ్చిన భయమేమియులేదని యెఱుంగుము. అని తల్లి తెల్పినతరువాత శివాజి రాయబారికిని దనకును జఱిగిన సంభాషణమంతయు శ్రుతపఱిచి పదంపడి తనలోఁ దా నిట్లు వితర్కింపఁజొచ్చెను. "ఖాను నిటకు రావించి చెఱపెట్టఁగల్గితినేని నాచెప్పినచొప్పున నతనిని వినుకొనఁజేయవచ్చునుగదా! ఇట్టి

పనికి వకీలు సమ్మతిపడి నాకు సాయముచేయునా? ' బాపనయ్యకు బండెడియాస' అని లోకులందురు. అది కావున నాతని కొక పెద్దయాశచూపి నా పనికిఁ దోడ్పడఁజేసెదను గాక. నామాటప్రకారము వకీలొకయుత్తరము వ్రాసి ఖాను నిచ్చోటికిఁ దెప్పించెనేని యవల నాయనుకొనునట్లు చేయవచ్చును. అప్పటిలో ఖానుడును వానితో బాటు వానిబలమును నాకరుణ కధీనులై యుండురు. అని యిట్లు యోచించి తనయుద్దేశము తల్లి కెఱింగించి యద్దేవి సమ్మతినైని తానే చని పంతోజితో మాటలాడ సమకట్టెను.

—ం౦ః॰ః౦ం—

పంచదశ ప్రకరణము.

సమస్తశాస్త్రములకును విద్యలకును బుట్టినిల్లగు మనభరతఖండమునం దుఁ బ్రాచ్యులు విస్తారశ్రమదీసికొని కృషిచేసినవిద్యలలో జ్యోతిష మొకటి గానె యున్నది. పరాశర జైమిని ముఖ్యమహర్షులచేతను వరరుచి సత్యాచార్య ప్రముఖ విద్వాంసులచేతను పెద్దచేయఁబడి నానాసీమలకు వ్యాపకమై బహు రాజశిఖామణుల యవలంబనముచెంది విరాజిల్లిన జ్యోతిషవిద్యయందు శివాజి యు నభిరుచికల్గినవాఁడై యాకాలములోఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన పండిత భాస్కర సిద్ధాంతి యను నొక్కజోస్యుని దనసంస్థానమున నుంచుకొనియుండెను. ఇతఁ డు జాతకములు వ్రాయుటయందును శుభముహూర్తములు నిర్ణయించుటయం దును నారితేరుటయేకాక ప్రశ్నలు చూచుటయందును విశేషనిపుణత వహించి యుండెను. ఇదెఱింగి శివాజి తానేకార్యము చేయఁబూనినప్పుడైన నీతనితో నాలోచించియే మఱి చేయుచుండెడువాఁడు.

ఈజోస్యుఁడు వాసము చేయుచున్నయిల్లు కోటకుఁ దూర్పుదిక్కునఁ గల వీథిలోనుండునది. ఈయింటికిఁ ద్రికాలముల నెవ్వరో యొకరు వచ్చుచునే యుండుటఁబట్టి గృహమేధి రాత్రి చాలసేపు మేలుకొనువాడుకగలదు. తత్సదన మునసే యొకభాగములోఁ బంతోజి గోపీనాథునకు శివాజి బస యేర్పాటు చేయించియుండెను. పంతోజి శివాజులు కలిసి పలుకరించుకొన్న యానాటి రాత్రి కొంతచెల్లినపిదప నిద్దఱుపురుషు లతిసత్వరముగా జోస్యునివీథిలోనికి వచ్చుచుండిరి. అందొకండు మొగమున విభూతి యలందుకొని గడ్డముక్రింద నుండి యొక రుమాలు తలకుఁగట్టికొని కంబళియొకటి కప్పుకొనియుండెను. రెండవవాఁడు విలువగల యొకశాలువ కప్పుకొని చేతి నొకకరవాలము దాల్చి యుండెను. ఇట్లాయిరువురు జోస్యునియింటివద్దకుఁ జేరినపిమ్మట నందు ఖడ్గ ధారియగువాఁడు "జోసీ! జోసీ!" అని తలుపుతట్టెను. వెంటనే లోపల

నుండి జోస్యుఁడరుదెంచి యాయిరువురుని లోనికిఁదీసికొనిపోయి తల్పు చే వేసెను. అంత విభూతిధరుండు జోస్యునుద్దేశించి "ఆర్యా! యిప్పడు వర్జ్యములు లేవుకదా! అనుటయు నతఁడు ప్రస్తుతము వర్జ్యములు లేవని యెఱింగించి ఖడ్గధరు నట నుండుమని చెప్పి విభూతికలితుం దోడ్కొని వకీలు వరుండు గది లోనికిఁ దీసికొనిపోయెను. పంతోజీ వారింజూచి దిగ్గనలేచి కూర్చుండెను. విభూతిధారి తోడనే నమస్కారముచేసి వకీలుపక్క నిల్చియుండ నదిచూచి పంతోజీ యతనిని దనదగ్గరనే కూర్చుండఁజేసెను. ఇట్లు జోస్యుండు వీరి నిద్దఱఁగలిపి తా నెప్పటితావునకుఁ బోయెను. తరువాత వారిద్దఱు నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగిరి.

వకీలు—అయ్యా! మీరాకకు గతంబేమి? భోన్స్లేకుల తిలకము నావలన నేమి యుపకార మర్థించి మిమ్మిటకుఁ బంపెను. రాజు బ్రాహ్మణకులబాంధవుండు కావున నే నాతనికి నయ యెట్టి యుపకారమైనను జేయ సిద్ధముగా నున్నాను.

విభూతి—ఆర్యా! మీరుచెప్పినది ముమ్మాటికి యథార్థము. అస్మత్స్వామి వుండు ద్విజులశ్రేయోభివృద్ధి కోరియే తద్విరోధులగు యవనులతోఁ బోరాడ సమకట్టియున్నాఁడు. ఓహో! విప్రులయెడ నతనికిఁ గల గౌరవ మింతింతని చెప్ప నలవికాదు. భూదేవులను సర్వదా యారాధించుటేకాక వారి యోగక్షేమములు తఱచు గనుంగొనుచుండును. ఇదికాక విశేషించి భూదేవతలను దొంటియుగములవలె గౌరవాధిక్యసంపన్నులఁగాఁ జేయ గంకణము కట్టుకొనియున్నాఁడు. ఇట్టి ఘనోద్యమంబులకు మీబోంట్లు తోడ్పడరాదే?

వకీలు—నే నెట్లు సాయముచేయఁగలను? బ్రాహ్మణులు సాయము పొందువారుకాని చేయువారు కారుకదా? ఇంతకు నే మహమ్మదీయుల సేవకుండను.

అని వకీలు పెద్దనిట్టూర్పునిగిడ్చి తనయవస్థకు విచారించుకొని కొంతసే పేమి బదులు చెప్పుటకుఁ దోచక యూరకుండెను.

విభూతి—మీ రిట్లనుట పాడికాదు. మీవిద్యాగంధము దశదిశలు వ్యాపించి యున్నది. ఘనులకు నైచ్యానుసంధానము సహజము. మీస్నేహము మా రాజపేక్షించియున్నాఁడు. ఇది తెల్పుటకే నే నిచ్చోటి కంపఁబడితిని.

వకీలు—నావలన నేమియగును ? మి మ్మొకసంగతులు నాతో మాటలాడ మని నిజముగా శివాజి మిమ్ము బుత్తెంచినందులకు గుర్తేమి ? మీ రెవ్వరో నే నెఱుంగనిదే మీమాటలకుఁ బ్రత్యుత్తర మీఁజాలను.

విభూతి—నే నెవ్వఁడనైన నేమి? శివాజి నన్ను బంపెనో లేదో యను జానికి నిదిగో! తదంగుళీయకము. తమరు భూసురు లని యెఱింగి నప్పటినుండి శివాజిమహారాజు విచారించుచున్న దింతింతని చెప్ప రాదు. "హాహా! ఏమీ కాలమహిమ? లోకపవిత్రులైన విప్రులు మ్లేచ్ఛులకు దాసులైయుంటఁ దటస్థించెఁగదా!" అని రాజుగారు వారే తత్కాలనిరసనము గావించి మిమ్ముగూర్చి పరిపరివిధముల విచారించి చాలమట్టుకుఁ బ్రసంగించిరి.

వకీలు—అయ్యా ! నే నొక్కండనే తురకలఁ గొల్చి బ్రతికియుండలేదు. నాతోఁబాటు పెక్కండ్రు సుల్తానుదర్బారులో నుద్యోగము చేయుచున్నారు.

విభూతి—ఇస్సిరో ! మీమాటలు విన నాకు సిగ్గుపుట్టుచున్నది. ఉద్యోగములు చేయుచుంటిమంటిరి. ఉద్యోగలక్షణమే మీ రెఱుంగరు కాబోలు. కాని వాండ్రకాళ్లుపట్టుట యెంత వేతనము ముట్టుచున్నను దాస్య మనిపించుకొనుగాని యుద్యోగ మగునే? నిరంతరము గోబ్రాహ్మణహింస గావించుటయే కాక లోకమాత యగు తులుజామాతను బాండురంగవిభుని బరిభవించి తదీయదేవాలయములు నాశనము చేయు ధూర్తతురుష్కులను గొల్చి పొట్ట పోషించుకొనుటకంటె బ్రాహ్మణు లగువారికి హైన్య మేమున్నది? కటకటా! తురకల గులాపువాగ మని చెప్పుకొనుటకంటె బాఉలకు మరణమే మేలని

నా మెన్నిక. ఛీ జానెడుపొట్టను బోషించుటకు బతానులనౌకరియే చేయవలెనా ? లోకములో వేఱొక్కవృత్తిలేదా ?

వకీలు—మీరు వ్రాక్రుచ్చినదెల్లయు సత్యమేకాని ప్రస్తుతము మహమ్మదీయులు భూనాథులౌటవలన నెట్టిహారును వారికి విధేయులై యుండవలసివచ్చినది. వారికొల్వువిడిచినచో మాబోంట్లు పెక్కుమందికి గుటుంబములు సాగుటయేకష్టము. అయ్యా ! తులుజామాతను బొందు రంగపితలుని బరిభవించునప్పుడు నే నయ్యెడల లేకుంటిని జూడీ !

విభూతి—చాలుంజాలు లోకులందఱు యవనుల గులాములై జీవించుచున్నారా? పూర్వము విప్రు లెట్టి యుచ్చపదవిలోనుండిరో జ్ఞాపకము తెచ్చుకొనుండు. నిజతపస్సులచే నెల్ల జగములంబాలించు మహీదేవతల సంతతిలోబుట్టిన మీకిట్టితామసం బెట్టులలవడెనో నా కచ్చెరువగుచున్నది. భార్యాపుత్రులం బోషించుటయే పరమపురుషార్థముగా గణించితిరేమో ! రాజద్వారములం బడిగాపులుగాచియా యొంటిమహాత్ములు కీర్తి మహిమలుగనుట ? తుకారాము రామదాసు తులసీదాసు లోనగు మహాత్ము లేతురకలకాళ్లుపట్టి యింతవారైరి ? రామదాసు యోడి శివాజిమహారాజున కుపదేశించిన నవరత్న పద్యములో నొక్కడు చదివెద నాలింపుము.

ఉ. పూరుషజన్మ మెత్తి యొకముద్దులగుమ్మను బెండ్లియాడినన్
బౌరుష మౌనె? ముక్తి సతిఁబట్టుట యుత్తమ మట్లు కానినా
డారయఁ గీర్తి భామినిని నైనఁ గరగ్రహణం బొనర్ప నా
పౌరుషవంతులై మననివారలజన్మ మదొక్కజన్మమే ?

వకీలు—మీ చెప్పిన చొప్పున నడచుకొంటకు సిద్ధముగా నున్నాను. మీకోరిక ప్రకారము విజాపురి దొరతనమును గొల్చుట మానివేసెదను. నాకేదైనఁ దగిన యుద్యోగము నిప్పించికాని యింక వేఱొకవిధమున గాని జీవనోపాధి గల్పింపఁగలరా ?

విభూతి—త్రికరణశుద్ధిగా మీ కిట్టియభిప్రాయ మున్నచోఁ దగిన జీవనో పాధి దానియంతటఁ నడియే చేకూఱును. ఇందులకు సందేహింపఁ బని లేదు. కాని తగినంత నమ్మకము గనఁబఱచెడిభారము మీయం దున్నది. మహారాజుగారి యభిప్రాయము మీ రెఱుంగుదురా?

వకీలు—మహారాజు ప్రొద్దున నాపైఁబఱపిన చూపులువలననే యాయనయభి ప్రాయము కొంతమట్టుకు గ్రహించితిని. కాని యొరులకు నాహృద యము మొదట నెఱింగించుటకు నిచ్చగింపను. మహారాజుతో గలిసి కొని మఱొక్కసారి ప్రసంగించిన పిదప నన్నిసంగతులు తేలఁగలవు. మీరాజువర్తనము తెలుగఁ జేయింపుఁడు.

విభూతి—ఆర్యా? మీకీ లేనిపోని సంశయమేల? మహారాజుగా రంప కున్నచో మీతో నింతసేపు ముచ్చటించుటకు నాకేమి చాదస్తమా? మీరు మహారాజున కెఱింగింపు మన్నసంగతు లన్నియుఁ దప్పక యెఱింగింతును. జంకువిడిచి మీమనోభిప్రాయము తెలియఁజేయుఁడు.

వకీలు—(కొంతసే పాలోచించి) అయ్యా! ఇట్టిసంగతులు మధ్యస్థులవలన శివాజి కెఱింగించుటకు నే నెంతమాత్రము సమ్మతింపను. ఇవి మీయు భయులలోనే యుండవలెను లేనిచోఁ బ్రమాదములు తటస్థించును. ఇట్లంటి నని మీరు మఱొకలాగు తలంపవలదు.

అనవుఁడు విభూతిదారి వకీలు నుద్దేశించి "లౌకికచంద్రమా! నే నెవడ నో తమ రెఱుంగుదురా?" అని తనమోమునకు నడ్డుగానున్న రుమాలువిప్పి పిఱుఁది తుడుచుకొని "ఇప్పుడైనను నన్ను నానవాలుపట్టితిరా?" అని దిగ్గున లేచి వకీలు పాదములకు శిరస్సు దగిలించి సాష్టాంగనమస్కారములు సల్పెను. తోడనే వకీలును భయసంభ్రమములతో లేచి ప్రతినమస్కారముచేయ నుం కించువేళ నొడ్డుకొనుచు శివాజి యిట్లనియె. "మీరు బ్రాహ్మణవంశస్థులు నేను శూద్రుండను. ఇ దెఱింగి ప్రతినమస్కారముచేసి యేల సనాతనపద్ధతి నతిక్రమింపఁ జూచెదరు. దాన నుభయులకు శ్రేయోహాని యగునని పెద్దలు చెప్పుదురు." అని యుచితముగా వాక్రుచ్చెను.

వకీలు—మహారాజా! నేను మహమ్మదీయుల కొల్వులో నిన్నాళ్ళనుండి వారికి సాయముచేసి యపచారపడితిని. ఇప్పుడు నే మిక్కిలి పశ్చాత్తాపము నొందుచున్నాను. నాపల్కులు పాటిచేసి నన్ను మన్నించు టొప్పు. మీయాజ్ఞ యెట్లో యట్లే నడచుకొనుచున్నాను.

శివాజి—మంచిది. నే ననుకొన్నట్లే జఱిగినది. ఈకలికాలములోఁ దనువంటి నిజమగువిప్రోత్తము లుంటవలన నేకదా! ధరలో నంతగా ననావృష్ట్యాదిదోషములులేక యచ్చటచ్చటనైనను ధర్మములు కనఁబడుచున్నవి. ఇంతనైన మీ రేమియాలోచన చెప్పుదురో చెప్పుడు.

వకీలు—ఖాను నిచ్చోటికి రప్పించి సమ్మతమయ్యేనేని యట్లు కావింతును. ఈచొప్పునఁ జేసిన నాకేమి బహుమానము చేసెదరు.

శివాజి—నే నింతకుమందే యేర్పాటుచేసికొనియే యున్నాను. అదియెఱుంగఁ గోరెదరేని వినుఁడు. ఒకజాగీరు గొప్పయుద్యోగము. తగిన బిరుదము. ఇది మీ కీయ నిశ్చయించుకొంటిని.

అనిచెప్పి శివాజి పంతోజికడకు కొంచెము జరిగి యతనికట్టినట్టి దన మోకాలు నదిమిపట్టి మొలలో దాఁచుకొన్న కరవాలము పైకిలాగి యిట్లనియె. "ఓ పండితప్రవరా! చూడుము నీప్రాణములు నాచేతిలోనున్నవి - కాని నీవు భయపడవలసినఁ బనిలేదు. మననిర్ణయము గుప్తముగా దాఁచిపెట్టి నా చెప్పినట్లు నడుచుకొందు నని భూమిముట్టి ప్రమాణముచేయుము. దాన నుభయులకు మేలుగల్గును." ఆపల్కులు విని వకీలు గడగడవడంకుచు ముచ్చెమటలు మేన గ్రమ్మరింప నేమిచేయుటకుఁ దోపక భీతాత్ముండై యట్లుకేలకు మెలంకువగల్గి శివాజిమనోభిప్రాయ మెఱింగి యతం డట్లు ప్రమాణము చేసెను. దానికి శివాజి సంతసించి యిట్లనియె.

శివాజి—ఆర్యా! భయపడవలదు. మీకు శివాజి వాగ్దానము చేసినదానికంటె నెక్కుడుచేయు నని నమ్ముడు. ఖాను నెట్లైనను వంచించి యిచ్చోటికిఁ దేఁ జూడుఁడు. ఈమాత్ర ముపకారముచేసి యస్మదుద్యోగము నకు సహకారు లైతిరేని చిరకీర్తి తప్పక మీ కలవడును.

వకీలు—మీరు గోరినప్రకారము జే పుస్తరము వ్రాసి పంపెదను లెండి.

శివాజీ—ఆవ్రాసెడి దేదో యిప్పుడే నాయెదుటఁ గానిండు. కాని జేపటి వఱకీపని నిల్పుటకు వలనుపడదు. కమ్మ గొనిపోవుటకు ముగ్గురు నీ సమీపమునసే యాయత్తపఱచియున్నాను.

వకీలు—వా రెవ్వరు ?

శివా—ఈదినము నాకు మాఱుగా సభలో మీకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చిన బ్రాహ్మణుండు మఱి యిద్దఱుకొలుకులు.

వకీలు—ఖానునిమాత్రము మీరు హింసింపరాదు సుడీ ?

శివాజీ—వానికిని వానికుమారునకు నేయుపద్రవము రాకుండ నే నడపెదను. తక్కినవారినిమట్టుకు మాయిష్టమునకు వదలివేయుడు. తండ్రికొడుకు లను సంధినిబంధనములు సరిపడినదాక మావద్దనే యుంచుకొని అతిథులవలె గౌరవముతో చూచుచుందుము. వారివిషయములో మీ కనుమానింప నవసరములేదు. ఇంకఁ గలము కాగితములు తెప్పింపు నా?

అని కృష్ణాజిని బిల్చి కోష్ఠునివద్దనుండి కలము కాగితములు తెప్పించి పంతోజి కిప్పించుటయు నతండును వాని నందుకొని నీ దిగువ తెలుఁగున వ్రాయఁజొచ్చెను.

"ఖాను సాహేబుగారికి మీయిష్టుండును విజాపురిసుల్తాను సేవకుండు నగు పంతోజి గోపినాథు వ్రాసికొన్న విజ్ఞాపన మేమన ?

మ్లేచ్ఛకులదీపకా ! నే మీరు చెప్పినచొప్పునఁ బ్రతాపగడకుఁ బోయి యక్కడ శివాజిని దర్శించి యాయనతోఁ దగరీతిని సంభాషించినా డను. అతనికోటను బ్రజలను జూచినాడను. యుద్ధప్రయత్నము లెవ్వియుఁ గానరావు. మీరు తిగినంతసైన్యము గైకొని బయలుదేఱి వచ్చితిరేని శివాజి తప్పక బెగడొంది మీరు నిర్ణయించిన నిబంధనల చొప్పున నొప్పుకొనును. రాజుకార్యదర్శి నే మీసన్నిధికిఁ బుత్తెంచుటఁజేసి నే విశేషించి యేమియు వ్రాయలేదు. మీకు గావలసిన వృత్తాంతమంతయు నతని నడిగి తెలిసికోవచ్చును. సేనానులును మంత్రులును నగు మీకు శరణుజొచ్చి క్షమాపణకోరుకొంట

మంచిదని శివాజికి నొడంబఱచుచున్నాను. ప్రభావతి యిచ్చటనే యున్నదని వినుచున్నాను. ఇక్కడ నా కేవిధమైన లోటుపాట్లు చేయక రాజును పదియులును ననుకూలురై మెలంగుచున్నారు. కావున మీా రేవిధమైన సంశయ ముంచుకొనక నా వ్రాతలను బాటించి యిచ్చటకు విచ్చేయుఁ ప్రార్థితులు. విశేషములు మీారు వచ్చినపిమ్మటఁ దెలియఁజేసెదను.

విధేయుఁడు,

ప్రతాపగడ

పంతోజి గోపినాథుఁడు.

ఇట్లు పంతోజి వ్రాసిన యుత్తరము కృష్ణాజిచేఁ జదివి వినిపించుకొని తగినట్లు వ్రాసినందులకుఁ బంతోజిని శ్లాఘించి యనుకొనునట్లు జరిగినందులకు లోలోన సంతోషించి కృష్ణాజిచేతి కుత్తరమిచ్చి "ఆర్యా! త్వరితముగా మీారుపోయి కార్యము సఫలముచేసికొఱండు" అని యతని నానకు రేయిఁ బుత్తెంచెను. పిదప నజ్లాను దండయాత్రకు పోతవు ఫజలునకుఁ బ్రభావతిపై మోహమేయనియు వీలుచిక్కినయెడలఁ దన్ను ప్రాణములతోఁ గొంపోవ ఖాను సమకట్టినసంగతియు ఖానునకు దర్బారులోనున్న పలుకుఁబడియు లోన సంగతులు పంతోజివలనఁ గ్రమముగా నడిగి తెలిసికొని జోస్యునటుకుఁ బిల్చి యతనితో నిట్లనియె. "జోసీ! వకీలుగారి కేవిధమైన లోటు జరుగకుండఁ జూడవలసినది." అని యానతిచ్చి తనకు గోపినాథుచేసిన మేలునకు నతనిని వేవిధంబుల గొనియాడి వెండియు నిట్లనియె. "భూసురరత్నమా! ఈనాటనోలె మనమిద్దఱము ప్రాణమిత్రులమై మెలంగవలెఁజుండీ" అని మైత్రి దెల్లముగాఁ గోపినాథుని గౌఁగిలించుకొని "చాలరాత్రియైనది పోయివచ్చెద" నని చెప్పి యతనిని వీడ్కొని మెల్లగా జననిసదనమునకు జేరుకొనెను.

అటఁ దనరాకకై నిద్రమానుకొని వేచియుంటఁ గని నెట్టి యా మెంతోఁ దనకును వకీలునకు జరిగినసంభాషణవైఖరియు, వకీలుని సమ్మతిపఱచి యుత్తరము వ్రాసిన తెఱంగును, ఆజాబును కృష్ణాజికిచ్చి పంపినసంగతియుఁ జెరిమితో నెఱింగించి కంటికి నిర్భరమైన నిద్రవచ్చుటం జేసి యా రేయి నచ్చటనే తన గదికిఁ బోక పండుకొనసాగెను.

పదుమూడవ ప్రకరణము.

వాయీగ్రామము ముట్టడించి కొల్లగొట్టినయవనులు ముందునకుఁ బోజాలక యీగ్రామసమీపముననే గుడారములు పెక్కులు వేసికొనియున్న సంగతి చదువరు లెఱింగియేయుందురు. అట్టిగుడారములలో నొక్కటి తక్కటి వానికంటె మిక్కిలి నేర్పైన దుప్పట్లతోఁ దయారుచేయఁబడుటవలనఁ జుక్కలలోఁ జందమామమాడ్కి వాసికెక్కియుండెను. అందముచేత నేమి యెత్తరముచేత నేమి తనరారుటే కాక తగినవిరివియుగల్గి యందుండువారికి నాగుడారంబు పెద్దబిడారంబై యొప్పెను. అందు తివాసులు జంపకానాలు నేల గానరాకుండఁ బరచఁబడియుండెను. అయ్యది పరదాలచే రెండుగదులుగాఁ జేయఁబడియుండె. వెనుకగది జనానా బీబీలకు విడువఁబడి ముందుగదిమట్టుకు సాహేబుల వాడుకక్రిందనుండెను. ఆముందుగదిలో నారుమూరల కవాచి మంచముండెను. దానికి సరిపడ ఖానుఁడు పరుండి యొకచేతితో హుక్కాపీల్చుచు మఱొకచేతితో సవరమువంటి బిడుసుగడ్డము నులుముచు దగ్గిరనున్న సయ్యాదు జంజారుల కప్పుడప్పుడు దమ్ముకొట్టుమని హుక్కాగొట్టము చేతికందిచ్చుచు వారితో నేమో ముచ్చటలాడుచుండెను. అత్తెటి రూపునకేమి గుణములకేమి తండ్రినోటిలోనుండి యూడిపడినట్లుండు ఫజీలు పకీరుతోఁ గూడి యచ్చోటికి విచ్చేసెను. తోడనే పరుండియున్న ఖాను కూర్చుండి పకీరునకు నొకపీట వేయించి కొడుకును దనమంచముమీదఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని పట్టువడిన పరభు దంపతుల నక్కడకు రావింపఁజేసెను. పాపము ప్రభావతి పట్టువడినదని కొండంతపొంగివచ్చిన ఫజీలు తానువలచిన ముద్దుగుమ్మ కాక యాసె తలిదండ్రులుమాత్రమే పట్టువడుటకు మదిలోఁ గించపడి యొక్కింత తడవు వితాకు చెందెను.

అటుతరువాతఁ దండ్రీకొడుకులు పరిఘ దంపతుల నిద్దఱను గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడిగి పెక్కుసంగతులు తెలిసికొనిరి. మఱియుఁ బ్రభావతి విషయమునుగూర్చియు దంపతులు కంటఁ దడిపెట్టుకొని యీసుకుమారిజాడ తామెఱుంగమని యెంత చెప్పినను నమ్మక వారు వారిని బాలాజీపరిఘునకువలె బందెలో నుండఁజేసిరి. ఫకీరు దంపతుల దురవస్థఁజూచి తనకుగల్గిన యాపరాని దుఃఖమును బయటఁబుచ్చిన మోసమువచ్చునని లోలోన దిగమ్రింగుచు వారిని దగినంత యాదరముతోఁ జూచుచుంట యుత్తమని ఖానునకు బోధించి వారికి నన్నపానాదులలో నేకొఱంత గలుగకుండఁ గనిపెట్టుచుండెను.

బాలాజియుఁ బత్నీసహితముగా రామోజీ పట్టువడుట తెలిసికొని తాఁ బట్టువడుదానికంటెఁ బదిరెట్లువగచి వారితో నదను చిక్కినప్పుడు మాటలాడి ప్రభావతివృత్తాంతము నెఱుంగ నెదురుచూచుచుండెను. స్వజాతీయుఁడైన జంఝూరరావుతో నప్పుడప్పుడు తనదుస్థితి విన్నవించుకొంచు మాటల చేర్చి నతనిహృదయము మెత్తబఱచుచుండెను. ఫకీరు తనవిషయము కరుణగలవాఁడుగా నున్నవాఁడని యతనిమాటల పోడిమిని గ్రహించి తనవృత్తాంతము జంకువిడిచి ఫకీరునకు నెఱింగింపుచుండెను. ఇట్లు ముక్తికై పలుతెఱంగులఁ బ్రయత్నించుచుఁ బ్రభావతి విశ్లేషమున నానాటికి దిగనారుచు బోనులోఁ జిక్కిన సింగమువలె శత్రులమధ్యమున దిన మొకయుగమువోలెఁ గడుపుచుండెను.

అట్లు బయలుదేరిన కృష్ణాజీ భాస్కరుఁడు ఖానుశిబిరమునకుఁ జేరికొని తాను విచ్చేసినసంగతి యవనసేనాని కెఱింగించెను. ఖానుడు నాతని సగౌరవముగాఁ దనగుడారమునకు రావించి పంతోజీ. పంపినజాబును స్వీకరించి యందలివిషయములు మొదటఁ దనలోఁ దా మెల్లగాఁ జదువుకొనెను. కాని యట నున్నవారందఱు తనకాంతరంగికు లౌటఁజూచి పట్టరానిసంతోషముతో లేఖలోని సంగతు లెల్ల వారి కెఱింగించెను. వారును ఖానునకువలె నొక్కింత సంశయింపక యావ్రాతలు నిజమనినమ్మి కృష్ణాజిని గొన్ని సంగతు లడుగఁజొచ్చిరి. శివాజి కార్యదర్శి వారికి మఱింత నమ్మకముపుట్టునట్లు తగినట్లు సమా

ధానము చెప్పి బీజాపురమువారి సామర్థ్యాదులును శివాజి దుర్బలత్వాదులు నేర్పు
మెయి నిరూపించి యఫ్జల్ఖాను నౌదార్యాదిగుణంబులు కలవానిగా వర్ణింపఁ
దొడంగెను. ఏ పేరును గృష్ణాజిమాటలకు దాళము వేయుచు హెచ్చరించు
టను ఖానుడుఁ దదీయులుఁ బంతోజి యుత్తరము చొప్పునఁ బ్రతాపగడకుఁ
బోవుటకు నిశ్చయించి ప్రభావతిజనకులఁ దక్క దక్కుంగల బాలాజి ముఖ్యు
లను మరాటవారి కోటలలోఁ దోచుకొన్న ద్రవ్యమునుఁ దమరాజధానికిం
గొంపొమ్మని ఘోరపురే బధీలుఖానులకు నియోగించి తాము కృష్ణాజితోఁ
గలిసి ప్రయాణము సాగించిరి.

ఏకారణమువలననో కాని యాయున్న నాల్గునాళ్లలోఁ బకీరునకు బా
లాజిపైఁ బ్రేముడి చాలఁ గల్గియుండెను. బాలాజిని బీజాపురమునకుఁ దీసికొని
పోకుండఁ జేయవలెనని ప్రయత్నింపఁజూచెను. కాని యది తనకు సాధ్యపడ
దని పిమ్మట నెఱింగి తాను మక్కాకుఁ బోవుదునని చెప్పి వారివద్ద కొంత
సొక్కము చిక్కబట్టుకొని ఖాను ప్రయాణము సాగించిన దినముననే యల్ల
పకీరు యథేచ్ఛగా మఱియొకమార్గము పట్టిపోయెను.

అట్లు పయనమయిన యఫ్జలు ఫజీలు ఖానులు శివాజి పట్టుపడుననియుఁ
బ్రభావతి లభించుననియు నూహించి తమకోరిక లీడేరినపుడు పడవలసిన సం
తోష మయ్యిరువురు నప్పుడే పొందుచు తాము సంధికై పోవుచుంటిమని తమ
సైనికులతోఁ జెప్పి యమితోత్సాహముతో దగ్గఱ మజిలీలు చేయుచు దారిపొడు
గున శివాజి ప్రజలు చేయు నాతిథ్యసత్కారములకుఁ బ్రీతినొందుచుఁ బెండ్లికిఁ
దరలిపోవువారివలెఁ దమ గమ్యస్థానమునకుఁ బోవుచుండిరి. వారివెంటవచ్చిన
హయవేదండాదిసత్వంబులకుఁ గావలసినంత యాహారసామగ్రి కొన్నిచోట్ల నుచి
తముగాను గొన్నిచోట్లఁ దక్కువవెలలకు దొరకుట యటుండ నానావిధమృదు
ఫలరసాయనాదులు చుట్టుపక్కలనున్న కొండవారు కానుకగా వారికి నొసం
గుటవలన శివాజి యుద్ధవిముఖుండై యున్నాఁడని యాతండ్రి కొడుకులతో బా
టెల్లరు నమ్ముచు నొక్కింత సందేహింపక యనేకశైలభూములు గడిచి వార
ముదినములలోఁ బ్రతాపగడకు ననతిదూరంబున జావళీగ్రామ సమీపమునకు

నేతెంచి యచ్చటం జతురంగబలాదులతో విడిదిచేసిరి. నవరాత్ర మహోత్సవమునకు సమకూర్చిన వస్తుసామగ్రిలో నెక్కుడుభాగము కర్చుగాని నయ్యాని యవనులకొఱకు వినియోగింపవలసినదని శివాజి యాజ్ఞాపించెను. మఱియుం దదనుమతి వైకొని మహమ్మదీయుల శిబిరములచుట్టును గోటనుండి సాహుకారులు పెక్కులు చిన్నచిన్న గుడారములు వేసికొని నానావిధపదార్థములు విక్రయింపం జొచ్చిరి. ఇందువలన జావలీగ్రామమెల్ల నొక పెద్దపట్టణమై యొప్పం దొడంగెను.

ఖానుం డచ్చోటికి వచ్చుటవలన శివాజియు నెవ్వరిచేత నెదిరింపంబడకుండ సురక్షితముగా జావలిగ్రామముచేరి నందులకు ఖానుఁడును నొకరికంటె నొకరు కడుసమ్మోదించుచుండిరి. ఖానుఁడు జావలీగ్రామమునకు విచ్చేసిన పిదప సంధిసంబంధనములకై యతనికి శివాజికిం బెక్కురాయబారములు జరిగెనుగాని నాటిదినము పంతోజిమాత్రము ప్రతాపగడలోనే ప్రొద్దు పుచ్చుచుండెను. సాయంకాలమైన తరువాత శివాజియనుమతిం బడసి కృష్ణాజి వెంటరాగా ఖాను శిబిరమునకుం బయనము సాగించెను. ఇట ఖాను తాననుకొన్నచొప్పున సర్వము జరుగుచున్నందులకు సంతోషించి పంతోజి విలంబమునకు నొక్కింత సంభ్రమించి యాతనిరాకకై యెదురుచూచుచుండెను. సాయంకాలమైన కొంతసేపటికిం బంతోజి కృష్ణాజి సమేతుండై ఖానువద్దకు వచ్చి యెల్లవారలు వినుచుండ ఖాను నుద్దేశించి యిట్లు పల్కం దొడంగెను. "ఖానుజీ! మనము వాయీగ్రామములో ననుకొనుదానికంటె నెక్కుడు లాభకరముగా సంధిషరతులు కుదురుననుటకు సందియములేదు. తమరాక శివాజికి సింహస్వప్నమువలె నున్నది. ఈదినమురాత్రి మనసైనికులకెల్ల విందుగావింప రాజు నిర్ణయించుకొన్నాఁడు. రేపుదయమున శివాజితోం దమరు కలిసికొని మాటలాడవచ్చును. ప్రభావతిని మీరు స్వయముగావచ్చి యడుగనిదే రాజు విడిచిపెట్టనని యనుచున్నాఁడు. కావున మీరు ప్రతాపగడ దగ్గఱ నేర్పాటుగాంబడిన సంకేతస్థలమునకుంబోయినచో నెల్ల సంగతులు పరిష్కరింపంబడును. పిదపం దక్కినసంగతులు శివాజి రాకడచూచి యోజింపవచ్చును. ఇందులకుం దమరు సమ్మతింతురేని మీసమ్మతి కొంకణప్రభు

వున కెఱింగించివత్తును". అని వకీలు వాక్రుచ్చినపిదపఁ గొంతతడవు ఖాను తదీయులను మాటలాడుకొని పంతోజిచెప్పినచొప్పున వర్తించుట లెస్స యని నిశ్చయించి తమసమ్మతి దెల్పుటకై యతనిని శివాజివద్దకుఁ బుత్తెంచిరి.

పంతోజి కృష్ణాజులు ప్రతాపగడకుఁబోయి ఖానుని యొప్పుఁదల నెఱింగించిన శివాజి పెల్లుబ్బి తా ననుకొన్నవిధమున నాటిరాతిరి మ్లేచ్ఛ సైనికులకు విందునెపంబున బలువిధంబులైన సారాయీలు మాంసహారములును బానలకొలంది దెప్పించి యిప్పించెను. వారు తమసీమల నెన్నండును జవిచూడని క్రొత్తమాంసములును వింతకల్లులు కొన్ని లభించుటంజేసి శివాజి యౌదార్యమును వేనోళ్ల గొనియాడుచు నమ్మహారా జంపిన మాంసభక్ష్యములను మెక్కి యన్ని బానలకల్లును వంచుకొని మనసుదీఱునట్లు గ్రోలి పదంపడి యిట్లు విహరింపఁజొచ్చిరి. కొందఱు హిందీపారసీపదంబులను మనోహరముగాఁ బాడుచుండిరి. కొందఱు వింతవింత శృంగారపు మాటలతోను బాటలతోను వెఱ్ఱి వికారముగా నాడుచుండిరి. మఱికొందఱు నవ్వుచు దుళ్ళుచుఁ ద్రేలుచుండిరి. ఇట్లు తురుష్కులెల్లరు తప్ప ద్రాగినవారి కనుగుణ్యంబైన వికారచేష్టలం గొంత తడవుపుచ్చి పయనంపు బడలికవలననుఁ బదంపడి నిశిరాత్రి యాటవలనను నెచ్చట మెలంగుచున్నవా రచ్చటనే మైమఱచి తెల్లవాఱినపిదప నీరీతిని దీర్ఘనిద్రజెందుదు రనుదానికి సూచకముగా గాఢనిద్రఁ బోవుచుండిరి.

అఫ్జుల్ఖాను ఫజీలును మఱికొందఱు మాత్రము రేపు శివాజితోఁ గలిసి కోవలసియుండు నని మెలంకువగల్గి మత్తపదార్థములు పుచ్చుకొనక లఘువుగా భుజించి తమ సైనికులచేష్టల నవలోకింపకయే కూర్కుఁ జెందిరి. కాని ఖానుకుమాత్రుఁ డా రేయెల్లఁ బ్రభావతి తనవద్దకు వచ్చినట్లు కౌఁగలించినట్లు ముచ్చట లాడినట్లు కలలు కనుటను గలవరించుచుఁ బలవరించుచు నొకవిధముగా నిద్రించెను. పాపము కాలాసన్న మగుటవలనఁ గాబోలు వారిలో నొకరికైనను మఱునాఁడు జఱుగఁబోవు ఘోరకృత్యము గూర్చి యించుకంతయు ననుమానము పడకుంటయే కాక తలంపునైనఁ దలంపరైరి. ఆహా! విధినిర్ణయ మెంతబలవంతమైనదో ముందు కథవలన జదువరులు గ్రహింతురు గాక.

పదునాల్గవ ప్రకరణము.

అట్టు గోటలో శివాజి యానిశిరాత్రివేళఁ దన కచేరిచావిడిలో నొంటరిగాఁ గూర్చుండి మఱుసటి దినచర్యగూర్చి దీర్ఘాలోచనలు చేయుచుండెను. అత్తరి నాతాజి తానాజి ప్రముఖు లచ్చోటికి విచ్చేసి తమప్రభువుతో నేమేమో మాటలాడ గమకించి యతం డన్యథాయత్తచిత్తుం డౌట నెఱింగి తత్సన్నిధి నొండొకచోటఁ గూర్చుండిరి. వీరిరాక కొంతసేపటికి గుర్తెఱింగి వారితో నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను.

శివాజి—తానాజీ సర్వము సిద్ధముచేసితివా?

తానాజి—దేవా! దేవర సెలవిచ్చినతీరున సిద్ధముచేసి వచ్చితిని. పేష్వాయు బాజీరావును మన మారోతిరమలును దక్కుఁగల యోధులును వారి వారిసైన్యముతో నప్రమత్తులై జావళీగ్రామమునకుఁ జుట్టుపక్కలనున్న డొంకలలోఁ గాచికొని యున్నారు. మన మనుకొన్నట్లు మీరు కోటనుండి యైదుఫిరంగులు పేల్చినతోడనే యచ్చటి యవనబలమును జీల్చి చెండాడెదము. మీకు జయంబు నవశ్యంబు గల్పింతుము.

శివాజి—అట్లైన నాతాజీ! నీమాట యేమి చెప్పుము.

నాతాజి—స్వామీ! మీయాజ్ఞ శిరసావహించి దుర్గమునకుఁ బ్రాగ్భాగమున నైదువేలమంది గుఱ్ఱపురౌతు లాయత్తపఱచియున్నాను. బిజాపుర సైనికులు కోటను సమీపించుతఱి వారి వెనువెంబడివచ్చి హఠాత్తుగా వారిపైఁబడి యొక్కండైనను బ్రాణంబులు దక్కించుకొనకుండఁ జేసెదను. ఇదె చూడుఁడు. అని తనమీసముపైఁ జేవేసి "నావ్రేటుతప్పించుకొనువాఁడు లేఁ డనిపించెదను గాక. మృత్యుముఖంబునఁ బడి తప్పించుకొనువాఁ డెవ్వఁడుండు"? అని మీసములు త్రిప్పుచు శివాజికి ధైర్యోత్సాహము లినుమడింపఁజేసెను.

శివాజీ—సఖులారా! చూచితిరా! బిజాపురి సైనికుల గ్రుడ్డినమ్మకము. వారికిఁ గనుటకుఁ గన్నులును వినుటకు వీనులు లేనట్లు తోఁచెడిని. లేనిచో మనపోక తెలియకుండురే?

తానాజీ—మన భవానిమాతమాయ నిట్లు కానోపు.

శివాజీ—ఔనౌను నీవు వాక్రుచ్చినట్లు మాతల్లి మొన్న నాతో నట్లే సెలవిచ్చినది. కాకున్న వా రీప్రదేశమునకే రాకపోయి యుండురుకదా!

తానాజీ—అమ్మగా రిప్పు డెచ్చటనున్నారు. దీవనలుపొంది మఱి పోవలెనని వచ్చినారము.

శివాజీ—అట్లైన నా వెంటరండు మాయమ్మ దేవళములో నున్నట్లు వింటిని.

అని యాయిరువురిని దోడ్కొని యటనుండి తిన్నఁగా గుడికి నడిచెను. ఆగుడిలోనికి వారు పోవునప్పటికి రెండుదీపములు చూపఱ కన్నులు మిఱుమిట్లు గొల్పునట్లుగా మిక్కిలి ప్రకాశించుచుండెను. అందలి విగ్రహము స్వల్పపరిమాణము గలదయ్యును సన్నిధిని వెల్గుచున్న యాజ్యోతులవలన స్ఫుటముగాఁ గనఁబడుచుండెను. ఆదేవతకు నెడమతట్టున జీజీభాయి కన్గవ మూసికొని పెదవులుమాత్రము విదిలించుచుఁ గూర్చుండెను. ఆసమయమున నర్చకుం డొక్కఁడు మంత్రము లెవ్వియో యుచ్చరించుచు, పుష్పములతోడను నక్షతలతోడను లోకమాతను బూజ చేయుచుండెను.

ఇట్లు వచ్చిన వీరు మువ్వురును భక్తియే మూఁడురూపములుగా మూర్తిభవించినట్లు గర్భాలయమునకు సమీపమున నొకవైపు చేతులు జోడించుకొని వినమ్రులై యొదిగి నిలఁబడిరి. కాని యవ్వీరమాత నత్తఱిఁ బల్కరించుటకు సాహసింపరైరి. అంతఁ గొంతసేపటికి జీజీభాయి దిగ్గనలేచి తలఁ ద్రిప్పుచుఁ జేతులు విదలించుచు గుడిచుట్టునుఁ దిరుగుచు నొణక నారంభించెను. అది చూచి తానాజీ యాయమ్మను బట్టుకోఁ జూచెను గాని శివాజీ యతనికరంబు పట్టుకొని నివారించి "ఓయీ! మాయమ్మకు దేవతావేశము పూనియున్నది. ఇప్పుడు మన మేలుకొఱకై యేమేమో చెప్పనున్నది. విను" మని చెవిలో మెల్లగా నూదెను. మొట్టమొదటఁ గొంతదనుక నాదేవతాసన్నిభురాలు వాక్కులు

వ్యక్తపడినవికావు. కాని పిదప నయ్యవి క్రమముగా నీ దిగువవిధమున వినఁబడి భీతి గొల్పఁజేసెను. నాభక్తులు తులజాపురియు లనేకులు చంపఁబడిరి. వారికి నెవ్వరును సూడిద దీర్పలేరు. పెద్దనాక చిన్ననాక శత్రువులనెల్లఁ బరిమార్పుఁడు. ఎవ్వారు నన్ను త్రికరణశుద్ధిగాఁ బ్రేమించుచున్నారో వారినా కోర్కె నెఱవేర్పుదు రని తలంతును" అని యిట్లు జీజీభాయి యుచ్చరించి పదంపడి మాట లుడిగి యచ్చో గుబాలునఁ జదికిలఁబడెను. వెంటనే పూజారి కొంచెము తీర్థము తీసికొనివచ్చి యాయమ్మమోముపై మెల్లఁగాఁ జల్లెను. అంతట దెల్వివచ్చి యున్న దనుచుఁ బెద్దనిట్టూర్పులు నిగుడ్చుచు నాబిడ చాలసేపు దనక యాయాసపడి యనంతరమునఁ జేసైగచేసి నీరు కొంచెము తెమ్మనెను. ఆసైగ దగ్గఱనుండి కనిపెట్టుచున్న శివాజి మంచితీర్థము తెచ్చి యిచ్చుటయు నది త్రావి కొంచెము తెప్పిఱిల్లి కన్నులు తెఱచి శివాజిఁ గలయంజూచి "కుమారకా నీ విచ్చటనుంటివే? నే నేమైనను మాటలాడితినే? నీ వెప్పుడువచ్చితివో యెఱుంగ నని వేఱె చెప్ప నేల? ఎంతసే పిట్లుపడియుంటినో నన్ను నేనే యెఱుంగను. నామొదలు చితకకొట్టిన ట్లున్నది." అని పెద్దనిట్టూర్పు నిగిడ్చి కన్నులు నులుముకొనఁ జొచ్చెను. చిన్ననాఁటఁగోలె భయ మన్నది యెట్టిదో యెఱుంగనివా రయ్యును దేవతావేశముపూనియున్న తల్లి జీజీభాయినెదుట నిల్వఁజాలక గుడివెలికి జని తానాజి నాతాజీమీరు లామెకుఁ దెల్వివచ్చిన పిమ్మట గుడిలోనికి వచ్చి నిల్చిరి. ఇంతలో శివాజి పూజారిసాయమునఁ దల్లిని మెల్లఁగా లేవనెత్తి ప్రక్కనున్న గదిలోనికిఁ గొంపోయి యటనున్న నొక్కమంచముపైఁ బరుండఁబెట్టి "అమ్మా! నీకుఁ గడు నాయాసముగా నున్న ట్లున్నది. ఒక్కింతసేపు విశ్రమింపుము." అని తల్లిని హెచ్చరించి తాను మాతృపాదసేవ జేయఁ జొచ్చెను. అటుపిమ్మటఁ గొంతసేపటికి నాయమ్మ లేచి కూర్చుండి కుమారునితో నిట్లు ప్రసంగింపఁ జొచ్చెను.

జీజీభాయి—నాయనా! నాకీ యాయాసము నీచేయు పరిచర్యలవలనఁ బోవు నదికాదు. ఇందాక నేనేమిపల్కితిని! ఇదిగో నా కెదుటనున్న యా

పొలంబులు వైరిజనరక్తమాంసచ్ఛన్నమై గోచరించుచున్నవి. కాన యుద్ధము జరుగుట సిద్ధాంతము. అందు జయంబు గల్గు ననుటకు సందియము లేదు. అని కుమారుని కేలు బిగియఁబట్టుకొని యతని ముఖము దెసఁ జూచి పొంగుచు "శత్రుకులవిధ్వంసకా! స్వతంత్రరాజ్యస్థాపనోద్ధారకా! నీవు యుద్ధమునకు సిద్ధముగానున్నావా? సమరాంతంబున జయసూచకమగు సింహనాదంబులు చేయ సమకట్టియున్నావా?

శివాజీ—అమ్మా! నీ చెప్పినట్లు చేయుటకు సిద్ధముగా నున్నాడను. మఱియొకలాగున వర్తించునని యనుమానింపకుము. మా సైనికులు నియమితస్థానంబుల నిల్చియున్నారు. వారు వైరుల నుక్కడంచుట కెదురు చూచుచున్నారు. ఇంక నొక్కండైనను ప్రాణంబులు దక్కించుకొని పోఁజాలఁడు.

జీజీ—అట్లే జరిగింపవలెను. నీ వనునట్లు నొక్కనిగూడ విడువఁగూడదు. ఖానుని సైతము పోనీవలదు.

శివాజీ—హాహా! అమ్మా! నీ విట్లానతియ్యవలదు. ఖానుని గాపాడుదునని యింతకుముందు వకీలువద్ద బాసచేసినాను. అట్టి నేను ఖానునిజంపి యాడినమాట తప్పుదునెట్లు? ఇట్లు చేయుటవలన నిహపరంబులకు వెలినైపోనా? కావున ఖానుని విడిచిపెట్టి కావలసినచోఁ దక్కిన తురుష్క సైనికులనెల్ల మర్దించెదను.

జీజీ—చాలుఁజాలుఁ. ఖానుని గాపాడుదు ననుచున్నావు. వాని నెంతమాత్ర ప్రోవవలదు. వానినివిడిచి తక్కినవారినెల్లగ నుక్కడంచినను నీవుచేయ సమకట్టిన జన్నంబు పూర్తికానేరదని తెలిసికొనుము. దాన నేలాభము లేదు. ఒకవేళ వానినిగూల్చి తక్కటివారిని విడిచినచో ఫలముండును నేమోకాని వానిని విడిచిపెట్టితేని నీకష్టమెల్ల వమ్మగునని నమ్ముము. ఇస్సిరో! వీనివలనఁగదా మనతులజామాతకును దత్పురీయులకు నెగ్గు వాటిల్లినది. ధర్మసూక్ష్మము నీవెఱుంగమి నిట్లుమాటలాడుచున్నావు. "శత్రుశేషం న శేషయేత్" ని యార్యోక్తి వినలేదా! శుక్రనీతి

స్వాంతముగాఁ జూచియుండవు కాబోలు. కానిచో నీవివెడగుధర్మంబులు తీయుచుదువే? ఎంతమాత్రము ఖానుని విడువవలదు. నాయందు భక్తివిశ్వాసంబులు మతమునం దభిమానమును బూర్తిగా నీకుఁగలవేని నాచెప్పినచొప్పున వర్తింపుము. దాన నీకు శ్రేయస్సును శాశ్వతకీర్తియుఁ బొల్పడును మనకు జయంబు ముమ్మాటికి గల్గునని నాకన్నులకుఁ బొడకట్టుచున్నది. నామాటలు పాటించితేని "జై శివాజీమహారాజుకు జై" అని నీనామ మాసేతుహిమాచలపర్యంతమునుగల భారతులముఖంబునఁబడి ఘోషించును. తొల్లి యర్జునుండు భారతసమరాంగ నాశాపాతులగు జ్ఞాతులఁజూచి దయదలచి యాజివిముఖుండైనట్లు నీ విట్టితరుణమున వెనుదీయుదువే? ఇప్పటి మాతండ్రి ననుకరింతువా యేమి?

శివాజీ—అమ్మా! నన్నిట్లు నిర్బంధింపవలదు. ఖానుని కుటుంబమును వధింపనని గోపీనాథునకు మాటయిచ్చినాను. ఇప్పుడెట్లు తప్పఁగలను?

జీజీ—భోంస్లేకులతిలకమా! నామాటవినవలసినది. ఖానుచేసిన దౌర్జన్యములఁ జూచిచూచి యెట్లోర్చితివి? తులజామాతను బడగొట్టి తద్భక్తులఁ జావఁగొట్టి గోరుధిరమాంసంబులతో నాదేవళము ముంచియున్నట్టి యాకట్టడిని విడుచుటకు నీమనసెట్లొప్పుచున్నది? ఇంతకు మనపూజారి ప్రతిన వినలేదా? నీ వెన్ని చెప్పినను వానిఁబ్రోచుట నామతముకాదు. ఓహో! నీవివేక మేమైపోయినది? జగదంబకును నీప్రజలకును మిక్కిలి యిష్టమైనయీకార్యము చేయుటకంటె శ్రేయోభివృద్ధిగోరు నీబోంట్లకు వేఱొండుండునా? చెప్పవలసినదంతయుఁ జెప్పితిని. ఎట్లు చేయుట నీకుఁ గీర్తికరమో విమర్శించి యట్లు చేయుము? మీయయ్యచెలికును అన్నమరణమునకుఁ గారకులెవ్వరో యాలోచించుకొనుము. ఇంక నీచిత్తము.

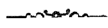
అని మఱొక్కదిక్కునకు మొగంబుద్రిప్పి యూరకుండెను. అంతట జననిముఖమునుండి వచ్చిన పల్కులెల్ల జగజ్జననిపల్కులే యైయుండవచ్చు

నని నమ్మినవాఁడౌటవలనను జిన్ననాటనుండియుఁ దల్లిమాటల నతిక్రమింపని గుణశాలి యౌటవలన నమ్మహానుభావుం డెట్టకేలకు మెత్తబడి లేచి జనయిత్రికి మ్రొక్కి యిట్లనియె. "అమ్మా! నావితర్కమునకు మన్నింపవలెను. నిన్ను దేవతయే యిట్లు పలికించినదని యెఱుంగక పోలేదు. కాని యాడినమాట తప్పుట పాడి కాదేమోయని యింతదూరము వివాదము పెంచితిని. తల్లీ! నీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడను గాని దెప్పుడును లేదుకదా! ఇదే నే శపదము చేయుచున్నాను వినుము. ఆతుచ్ఛమ్లేచ్ఛును రేపే నాకరవాలంబునకు నాహారంబు గావించి నీయాజ్ఞ పరిపాలింతును." అని యిటుః తనసమ్మతి దెల్పుడుచేసి గదికి వెలుపలనున్న తానాజి నాతాజి శూరులకడకుఁ బోయి వారితో నిట్లనియె. "మనకు జయము సిద్ధాంతము. మాతల్లియునికి మీరు చూచియుంటిరి కదా! ఇప్పటికే చాలరాత్రియైనది. ఓయీ తానాజీ! నీవుమాత్రము మాతో రావలసియున్నది కాన నుదయముకాఁగానే యిచ్చోటికి రమ్ము — నాతాజీ! నీవు మాయానతి చొప్పున మెలఁకువగల్గి వర్తించునది" అని వారినిబుత్తెంచి తిరుగ లోనికిఁ బోయి తల్లివేడ్కోలున నారేయి నచ్చటనే భగవన్నామస్మరణ గావించుకొని నిదురింపసాగెను.

అప్పటికప్పుడే చాలరాత్రి యౌటయుఁగని పెట్రి జీజీభాయి నిద్రింపక శివాజిని దనతొడమీఁదఁ దలపెట్టుకొని పరుండఁజేసి చిన్నిపిల్లలకుఁబోలె జోఁగొట్టుచు నతండు మాఁగన్ను వేసినపిమ్మట నిట్లు వితర్కింపఁ జొచ్చెను. "హాహా నేనెంతపాపాత్మురాలనో కదా! నాడు హిందూరాజ్యస్థాపనము చేయుమని పల్మాఱు నాభర్తను బలవంతపెట్టుచువచ్చితిని. ఆయన నాప్రార్థనలకుఁ జెవియొగ్గక పోవుటయేకాక యొర్తుఁజేపట్టి నన్ను బునహానగరిలోనుండఁజేసి నాపెద్దకుమారుఁ దోడ్కొని తంజావూరికిఁబోయెను. అయ్యయో! ఈనడుమ నేకదా నే బ్రతికియుండఁగా నాజ్యేష్ఠపుత్రుఁడు పోయినవార్త యాలింపవలసివచ్చెను. ఆయన నన్నెడఁబాసిననాటనుండియు నీశివాజి నొక్కనినమ్ముకొని యెట్లో ప్రొద్దుపుచ్చుచుంటి. ఔరా! ఎంతమొండికట్టెనోకాని నాఁడా కుంతి నిజనందనుని బకాసురవధకు నియోగించినట్లు నే నెంత

వారికి దుస్సాధ్యమగు స్వధర్మస్థాపనముచేయుమని యీవరప్రసాదిని ప్రేరేపించుచున్నాను. పృథకు నేవురుతనయులుంటబట్టి యట్లుసాహసించిన నవ్వీరమాతకుఁ జెల్లునేకాని దిక్కుమ్రొక్కులేని నాబోటిదానికి నిట్టిపోక లొప్పునే? హా! నాపట్టి నిట్టిసాహసోద్యోగములకు నెట్లు పురికొల్పుచున్నానో నాకు నే నేయెఱుంగకున్నాను గోభూదేవులపైనిగల ప్రేమయే నన్నీరీతిగా మార్చి వేసియుండనోపు. ఇంతకు దైవఘటన తప్పింప నెవరి శక్యము ?" అని పలుతెఱంగులవిచారించుచు నద్ధీర తద్దయుఁ బెద్దనిట్టూర్పువిడిచి కేలుఁదమ్మి గండస్థలికిఁజేర్చి తూర్పువైపుననున్న గవాక్షమువంక దృష్టినిగుడించి చూచుచున్నతటిఁ దనభూతకాలకష్టములన్నియు నొక్కుమ్మడి స్మృతికిరాఁ గొంతసేపు జతనముతప్పినదానివోలె నిశ్చేష్టితయై గోడకు జేరఁబడెను. ఇంతలో నరుణోదయకాంతియు వెలుతురు కిటికీక్రంతలనుండి గదిలోనికిఁ బ్రసరింపఁ దిగ్గనలేచి మూసియున్న కిటికీతలుపులను దెఱచి తెల్లవాఱుటఁజూచి తనుజుని నిద్రాభంగముచేయ మనసురాక యిట్టట్టు తలపోయుచున్న సమయమున పుత్రుని దక్షిణహస్తపద్మము నిజవృక్షపదంబునఁ బడుటయు నందలి ధ్వజఛత్రాది చిహ్నంబులు పొడఁగాంచి విస్మయమంది తనకింతకుఁ బూర్వము శివాజిఁజూచి యోధులు చెప్పుమాటలు జ్ఞప్తికిరాఁ గడుమోదించుచు నందనుండు దేవాంశసంభూతుండనియు నాత్మమనోరథం బీడేర్చుననియుఁ బెల్లుబ్బి నేత్రకమలములనుండి చల్లనిబాష్పములు జాఱవిడిచెను. అంత నాబాష్పంబులు మేనిపైఁ బడుటవలన శివాజి యుల్కిక్కిపడిలేచి తల్లిమొగంబువంకఁ జూచి యవి సంతోషాశ్రువులుగా నెఱింగి యిట్లను. "అమ్మా నీకరుణారసవృష్టిచే రాత్రి నాకుఁగల్గిన మనోసంతాపంబెల్లయు నాఱినది. నేను ధన్యుండనైతిని" అని పల్కి తాను బరుండు జాముకాలములో "నొకవింత కలగంటిని" అని తల్లికిఁ దెల్పుడుచేయుడు నామె యాతురతతో నాస్వప్నము సాంతంబుగాఁ జెప్పుమనిన శివాజి యిట్లు చెప్పఁ దొడంగెను. "ఇచ్చటకు మన శ్రీరామదాసుయోగి వచ్చినట్లును నా మహాత్ముఁడు నన్నునుద్దేశించి ఓ శివాజీ ! నీవు రామచంద్రునియాజ్ఞ నవతరించిన మహానుభావుండవని యెఱుంగుము. నీవు హిందూరాజ్య స్థాపనచేయు

టకే జనించితి. గోభూదేవతలను దేవాలయములను నాశనముచేయుచున్న తురుష్కులను నీభవానిమహోగ్రాసికి బలియిచ్చి సనాతనవర్ణాశ్రమధర్మములను ధర్మరాజాదులయట్లు పాలించి శాశ్వతకీర్తి వహింపుము. ఇంద్రాదిసకలదేవతలు నిన్నుఁ ద్రికాలంబుల సంరక్షించుచుందురు. నీ కాపదలు ఘటిల్లుకాలమున మాచే నుపదేశింపఁబడిన తారకమంత్రము జపించుచుండుము. దాననెట్టిసంకటములైనను సూర్యోదయమునఁ దిమిర మడంగినట్లు యడంగిపోవును" రాజకీయాంశములలోఁ బ్రధానమైనవానినెల్ల మీతల్లితోఁ గలసి. యాలోచించి యద్దేవతాసన్నిభురాలు నియోగించునట్లు వర్తించుట శ్రేయస్కరము. సామాన్యధర్మములకంటె విశేషధర్మములు విసర్జింపకుము. గోవిప్రసానురక్షణ రాజులగువారికి విధ్యుక్తధర్మ మని నమ్ముము. అని గంభీరముగా వాక్రుచ్చి తాఁ దిరోహితుండయ్యె. ఇది నిజమా కలయా యని కలవరపడుచుండుతఱి నీకర్గవనీరు నను మేల్కొనఁజేసెను" అని యావత్స్వప్నమును మాతకు వినిపించెను. ఆవీరమాతయు బట్టరానిసంతోషంబునఁ బరవశురాలై కొంతతడవు భాషింపఁజాలక యెట్టకేలకు గ్రమ్మఱ శివాజి నుద్దేశించి యిట్లనియె. "నాయనా! తొల్లి శ్రీకృష్ణభగవానులు దేవకీదేవియందు నవతరించినట్లు నాభాగ్యవశంబున నీవు నాకడుపున జన్మించితివి. ఇంక నేఁ గృతార్థురాలనైతిని. మీ నాయనగోత్రంబును మాతండ్రివంశంబును పవిత్రంబులయ్యెడి. నీకుఁ గలలో రామదాసయోగి వచించునదియెల్ల యథార్థమే యైయుండనోపు". అని క్రమ్మఱ నానందబాష్పంబులు దిగవిడిచి యనంతరము నిరువురును భగవద్ధ్యానంబు గావించి ప్రాతఃకాలక్రియలు జరుపుటకై యటనుండి వెడలిపోయిరి.

పదున్నైదవ ప్రకరణము.

భానుమంతుండు ప్రాగ్భాగంబున నావరించియున్న మేఘసముదాయం బు తెరను విచ్చుకొని తననియమితపాత్రమును జలుపుటకుగాను నభోరంగస్థలము నలంకరించెను. దేహికి జ్ఞానోదయముకాఁగానే యజ్ఞానమెల్ల నశించునట్లు ఆ తేజోరాశిరాక యంతకుఁబూర్వము కాలుక్రమ్ముకొన్న చీకట్లు మటుమాయమై రోదసికి నొక్కవింతప్రకాశము గల్పించెను. అత్తఱి వియత్స్థలమునుండి నానావిధపక్షులుచేయు కలకలరవంబులును జేరువనున్న పొలములనుండి గోపాలకృషీవలాదులు సల్పుకోలాహలమును విని ఖానుసయ్యదు ఫజీలును లేచి చయ్యన దంతధావనాదులు కావించి తమకై కోడిగ్రుడ్లతోడను గొఱ్ఱుమాంసముతోడను దయారుచేయబడిన వంటకములు తగుమాత్రము పుచ్చుకొనిరి. అటుపైని వారుసంకేతస్థలమునకుఁబోవుటకుగాను ద్వరపడుచు నెవరికినచ్చినదుస్తులు వారు తొడుగుకొనఁజొచ్చిరి. అత్తఱి ఖానుచేతికి వానిసేవకుండు కవచము నుక్కుకుళ్లాయిని నందియ్యగా నతండు నవ్వుచు "ఓరీ! ఇవి నాకక్కఱలేదు. నామామూలు మజిలీనుదుస్తులు తెమ్ము" అని విధ్రపేరితుఁడై భృత్యునకు నియోగించెను. ఆమాటలు వినుచున్న ఫజీ లచ్చటికివచ్చి తండ్రిని శిరస్త్రాణాదులు ధరించుట మంచిదని యెంతో బలవంతపెట్టెనుగాని కొడుకును పట్టిబేలయని నవ్వి యాతని మాటలు బాటింపక కాలవిధేయుఁడై మజిలీనుదుస్తులనే గ్రహించి యెప్పటియట్లు కరవాలంబుకైకొని హయారూఢుండై బయలవెడలసాగెను. అదిచూచి కవచము బొమిడికము దాల్చి ఫజీలును, తమప్రభువునకువలె మజిలీనుప్పుట్టములు గాలుపాగాయుఁజుట్టి సయ్యదుబందును జెరియొకయశ్వము నెక్కి ఖానుని వెంబడించిరి. ఇంతలో నటకుఁ గొందఱు శివాజిసేవకులువచ్చి వారికి దారిచూపుచు ముందుండి నడవఁజొచ్చిరి.

ఇట్లు వారుపోవుచున్న సమయమునఁ బ్రయాణపుభేరి మ్రోగింపఁబడినదివిని యొకరిద్దఱు సుబేదారులు తమతమసైన్యములఁ దీసికొని తమప్రభువు

వెనక భాగమునుండి నడవఁజొచ్చిరి. ఈసందడినెల్ల గొండలపైని బొంచియున్న మావళేలు కొందఱుకనిపెట్టి యయ్యది తమమిత్రులకుఁ దెలియఁజేసిరి. వెంటనే వేలకొలంది మావళేలుపైకివచ్చి చెట్లసందులనుండి శిబిరములోని మహమ్మదీయులయవస్థ నరయఁజొచ్చిరి. రాత్రికైకొన్న మత్తపదార్థముల మహిమవలన యవనభటులలోఁ బెక్కుఱు లేవనేలేదు. లేచినవారిలోఁ గొందఱు తమప్రాతః కాలకృత్యములు దీర్చుకొంటకు దగ్గఱ వాగులకుఁ జనిరి. కొందఱు మంటలు వేసికొని చలిగాచుకొనుచుండిరి. ఇట్లు యవనులందఱు నేవోవిధముగాఁ బని వడియుండిరి. కాని యొక్కఁడైనను మఱొకగడియకు రాబోవుదుర్దశ యెఱుంగఁజాలకుండిరి.

ఖానుఁడును వదీయులును గోటను దరిచేరునప్పుడు వారికిరుపైలల నాపైలుదారి పొడుగునను శివాజిభటులు బారలుతీర్చి నిల్చియుండిరి. వారు సింహ ద్వారము సమీపింపఁగానే మరాటపైనికు లచ్చోటువాసి సాహేబులు నడచిన దారికడ్డముగాఁ బెద్దపెద్ద చెట్లుకొమ్మలు కొన్ని విఱిచి పడవైచి కొండల పైనున్న తమవారితో మెల్లఁగాఁబోయి కలిసికొనిరి. ఖానుఁడు కోటద్వారమువద్ద దిగి నిర్ణయముప్రకారము తానొక్కఁడినే వెంటఁ దీసికొనిపోవలెంచి కుమారు నుద్దేశించి యిట్లనియె. “ఫజీల్! నేము దిఱుగవచ్చుపర్యంతము నీ విచ్చోటనే భద్రముగా నుండుము.” నావుఁడు ఫజీలు మొకము చిన్నపుచ్చుకొని తన్నే వెంటఁ దోడ్కొని పోవలసినదని తండ్రిని బలవంతపెట్టెను. గాని యతం డందులకు నొప్పుకొనక కొడుకు నోదార్పఁజూచి యిట్లనియె. “కుమారకా! నీవు వయసుచేతఁ జిన్నవాఁడవు. కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వు మరాటులతో మాటలాడుటకుగాని మాటలాడుచోట నీవుంటగాని యంతగా మంచిదికాదు. ఇట్లంటినని వేఱొకరీతి నెంచకుము. ప్రభావతిప్రసంగము వచ్చినప్పుడు నీవచ్చటనున్నచో మరాటకేసరితో మాకు మాటలాడుటకే సరి పడదు. ఇంక నామాటలకు మాఱుచెప్పక మమ్ముఁ బోనిమ్ము” అని సయ్యదు చేయూతఁ బుచ్చుకొని పల్లకీనెక్కి వాడు వెంటరాఁ గదలఁజొచ్చెను. జనకునిమీఁద ప్రేమచే ఫజీలు నాల్గడుగులు పల్లకీతోఁ గలసివచ్చి, “హల్లా

నీకు మేలుగూర్చు. కార్యసానుకూలము చేసికొని సురక్షితముగా వేగర మమ్ము గలిసికొందువుగాక" అని తండ్రిని హెచ్చరింప ఖానుఁడు మోమునఁ జిఱునవ్వొలంకరింప నిట్లనియె. "పట్టీ! భయముపడకుము. నే మసలక పోయినపని చక్కఁబెట్టుకొని వత్తును. ఇంక నీవాగుము." అని చెప్పి సవారిని ద్వరగాఁ బోనిచ్చి కొంతసేపటికిఁ గమ్యస్థానము చేరుకొనెను.

అప్పటి కదివఱకే వచ్చియున్న గోపీనాథుఁడును కృష్ణాజియు ఖానునకుఁ గేలూతయిచ్చి యతండు పల్లకీనుండి దిగిన వెనుక నేర్పాటుకాఁబడిన చావడిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి యచ్చోటనున్న వాల్కుర్చీపై నతని నధిష్ఠింపఁజేసి శివాజికి ఖానునిరాక వెంటనే యిరువురు మావళీలనుబంపి తెలియఁజేసిరి.

శివాజికి ఖానునిరాక తెలిసినతోడనే కవచ శిరస్త్రాణాదులు ధరించి తల్లివద్దకుఁబోయి మ్రొక్కి యామెచే దీవనలువడసి మాలసూరిసహితుండై కొండపైనుండి మెల్లగా దిగి యటకు వచ్చుచుండెను. అదిచూచి పంతోజి కృష్ణాజు లెదురుగాఁబోయి రాజునకు ఖానువచ్చి కనిపెట్టుకొన్న సంగతి నెఱింగించి యతనితో న్నాల్గడుగులు కలిసి నడిచిరి. తా మచటనిల్చుటకు వీలుగామి శివాజి సెలవుదీసికొని యథేచ్ఛఁగా నడిచిరి. తానునిగ్రహించినప్రకారము ఖానునివద్ద నొక్కఁడేయుంటఁజూచి లోన సంతోషించి శివాజి ఖానుసమావేశమునకు భయపడుచున్నట్లు నటించి మందగమనముతోఁ జనుదెంచుచుండెను. ఖానుఁడు మరాటకేసరిచేయునటన నిజముగానమ్మి శివాజిని వట్టి పిరికిపందగా నెంచియు రాజులకు చేయుగౌరవము చేయకుంట పాడికాదని పదియడుగులు ముందునకు నడిచి పదంపడి యాయనకు సలాముచేసెను. తనకు రాజు మాఱుసలాముచేసిన వెనుక రెండడుగులు వెనకకు నడిచి యతనితో నిట్లనియె. "రాజాసాహేబ్! మనలో మనకు నఱమఱభ్యంతరంబులు లేనిదానికి సూచకముగా నన్ను గౌఁగలించుకొనుము" అని వెంటనే తా నాలింగనముచేసికొనఁబోయెను. అంత శివాజితల్లికోర్కి చెల్లించుటకు మంచిసందుదొరికినదని యుల్లంబున నుప్పొంగుచు నంతవఱకుఁ జేతులలో నిమిడ్చియున్న పెద్దపులి గోరుతోడను బిచ్చువ బల్లెముతోడను ఖానుని గ్రుచ్చి కౌఁగలించుకొనెను. పాపము శివాజిపైనను వీలైన

యెడల బంధీకృతునిజేసి తీసికొనిపోవలె నని పేరాసతో విచ్చేసినఖానుఁ డట్లు కౌఁగలింపఁబడిన దానికి నొచ్చి యిట్లని మొఱ్ఱవెట్టెను. "ఛీ! దొంగా! కుక్క-పనిచేసితివిరా! నమ్మించి యెంతద్రోహముచేసితివిరా" అనుచుఁ దనపట్టాకత్తితో శివాజినెత్తిపై నొక్కపెట్టు పెట్టెను. కానియావ్రేటు తలకట్టుదాల్చిన రాజున కెక్కుడు ఘాతచేయలేకపోయెను. ఇంతలోఁ దనభవానీఖడ్గము నందుకొని శివాజి వాడు కరవాలంబునుబట్టినహస్తంబును దెగవ్రేసి తన్ను నోనాడినదానికి బదులుగా నిట్లనియె. ఓరీదురాత్మా! నీవు మాతులజామాతను బాండురంగవిఠలుని బరిభవించి తద్దేవాలయములు నాశనముచేసిన క్రూరాత్ముండవు. మత్ప్రజల నుఱక హింసించిన మహాపాపివి. మాయన్నను ద్రోహముచేసి చంపించిన దురాత్ముఁడవు. మఱియుఁ బ్రభావతి నెపంబున దండయాత్రకల్పించి నన్నుఁ జెఱఁబట్టఁదలచుకొన్న మాయావివి. ఇట్టినిన్నిట్లు గిట్టించినను దోషము మోసము లేదని యెఱుంగుము. ఓరీ! బ్రాహ్మణకులహంతకా! నీమూలమున విజాపురివారికిని మాకును దీరని వైరము రగులుకొనెను. నన్ను రాజద్రోహిఁగాఁజాటినట్టి నీయపచారమునకు నిద్దిప్రతిఫలముగా నూహింపుము" అని యీవిధమున దెప్పిపొడుచుచుఁ జిక్కినపని త్వరలో ముగించెను. అక్కడనున్న స్వామిభక్తుఁడు సయ్యదుబందు తనప్రభువుని గాపాడ సమకట్టి శివాజిమీఁదికి దుమికెను. కాని యీనడుమ మాలసూరి యూఁ వానితో నెక్కటికయ్యమునకుఁ దలపడి నివారించి ఖానుసధాంతరమున శివాజి తనకుఁ దోడ్పడ నాపత్రానుని గీటడఁగించెను. ఈసందడి సమీపముననుండి కనిపెట్టుచున్న సవారిబోయీలు ఖానుశిరమును దీసికొనిపోవలెనని ప్రయత్నించిరి కాని యాశాజికంకను మరాటసర్దారుఁ డొకఁ డడ్డుపడి వాండ్రఁ జక్కడిచి యామూర్ధమును గైకొని రణవిజయచిహ్నముగాఁ గోటబురుజులపై నిల్పెను. అత్తరి శివాజితానాజులు "జై కాళీ జై తులజామాత" అని గొప్పసింహనాదములుచేసిరి. అదివిని వెంటనే యొకభటుండు తనశంఖమును బిగ్గరగాబూరించి ధ్వనింపఁజేసెను. అట్లు పూరింపఁబడిన శంఖారావము పర్వతగుహలలోనుండెడి పల్కుటాలమూలమున మఱింత పెద్దదై రెండుమూడుమైళ్ళదవ్వున నుండు నగంబులకుఁదాకి ప్రతిధ్వనుల నిగుడింపఁజేసెను. వెండియు నటు

మీరాకటఁ గోటపైనుండి యైదుఫైరంగులు పేల్పఁబడినవి. ఈసన్నలు వినఁబడఁగానే యదివఱకుఁ గోటలో దాగియున్న మావళే హేతకారులు గుంపులు గుంపులుగాఁ బయలుదేఱి ఖాను వెంటవచ్చిన పదైదువందలమందిని జీల్చి చెండాడఁ జొచ్చిరి. అప్పుడు పొదలచాటున దాగియున్న నాతాజీ తన యశ్వబలముతో నగ్నికి వాయువు సాయంపడునట్లు తానాజీ పదాతులకుఁ దోడై నైకొని పాఱిపోవుచున్న మ్లేచ్ఛులను బోనీక వధించుచు సమరవిహారము సల్పుచుండె. ఇట్లు శివాజిసైనికులు తుపాకులతోడను బాణములతోడను ప్రతిపక్షులఁ బరిమార్చుచుండ నట జావళీగ్రామమున నున్న మోరోపంతు శ్రీదేవిధముగా యవనుల దునుమాడుచుండెను. హఠాత్తుగా యుద్ధము ప్రకటిం చుటచేత భయకంపితులై రణాంగణము నిల్వఁజాలక గాత్రిగొన్న సాహా యీలను బప్పకహాండ్లను గ్రక్కుచుఁ బెక్కుఱు పఠాణులును వారితోఁ బాటు విడిగుఱ్ఱములును వెన్నిచ్చి చెల్లాచెదరై పరుగిడఁ జొచ్చినది. బాపురే! మావళీసైనికుల ముంజేతిబలం బేమియోకాని ప్రేటుప్రేటునకు నూటిమందికిఁ దగ్గకుండఁ దెగటార్చుచుండిరి. ఒక్కొక్కవాసుపోటునకుఁ బదిపదేనుగురఁ గ్రుచ్చి పొలియించుచుండిరి. ఈవిధమున మరాటసుభటులు కోటక్రిందిబలము నుగ్గుచేసి జావళీగ్రామమునకుఁ బోయి తమవారికిఁ దోడ్పడి యరిబలంబుల నిరవశేషము గావింపఁదొడంగిరి. అత్తఱి యుద్ధభూమి బహుభయంకరముగాఁ జూపట్టెను. వీరరసంబు వివిధమూర్తులైనగతి నొక్కచోఁ బదుగురుభటు లొక్కనితోడను నొక్కఁడు పదుగురితోడను ముగ్గురేవురితోడను నేవురు ముగ్గురితోడను నిట్లు పెక్కువిధంబుల గుములై దిక్కులు పిక్కటిల్ల సింహనాదము సల్పుచు నట్టహాసంబులు చేయుచు పోరుచుండిరి. మఱియుఁ బ్రతిపక్షులను రోయుచు రణభేరి ప్రోంతలకు నుత్సహించుచు గర్వమ్ముల నుబ్బుచు ఖడ్గంబుల వ్రేయుచు బల్లెంబుల గ్రుచ్చుచు బాఁకుల సాపుచు గదల నదుముచు శూలమ్ములఁ జిమ్ముచు ననేకవిధంగులఁ బరాక్రమించుచుండిరి. పసంపడి నానావిధాయుధములచేఁ గాల్బటులనొప్పించు హయారూఢులును, అశ్వంబుల హతమార్చి రౌతులఁ బరిమార్చు పదాతులును, కమలకాళ్ళక్రిందఁబడి కసి

మసంగ సైనికులును తురంగంబుల గిట్టలసందునఁబడి చెడుయోధులును తమనాయకుల హతమైనను వెనుక కంజవేయక ప్రాణములు దాచక యరివీరుల నురుమాడు శూరులునునై సంగ్రామం బతిభీమం బయ్యెను. వెండియు నెడతెగక కురియుచుండిన నారసంబులవలనను జిచ్చుఱపిడుంగులఁ బోలెడి సీసముగండ్లవలనను గొందఱు మేనులు తెగి వ్రాలుచుండిరి. తలలు వ్రక్కలై కూలుచుండిరి. కాళ్ళుదెగి యొరుగుచుండిరి. అట్టియెడ మత్స్యసత్వాదిమస్తిష్కము కడు కొంపిమై యుండ నందుండి నల్దిక్కులకు సెలయేళ్ళవలెఁ గీలాలంబు ప్రవహింపసాగెను. కరచరణంబు లను మీనంబులతోడను గపాలంబు లను కచ్ఛపములతోడను భుజంబు లను తామరనాళంబులతోడను శిరోజంబు లను శైవాలంబులతోడను గజతురగకళేబరంబు లను సెనుమొసళ్ళతోడ నారణకాసారము నొంపొంది చూపరులకు భీతి గొల్పుచుండెను.

ఈయుద్ధమై ఖిరిసెల్లఁ గోటబురుజులపై నెక్కి కనిపెట్టుచున్న శివాజి తా ననుకొన్నదానికంటె నెక్కుడు జఱిగినందులకు నానందించినను ప్రాణాశనాజివిముఖులై పాఱుచున్న పఠాను సైనికులఁ గాపాడఁ దలంచి నిజదయాంతరంగికత్వము విశదముగా నంతటితో బోరు నిల్పుచేసెను. కయ్యము ముగియునప్పటికి మధ్యాహ్న మగుటయు నంత శివాజి తానాజి నాతాజిముఖ్యులు వెంటరాఁ దల్లిఁ దోడ్కొని దిన్నెగాఁ గలదేవతగుడికేగి యట మహాకాళిం బూజలచేతను బలులచేతను సంతుష్టిపఱచి యనంతరమున బంధువులతో విందారగించి నాఁటిదినము సుఖగోష్ఠిఁ దేలి రాత్రిపూఁటఁ దనసఖులతో బాటు గుండెలమీఁదఁ జేవేసికొని హాయిగా నిద్రింపఁజొచ్చెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము.

సహస్రోదార్యసముద్రుండగు శివాజీ ఖానువధానంతరమున రెణ్ణాళ్ళు గడచినపిదపఁ బుట్టలుగుట్టలలోఁజిక్కి దారి తెలియక మలమలమాడుచున్న పరసైనికులనెల్లర రావించి యభయంబిచ్చి తనవద్ద గొల్వుండవలసినదని వారితోఁ జెప్పి హితవు బోధించుచుండె. ఆసమయమునఁ జంద్రాతపంబున కీడు చేయం దగు తనూవిలాసంబుగల యొకతాపసిప్రవరుండు విష్ణునామంబులు పఠించుచు నచ్చటికి విజయము చేసెను. ఊర్ధ్వపుండ్రశోభితలలాటముతోడను, ఆకర్ణాంతలోచన ద్వయముతోడను, తులసీమాలికాలంకృతకంఠముతోడను, ఆలంబిత చామరశ్మశ్రువుతోడను విరాజిల్లు నయ్యోగి వీణ మఱచివచ్చిన నారదయోగియో యనఁ జూపట్టుచుండెను. అట్లాయోగికులశేఖరుం డరుదెంచినవెంటనే సంభ్రమముతో గద్దియడిగి యెదురుగాఁజని 'యోగిశ్రీరామదాసాయ నమో నమః' అని యమ్మహానుభావు చరణములకుఁ బ్రణమిల్లి భక్తివిశ్వాసంబులు తెల్లంబుగా నర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల నప్పరమయోగిం దృప్తుఁజేసి యొకరత్నఖచిత సువర్ణపీఠముఁ దెప్పించి యం దాయన నధిష్ఠింపఁజేసి సన్నిధిని భృత్యునివోలెఁ జేతులు జోడించుకొని నిల్వఁబడెను. అంత నాయోగిపుంగవుండు తన ప్రియశిష్యుని గూర్చుండ నియమించుటయు నటుపై నయ్యిరువురు నిట్లుమాటలాడుకొనఁ జొచ్చిరి.

రామదాసు — రాజా! నీవును నీపుత్రమిత్రకళత్రంబును దక్కుంగల నీప్రజలు నాయురారోగ్యభాగ్యసంపన్నులై సుఖులైయున్నారుకదా! నీకుగాని నీరాజ్యమునకుగాని యేవిధమైన తొందరలు సంభవింపలేదు కదా?

శివాజీ — స్వామీ! దేవరవారికటాక్షంబున మేమెల్లరము కుశలులమై యున్నారము. సకలజ్ఞులగు మీకుఁ దెలియని దేమున్నది? అయిన నడిగి

నప్పుడు చెప్పకుంటఁ దప్పకావున మాకుఁగల్గిన మహాసంకట మనునది నిన్నటికి నివారణమైన తెఱంగును సంగ్రహముగా నెఱింగించుచున్నాను. సావధానులరై యాలింపుఁడు.

అని విజాపూరుసుల్తానుమంత్రియు దండనాయకుఁడగు నఫ్జలాని ఖుజఖు మారుఁడు రామోజిపరభుకుమారుఁగు ప్రభావతిపై వలపు నిలిపి వాఁడాచిలు కలకొల్కిని బలవంతపెట్టుటయు, రామోజి ప్రభావతిని గాచుతలంపున దర్బారుద్యోగము చాలించి కోంకణసీమకుఁ బాఱివచ్చుటయు, నంత ఫజీ లెట్లయిన నారూపవతిని దనకుఁ బెండ్లిచేయింపవలసినదని తండ్రి బలవంతపెట్టు టయు ఖానుఁడు కొడుకు ముద్దుచెల్లింపఁదలఁచి తనపై నేరములుకల్పించి తన్నుఁబట్టి కట్టితెత్తునని సుల్తాను నొడంబఱచుటయు, ఆనెపంబున కోంకణము మీఁదికి దండెత్తివచ్చి తుళజాపురి ముఖ్యదుర్గంబుల నాశనము చేయుటయు, తులజాపురినుండి శత్రువులకుఁ జిక్కకుండఁ దప్పించుకొని ప్రభావతి ప్రతాప గడకుఁ జేరికొనుటయు, ప్రభావతితోఁబాటు తన్నుఁగూడఁ గొంపోవలెనని యూహాలుచేసి ఖాను గోపినాథుని రాయబారము పంపుటయు, రాయబారిని స్వాధీనముచేసికొని కోటకు ఖానునిరావించి తల్లియాలోచనచొప్పున వానిని గడఁదేర్చుటయు లోనగుసంగతులెల్ల శివాజి పూసగ్రుచ్చినట్లు మనవిచేసెను.

రామ—శివాజీ! ఈ నీచెప్పువృత్తాంతమంతయు మొన్నటిరాత్రిఁ దెల్లవాఱి జామునఁ గలగంటిని. అంత మేల్కాంచి మీయందఱక్షేమ మరయఁ దలంచి యానాఁడే బయలువెడలి యిచ్చటికి వచ్చినాఁడ నీ కెంతెంతయుప ద్రవములు సంభవించినను మనరామచంద్రునికరుణవలన నవి క్రమముగాఁ దొలంగిపోవును. నీవు మాకొఱకై చేపట్టిన యుద్యమము ముమ్మాటికిఁ దుదముట్టును.

శివాజి—స్వామీ! నాకు ముందుగాఁ దెలియఁజేసినచో పల్లకీయొకటి దానిని బంపకపోయియుందునే? మాకై తమరింత శ్రమదీసికొని యింతదూరము పాదచారులై వచ్చుటకు నామనసు మిగులఁ గష్టపడుచున్నది.

రామ—సన్న్యాసులమగు మేము పల్లకీలను నేనుఁగులను నెక్కి-వచ్చెడివారము కామని యెఱుంగవు కాబోలు?

శివాజీ—ఏమిరా! మీరి ట్లపూర్వముగా సెలవిచ్చుచున్నారు? శంకరస్వాముల వారు పల్లకీలనెక్కరో? వారుమాత్రము సన్న్యాసులు కారో?

రామ—శివాజీ! నీ కీమాత్రము తెలియదా? సన్న్యాసశబ్దమునకు నర్థము తెలియక కాబోలి ట్లనుచున్నావు. కేవలము లోకవ్యవహారమునై విరక్తి పుట్టికదా! మాబోంట్లు సన్న్యసించుట. అట్టిచో క్షత్రచిహ్నము లగు వాహనాదు లెక్కుట కెట్లు శాస్త్రి మంగీకరించును. అయినను పీఠస్థు లగువారుమాత్రము నీ నియమము పాటింపకుండ నాశ్రితుల వేడ్కోలున రాజలాంఛనములకు నొడంబడుచున్నారు. ఇంతమాత్రము చేత నిది శాస్త్రీయ మని యంగీకరింపఁజాలము. దీని కేమిగాని మా కీదినమున నొకయుపన్యాసము చెప్ప నుద్దేశ మున్నది. కాన నేటి సాయంకాల మెల్లవారిని రావింపవలెను.

శివాజీ—చిత్తము. దేవరవా రానతిచ్చిన భోజనానంతరమున సమకూర్చెదను. ఇప్పుడు కొంతప్రొ ద్దెక్కినది. దేవరవారికిఁ బాలుఫలము లిటకుఁ దెప్పింపు మని యాజ్ఞయిచ్చెదను దెప్పించెదను.

రామ—నల్గురుఁ జూచుచుండఁగా భుజించుట యనారోగ్య మని చెప్పు ఋషులవాక్యములు వినలేదా? కొందఱు వెడగులు శాస్త్రీయమైన యీనియమమును బాటింపక తేజోహానియు బుద్ధి నాశనముగల్గి పాడగుచున్నారు. అట్టిచో మీబోంట్లవిషయము చెప్పవలెనా? అది కాక రామచంద్రారాధన గావింపక జలమైనను పరిగ్రహింపము.

అని యతఁడు దిగ్గనలేచిన నావెంటనే శివాజియు నక్కడివారును లేచిరి. అంత శివాజి వారి కందఱకు సెలవు దయచేసి వారు పోయినపిమ్మటఁ దాను స్వయముగా గురుసేవచేయుచు నచ్చటనే నివ్వసాగెను. ఆ యోగిపుంగవుండు పూజాపునస్కారములు కావించుకొని నియమితాహారము కైకొన్న పిదపఁ దన కాజడదారి దయచేసియిచ్చిన ప్రసాదంబు పరిగ్రహించి తదనుజ్ఞ

కైకొని భోజనార్థము నిజమందిరమున కరిగెను. తదనంతరమున వారొక ప్రకారము శయనింపక తిన్నగా దేశికునివద్దకుబోయి యాయనతో రాజకార్యంబు లనేకంబు లాలోచించుచు నమ్మధ్యాహ్నమెల్లఁ గడపెను. ఇంతలో సాయంకాల మగుటయు నిరీక్షించి శివాజి రామదాసుఁ దీసికొని నవరాత్రోత్సవమునఁ గథలు జఱిగిన యాస్థలమునకు నడిచెను. వీరిరాకకుఁ బూర్వమే ప్రతాపగడలోనున్న పురుషు లాబాలగోపాలము శివాజి యుత్తరవుప్రకారము వచ్చేసియుండిరి. ఆస్థలమునకు శివాజి రామదాసులు సమీపించుతఱిఁ గృష్ణాజీప్రముఖులు దవ్వుదవ్వున వచ్చి సగౌరవముగా వారిని దోడ్కొనిపోయి యుచితాసనంబుల నధిష్ఠింపఁజేసిరి. అంత శివాజి లేచి స్వామివారిగుణంబులు కొంత వర్ణించి యమ్మహోదారుఁ డుపకారబుద్ధితోఁ జెప్పఁబోవు నుపన్యాసమును సద్దుచేయక యాలింపవలసిన దని సభవారి కానతిచ్చి తాను స్వస్థానము నలంకరించెను. అటుతఱువాత రామదాసు నిల్చుండి కొన్ని భగవత్ప్రార్థనాశ్లోకములు కర్ణరసాయనంబుగాఁ బఠించి యందఱకు వినఁబడునట్లు కంఠమెత్తి గంభీరముగా నీ దిగువరీతి నుపన్యసింపఁ దొడంగెను.

“ ఓ భారతులారా! మీ మేలుగోరి యుపన్యాసముఖమునఁ గొంత హితోపదేశము చేయ వచ్చితిమి. మామాటలు పాటించిన మీకును మీమూలంబున భరతఖండమునకు శ్రేయోభివృద్ధి గల్గును. ఇప్పుడు మా చెప్పఁబోవు దానితో మీ రెఱుంగనివిషయము లుండవని చెప్పఁ జాలము కాని యయ్యవి పాటించి వర్తించిన విశేషకీర్తికర మని మిమ్మాటికిఁ జెప్పఁగలము. మామాటలు వ్యాసాదిఋషిప్రోక్తములు కాని కల్పితములు కా వని మీరు నిదానించి విచారించినఁ దెలిసికోఁగలరు. ఓమహారాష్ట్రులారా! అన్ని జన్మములలో నుత్తమమైన పూరుషజన్మ మెత్తుట దుర్లభము. అట్టితను వెత్తిన మనకు సాధింపవలసిన పురుషార్థములు ధర్మార్థకామమోక్షము లని యెఱుంగునది. ఈనాల్గింటిలో మొదటి మూడును గేవల లౌకికులగు మీబోంటి గృహస్థులు సాధింపవలసినవి. మిగిలిన పురుషార్థము శ్రీశుకాదు లట్టి మహావిరక్తులగు పారలౌకికులకు సాధ్యమగునుగాని తదితరులకు దుష్కరంబు. కావునఁ

ప్రస్తుతము మిమ్ము నందఱ నాచతుర్థపురుషార్థము సాధింప మని బోధింపను. ఏలన ! కొందఱు తగినంత యనుభవజ్ఞానములేనిదే సన్యసించి వెడగు లగుదురు. కొందఱు భార్యమీఁద నలిగియో సంసారము భరింపఁజాలకయో మఱి యేయ నర్థము నైఁబడుటనో కాని కాషాయవస్త్రములు ధరించి లోకమును వంచింతురు. ఇట్టివారెల్లరు నిహపరభ్రష్టులై నశింతు రనుటకు సందియములేదు. పరదార పరవిత్తంబులు హరింపక గృహస్థాశ్రమముననుండియే తగినగురువుని జేపట్టి ముక్తిని సాధింపవచ్చును. దేహబలబుద్ధిబలములు సన్నగిల్లుచున్న యీ కలికాలములోఁ జరమాశ్రమము స్వీకరించుట బొత్తిగా ననర్థకదాయక మని యెఱుంగుఁడు. ఇట్లనుటవలనఁ గర్మసన్యాసముకంటె మనస్సన్యాసమును, తురీయాశ్రమముకంటె గృహస్థాశ్రమము శ్రేయస్కరంబులగుట యెఱింగి వర్తించునది.

బిడ్డలారా ! ఇంకసాధనవిధానం బెఱింగించెద వినుండు. ప్రాణులకు బొందెతోఁ బోయినవి రెండు, పుణ్యపాపములు ; భువిలో నిల్చునవి రెండు కీర్త్యపకీర్తులు కదా ?

పుణ్యకీర్తు లార్జింప నిచ్ఛగించువారు మనుమార్గమునఁ బోవలెను. అట్టివారినే మానవులని చెప్ప నొప్పును. మనుమార్గవిముఖులగువారు వారికిఁ దెలియకయే పాపము మూటగట్టుకొని యపకీర్తి ధాత్రి నిల్పుకొందురు. వీరినే రాక్షసులని పెద్దలెన్నుదురు. మనుమార్గమునఁ బోవుటనగా స్వాయంభు వగు మనువు చెప్పుధర్మంబుల ననుసరించుట యగును. ఈసనాతనధర్మములనే శ్రీకృష్ణభగవానులు గీతలలో జొన్పి లోకమునకు శాశ్వతోపకారము చేసెను. అట్టిధర్మములే మీకొఱకు సంగ్రహముగాఁ జెప్పెదము వినుండు.

సదసద్వివేకులారా! మానవునకు దేహాభిమాన మున్నంతదాక స్వమతమునైనను స్వజాతినైనను స్వదేశమునైనను నభిమానముండవలెను. ఇట్టియభిమానము లేనివాఁడు బ్రతికియుండియు లేనివాఁడగును. (అనఁగా జీవచ్ఛవమగుననుట.) ఇట్లనుటవలనఁ బరమత పరజాతి పరదేశంబులపై ద్వేషము పూనవలసినదని మాయభిప్రాయముకాదు. కాని మనయభివృద్ధికి ముఖ్యముగా

నైకమత్య మావశ్యకము. అయ్యది మనలో లేకుంటవలననే మొదటఁ బఠాను లీదేశము నాక్రమింపఁగల్గిరి. ఇప్పుడు మొగలాయీలుకూడ నిదేరీతి నాక్రమింపఁ జూచుచున్నారు. పఠానులదౌర్జన్యమువలననే దేశము ముప్పాతికవంతు నాశనమైనది. ఇంక మిగిలిన పాతికపాలును రేపో నేఁడో కాలూన సమకట్టుచున్న మొగలులవలనఁ బూర్తి యగునేమోయని భయముపడుచున్నాము.

ఓ దేశభక్తులారా! ఇప్పుడు మీరు విజాపురిగోల్కొండవారితో మైత్రిఁ జేసికోలేకపోయినను మొగలులు దక్కనుపై దాడివెడలినప్పుడైనను పాతపగలు దిగమ్రింగి దక్కనుయోధులెల్ల నొక్కమొగంబై పోవలెను. కావున బీజాపూరువారితోఁ గాలుద్రవ్వి కయ్యము పెంచుకొనకుఁడు. దాన నుభయులకు నష్టము తటస్థించును. ఇప్పుడు మీ కొక్కవిజాపురిబలముతోఁ బోరవలసివచ్చినదికాని రేపు దీనికి మూడింతల మొగలుబలముతో డీకొనవలసి వచ్చునేమోయని నాకుఁ బొడఁగట్టుచున్నది. ఇదెఱింగి మీజాగ్రత్తలో మీరుండవలసినది సుండీ!

ఓ మరాటశూరులారా! మనజాతిమతదేశములపై నభిమానము గల్గి యుండవలసినదని యిదివఱకే చెప్పియుంటిని. "సంఘేశక్తిః కలౌయుగే" అను వ్యాసోక్తిమహత్త్వము మనకుఁ దెలిసియే యున్నదికదా? ఇట్టియైకమత్యము మనపూర్వులు విడనాడుటవలననే మన కిట్టియవస్థ చేకూఱెను. కావున నింకనైనను మనమందఱము కలసి మెలసి మెలఁగుట యత్యావశ్యకము. ఇదియే భారతులకుఁ బరమధర్మంబని యెఱుంగుఁడు. దీనికై నానాశాస్త్రములు చెప్పినట్లు జాతిమతములు త్యజింప నక్కఱలేదు. కాని జాతికంటె గుణము ప్రధానమని తెలిసికొని మన యనుచోట నభిమానము గుణమున్నచోట గౌరవము గల్గి చరింపవలెను. ఎక్కుడుజాతులవారు తక్కువవారి నెన్నఁడును దృణీకరింపరాదు. దేశవిషయమై పనిచేయునప్పుడు 'దేవుడు పెండ్లి కందఱు పెద్దలే' యనునట్లు సమస్తజాతులవారు నొక్కమొగంబై నడుచుట లాభముకాని యెక్కుడుజాతులవారు నిక్కి తక్కినవారిని జేపట్టకపోయిన వారికిని గొన్నాళ్ళకుఁ దక్కువవర్ణములవారిగతి పట్టుననుటకు మనకు మనమే నిదర్శనము.

ఓ మనుమార్గవిధేయులారా! ఐకమత్యమునకుఁదోడు పౌరుషము స్వార్థపరిత్యాగము స్వబలవిశ్వాసము దేశాభివృద్ధి గోరువారికిఁ గావలసియున్నవి. ఇవియన్నియు నొక్కనివద్ద సాధారణముగానుండవు. కాని మనయదృష్టవశంబున మనలో నొకరివద్దనున్నవి. అతం డెవ్వఁడో యెఱుంగుదురా! యతండు మనశివాజియే సుడీ!" అని రాజువంక వ్రేలుచూపి యిట్లనియె.

"పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతామ్,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే".

అను గీతావాక్యార్థముచూడ నీకోంకణప్రభువునందు సార్థకమగుచున్నది. అనుటయు నాపలుకుల కలరి సభ్యులెల్లరు "జై శివాజిమహారాజాకు జై" అని యొక్కపెట్టున వాక్రుచ్చుచుఁ జప్పట్లు చఱచిరి. ఆ సందడి యడంగినపిదప నయ్యోగి

మ. వనితావాంఛనొ ద్రవ్యకాంక్షనొ సదా వర్తించి లోభాత్ములై
చను సామాన్యులజన్మ మొక్కఘనమా? చర్చింప లోకంబునై
నను దేశంబునకైన సంఘమునకైనన్ మేలు కావించు నా
జనుఁడే పుణ్యుఁడు గీర్తిగణ్యుఁడు జగచ్చైతన్యుఁడున్ ధన్యుఁడున్."

అను నీపద్యమును సరసంబుగాఁ జదివి తనయుపన్యాసము తిఱుగ నిట్లు ప్రారంభింపఁ దొడంగెను. ఈదేశభక్తతిలకమే సుడీ. మహమ్మదీయ దౌర్జన్యమునకుఁ జెలియలికట్టై నిల్చియున్నాఁడు. మీరెల్లరుఁ ద్రికరణశుద్ధిగా నీయనకు సాయముచేయఁ గడంగితిరేని బీజపూరువారి మైత్రి యాలవడక పోయినను మీకు భయంబు లేదు. భరతఖండములోని హిందువులందఱు నేకమైనచో విజాపురివా రెంత వారితెలవిఁదివా రగు మొగలులుకూడ వశ్యులు కాకపోరు. ఇప్పుడు నిష్కారణముగా శివాజి యుద్యమము గ్రహింపఁజాలక యితనిని రాజద్రోహి యని సుల్తానునకుఁ దుర్మంత్రులు బోధించినారు. కాని మీరాజునకు విజాపురివారిపైఁ దిరుగఁబాటు చేయవలెనను నుద్దేశ మిప్పటివఱకు లేదని నేనెఱుంగుదును. సుల్తానునకు బాసటయై మొగలులను దక్కనునకు రానీకుంటకే యీపరాక్రమనిధి ప్రయత్నించుచున్నఁ.

ఐనను విజాపురివారు దురూహపడుచున్నారు. ఇట్లు శివాజిని రాజద్రోహి యని చెప్పి యితని నెన్నటికి విశ్వసింపరేని యితండును వారి కెట్లు సహకారియై మెలంగు? శివాజివంటిఘనులతో విరోధించి వారి నెడఁబెట్టి పేరూరు లేకుండ నెన్ని రాజ్యములు గంగలోఁ గలియలేదు? పాప మెంతటివివేకులకైనను గాలవైపరీత్యమువలనను నేత్రములు సమముగాఁ గనఁబడవు. దీనికంతకు నేమి! మీరు నాచెప్పునట్లు జాతినీతులు విడనాడక యైకమత్యాదులు కల్గి మీరాజునకుఁ జేఁదోడు వాఁదోడులై యియ్యవతారపురుషుండు చేపట్టినట్టి ఘనోద్యమము నెగ్గించి చిరకీర్తి వహింతురుగాత. గోబ్రాహ్మణసాధురక్షా ధురంధరుఁడగు మీరాజును లోకముపాటి రాజుగా నెంచకుఁడు. దీనిరహస్యము నింతమందిలోఁ జెప్పుటకు వీలులేదు. మీలో వక్తలగువారు దేశాటనము చేసి నాచెప్పుధర్మముల నాచండాలపర్యంతము బోధించి మమ్ము కృతార్థుల జేయుదురుగాక. గోబ్రాహ్మణులయెడల గురువులయెడను మీరా జెట్టి గౌరవప్రపత్తులుగల్గి ప్రవర్తింపుచున్నాఁడో యట్లే మీరును మీరాజునందు నడుచుకొందురుగాక.'' అని రామదాసు కూర్చుండినపిదపఁ గృష్ణాజి లేచి సమయోచితముగాఁ గొంతసేపు ప్రస్తావించి పదంపడి తమకై యంతశ్రమదీసి కొనివచ్చి హితబోధచేసినందులకు నాయోగిశిఖామణిని భూషించి యానాఁటి సభను ముగించెను.

అటుపిమ్మట శివాజి చిక్కిన మహమ్మదీయజనానాస్త్రీల నొక్కింతయు నగౌరవింపక తగినవారి వెంటనిచ్చి విజాపురికి నంపెను. మఱియు హతశేషులలోఁ దనవద్ద నిల్తుమన్న వారి నట్లుండఁజేసి తక్కుఁగలవారిని వారిదేశములకుఁ బోనిచ్చెను. ఇట్లు పో నిచ్చినవారిలో జంఝూరరావు ఘాటగేమరాటవీరుఁ డుండెను. అతండు తనతండ్రి షాజిస్నేహితుని సుతుఁ డగుటఁ జూచి వానిని తనయొద్ద నుండవలసిన దని మిక్కిలి బోధచేసెను కాని యామ్లేచ్ఛభక్తుఁడు తా నచట నిల్చుట రాజద్రోహమనియో లేక విజాపురిలోనున్న బాంధవుల విశ్లేషమునకు నోర్వఁజాలకయో లేక తనసఖుని వియోగమునకు నాగఁజాలకయో యతఁడు శివాజిబోధలు పాటింపనివాఁడాయెను. ధర్మ

రాజు శల్యునివద్ద వరము తీసికొన్నట్లు జంఝూరరావు కారాగృహాధిపత్యము గల్గియుంట తెలిసికొని శివాజి బాలాజివిషయమున గరుణగల్గి యుండవలసినదని వానిచే వాగ్దానము చేయించుకొని వాని యథేచ్ఛగా బో నిచ్చెను. సమరములో శౌర్యప్రతాపములుచూపిన తానాజిప్రముఖయోధులకును గాయములు తగిలి జీవించిన వీరభటులకు గొప్ప యుత్సవముచేసి నిజౌదార్యము తెల్లంబుగా బంగారుమురుగులును గొలుసులును నాణెములును పల్లకీలును శాలువులును మఱియు ననేకపదార్థము వారివారికిఁ దగినట్లు కొంకణప్రభువు బహుమతిచేసెను. మఱియుఁ బంతోజికిఁ దా నన్నరీతిగా హివరేగ్రామము జాగీరిచ్చి తన సచివునిగా జేసికొని విశేషముగా గౌరవించెను. ఫజీలుని దత్కుటుంబమును ఖండాజీకాకడే లంచము తిని దొంగదారిని దీసికొనిపోయి విజాపురికిఁ జేరినసంగతి దెలిసికొని తనసర్దారుని మాడక వాని నేనుఁగుకాలు క్రిందఁ బెట్టి మట్టించెను.

రామదాసుయోగి శివాజి వేఁడ్కోలునఁ గొన్నాళ్ళచ్చట నిల్చి భాగవతరామాయణాదులలో నిమిడియున్న సనాతనధర్మంబులు ప్రియశిష్యునకు నెఱుంగఁజేసి పిమ్మట యతనిసమ్మతివడసి యథేచ్ఛగాఁ బోయెను. ప్రభావతి తల్లిదండ్రులతో గలిసికొన్నందునకు నొకింత సంతసించియుఁ బ్రియుండు విదేశమునఁ బడియుంటవలన నెప్పటియట్ల చింతించుచు దుర్భరవిరహతాపంబునఁ దపించుచుఁ దనమనోవ్యసనము జనకులకును రాజునకునుఁ గ్రమముగాఁ దెలియఁజేసెను.

పదునేడవ ప్రకరణము.

మనకథ జరుగుకాలమునాఁటికిఁ గర్ణాటకరాజ్య మస్తమించుటయుఁ దద్రాజ్యలక్ష్మి విజాపురి గోల్కొండసుల్తానుల పాలౌటయుఁ దటస్థించుట వలనఁ గ్రమక్రమముగా సుల్తానుల రాజ్యంబులు ప్రబలి యించుమించుగా దక్షిణహిందూస్థానమంతయు వ్యాపించియుండెను. ఆరాజ్యంబు లొకొక్కటియే యెంచిచూడ బలైశ్వర్యాదులందు మొగలుల ఢిల్లీరాజ్యముతోఁ దులతూఁగుచున్న దనుట యతిశయోక్తి కాదు. ఆరెంటిలో బీజపూరురాజ్యము దక్కను పశ్చిమభాగస్థమై యుంటవలన నాఫ్రికైరోపాఖండవర్తక వ్యాపారములకు నిమ్ముగా నుండెను. దానంజేసి విజాపురిరాజ్యము బహువిధ సంపదల కాకరమై బలసంపత్తిని గాకున్నను ధనసంపత్తిని నాఢిల్లీరాజ్యమును నైతము దిరస్కరించుచుండెను. అట్టి రాష్ట్రమునకు రాజధానియై పంచయోజనవిస్తీర్ణమై పెంపొందు పట్టణరాజం బగు విజాపురివైభవంబు వర్ణింప నెవరికి సాధ్య మగు? అప్పటికే పొందుచున్న ఢిల్లీనగరము శతాబ్దము క్రిందట శిథిలమైన విజయనగరమును విడిచి వైశాల్యమం దింతటి గొప్పపట్టన మాకాలములో వేఱొకటియున్నట్లు తోఁపదు. అట్టి పట్టణతిలకంబు చుట్టును నెత్తైన శిలాప్రాకారములు గల్గి శత్రుదుర్భేద్యమై యుంటవలన నయ్యది తద్రాజ్యలక్ష్మి కాటపట్టై భాసిల్లుచుండెను. అందలివీథులు వంకరటొంకరలులేక తూర్పుపడమరలకు నుత్తరదక్షిణములకును వ్యాపించి చతురంగపాళి ననుకరించుచుండెను.

అం దేవీథిని జూచినను వేలకొలంది ఖరీదుచేయు సౌధభవనంబులతోను లక్షలకొలంది విలువచేయు పెద్దమసీదుగోపురములతోడను గూడి యందలివీథులు చూపఱకుఁ గనుపండువ చేయుచుండెను. పురవాసులు ధనవంతులు మహమ్మదీయులును గుణవంతులు హిందువులును నైయుండిరి. వీరెల్లరు మంచి

స్థితిపరులుగానున్నారనుటకుఁ దదీయనివేశనంబులే మనకుసాక్షి. ఇంతటిధనధాన్యాదివిభూతులు పరకీయుల కెట్లు లభించెనోయని చదువరులమదికి సంశయము గల్గవచ్చును. తఱుచు న్యాయార్జనవలన నెట్టివారికిని ధనము గూడఁబెట్టుట దుర్లభంబగు. అట్టిచో వీరెట్లు ధనాఢ్యులైరో తెల్పెదవినుండు. అనాదరైతులయు నమాయకులయు ద్రవ్యంబు చెలిమిని బలిమిని గ్రహించు నేర్పు అందలియుద్యోగస్థులకును,పరదేశీయుల బెదిరించి బలవంతమున వారివద్దఁ బైకము రాబట్టుకొను నేర్పు రక్షకభటులకును,కూటసాక్ష్యంబులు చెప్పియుఁ దప్పుపత్రంబులు పుట్టించు నేర్పు సుల్తానాశ్రితులకును, తప్పుతూకంబులు తూచియు నవధాన్యాదులందు దుమ్ముధూలికల్పి రూకల కర్ధలు లాభములాగు నేర్పు వర్తకులకును, వెండిబంగారులలో రాగి యిత్తడి చేర్చి యార్జించు నేర్పు కంసాలులకును గల్గియుంటయేయని తెలిసికొండు. ఇంతకుఁ గలియుగమున లక్ష్మి నీచుల నాశ్రయించునను పౌరాణికోక్తి యియ్యెడల సార్థకపడుచున్న దనుటకు నింతయు సంశయములేదు. ఇది యటుండ సామంతులగు మహమ్మదీయులకుఁ గంటికిఁ గాన వచ్చిన పరసుందరులనెల్ల బల్మినిఁ జేపట్టి విషయభోగంబులఁ దేలుచుంట యొకసంప్రదాయకమై యుండెను. ఇట్టి దుర్నయములకెల్లఁ బుట్టినిల్లగు నారాజధానినేలు నేదులుశాహి యనువాడు తప్పించుకొని పాఱివచ్చిన సైనికులవలన ఖానుఁడు సైన్యసమేతముగా మ్రగ్గఁబడు వృత్తాంతమువిని కోపఘూర్ణమానసుండై తత్ప్రతిక్రియఁజేయ నమకట్టి యొకనాఁడు మంత్రిసామంతులఁ బిల్పించి వారితో నాలోచనలు సల్పుచుండెను. ఆసమయమున ఫజీలు జంఝూరరావుతోఁ జనుదెంచి యొక్కింతసేపువఱకు సుల్తానుతో మాటలాడఁజాలక మొగమువంచి దుఃఖించుచుండెను. పదంపడి యచ్చటివారిచే ననునయింపఁబడినపిదపఁ గన్నులనుండి నొలుకుచున్న జలంబును దుడుచుకొనుచు, పంతోజిసల్పిన ద్రోహమును శివాజిచేసిన మోసమును ఖానుతోపాటించుమించుగా నెల్లసైనికులు రణనిహతులౌటయు, ఖండోజి కాకరే యను శివాజిసర్దారునకు లంచమిచ్చి తాను దప్పించుకొన్న సంగతియు, సఖుఁడగు జంఝూరరావు మున్నగువారి విడుదలయు సారది వివరించుచు నిలఁబడు పాటనఁ దటాలున నేలపైఁ గూలఁబడి మూర్ఛఁబోయెను. తోడనే

జంఝూరావు జలములు తెచ్చి వాని మొగముపైఁ జల్లుటయుఁ వాఁడును దెల్వి తెచ్చుకొని యట నొకబల్లపైఁ గూర్చుండెను. ఫజీలునకుఁ బూర్తిగా దెల్వి వచ్చినపిమ్మట నచ్చటివా రిట్లు ప్రసంగింపఁజొచ్చిరి.

సుల్తాను—సిద్దీజోహార్! ఫజీలు చెప్పిన సమాచారమెల్ల నీవు వింటివిగదా? బీజపూరురాష్ట్రవినాశకుఁడగు శివాజి నెట్లు సాధింపవచ్చునో మాకెఱుఁగరాకున్నది. పత్తేఖాను తాళగోసల దుర్గములు ముట్టడించియు ఖాను మడిసినపిదపఁ బరాజితుండైనట్లు తెలియవచ్చినది. ఆమరాఠధూర్తుఁడు చుట్టుపక్కలనున్న కోటలనెల్ల నయమున భయమున వశపఱచుకొనుచు నానాఁటికి బలవంతుండగుచున్నాఁడు. వాని నిప్పటికి నుపేక్షించినచోఁ గ్రమముగా మదీయరాష్ట్రముకూడ నాక్రమించు ననుటకు సంశయములేదు. ఇందులకుఁ బ్రతిక్రియ మనమేమి చేయవలెనో నీవు చెప్పవలసినది.

సిద్ది—సుల్తానీజీ! ప్రస్తుతము మనకు మొగలాయీలబాధలేదు. ఔరంగజేబు తన యన్నదమ్ములతో సింహాసనమునకై పోట్లాడుచున్నాఁడు. ఈ తరుణమున శివాజిని లోఁబఱచుకొందుమేని పిదప గోల్కొండనవాబులతోఁ గలసి మొగలులను నర్మదానది దాటకుండ నదుమవచ్చును. వీలైనచో నుత్తరహిందూస్థానమునఁ గల మనపఠానుజాతివారి నందఱఁ గూడఁ దీసికొని తొల్లింటివలె ఢిల్లిలో మనప్రభుత్వము స్థాపింతము. శివాజిప్రయత్నములు మొగలులమీఁదికే యని తద్భ్రాతులు కొందఱు నాతోఁ జెప్పినారు. కాని యింతమాత్రముచేత నే శివాజిని నమ్మఁజాలను. అతనికి గోబ్రాహ్మణులన్న మిక్కిలిప్రీతి. తద్రక్షణకై వీలైనచోఁ బ్రత్యేకహిందూరాజ్యస్థాపనచేయ నుద్యోగించును. కావున నెట్లుఁ జూచినను మనకు నాతనికిఁ బొత్తు గలియుట దుర్లభము. మొగలాయీలు దక్షిణమునకు దాడివెడలకమున్నె శివాజి నణఁచకున్నచో నతండును వారితోఁ జేరి మనపైఁ గత్తికట్టక మానఁడు. ప్రస్తుతము రుస్తుంజమానునకుఁ దగినంత సైన్యమిచ్చి కొల్హాపూరుజిల్లా రక్షించుటకుఁ బంపవలెను.

పక్షేఖానునకు నొక్క పత్రముఁ వ్రాసి శివాజిమీఁదికిఁ బురికొల్పెఁడు. ఇంతలో నచ్చటచ్చటనున్న సేనలన్నియుఁ గూర్చుకొని శివాజిని స్వాధీనపఱచుకొంటకు బ్రయత్నింతము.

ఇట్లు వీరు ప్రస్తావించుచున్న సమయమున రంగనాచిళణా దుర్గాధిపతులు దర్బారునకు విచ్చేసి తమరాక సుల్తాను కెఱింగించి యాయనసమ్మతిఁ బడసి లోనికరిగి సుల్తానునకు సలాముచేసిన నతండు వారి కుచితాసనంబులు చూపి కూర్చుండఁజేసి వారితో నిట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను.

సుల్తాను—సాహేబులారా! మీరాకకుఁ గతంబేమి? మీరెల్లరు సుఖులై యున్నారుకదా? శివాజి యిప్పు డెచ్చట నేమిచేయుచున్నాఁడు? మనరాష్ట్రములో ననేకులు దుర్జనులబోధలవలనఁ బ్రతిపక్షులపక్షము వహించుచున్నారు. అట్టివారిని మీరు కనిపెట్టి శిక్షించుచున్నారా? మీప్రదేశములలో నెట్టితొందరులును లేవుకదా? మాంపాలనమందయిష్టముపడువారు కొందఱిప్పుడిప్పుడు బయలదేఱుచున్నారఁట. వారిని గనిపెట్టి మాకుఁ దెలియఁజేయవలెను జుడీ!

రంగనాధిపతి—సుల్తాను మహారాజ్! తమకేమని విన్నవింతుము. మొన్న శివాజి స్వయముగా దుర్గాధిపునకు గొప్ప లంచమిచ్చి యాదుర్గమును స్వాధీనము చేసికొనెను. మఱియు మాదుర్గములను ముట్టడించి యని లోబఱచుకొన్నాఁడు. ఇంతవఱకు మాప్రదేశములలోనికి విచ్చేసిన బోధకులను బైరాగులనుబట్టి పల్లార్చుచుసేయున్నాము. మీతో మాయవస్థ మొఱవెట్టుకొన వచ్చినారము. మీరు తగినంతసిబ్బంది దయచేయుదురేని మాకోటలను మేము తిరుగ వశపఱచుకొందుము.

చిలణా దుర్గాధిపుడు.— పాదుషాహే! తమకు రంగనాధిపతి యెల్ల సంగతులు మనవి చేసియే యున్నాఁడు. నే నొక్కటి దేవరకుశలంబును మన రాజ్యక్షేమమును గోరి తమ కడుంగకయే యొక యాలోచన చెప్పఁబోవుచున్నాను. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యము నేఁ దీసికొన్నందులకు నన్ను మన్నింపవలెను. శివాజి యించుమించుగా సహ్యాద్రిపంక్తి

లోని దుర్గంబులెల్ల నాక్రమించుకొని యున్నాఁడు. తమ రిప్పటికిని లో నుపేక్షించిన గొప్పముప్పు మనకు వాటిల్లును. మనమూలబలము నెల్ల నొక్క-పెట్టునఁ బోయి కొంకణంపుకోటలు వశపఱచుకొనక పోయి నచో నానాఁటికి బలవంతుఁడై రాజధానిమీఁదికి దాడి వెడలకమానఁ డు. ఇప్పటికి వాని సైనికులసంఖ్య మనదానిలోఁ జూడఁగా మూఁడవ వంతున్నది. అతండు దినదినమునకుఁ జతురంగబలము వృద్ధిచేయుచునే యున్నాఁడు. ఈ సంగతులెల్ల స్వయముగాఁ జారులవలనఁ గనుం గొంటిని. ఇంక మన ముపేక్షింపరాదు. మనరాజ్యములో బ్రాహ్మణు లనేకులు లోలోన శివాజిపక్ష మవలంబించియున్నారు. అట్టివారి నెల్ల నొకకన్నుతోఁ జూడవలసియుండును. రుస్తుముమహారాజ్ ! దుర్గాధి పులు చెప్పుదానిలో నొక్కింత హెచ్చుతగ్గులులేవు. నేనా పదివేల సైనికులతోఁబోయి రంగణాచిళణాకోటలు వశపఱచు కొందును. తమరు సిద్ధిజోహారుఖానుని మూలబలమెల్ల నిచ్చి నావెనుక నంపుడు. మేమిద్దఱము కలిసిపోయి శివాజికి రెండుకన్నులైన కృష్ణాజితానాజు లను బొడిచి బాహువులైన పేష్వానాతాజులను దునుమాడి యతనిని వీలైనచోఁ బ్రాణములతోఁ బెడకెుక్కలు కట్టి తెచ్చెదము. మీ సెల వైనచో శివాజినేమి గోల్కొండనవాబును సైతము పట్టితెచ్చి తమకడ్డైదుటఁ బెట్టఁగలము. ఈలోఁగా దక్కనుప్రభుల నుక్కడం చకపోయిన వారు తిరుగ మొగలులు దండెత్తివచ్చినవేళకు మనకుఁ బక్కలో బల్లెములై బాధించెదరు. కావున దేవరవారు తామసింపఁ దగదు.

ఫజీలు—రుస్తుముప్రముఖులు చెప్పుసంగతు లెంతయు నుక్తియుక్తముగానే యున్నవి. నే స్వయముగా నేఁగి మాతండ్రిని మోసముచేసి చంపిం చిన పంతోజిని చంపిన శివాజిని దెగటార్చినదాక నాకోప మెంతమా త్రము శాంతింపదు. తాతలనాఁటినుండి మీరతిండితినుచున్న మే మీ

మాత్రపుపని చక్కబెట్టుకున్నచో మాజన్న మేల? దయచేసి తమరు నన్ను పంపఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

కోహోరు— యవనకులోద్దీపకా! తమరు ఫజీలు చెప్పినట్లు చేయవచ్చును. ఈతక్షణమే చిక్కణా రంగనాదుర్గాధిపతులకు సాహాయ్యంబుగా మనరుస్తుంజమానుని బంపుట నామతంబు. వెనుక నుండి ఫజేలుని మూలబలము నిచ్చి పుత్తెంచవచ్చును. ఇచ్చట నేనొక మాట చెప్పఁబోవుచున్నాను. మొగలులతో మనకుఁ గయ్యము తటస్థించునప్పుడు తన మావళీబలముతో సాయము చేయుదునని వాగ్దానము చేసినచో శివాజిని మనము సామంతరాజుగాఁ బరిగణించి విడుచుటొప్పు. ఈనామాటలు ఫజీలుముఖ్యుల కంతగా నిష్టముండదని నేనెఱుంగుదునుగాని యిట్లు చెప్పుటకు నొక్కహేతువున్నది. శివాజితో మనము బద్ధవైరము పెట్టుకొంటిమేని సాజియుఁ దత్ప్రేరణఁ గర్ణాటకరాజులును విరోధు లగుదురు. ఇంతియేకాక గోల్కొండనబాబుమంత్రులు బ్రాహ్మణు లౌటవలన వారు శివాజికి సహాకారు లౌదురు. ఇదికాక మనకు బలవద్విరోధి యగు నౌరంగజేబు రేపో నేడో తనచక్రవర్తిత్వము స్థాయిపడిన వెనుక బలముల బంపి చలము సాధింపక మానఁడు. ఒక్కింత దూరదృష్టితో మీ రీవిషయంబుల నాలోచించినచో మీకే విశదమగును. ప్రస్తుతము రుస్తుంజమానుని బంపుట కర్తవ్యము. వెనుక విచారించి వీలుకొలంది చేయుదము.

సుల్తాను— ఓహితవాదులారా! మీలో నొకరికంటె నొకరు విశేషించి రాజకీయాంశము లనేకము తెల్పుడు చేసినారు. మనమంత్రి యిబ్రహీము నే డేకారణముననో రాఁడయ్యె. ఆతనితో మాటలాడి యెట్లు చేయుట లాభమో యట్లు చేయుదము.

ఓయీ! రుస్తుముజమాన్! నీవు నీసేనతోఁబోయి చిక్కణా రంగనాదుర్గములనుండి శత్రువులం బాఱఁదోలి యచ్చట నుండుము. మేము కొలంది

రోజులలో విస్తారసైన్య మిచ్చి జోహారునిగాని ఫజీలునిగాని లేక యుభయులనుగాని శివాజిమీఁది కంపుచున్నారము. అప్పటిలో నీవు వారితోఁ గలసి నీపౌరుష సాహసంబులను జూపి యుందాక నీచెప్పినట్లు చేయునది. రేపే బయలుదేరి పోవలెనుజుమీ! అని వాని కానతిచ్చి యప్పటికి సాయంసమయము సమీపించుటఁ జూచి కొల్వుచాలించి మసీదునకు నడచెను. తోడనే యచ్చటివా రెవ్వరిదారి వారు పట్టిరికాని ఫజీలు ప్రభువు వెంటనంటి మసీదునకు నడచెను.

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము.

అనంతరము కొన్నాళ్లకుపిదప నొకనాఁటి మాపటివేళ దీపములు వెలిఁగించుతఱి నొక్కపురుషుండు రాజమార్గమునుండిపోవుచు, ఫజీలునికేతనము వెదికికొనుచు నొకభవనంబుఁ డాసి యచ్చోట నిల్చెను. లోగిడినుండి యొకమరాటుండు వెలికిఁ బోనెంచి యటనున్న యాపింతమనుష్యునిఁ జూచి నీవెవ్వఁడవు? ఎవ్వనినిమిత్తము వచ్చితివి? అని యడుగుటయు వాఁడిట్లనియె. అయ్యా! నేనెవ్వఁడనైననేమి? ఇదేనా ఫజీలుగృహంబు? నే నతనిదర్శనమున కరుదెంచితిని. నావుడు నామరాటప్రముఖుఁడు వానివర్తన మనుమానించి, "ఓయీ! నీ వెవ్వఁడవో! యెందులకేతెంచితివో నాకెఱిఁగింపుము. లాతిని ఖానునిదర్శించుటకు నీకు వీల్పడదు"—అని యడుగుటయు వాఁడు తగినయుత్తరము చెప్పమి మఱింత యనుమానించి తిఱుగ నిట్లనియె. "ఓయీ! నీపేరు చెప్పినసరే లేనిచో నిన్నుబట్టి జవానుల కప్పగింతును. అప్పుడు నీవును నిన్నుబుట్టించిన జేజమ్మయు నడిగినదానికి సరిగా జవాబు చెప్పుదురు" అని యీరీతిని వీరియువురును ఘర్షణపడుచుండఁగా ఫజీ లచ్చోటికి విచ్చేసి "ఓయీ జంఝూరీ! వీఁడెవ్వఁడు? ఎందుల కరుదెంచెను" అని యడుగుడు జంఝూరి నవ్వుచు నిట్లనియె. "ఇదివఱకు నేఁ బ్రశ్నించితినిగాని యూరుపేరులనుమాత్రము చెప్పక ఫజీలుకోసము వచ్చినాననిమాత్రము చెప్పినాఁడు కావున నీవే యడిగి తెలిసికొనుము" అని జంఝూరరావు అనునంత నావచ్చినవాఁడు ఖానునకు సలాము చేసి "సాహేబుగారూ! మీతోఁ గొన్నిరహస్యములు మాటలాడవచ్చినాను. నేనెవ్వఁడనో క్రమముగాఁ దెలిసికోవచ్చు" అని వానినోటివెంట మాటలు వెడలినవెంటనే ఫజీలభిప్రాయము కనిపెట్టి జంఝూరరావు వీధిలోనికి నడచెను. తదనంతరంబ ఫజీ లాక్రొత్తమనుష్యుఁడు నిరాయుధుండౌటఁ బరీక్షించి చావడిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి "నీవెందుల కేతెంచితి" వని వాని నడుగఁగా

వాఁడు మొలలోనున్న జాబు నూడఁబెఱికి ఫజీలుచేతి కందించెను. వెంటనే దీపమువద్దకు నేగి యతండు లేఖను రెండుమూడుసారులు తనలోఁ జదువుకొని సంతోషించి యది ప్రభావతి వ్రాసియుండునో లేక మఱియెవ్వరైనను వ్రాసియుండునో యని యొక్కింత సంశయించి పదంపడి యావింతజనునితో నిట్లు ముచ్చటింపఁ గడంగెను.

ఫజీలు—ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు? నీ కీయుత్తర మెవ్వరిచ్చిరి.

విఠలు—ఖానుగారూ! నాపేరు విఠలదాసందురు. నా కీకమ్మ ప్రతాపగడలోనున్న రామోజిపట్టి వ్రాసి యిచ్చినది. సూపట్టణములో రామోజి యుద్యోగస్థుఁడై నివసించుకాలములో నే నతని యింటివద్ద గుమస్తాగా నుంటిని. అప్పటిలో నా పెఁదఱుచు నెత్తికొంచు నాచేతులమీదనే పెంచుటవలన నాఁటఁగోలె నాయందు విశ్వాసముగల్గి యాకన్యయు నాకాంతయందుఁ బ్రేమగల్గి నేను నుంటిమి. ఇట్టి చనువుబట్టి యాపరభుపట్టి యుత్తరమిచ్చి మీసన్నిధికి నన్ను బుత్తెంచెను. నారాక మీరు గోప్యముగా నుంచవలెను. లేనియెడల ఖండోజియవస్థ నాకును దటస్థించును.

ఫజీలు—ఏమేమీ! ఖండోజి కేయుపద్రవమువచ్చెను?

విఠలు—ఫజీల్సాహేబ్! మీరు వినలేదా! పాపము మరణము తటస్థించెను.

ఫజీలు—అన్నన్నా! ఎంత పనియైనది. నన్ను దప్పించినందులకుఁ గాబోలు.

విఠలు—ఔను నదియేకారణమని విన్నాను. కాని యీపెవేడ్కోలున.—

ఫజీలు—ఓయీ! యీలేఖలోనిలిపిఁ బట్టిచూడ నాముద్దులగుమ్మ పంపినట్లు నాకుఁ దోపకున్నది. నీవు నిజముగా నిదెవ్వరుపంపిరో చెప్పుము.

విఠలు—నాయెడల మీ కింతయనుమానము పుట్టుట కెంతయు వింతగానున్నది. మీచిన్ననాటనుండియు నే మిమ్మెఱుంగుదును. మీతండ్రిగారు

కాలముచేసిరి కాని వారున్నచో నన్నుఁ బోలికపట్టియేయుందురు. మీ కింతసంశయమేల ? ఈయుంగరము చూచియైనను మీయనుమానముఁ దీర్చికొండు.

అని చెప్పి ఫజీలుచేతి కాయుంగర మందిచ్చుటయు నతండు నందు స్ఫుటముగాఁ గనఁబడుచున్న ప్రభావతినామము చదువుకొని తనకింతవఱకుఁ దగిలిన యనుమానము బాఱఁదోలి యాయుత్తరము ప్రభావతియే పంపియుండునని నిశ్చయించికొని తా నటనున్న యొకకుర్చీపైఁ గూర్చుండి విఠలదాసుని జేరువనున్న బల్లపైఁ గూర్చుండఁజేసి ప్రభావతి యగ్గలపుఁజెలుపు నాసందేశహరుండు తెలుపుచుండ నాలించుచు నాసుందరి యసమానరూపగుణంబులు తా లెక్కించుచు మరుఁడు మది నుఱ్ఱవడింప సౌఖ్యము సోలుచు గొంతతడవు ఖానుకుమారుం డట్లు కాలక్షేపము చేయఁజొచ్చెను. అంత నొకజామురాత్రి చెల్లుటయు నటుపిమ్మట ఫజీ లయ్యతిథిఁ బాలు ఫలములచే సంతృప్తిపఱచి యటుపిమ్మట దా భోజనముచేసివచ్చి తిరుగఁ గొంతసేపు దాసుతోఁ బ్రసంగించి వెండియు నప్పటికిఁ జాలరేయియగుటయు వాని నాచావిడిలోఁ బరుండఁ జేసి తా నెప్పటియట్ల తనసౌధములోఁ బరుండఁజొచ్చెను. ఖాను మృతిఁ జెందిననాటనుండియుఁ బ్రతిరాత్రిని దండ్రికై దుఃఖించువాఁడయ్యు నాఁటి నిశిని జనకునిసంగతి వెనకపెట్టి ప్రభావతిగూర్చి ధ్యానించుచుఁ జాలకాలము మేలుకొని తెల్లవాఱుజామునఁ బరుండెను.

ఆమఱునాఁడు విఠలదాసునకు స్వయంపాకమిప్పించి వానిభోజనాంతరమున నెక్కుడువాక్యము ముట్టఁజెప్పి తా నొకయుత్తరము వ్రాసి వానికిచ్చి యది ప్రభావతి కందఁజేయుమని చెప్పెను. వాఁ డాలేఖను గ్రహించి నేర్పుమెయి నిట్లు పల్కెను. సాహెబుగారూ ! తిరిగివచ్చినప్పుడు మీయుంగరము నడిగిపుచ్చుకొని తెమ్మని యాముద్దులగుమ్మ గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి చెప్పినది. అది యెందులకని నే నడుగఁగా నమ్మోహనాంగి మోహ మెట్టిదియో కాని "ఆయనను గలసికొనువఱకు నాయనయుంగరము పెట్టుకొని

శ్నమైనను ముచ్చటింతు" అని చెప్పి నన్నుఁ బుజ్జగించెను. అదికాక మాహిందువులలో వివాహపూర్వము తన్నిశ్చయసూచకంబుగాఁ బ్రధానంబను పేరుతో వస్త్రాదు లింగ్లీషువారుఁ గురుతుకై యేదైనవస్తువొకటి పెట్టు నాచారముగలదు. కావున నియ్యెడ మీ వేలియుంగరము ప్రధానపుగురుతుగాఁ బరిణమించును. అనవుడు వానిమాటలెల్ల వానినోటిలోనుండి వెడలకపూర్వమే తనయంగుళీయకముతీసి దాసునిచేతిలోఁ బెట్టుచు నిట్లనియెను. "నీ వెట్లైనను మాయిద్దఱను గలుపవలెను జూలీ! నీమే లెన్నటికైనను మఱచిపోను. వివాహసమయమున నీకు నే నేమిత్తునో యప్పుడు చూతువు కాక. ఈమాత్రముపకారముచేసి నన్ను సుఖింపఁజేయవలెను. వేగముపోయి రావలెను" అని వానిని వీడ్కొల్పి ప్రభావతి తనవలపు వర్ధిల్లఁ బాఱఁ బగలెల్లఁ బొగలుచు రేయెల్లఁ గలవరించుచు నా సౌందర్యతిలకచక్కదనంబు లెక్కించుచు దొంటికంటె రెట్టింపుకష్టాతితి నెట్లో కాలము వేగించుచుండెను.

అట్లు పితలుదాసు ఫజీలునివీడ్కొనిపోయిన నాలుగునాళ్ళకు, లోఁగడ మొక్కాపురికిఁ బోయెదనని చెప్పి చనిన నాపకీరు విజాపురికివచ్చి ఫజీలుని గలిసికొని పరామర్శఁజేసి యిట్లనియె. "కుమారకా! మిమ్ము విడనాడినపిమ్మట సూరత్తునకు వారమునాటికిఁ జేరుకొంటిని. అటనుండి ప్రయాణమునకు సిద్ధపడి నావలో గాలిపెట్టుతతి ఘోరవార్త నందొక్కయాత్రికునివలన దెలిసికొని నామేను నీరైనది. అంతట ముందునకుఁ బోజాలక న్యాయముగా మాబోటి పకీరులకు రాగద్వేషంబు లుండఁగూడని దైనప్పటికిని నీమీఁదివాత్సల్యమునకు మఱుసటిసంవత్సరము పోవచ్చునని యుద్దేశించి యిటకు బహుప్రయాసమున విచ్చేసితిని" అని యొక్కింతవిచార మభినయించి క్రమ్మఱ నిట్లు మాటలాడఁ దొడంగె. "ఓయీ! నీ వింతవిచారసముద్రములో మునిఁగియున్నప్పుడు నిన్ను వేఱుసంగతు లడుగుట కూడదుకాని నీవద్దఁ గలచనువుమీఁద నొకసంగతి యడుగుచున్నాను. ప్రభావతి నిన్నుఁ జేరుకొన్నదా?" అని యడుగుటయు నాప్రశ్న కుత్తర మొక్కింతతడవు చెప్పఁజాలక పెద్దనిట్టూర్పు నిగిడ్చి యిట్లనియె.

ఫజీలు—ఆర్యా! తండ్రిని చేతులారఁ బగఱ కప్పగించుకొను నీమందభాగ్యున కుఁ బ్రభావతి లభించుపాటి యదృష్టము కూడునా?

పకీరు—ఫజ్ఖానా! నీవు నాకడ దాచుచున్నావు. నీవైని ప్రేమిడి యాపిల్లకుఁ గల్గియున్నట్లు నాకుఁ దెలియవచ్చినది. శివాజికాని తదీయులుకాని పోనీకుండ నాతంక పెట్టుచున్నారా యేమి?

ఫజీలు—శివాజి పరకాంతలఁ బడవనిమాట వట్టి వదంతియనియా మీయభిప్రాయము. అతం డెంతమాత్ర మట్టివాఁడుకాఁడు. మొన్నను మా జనానా స్త్రీలు చిక్కినప్పుడు నింతకుముందు మాయుద్యోగస్థులకాంతలు పట్టుపడినప్పుడు నాతఁడు వారి నగౌరవపఱచక పంపివేసినాఁడు. కాక యితనికే యట్టియుద్దేశమున్నచో నాతరుణి నిదివఱకే గ్రహించియుండును. రామోజి కెయిష్టముంటవలన శివాజియు వాని నేస్తోక్కలున ప్రభావతి నెటకుఁ బోనీకుండఁ జూచుచున్నాఁడేకాని వేఱొకటికాదు.

పకీరు—ఔనౌను. నీవు చెప్పినది నిజముకానోపు. ఆవిలాసిని సౌందర్యమునకు మోహించి యుండునేమోయని యూహించి యిట్లంటిని. ఆతఁడు పరకాంతలను ముట్టఁడను కారణంబున నేకాబోలు వానివద్ద నెన్ని చెడుగులున్నను జను లతనిని సదా ప్రశంసించుచుందురు. దీనికేమిగాని యీ యొప్పులకుప్పజాడ నీకేమైనను దెలిసినదా? నీతండ్రియొకటియు నే నొకటియుఁగాదుసుమా! దాచక యథార్థము చెప్పుము.

అట్లనుడు ఫజీ లొక్కింత నిదానించి పెట్టెఁ దెప్పించి యందలిజాబు తీసి పకీరుచేతి కందిచ్చెను. అతం డది యెగాదిగఁజూచి యిట్లనియె. "నేనను కొన్నట్లును దలంచునట్లునే యాపెచిత్తమున్నది. ఇంక నాయెమ్మెలాడి నిన్నుఁ గలియుననుటకు సంశయింపఁబనిలేదు. శివాజి ప్రస్తుతము ప్రతాపగడలో లే నట్లు వినుచున్నాము కావున నిదేమంచిసమయము. తగినవాండ్రనుబంపి యాపె నిటకు భద్రముగాఁ దెప్పింపుము" నావుడు ఫజీలు తాను గమ్మఁ దెచ్చినవానిచేతికి నుంగరముతోపాటు జాబు నొసంగినసంగతియు నా

వెనుక నొకయుద్ధముచారులఁ బ్రతాపగడకుఁ బనిచినసంగతియు నెఱింగించి పకీరుని గొన్నాళ్ళు తమయింట నుండుమని బహువిధములఁ బ్రార్థించి యాతం డందుల కీయకొనుఁడు నాయనతోఁ గలసి శివాజిని జంపుటకుఁ బ్రభావతిని రాబట్టుకొంటకు దగినయాలోచనలు చేయుచుండెను.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము.

బిజాపురిసుల్తానుతల్లి క్షయవ్యాధిచేఁ జాలకాలమునుండి బాధపడుచుండెను. ఇట్టి దీర్ఘజాడ్యమునకుఁ దోడు క్రొత్తగా వత్సరద్వయమునుండి కడుపునొప్పి యొకటి దొరికించుకొని పీడించుచు నామెను సగముచేసి మంచము పట్టించెను. సుల్తాను షేక్మి నెందఱెందఱో ఘనవైద్యులను రప్పించియు లక్షలకొలంది విలువచేయు నౌషధము లిప్పించియు నొక్కింతయుఁ గార్యములేక నిరాశుఁడై యుంట కాక తద్విచారమునఁ దానుగూడ మంచమెక్కు స్థితిలోనికి దిగుచుండెను. వయసు ముదురుటచేతనో మఱికారణములచేతనో కాని నానాటి కామెకు శూలరోగము మఱింతయెచ్చి రేపో నేఁడో యను స్థితికిఁ దెచ్చుచుండెను. చిన్నవాఁడైన సుల్తానునకు జననియవస్థవలన నేమియు మతిస్థిమితములేక రాజ్యభారంబెల్ల మంత్రులయందుఁ బెట్టి యెట్టులో కాలము గడుపుచుండెను.

ఇట్టియవస్థలోనున్న సుల్తా నొకనాఁడు తనకచేరిగదిలోఁ గూర్చుండి యొకతట్టు తల్లిజాడ్యము నొకవైపు శివాజిపరాక్రమము దన్ను బాధింప నేమియుఁ దోపక వికలమనస్కుండై విచారించుచుండెను. అప్పటి నటకు ఫజీ లెప్పియో రాచకార్యములు ప్రసంగించుటకుఁ గాబోలు మహోత్సుకతతో విచ్చేసెను. కాని సుల్తానుస్థితి నవలోకించి చనుదెంచినతఱువాత మాటలాడకుండఁబోయినఁ బ్రభు వేమియనుమానపడునో యని వితర్కించి యాగదిలో నొక్కెడఁ గూర్చుండసాగెను. ఫజీలువచ్చిన నాల్గుక్షణములపిమ్మట సుల్తాను వానిరాక గనిపెట్టి యిట్లు ప్రసంగింపఁ గడంగెను.

సుల్తాను—ఫజీల్ ! ఎంతసేపైవిచ్చేసితివి ?

ఫజీలు—నాల్గునిమసములయి.

సుల్తాను—నీవువచ్చినదే యెఱుంగను జుమా !

ఫజీలు—చిత్తము. ఇది కనిపెట్టియే నేనుగూడ—

సుల్తాను—ఏమిచెప్పుదునోయీ ? నిన్నరాత్రి మాయమ్మగారికిఁ జాలఁ దొందరచేసినది.

ఫజీలు—ఇప్పుడు కొంచెము నిమ్మళముగా బీగముగారికున్నదా? పాపము మీతండ్రిగారు కాలముచేసిననాఁటినుండి యామె నాల్గుదినములు లేచి తిరిగినట్లు కనుపించదు. ఎట్టివారి కేదో యొకమనోవ్యాకులము దేవుడు పెట్టియే యున్నాఁడు.

సుల్తాను—గ్రహచారము ?, ఇంతకు మాదినము లసామాన్యము. అచ్చట శివాజి మాకోటలు కొల్లగొట్టుచున్నాఁడు. ఇచ్చట మాతల్లిగారు శూలచేఁ దల్లడిల్లుచున్నారు. ఎన్నెన్నో మందు లిప్పించి నాప్రాణము విసిగినది. ఇప్పుడు మరల మన యహమ్మద్ సాహెబుచే నిప్పించుచున్నాము.

ఫజీలు—అహమ్మదు చూడ గొప్ప రాచవైద్యుఁడేకాని యతనిహస్తము మంచిదికాదని నాయభిప్రాయము.

సుల్తాను—అట్లైన మంచివాని నొకని దెప్పింపుము. అహమ్మదునకు మంచి శాస్త్రానుభవము గలదు. నాకుఁ దెలిసినమట్టుకు నీతనికంటె ఘనచికిత్సకులు మనరాజ్యంబున నున్నట్లు వినము.

ఫజీలు—తమ రిట్లు సెలవిచ్చినఁ జెప్పఁజాలను. ఇట్లనుటవలన నహమ్మదు ఘనుఁడు కాఁడనియు ననుభవశాలికాఁడనియు నెన్నటికిఁ జెప్ప సాహసింపను. కాని యెందులోనైనను నొకరికంటె నొకరుచూడ నొక్కొక్క సంగతియందుఁ దెలిసినవారుగా నుందురు.

సుల్తాను—అదినిజమే-వైద్యులని పేరుపెట్టుకొన్నవా రెల్లరిచేత నిప్పించి విసిగినాము. ఈనడుమ వారమురోజులై యాపధమే లేదు. కాని నిన్న రాత్రి మిక్కిలి యాయాసపడుటచే నేదైన మందిప్పించిన నివారణ యగునేమో యని యహమ్మదును మరలఁ బిల్పించితిని.

ఫజీలు—ఏమైనఁ దగ్గుదలలోనికి వచ్చినదా?

సుల్తాను—తగ్గుదలలేదు హెచ్చుదలలేదు. కాని శూలకు మించి దగ్గొకటి దొరకించుకొన్నది.

ఫజీలు—కొండనాలుకకు మందిచ్చిన యున్న నాలుక యూడివచ్చినట్లు పాప మీయవస్థలో నా మెకు దగ్గొకటికూడ రావలెనా?

సుల్తాను—ఏమిచేయుదు. మాదినముల వంకర. దానికేమి యీయూరికే లేని క్రొత్తవైద్యులు వచ్చినారా యేమి?

ఫజీలు—వైద్యులమని పేరుపెట్టుకొని రాలేదుకాని యీనడుమ నొకపకీ రెచ్చటనుండియో యీవీటికి విచ్చేసినాఁడు. అదృష్టమువలన నా కాయనతో మంచిస్నేహము గలసినది. మాయక్కకు దగ్గులేదుకాని చెప్పరాని కడుపునొప్పిచేఁ బదేండ్లై బాధపడుచునే యుండెడిది. అట్టిజబ్బు పకీరుమూలికౌషధముచే మూన్నాళ్లలో గుదిరించినాఁడు. నిత్యము కాన్పించుచున్న కడుపునొప్పి యిప్పటికిఁ బదుముదినములై కనఁబడలేదు.

సుల్తాను—అట్లైననేమోయీ! నా కిన్నాళ్లనుండి పకీరుసంగతి చెప్పక దాచినావు. బైరాగులు పకీరులు తఱుచుగా వనసంచారముచేయుటచేత వారి కనేకమూలికలు తెలిసియుండును. అదికాక వారివద్ద మంత్రబలము కూడ నుండును. పూర్వము మహమ్మదుగురోజి చచ్చినవారిని సైతము గొందఱ బ్రతికించినట్లు వినుచుముకదా! కావున బోయి వేగమ యాపకీరుని దోడ్కొనిరమ్ము.

అంత ఫజీలు సెలవుతీసికొని యేగి యాతురకజోగిని వెంటఁ బెట్టుకొని పావుగంటతఱువాత చక్రవర్తిగదికి మరలఁ జేరఁగ్గెను. వీరిరాకను వీక్షించి వెంటనేలేచి సుల్తాను పకీరునకు సలాముగావించి దగిన యాసనము వేయించి విశేషగౌరవించి యాయవనసన్యాసితో నిట్లు సంభాషింపఁదొడంగెను.

సుల్తాను—హాజరత్! తమ దేదేశము? తమరెచ్చటనుండి వచ్చినారు?

పకీరు—పకీరులమగు మాకొక దేశమని పట్నమని నిర్ణయముండునే? ఎల్లసీమలు మాకు నివేశనంబులు. మే మెల్లరకును బంధువులము.

సుల్తాను—తమవలన నొకయుపకార మర్థింపఁగోరి యిటకు రాఁ బ్రార్థించినారము.

పకీరు—మావలన నేమగును? మీరు గోరినయుపకార మేదో సెలవిచ్చినఁ జేయఁగల్గినదైనఁ జూతము.

సుల్తాను—గురోజీ! తమరు వైద్యవిషయములోఁ జాలవఱకుఁ దెలిసినవారని వినుచున్నారము. మాయింట నొకవ్యాధిగ్రస్థురాలున్నది. ఆమెను వ్యాధినుండి విముక్తను జేయఁ బ్రార్థితులు.

పకీరు—సుల్తాన్సాహెబ్! మేము వైద్యులముకాము. యేదో మామిత్రులు గోరినప్పుడు చిల్లరమల్లరమందు లొసంగుచుందుము. అదికాక యీవృత్తి మేము పెట్టుకోలేదు.

సుల్తాను—ఏదేని యొకవృత్తి నవలంబించినచో మాలో మీరొకరై యుందురు. కాని యన్నివృత్తులు నన్నివాంఛలు విసర్జించుటనేకదా! తమవంటి పకీరు లెల్లవారికి వందనీయు లగుచున్నారు. నిండుకుండ తొణకదను న్యాయమున మీరు మావద్ద దాచుచున్నారు. కస్తూరిని గుడ్డలో దాచినమాత్రమున దానిపరిమళము దాగునే? తమరు ఫజీలుతల్లికి శూలరోగము బాగుచేయలేదా?

పకీరు—కడుపునొప్పిని బాగుచేసినంతమాత్రమున ఘనవైద్యుల మగుదుమే? ఏదో మాకుఁ దోచిన శుష్కక్రియచేసినారము. అది యల్లాకృపవల్ల మాకు మాట నిల్చినది.

ఫజీలు—పకీర్జీ! మాటలతో నేటికిఁ బ్రొద్దుపుత్తురు? సుల్తానుతల్లిగారికిఁ బదేండ్లై క్షయ యంకురించినది. దానికి మందు లిప్పింపగా నిప్పింపగాఁ బైపెచ్చు రెండేండ్లై శూల యొకటి దొరికించుకొని నామెను మంచము పట్టించినది.

సుల్తాను—మందు లిచ్చియిచ్చి మా ప్రాణము చిట్టగట్టినది. తమరు మాయెడల దయచేసి తద్వ్యాధి నివారణచేసి పుణ్యముకట్టుకొందురుగాక. "పరోపకారార్థ మిదం శరీర"మ్మను న్యాయమెఱింగిన మీకు వేఱ చెప్పవలెనా?

పకీరు—మీయాస్థానవైద్యులు మాసైఁ గొఱకొఱలాడుదురేమో యనుభయంబున నింతవఱకు వెనుకఁదీసితిమి. కాని వేఱొకటికాదు. ఈమాత్రముదానికిఁ గాదనవలెనా? ఉపకార మున్నదన్న నూరువిడుచువారము కాము. అల్లామీద భారమువేసి శక్తివంచనలేకుండఁ బాటుపడెదము. ఇందొక మనవిగలదు. దీర్ఘజాడ్యము కావున నిమ్మళించు నప్పటికిఁ గొన్నాళ్ళుపట్టునని దోచెడిని. వారముదినములైనను మాయౌషధము సేవింపవలెను. అటులైని గుణము గనిపించకపోయినచో మఱొకచికిత్సకుని బెట్టుకోవచ్చును. కాని యీనడుమఁ ద్వరపడి పెరవారిమందు పోయరాదు. ఇందులకు నొడంబడి వాగ్దానముచేసితిరేని చేతనైనంతదాక ప్రయత్నించిచూతుము.

సుల్తాను—ఒకవారముకాదు పదివారములైనను మీరు తీసికోవచ్చును. సంవత్సరముల నెరఁబడియున్న రోగములు రోజులలో బాగుచేయుమన్న నెవరుమాత్రము చేయఁగలరు. మీరుకోరిన ప్రకారము నడుచుకొంటకు మా కభ్యంతరము లేదు. ఇంతకుఁ దమబోటివారు మాఱక లభింతురా? ఆశాపాశముక్తులగు మీబోటిమహాత్ములు మాసదనంబులు మెట్టుట సంభవించెనేని సర్వశుభావహముగుటకు సందేహములేదు.

అని యారీతిని బకీరుతోఁ బ్రసంగించి యన్జలుమారునకు సెలవొసంగి వైరాగిని దోడ్కొని యంతఃపురికి నడచి యట మంచమునకు బల్లివలె నంటియున్నతల్లిఁ జూపెను. అంత నాపకీరు నాడిపరీక్షచేసి కొంతవఱకు నధైర్యపడియు నానాఁటికిఁ దనకుఁదోచిన భేషజమొసంగి యామఱునాఁటి నుండియుఁ గొన్ని వనమూలికలు తెప్పించి వానిలోఁ గొన్నివస్తువులువేసి కషాయముపెట్టించి మోతాదుగాఁ బూటకు రెండుసారులచొప్పున నాపెకుఁ

ద్రావించుచుండెను. ఔషధమహత్త్వముచేతనో హస్తమహత్త్వముచేతనో కాని యామెరోగము నానాఁటికిఁ దగ్గఁదలలోనికి వచ్చుటయేకాక వారము దినము లైనపిమ్మటనుండియు శూల యెడఁబెట్టి క్షయతగ్గి యామెకుఁ గొంత జవసత్త్వము లోలోఁ గల్గించుచుండెను. ఇట్లు వ్యాధి క్రమక్రమముగా నివారణయౌటయు నాసుల్తాను వెల్లుబ్బి యప్పకీరు దైవసమానుండని యెంచి యాయనతో మైత్రిచేయ సమకట్టి తీరుఁబడి చిక్కినకాలమెల్ల నతనితో ముచ్చటలాడుచుఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండెను.

పకీరునకు మాటదక్క యోగముంటవలనను కాలకర్మ పరిపక్వము వలనను క్షయవ్యాధియు నక్కిపాయముల మూలమున నెలదినములనాఁటికిఁ జాలభాగము నిమ్మళించి యామెను దొంటివలె నింటఁ దిరుగులాడఁజేసెను. చచ్చినతల్లి బ్రతికివచ్చిన యెంతసంతసింతురో యంతకంటె నెక్కుడు సంతోషించి సుల్తాను పకీరున కేమి కోరిన యదిచ్చుటకు నిశ్చయించి యొకనాఁడతనిని రావించి యిట్లనియె. "మహానుభావా! యుష్మదీయనిర్హేతుకజాయమాన కటాక్షంబున నస్మజ్జననికిఁ బునర్జన్మముచూడ నీదేహముతోడనే ప్రాప్తించినది. మీఋణంబు నెన్ని జన్మములనెత్తి మీపాదసేవజేసినను దీర్చుకోఁజాలను. అయినను నాకుఁ గల్గినదానిలో మీ రేమి కోరుకొన్నను సమర్పించుటకు సిద్ధముగానున్నారము." అని యనుటయు దానికి నాపకీరు మందహాసముచేసి యిట్లనియె. "మహారాజ్! కోరికలెల్లఁ జంపుకొనిక దా యీపకీరువేసము దాల్చినాము. అట్టిచోఁ గ్రమ్మఱఁ గోరికలలోఁ జిక్కుకొని సంసారులతోఁబాటు సుఖదుఃఖముల పాల్పడుటకు నిచ్చగింపము. మాయెడల విశ్వాసముంచుఁడు. అదియే మాకుఁ బదివేలు. మా కొకచోట నస్థి నిల్చుట కూడదు కావున పోయివచ్చెదము. దయయుంచుఁడు." అనిపల్కి సుల్తాను చిన్నఁబోవుట వీక్షించి యతని నోదార్చునట్లు నటించి యిట్లనియె. "మీమనసులో మేమేమియు గ్రహింపలేదని విచారమున్నట్లున్నది. అట్లైన మక్కాలో యాత్రికులకొఱకు భూరిసత్ర మొకటి కట్టింపవలెనని మా కుద్దేశమున్నది. అది మీపేరుగాఁ గట్టించిన సరే. లేనిచో మీకు దోచినంతసొమ్ము సర్పించితిరేని

నల్వురి ప్రభువులసద్దకుఁ బోయి మదీయసంకల్పము సాంతముగాఁ గొన సాగింతుము." నావుడు పకీరునకు నిప్పటిలో ద్రవ్యమొసంగిన మెక్కాకుఁ బోవుననియు నందువలన నతనివిశ్లేషము తటస్థించుననియు నెంచి సుల్తా నిట్లనియె. "మహాత్మా! మాతల్లిగారికి జాడ్యము నిశ్శేషముగాఁ గుదిరినదాక మీరీరాజధాని విడిచిపోవుట మామతంబుకాదు. మీకుఁ గావలసినంతద్రవ్య మొసంగుటకు సిద్ధముగానున్నాము. మీరున్నంతకాలము మాతండ్రిని జూచు కొన్నట్లు చూచుకొందుము. వేయేల! యిప్పటిలో మీవియోగంబు మా కధికసంతాపంబు గూర్చుననుటకు సంశయింపఁబనిలేదు." అని నొక్కిచెప్పి పకీరుని దమభవనములోనె యుండఁజేసి యాతని కేకొఱంత రాకుండ సుల్తాను స్వయముగాఁ గనుంగొనుచుండెను.

అట్లు పకీరు సుల్తానుభవనములోనే యుండి ప్రభువు తన్నుఁ గలిసికొను వేళల వింతవింత ముచ్చట్లును గథలును జమత్కారముగాఁ జెప్పుచు నతని రంజింపఁ జేయుచుండెను. ఈకేతిని సుల్తాను స్వాధీనము చేసికొని యొక్క నాఁడు మంతనంబునఁ బ్రభావతిపై షఫీలునకు గలవలపును, నన్నిమిత్తము ఖాను వందయాత్ర చేసినయంశమును సుల్తానున కెఱింగించెను. అంత సుల్తాను పకీరు మాటలకు నాశ్చర్యపడి వివరముగా ననేకవిషయముల నడిగి తెలిసికొని పదం పడి ప్రసంగవశంబున "ప్రభావతి చక్కదనము మీకేమైనను దెలియునా?" యని తునకసైరాగి నడిగెను. అతండు నొక్కింత సంశయించి చనువుతీసికొను వానివలె నటించి షజాఫుకీరునితో నిట్లనియె. "సాహేబ్‌జీ! తండ్రియగు రామోజితోఁ గలసి మనదర్బారునకు విచ్చేసినప్పు డొక్కటి రెండుసారులు నే నాయిందుముఖిఁ జూచియుంటిని. అప్పటిలో దానికిఁ బదేండ్లు సుమా రుండును." నావుడు నాపలుకులు విన్నతోడనే సుల్తాను ఖుషీదెచ్చుకొని "ఏమేమీ! రామోజితనూజయా! అట్లైన నది మావస్తువే! మే మాపిల్లా సినితో నప్పటిలోఁ గలిసి మెలసి యాడుకొనుచుంటిమి" అని యూరకుం డెను. పకీరు ప్రభువునభిప్రాయము కనిపెట్టి యతనికి వలపుగల్గునట్లు ప్రభావ తిని నఖశిఖపర్యంతమును జమత్కారముగా వర్ణించి పదంపడి యావనవల్ల

భునితో నిట్లనియె. "సుల్తాన్జీ! మే మొకరహస్యము చెప్పుచున్నాము. అది వెల్లడిచేయకుండ నుంచవలెను జుడీ! సాముద్రికశాస్త్రములో నాకుఁ గల యనుభూతినిఁబట్టిచూడ నాభువనైకసుందరి ఫజీలునకు దక్కుట దుర్లభము. తనుబోటి రాష్ట్రాధిపతులనేరినో కృతార్థులఁ జేయునని చూపట్టెడిని" అని యీవిధమునఁ బెక్కుసంగతులు విన్నాణంబుగా వాక్రుచ్చుచు నానాఁటికిని సుల్తానునకుఁ బ్రభావతిపై వలపు హెచ్చింపఁజేయుచుంటయేకాక యేమి హేతువుననోకాని జంఝూయుని వశపఱచుకొని బాలాజీవిముక్తికై ప్రయత్నించుచుండెను.

ఇరువదియవ ప్రకరణము.

అట శివాజి తాను ఖానుని జంపినందులకు బిట్టు గినిసి బిజాపురివారు మఱియొకదండయాత్ర చేయ బ్రయత్నించుచున్నారని చారులవలనఁ దెలిసికొని ప్రభావతిని బ్రతాపగడలోనే భద్రముగానుండఁజేసి తగినంత దండును తీసికొని మరాటతిలకము కోలాపూరుప్రాంతమున బడిసెను. ఆప్రదేశాధిపతియగు పన్హాళాధికారి శివాజితోఁ బోరుటకు మనట్టిమి లేక యతనివద్ద లంచము పుచ్చుకొని కోట నొప్పగించెను. ఇట్టు లనాయాసముగా లభించిన యీదుర్గమున కన్నాజిపంతుఁడను లౌకికబ్రాహ్మణుని నేతగా నియమించి యటుపైని పావనగడ వసంతగడయను దుర్గములు బలిమిని సాధించెను. తరువాతఁ గృష్ణానది సమీపగ్రామములకుఁబోయి పేష్కషు వసూలుచేయుచు నచ్చటచ్చట ఠాణాల నేర్పఱుచుచుఁ బదంపడి సన్నిహితపర్వతప్రదేశములలోఁగల రంగణాచి శణాముఖ్యదుర్గములను విశేషప్రయాసముమీఁద లోఁబఱచుకొని తనపైనెత్తివచ్చిన రుస్తుముజమానుని ఫజలుఖానుని బదివేలమందిఁ జేల్చిచెండాడి సాహసించి విజాపురితాలుకా సరిహద్దులవఱకుఁ గలపట్నములను బల్లెలను గొల్లగొట్టి శత్రువులచేతిలోఁ బడకుంట చిశణా యను నామాంతరముగల విశాలగడకుఁబోయి చేరుకొనెను. మఱియు నటనుండి గొప్పదండుతోఁ ద్రొక్కినిపోయి సాగరప్రాంతదుర్గములగు రాజాపూరు దాభోలు లోనగువానిని బట్టుకొని యచ్చటిప్రజలవద్దఁ గప్పముఁ గైకొని యట్లు సంపాదించిన విత్తమంతయు రాజగడకుఁ జేర్చి దాను బన్హాళాదుర్గమున కేగెను.

ఇట నీలోఁగాఁ బకీరు తనవాక్చమత్కృతినిజూపి సుల్తానుని వశ్యునిగాఁ జేసికొని యతనికిఁ బ్రభావతిపై మనసు లయింపఁజేసెను. సుల్తాను యౌవనావస్థలో నుంటవలనను బ్రభావతిసోయగంబు మఱికొందఱివలన వినుటజేసి మొదటఁ బకీరు వర్ణించుతఱి నొకతీరుగానుండియుఁ గ్రమక్రమముగా నాము

స్థలగుమ్మస్సై వ్యామోహపడి యొక్కనాఁడు తా నేకాంతముగాఁ బకీరుతో నిజమనోభీష్టము వెల్లడించెను. పకీరు తాఁబచరించువాక్కులు దైవవశంబునఁ గందర్పబాణములై సుల్తానుహృదయంబున నాటుకొని తచ్చిత్తము మెత్తఁబడఁజేసి నందులకు నెంతయు లోలోన సంతసమంది మఱియు నవాబునకుఁ బురెక్కింపఁ దలంచి తియ్యఁగా నిట్లు మాటలాడఁ దొడంగెను. "నవాబుసాహేబ్! అష్టైశ్వర్యసంపత్తిని ఢిల్లీచక్రవర్తితో సమానులగు మీర లాసింపరానివస్తు వుండదనియే నొక్కి వక్కాణింపఁగలము. మీబోటివారు ప్రభావతి నపేక్షించుట యాసుందరి పూర్వకృతపుణ్యమే తక్క వేఱొకటికాదు. దేశాధీశులగు మీరు నిజముగా నిచ్చగింతురేని పరరాజ్యంబులవంటివి సునాయాసముగా స్వాధీనమగుచుండ నొక్కయింతిమాట చెప్పనేల? తొల్లి జయిపూరు జాట్పూరురాజులంతటివార లక్బరుచక్రవర్తికిఁ దమకూఁతుల నొసంగి తత్సన్మానమువడసి తోడిరాజులలో వాసికెక్కిరి కదా? అట్టిచోఁ దాతలనుండి మీయన్నము తినుచున్న రామోజి సామాన్యుఁడగు ఖానుకుమారునికిచ్చుట కొల్లకుండెనుగాని దేశాధీశులు మీబోటివార లపేక్షించితిరేని యేల యయిష్టపడును? సికిరా మోకాలొడ్డుకొను గోలయుండునే? ఒకవేళ నతఁడిష్టపడకున్నను శివాజిని స్వాధీనపఱచుకొని మీకోర్కె నెఱవేర్చుకోవచ్చును. ఇప్పటి కాచందనగంధి యొక్కని వరించినట్లు వినరాదు. కాని తమరు తోడ్తో నీప్రయత్నముచేసినచోఁ బ్రభావతి మీపాలౌట కెందును సందియములేదు. ఆకాంత యొకరి వస్తువుకాలేదు కాన మీ రపేక్షించుట దోషములోనిదికాదు. అక్బరు హిందూమహమ్మదీయులకు సంబంధబాంధవ్యములు నెఱపినగాని పరస్పరమైత్రి యలవడదనియు నట్టి మైత్రిచేకూఱినఁ బాతపగలుమఱచి యుభయులు వర్ధిల్లుదురనియు నెంచియే కదా విశ్వప్రయత్నముచేసి యట్టిపెండ్లిండ్లు కొన్ని కావించినాఁడు. కాని తదనంతరమున నాయుద్యమము నభివృద్ధిచేసినప్రభులు లేకపోయిరి. ఇప్పుడు మీరిట్టిప్రయత్నముచేసి మరాటులకును మనపఠానులకు సంబంధములు కల్పింతురేని మరాటులు మనవా రగుదురు. దాన మొగలులవలనిభయము మీ కెంతమాత్రము గల్గనేరదు. రాజావలంబనమున్నచో నెట్టిదుష్కరకార్యమైనను

సుసాధ్యపడును. మీరు మొదట శ్రీపీవాహము గావించుకొంటిరేని పిదప ననేకో ద్వాహములు వానియంతటఁ నవియేజఱుగును." అని యీరీతిగా బకీరుచెప్ప నుపన్యాసమునకు సుల్తాను మెచ్చుకొని తా నట్లుచేయుట దోషములేదనియు లాభకారియగాననియు నిశ్చయించెను. కాని తా నెట్లు ప్రయత్నముచేయవలెనో యెఱుంగక పకీరునిజూచి యిట్లనియె. "మహాత్మా! మా యీకోర్కెయెట్లు ప్రయత్నించిన సానుకూలపడునో తమరే విచారించి చెప్పవలసినది. మీమాటవలననే మాహృదయములో నంకురించిన యీకోరికను యీనంకెల్తి ఫలింపఁజేయు భారము నా పుత్రులగు మీమీఁదవేసితిమి. తమరు నేఁటినుండియు మాభవనంబులో నిల్వవలసినదని మాప్రార్థన. మీకేమికావలసిన నది సమర్పించుటకు సిద్ధముగా నున్నాము" అనుటయు నాపకీరు మందహాసముచేసి యిట్లనియె. "ప్రభువరా! మీరు కోట్లకొలంది నిచ్చినను బుచ్చుకొనువారము కాము. ఇంతకుఁ దీసికొనిపోయిమాత్ర మెవరికిఁ బెట్టవలెను. మా కిష్టులును శిష్యులు నగువారి క్షేమముతక్క వేఱొండు వాంఛయుండునని యెన్నటికి నూహింపకుఁడు. సర్వపదార్థసన్యాసమే పకీరుధర్మము. అట్టియెడ మాకు వాంఛలతోఁబనియేమి? మీరు వయస్సునఁ జిన్నవారు గాన నిట్లంటిరి. దానికేమి స్నేహముగల్గినచోట్లు మీరు మమ్మునన్నను మిమ్ము మేమన్నను సహించుకోవలెను. నిశ్చయముగాఁ బ్రభావతి కరంబు గ్రహింపనెంచితిరేని మీ కొకరియాలోచనతోఁ బనియేమి? మీరు రామోజి నిచ్చోటికి రప్పించి యతని కాశమాపించి మీవాంఛితం బెఱింగించితిరేని యతండు తప్పక మీచెప్పినట్లు వర్తించును. రాజాధిరాజులగు మీ రీస్వల్పవిషయములో నొకరిసాయము వేడవలెనా? సంకల్పసిద్ధులనఁగా మీబోంట్లుతక్క వేఱె యన్యులున్నారా? రామోజిని రావించు యత్నము కావింపుఁడు. అట్లుచేసితిరేని మీయభీష్టము సిద్ధించును." అని యనుటయు నదివిని సుల్తాను "రామోజి శివాజి పక్షముచేరియున్నాఁడు కదా! అట్టివాఁ డెటు మనల నమ్మి యిటకువచ్చును." అని ప్రశ్నించుటయు దాని కొక్కింతసేపాలోచించి యాజోగి యిట్లనియె. "ప్రభువర్యా! మీ రానతిచ్చినదెల్ల నిజమేకాని విశ్వాసపాత్రులగు మీసేవకులలో నొకని

చేతికి జాబునిచ్చి పంపినచో రామోజి రాఁగలఁడు. ఇంతకుఁదప్ప నెవ్వరమాత్ర మేమిచేయఁగలరు? '' అనిసమాధానముచెప్పి యూరకుండిన నటుమీఁద సుల్తానునకు నెవ్వరినంపుటకుఁ దోపక పకీరునుద్దేశించి తిరుగనిట్లనియె. " ఓలోకబంధూ ! మామనోభీష్ట మన్యులకు నెఱిఁగింపరాదు సుడీ ! మనయత్నము నైకిమాత్రము ఫలీలునకనియే చేయవలెను. కానిచోఁ బెక్కనర్థము లొదఁగగూడును. ఓహో! ఇప్పుడెవరిచేతికిచ్చి యుత్తరముపంపుటకుఁ బాలుపోకుండవున్నది. మొదట నతఁడెచ్చటనున్నాఁడో తెలియదు. మీరు సకలజ్ఞులగు మహానుభావులరు. మీ కెఱుంగరాని యుపాయమున్నదే? ఈవిషయములో మీరు తటస్థభావమువహించిన యత్నము సఫలీకృతంబౌట దుర్లభము.అట్లైనచో యత్నించిన నేమిప్రయోజనము? కావున దయచెసి మీ రేదైన తగినయుపాయంబు యోజించి యానతిండు. (అల్లా) నడుచుకొనువారము'' అని దైన్యముతో వేడుకొంటయు నంతఁ బకీరు దీర్ఘాలోచన గావించినట్లు క్రిందికి మీదికొక్కింత సేపుచూచి యటుపైని మెల్లఁగానిట్లనియె. "సుల్తానుబహద్దూర్! మీరింతవిధేయతతో నడుగుచున్నప్పుడు తోచినంతమట్టుకు జెప్పకుంట పాడిగాదు. మీ కారాగృహములో బాలాజిరావను మరాటకుమారుం డున్నవాఁడు. నాఁటిదండయాత్రవేళ ఖానుఁ డతనిం దగినంతకారణములేకయే బందీకృతునిజేసి యిటకుఁ బంపించినాఁడు. అదిమొద లాసుకుమారుండు దురంతచింతనుమునిగి కృశించుచున్నాఁడు. ఒకనాఁడు ప్రసంగవశంబున నే నతని నెవ్వఁడోయని తెలిసికోఁగోరి పలుకరింపగాఁ దాను ప్రభావతికిఁ బెద్దతండ్రికుమారుండవనియు నారూపవతినిదాచిపెట్టితినను ననుమానముమీఁద ఖాను తన్నుఁ జెఱఁబెట్టెననియు నెఱింగించెను. వానింబిల్చి మనకేమైన సాయముచేయునేమో యడిగి చూతము '' అని యింక నేమో మాటలాడఁబోవుచుండఁ బఠాన ప్రభువునడుమ దూరి యిట్లనియె. " ధీనిధీ ! మీరు సెలవిచ్చినదానిలో నొక్కింతసంశయము గలదు. అతఁడు కడుఁజక్కనివాఁడని వింటిమి. అదేనిజమైన మనమాతనిఁ బంపినచో మనసెపంబున నాతఁడు ప్రభావతినిఁ జెట్టవట్టునేమోయని దిగులొందుచున్నాను''అనినవిని పకీరు మర్ఘూరే! మీరు హిందూపద్ధతి నెఱుంగక మాటలాడుచున్నారు. వారు మనమాడ్కి పెదతండ్రిపినతండ్రికూఁతుల గ్రహిం

పరు. వారి కదిచాలతప్పు వారు నారినక్కచెల్లం ద్రవావిని జూచుకొందురు. అని సుల్తానునకు వచ్చఁజెప్పిన నమ్మాటలుపాటించి బాలాజి నచ్చోటికి రప్పించి సంకెళ్లెడలించి సుల్తాను తగినమాటలచే నతని నమనయించెను. తరువాత న మ్మువ్వురు నిట్లు సంభాషించిరి.

సుల్తాను—ఓయీ ! నీ పేరేమి ? నీ వెవ్వరి పుత్రుండవు ? ఏమికారణంబునఁ జెఱ నుంపఁబడితివి ?

బాలాజి—నవాబ్ సాహేబ్ ! నా పేరు బాలాజియందురు. బాజీపరభు నంద నుండను. శివాజి రాజుచేయు దేవపూజలకై పయనమైపోవుచుండ నా దారిలో నన్నును నాతోపాటు మఱిముగ్గురుని ఖాను సర్దారులలో నొక్కండు తనసేనతో నరుదెంచి యడ్డగించి పెడకెక్కలు విఱుగఁ గట్టి ఖానునికట్టెదుటకుఁ గొంపోయిరి. అప్డతి ఖానుఁడు మానల్వురను వేర్వేఱపిల్చి ప్రభావతి యెచ్చటనున్నదో తెలియఁజేయవలసినదని నిర్బంధ పెట్టెను. అప్పుడు మాలో నొక్కండు తనకుఁ దెలిసినవో తెలి యనివో కొన్ని మాటలుచెప్పి వారినుండి తప్పించుకొనిపోయెను కాని నేనును దక్కినయిద్దఱును మాకాయెలనాగసంగతి తెలియదని పలికితిమి. దానికాగ్రహించి ఖానుఁడు మామువురను బంధించి రెండునాళ్లపిదప నే కారణముననో వారినిమట్టుకు విడుదలచేసి నన్ను మాత్రమిటకుఁ బంపించినాఁడు. ఇంతకుమించ నేఁజేసినయపరాధమేమో నాకుఁ దెలియదు. మాయమ్మచేసికొన్న సుకృతమూలమున మీతో నేనుమాటలాడఁ దటస్థించినది.

సుల్తాను—ప్రభావతికి నీకు నెట్టిసంబంధమైన నున్నదా ?

బాలాజి—ఆతరుణి మాపినతండ్రికూఁతురు.

సుల్తాను—ఇందుకొఱకే ఖాను నిన్ను బంధించియుండనోపు. దానికేమి ? అట్లైన నీవు రామోజి నెఱింగియేయుందువుకదా ?

బాలాజి—చిత్తము ఎఱుంగుదును.

ఫకీరు—బాలాజీ! ఆతఁ డిప్పుడెచ్చటనున్నాఁడో యెఱుంగుదువా ?

బాలాజి—రామోజి ప్రతాపగడలోనో లేక పన్హాళాపురిలోనేతఱుచుండును కాని యిప్పుడిన్నాళ్లుగా నీకోనలోఁ బడియున్నవాని కాతనిసంగతి యెట్లు తెలియును?

సుల్తాను—నీకుఁ బ్రభావతికిని పరిచయమున్నదా ?

బాలాజి—ప్రభావతి వ్యక్తురాలైనపిమ్మటఁ దఱుచుమాటలాడి యుండలేదు కాని యంతకుఁబూర్వము నాకొక్కింత చనువుగల్గి యుండెడిది.

సుల్తాను—నిన్ను నకారణముగాఁ గారాగృహమున వసింపఁజేసినసంగతి మాకీ ఫకీరుమహాలమునఁ దెలిసినది. నీకింక నవశ్యము ముక్తి యొసంగెదము. కాని నీవు మాకొక యుపకారము చేయవలసియున్నది. అదిచేసిన నీకును మీవారికిని దగినంత గౌరవసన్మానములు చేసి శాశ్వత జీవనోపాధులు కల్పింతుము.

బాలాజి.—నేనేమి! దేశాధీశులైన దేవరవారేమి? మీబోంట్ల కుపకారము చేసెడిభాగ్యము నాకీజన్మములో నబ్బునే?— అయినను మీబోంట్లర్థించినప్పుడు చేతనైనంతసాయము చేయకుందునా ?

ఫకీరు—ఓయీ ! వారు కోరిన యుపకారము చేసినచో వారి సన్నిహిత బంధుఁడవై యిహలోకభాగ్యంబులు పొందెదవు. నిన్నే హేతువునఁ జెఱపెట్టిరో విమర్శింపకయే నిన్ను విడుదలచేయనున్న సుల్తానుగారి యౌదార్యము కనిపెట్టితివికదా? నీవు వారు కోరినప్రకారము వర్తించి నీకృతజ్ఞత్వము జూపుకొమ్ము.

బాలాజి—భాగ్యము.

సుల్తాను—ఓయీ ! మే మొకయుత్తరమిత్తుము. దాని నెవ్వరు నెఱుంగకుండఁ దీసికొనిపోయి రామోజి కీవలెను. ఆతని నెట్లైన నొడంబఱచి భువనసుందరి యని పొగడ్తకెక్కినప్రభావతిని మాకుఁ గూర్పవలెను. నీ వీ మాత్ర ముపకారముచేసితివేని నాడు జహాంగీరు నూర్జహానునిఁ జేపట్టి

తదీయులను దండనాయకాదులఁ జేసినట్లు తగినన్ని జాగీరులిచ్చి మీరా రామోజీని మాయంత్రవారిఁగాఁ జేసెదము.

బాలాజీ—మా కీవిషయమై యింత్రదూరము చెప్పవలెనా? ఐనను దమ కీవిషయములో నొక్క సంగతి జెప్పవలసియున్నది. సావధానులై చిత్తగింపుఁడు. ఫజీలు మీకోరినయింతికై మున్నెన్నో ప్రయత్నములుసల్పియు నెగ్గలేక తుదకు తండ్రితోఁ జెప్పిన నతండు కొడుకు ముద్దుచెల్లించుటకై మొన్నటిదండయాత్ర కల్పించినాఁడు. ఇప్పుడు ఫజీలు మీరుచేయు ప్రయత్నమునకు నడ్డు దూరకుండఁ జూతురేని నాయోపిన తెఱఁగునఁ జిక్కఁబెట్టుటకు సిద్ధముగానున్నాఁడను. ఇట్లుంటినని యన్యథాభావింపకుఁడు. ఫజీలు నాకట్టితిరేని శీఘ్రముగా దేవరకార్యము సాధించికొనివత్తును. రామోజీకిఁ దనపట్టిని ఫజీలునకిచ్చుటకు లేశమాత్రమిష్టములేదు. నిజముగా-

సుల్తాను—ఓయీ నీవు మాకార్యమువిషయమై పని పూనినప్పుడు తగినబందోబస్తు చేయకుందుమా? నీవింతగా జెప్పవలసిన యవసరములేదు. ఎందులకేని మంచిది మాకాంజహానుని దోడ్కొని నీ వీదినమే పొమ్ము.

అని యొకయుత్తరమువ్రాసి బాలాజిచేతికిచ్చి సుల్తాను క్రమ్మఱ నిట్లనియె.

సుల్తాను—నీకడనుండి యుత్తరము వచ్చుదాక మాకేమియు దోపదు సుమీ! కాంజహాను కడుఁడక్కరి. వీఁడు నీకుఁ జేదోడువాదోడునైయుండును. నీవువచ్చుటకు వీలులేనివేళల వీనివలన మాకుఁ గబురందఁజేయవలెను.

పకీరు—ఆలస్యముచేయక, పోయినవెంటనే రామోజీ యభిప్రాయము కనుంగొని పిదప వీలైనఁ బ్రభావతిచిత్త మెట్లున్నదో తెలిసికొని కమ్మ వ్రాసి పంపవలెనుఁ జుమా? సుల్తానుగారుచేసినమేలు మఱవకుమా? చేయనున్న మేలు త్వరలోఁ బొందుదువు గాక.

అని యీవిధమున పకీరు సుల్తానులు పరభుకుమారుని బొమ్మని యాన

తిచ్చిన నతండును వారియొద్ద సెలవుతీసికొని తా నింక జననీజనకులను మనోనాయికను జూడఁగల్గుభాగ్యము తటస్థించెఁగదా యనియుప్పొంగుచు, తనవిషయమున పకీరుచూపిన యౌదార్యమునకును జేసినతంత్రమునకు నమ్మహోపకారిని బ్రశంసించుచు ఖాంజహానునిఁ దోడ్కొని యాదినమే ప్రయాణము సాగించెను.

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

—౦౦౦—

“ఓసీ మంజువాణీ ! నా కీయాధివ్యాధులు నాతోఁ బోవలసినవే సుమీ? తల్లిదండ్రుల బంధవిముక్తి విని నాప్రియుండుకూడ విడుదలగ్గైయుండు నని యనుకొని కొండంత గాఁ బొంగితిని. కాని క్రూరతురుష్కులాధమున్నైకసుం దరుని విజాపురిబందికానాలోఁ బడవైచినాఁడట. కటకటా నాటినుండి యమ్మ హానుభావుండు పడుచున్నపాట్లింతంతని చెప్పరాదు. నన్నితండు రెండుమాఱు లుపద్రవములనుండి తప్పించెనే కాని యిస్సిరో! నే నాతని కొక్కింతసాయము చేయలేకపోతినిగదా! ఇంక నాజన్మమెందులకే? పాప మాపుణ్యాహారి మా కొఱకై యెంతలేసి శ్రమపడుచున్నాఁడో నీవెఱుంగుదువుకదా! ఇప్పు డప్పరోపకారిజాడఁగూడఁ బెక్కుదినంబులై వినరాకున్నది. అయ్యయ్యో! నా పరిప్లవంబులకుఁ బ్లవంబయి తోడుపడిన యాసుగుణశాలిని నింకెన్నఁడైనను జూతునో లేదో కదా! ఆ నేత్రపద్మములసొంపు నా లలాటవిలాసము నా ముఖవిలాసము నాయెగుభుజంబులనైఖరియు నావక్షస్థలవిశాలమును నే నే పురుషునందును జూడలేదుసుమీ? అట్టి భూలోకమన్మథుని వివాహముకాని నాడు వజ్రము నూఱుకొనికాని విషముద్రావికాని ప్రాణత్యాగము చేసికొనె దను. ఆకారమునకుఁ దోడు విద్యాబుద్ధులు, శౌర్యస్థైర్యములు గల్గియున్న యాసుకుమారదేహుండు పంచాగ్నిమధ్యమున వ్రాగినట్లు శత్రువులమధ్యను జిక్కి యిట్లు క్రుగ్గవలసినదేనా? రూపగుణసంపన్నుండగు నామనోహరు నిట్టిపాట్లు పడఁ జేసిన యక్కట్టడివిధాతనెంతదిట్టినను బాపముండునే? ఆవన్నెకానిఁ గలసికొని సుఖించుభాగ్యము నా కింక లభింపదు కాఁబోలు? అయ్యో! నే నెంత మందబుద్ధినే? యవనుల నడుమనుండి తప్పించు కొంటకుఁ ద్వరపడితినిగాని నాపరభుకుమారునితో నట నే యుండిపోయిన నీ వియోగావస్థ లేకపోయినదే కదా? ఇసీ! అట నతండు చెఱలో వేగుచుండ

నేనుమాత్ర మింటఁ జక్కఁగాఁ గాలము వెళ్ళఁ బుచ్చుచున్నాను. ఇంత కంటెఁ గతినురాలుండునే? ఇన్నాళ్లాయె నాప్రాంద్రీ రామోజిసంగతియుఁ బాజీపరభువ ర్తమానము తెలియదయ్యె. హా హా! ఇంకను నెంద తెందఱు నాకొఱకు నిక్కట్టు లొందవలసివచ్చునో కదా? ఛీ! యింక నే నా హారము తీసికొనక మంచముపైనే ప్రాణములు విడిచెదను గాక—అయ్యయో నాకేమో యాయాసమగుచున్నదే? ఔనే! మాయమ్మ నెక్కడనూలు రమ్మనవే!" అని యిట్లు మాటలాడుచునే మంచముమీఁదఁ గూర్చుండిన ప్రభావతి వెనుకకు నొఱగఁజొచ్చెను. మంజువాణి యంతటఁ దటాలున లేచి యామె తలక్రిందికిఁ జేవైచి సమముగాఁ బరుండఁజేసి యామెతల్లి యగు లలితాదేవిని బిల్చుటకుఁగాను గదివెలుపలికి వచ్చెను.

ఆసమయమున నొక్కఁడు రామోజిగృహమును వెదకికొనుచువచ్చి యటఁ ద్వారసిల్లినమంజువాణినిఁజూచి "ఇదేకా రామోజి గారిల్లు?" అనిన మంజువాణియు నౌ నిదేయని లోనికి రమ్మనిపిల్చి వానివృత్తాంతమడుగుడు వా డిట్లని యె. "నే శివాజివేగులవాఁడను నా పేరు భేతాలుఁడందురు. ఓ చెలియా! రామోజిగా రెక్కడ నున్నారు? ప్రభావతి కొకమేలువార్త నెఱుఁగఁజేయవచ్చె సినాను" ఆమెవానిమాటలకు బదులుచెప్పకయే ప్రభావతిమందిరమునకుఁ దీసికొనిపోయెను. ఈసందడివిని లోపలినుండి లలితాదేవియు నచ్చోటికివచ్చి వాని రాకకు హేతువు మంజువాణివలనఁ దెలిసికొని యట నొకచాపవేయించి వానిం గూర్చుండఁజేసి యిట్లనియె. "ఓయీ భేతాలా! ఇదిగో యిటఁ బండుకొనియున్న దేసుమీ మాపట్టి ప్రభావతి. మగవా రింటలేరు. నీవు చెప్పఁదలఁచుకొన్న దేదో యెఱింగింపుము. అనవుడు వాఁడు మెల్లగా " మీప్రభావతి కిష్టుండగు బాలాజి విజాపురినుండి యెట్లో తప్పించుకొని యీయూరికి వచ్చియున్నాఁడు. అస్మనోహరాంగునిజూడ నిచ్చగింతురేని యిప్పుడేయిటకుఁ దీసికొనివత్తును" అని యూరకుండెను. అదివిని మంజువాణి "అమ్మక్క! మనకష్టములు తీఱె యింక బ్రతికినారమని కెవ్వునఁ గేక వేసెను. లలితాదేవియు మంజువాణితోఁ బాటు సంతోషించెను. శ్రవణానందదాయకములగు భేతాలునివాక్కుల నాలించినతక్షణమే మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తిచాలక నెజ్జసెఁబవ్వళించియున్న

యప్పద్మాక్షి చివాలునలేచి కూర్చుండి "ఏమేమీ! నాప్రాణవల్లభుం డిటకు నిజముగా విజయముచేసియున్నాఁడా! అమ్మా! వీనికేమైనను దగినబహుమానముచేసి మీయల్లువాని మనయింటికిఁ దెప్పింపరాదే?" అని నయనములనుండి సంతోషాశ్రువులు జాలువిడిచి పరవశయైయుండెను. తల్లియుఁ దనముద్దుపట్టి గోరినట్లు భేతాళునికి విలువగల ముత్యాలహారము నొకటియొసంగి "యిప్పుడే బాలాజిని దోడ్కొనిరావలసిన," దని చెప్పి వానిననిపి తాను బైపనులేవో చూచుకొనుటకు లోనికిఁ బోయెను.

ఇంతలోఁ గర్మసాక్షియగు దినరాజు తనకాలమ్మునఁ బ్రాణికోటిసల్పు పాపంబులు తన్నంటకుంటకై యెప్పటివలెఁ బశ్చిమాబ్ధికిం గ్రుంకులిడఁబోయెను. అంత రాజు లేనిసమయంబు కనిపెట్టినలుదెసలనుండి తిమిరతస్కరులు చెలరేగుటంజేసి యరాజకమ్ము ప్రబలసాగెను. ఇదియెఱింగి రేరాజు సహింపఁజాలక తనరాజత్వంబు సార్థకంబుగాఁ బ్రాగ్దిశనుండి బయలువెడలి వాడిమయూఖంబులు కోటానుకోట్లు ప్రయోగించి యయ్యంధకారచోరులఁ బోకార్చి నెమ్మదిగాఁ బరిపాలింపఁ దొడంగెను.

ఈలో మంజువాణి పభ్రావతికి మొగలిరేకులతో జడవేసి మేలిమిసొమ్ములునైసేసి యిట్లుతగిన ముస్తాబుచేసి తన్మందిరము శుభ్రపఱచి పొందుగఁ దివాసులుపఱచి రకరకంపుదీపకళికలచే దాని నలంకరింపఁజేసెను. ఇట్లలంకరింపఁబడిన యామందిరము తళుకు తళుకుమని తారకలువలెఁ బ్రకాశించు దీపకళికలచేతను, ఆనడుమఁ జంద్రబింబమువంటి భాసమానమైన ప్రభావతి ముఖలావణ్యముచేతను రెండవరోదసిమాదిరిఁ జూపట్టుచు విశ్వామిత్రసృష్టినొక్కింత స్మృతికిఁ దేఁగల్గెను.

"ఇప్పుడే నాప్రియుని దోడ్తెత్తుననిపోయిన భేతాళుం డింకను రాకుంటకు నేమిహేతువైయుండునే? చెలీ! నిజముగా నాలోకైకసుందరుఁ డూరికి విచ్చేసియుండునే? ఆభూలోకప్రద్యుమ్నుం డీరాత్రి యిటకువచ్చునేని నాకోరికి లీరికలెత్తి పదంపడి ఫలించుననుటకు సందియములేదు. నాలోచనచకోరములకు నాపరభుతిలకుని ముఖసుధాకరబింబము ప్రదర్శించుభాగ్య

మట్బేనేని తద్వచనామృతధారలచే నాతనుతాపము చల్లారును గదా ? ఇట్టి మన్మథమన్మథు నగ్నిసాక్షిగాఁ బరిణయంబైననాఁడుకదా! నా జననంబు సఫలంబగుటయు మొగి భూలోకసౌఖ్యంబు లనుభవించుటయుఁ బొసంగెను. ఆకళానిధిరాక విన్నది మొదలదియేమోకాని కృశించియున్న నాతనువునను జవసత్వాదు లంకురించినవి. ఆయనపునర్దర్శనము నాకిప్పుడే పునర్జన్మముగాఁ బరిణమించుచున్నది. ఓసీ! నీతోఁ జెప్పలేదుకాని నిన్నరాత్రి నాల్గవజామున నమ్మహానుభావుని గలలో దర్శించియుంటినిజుమీ ! అప్పటినుండియు నాసవ్యనేత్రమును వామభుజంబు నదురుచు నేయున్నవి. కలలు కల్లలని కొందఱందురు కాని చూచితే యీస్వప్నము సద్యఃఫలమిచ్చినది. నే నీదిన మింతవఱకును బలుతెఱంగులఁ గలవరించుటకు రాత్రికలయే సుమీ కారణము. ''

శా. ఆవిద్యోన్నతి యాసుధారసవచోవ్యాపార మాశాంత మా
భావప్రక్రియ యాకృపాతిశయ మాప్రజ్ఞాధురీణత్వ మా
ప్రావీణ్యైకవిశేష మావినయసంపన్నత్వ మాయార్జవం
బావిఖ్యాతునియందుఁ దక్కఁ బరులం దమ్మక్క నేఁ జూడనే ?

అని ప్రభావతి యిట్లు తనకూర్మివల్లభునిగుణంబులు లెక్కించుచు నాపురుషోత్తంసుని గన్నులకఱవుదీఱఁ గాంచుటెప్పుడగునో కాంచి మనసుదీఱ ముచ్చటలాడుటెన్నఁడగునోయని యువ్విళ్లూరుచుండెను. ఆసమయమున గాలిచే రెండుసారులు చావిడితల్పు త్రోయఁబడుటయు నది ప్రియునిరాకయేయని సంబరపడి చెలికత్తెను గనుంగొనుటకుఁ బుత్తెంచుచుఁ దా ననుకొన్నట్లు కానందులకు విసుగుకొనుచుండెను. మఱియు నిక్కముగాఁ దనమనోహరుండు వచ్చెనో లేక తన్ను వంచించుటకు నేరేని భేతాళునిబుత్తెంచిరోయని పలుతెఱంగుల నూహించుచుఁ జీకాకుపడుచుండెను. అంతఁ గొంతసేపటికిఁ దిఱుగ నాచావడి తల్పు త్రోచినచప్పుడుకాఁగాఁ బ్రియునిరాకయే యైయుండునని యటకు మంజువాణి ననిపి యవల బాలాజి మంజువాణిని బలుకరించినపలుకులు చెవులం బడఁగానే మిన్నుముట్టిన యానందముతోఁ దల్పమ్మునుండి దిగ్గనలేచి యొక్క ప్రక్కకు నొదిగి నిలువంబడెను. అప్పు డేగి మంజువాణి వెంబడివచ్చుచున్న

స్వేచ్ఛాగ్రహవిముక్తుఁడైన పరభుచంద్రునిముఖంబుఁ బొడసూపఁగానే యాపె
కుఁ దనువెల్లను బులకలెత్తి హృదయంబు దడదడఁగొట్టుకొనసాగెను.

ఆపరభుఁడునుఁడు దీపకళికామధ్యమున మహోత్కయఖండభూరిదీప్తి
కవోలె ప్రభాసిల్లుచున్న సౌందర్యతిలకయగు ప్రభావతిఁ బొడగాంచెను.
చిరకాలమై చూచియుంటఁగాబోలు తా నింతకుమును దెన్నఁడుఁ జూడనివారిభం
గి రెప్పవేయక యనిమిషత్వంబువహించి యాసుందరాంగి లావణ్యామృతము
తృప్తిదీఱ గ్రోలుచు మైమఱచి యానందసాబ్ధిఁ దేలుచుండెను. ఆశృంగా
రవతియు నప్పుడు మదనుతూపులకుఁ దీటగువాలుఁజూపులఁ బఱపి యాతని
పుండరీకవీక్షణంబులకుఁ గాలుకుచు విశాలవక్షమునకు మురియుచు నుత్తుంగభు
జంబుల కుబ్బాంగుచు నంగసౌష్ఠవమునకు మెచ్చుకొనుచు నట్లు తదీయరూప
మనుభవించుచు నొక్కింతసేపు గడపెను. మంజువాణియు నయ్యారువురిని దన
రెండుకన్నులతోఁ జూచుచు నుభయులలో నెవ్వరు చక్కనిముక్కలోఁ దెలు
సుకొనఁగోరియు నిరూపింపలేక రతిమన్మథులే యిట్లు లవతరించిరని యూ
హించుచు వారితో నొక్కింతసేపు తానుఁ బరవశమంది యొక్కపీఠము తెచ్చి
యం దానవరతివల్లభు నాసీనుఁగమ్మని ప్రార్థించుటయు నవ్వేడికో లతండు
సమ్మతించి యధివసించి పిమ్మట మంజువాణి నుద్దేశించి “మీసకియ సుకముగా
నున్నదా? మాన్యులగు లలితాదేవియు రామోజీయుఁ దక్కుఁగలబంధుగులు
కుశలులైయున్నారా? మనపూజారికుటుంబ మిప్పు డెక్కడనున్నది? అని
పలుకరించిన నాచెలికత్తెయుఁ దగురీతి జవాబుచెప్పెను. పూజారికుటుంబము
సంగతి ప్రియుండెత్తినతఱిఁ బూజారిమాట మనసులోఁబడి యాయన క్షేమము
నడిగి తెలిసికొనఁగోరి సిగ్గువెనుకకులాగుచుండ నొక్కింతసేపూగులాడుచున్న
మనసుతో మాటలాడఁజాలక యెట్టకేలకు నిదివఱకుఁగల చనవుతీసికొని సిగ్గను
తెరనువిచ్చుకొని తలయెత్తి యచ్చిలుకలకొలికి మెల్లగా నిట్లనియె. “ఓసీ!
మంజువాణీ! పాపము మాకొఱకై యిల్లువాఁకిలివిడిచి విదేశములవెంబడి తిరు
గుచున్న పూజారిమాట నేటి కాఱుమాసములై వినరాదయ్యె. అమ్మహాత్ముం
డిప్పు డెచ్చటనున్నాఁడో కదా! పాపము ‘పరోపకారార్థమిదంశరీరం’
అను ధర్మమును బాటించి మాపై నిర్హేతుకప్రేమవహించి విజాపురినుండి మా

తల్లిదండ్రులు తులుజాపురికి విచ్చేసినది మొదలు తురకలచేతిలోఁ జిక్కుకొండ నన్నుఁ గాపాడుచువచ్చిన పూజారిసమాచారము దెలియక నామనసాందోళ పడుచున్నది" అని యింక నేమేమో చెప్పఁబోవుచు వెనుకదీసినఁబ్రియురాలిమన సెఱింగి "ఏమీ! ప్రభావతీ! నన్నేమో క్రొత్తచేసి వింతగాఁ బల్కరించుచున్నావు. చోరులబారినుండి తప్పించికొని నాతోఁగలసి ప్రయాణముసాగించినదినంబులును ఖానుశిబిరము నొద్దఁ గలసిమెలసి యున్న దినంబులును మఱపునకువచ్చెనా యేమి? అప్పటిలో మనకు కలవడిన మైత్రియటుండ నీకు సహజమైనకల్పుకోల్దనముగూడ మట్టుపఱచి యెఱుకలేనివారికివలె నిట్లుపచరించుచున్నావేల? ఎఱుఁగకపోలేదు నిస్సిగ్గే దీనికి హేతువు" అని నర్మగర్భముగా వాక్రుచ్చి యటుపిమ్మటఁ దనవిముక్తివృత్తాంతము సాకల్యంబుగా నెఱిఁగింపఁగోరి యిట్లు ప్రసంగింపఁగడంగెను. "ఇందుముఖీ! నీవు మ్లేచ్ఛుల శిబిరమునుండి తప్పించుకొన్నదిమొదలు విజాపురి బందిగములో నాపడిన యిక్కట్టు లిన్నన్నియని చెప్ప నలవికాదు. నీవు నన్నెడఁబాసినతెఱువాతఁ గొలదిదినంబులకే మాతలిదండ్రులు పట్టువడి నాతోపాటు నెక్కుసిలుగులు పడుటయు ఖానుఁడు ప్రతాపగడకు నేఁగుచు నన్ను విజాపురికి నిపినసంగతియు నీ వెఱింగియేయుందువు. అటుపిమ్మట శివాజిమహారాజో లేక పూజారియో నీవు వ్రాసిన శ్లోకకమ్మను వ్రాసి దానితోఁగలిపి నయుంగరమును భేతాలువలన ఫజీలున కందఁజేసెను. ఫజీలాజాబు నీవువ్రాసినదనియే నమ్మి భేతాళుఁడు కోరినప్రకారము తనయంగుళీయకమును బ్రత్యుత్తరమును వానికిచ్చెను. ఇప్పు డారెండును నావద్దనేయున్నవి." అనిచెప్పి పదంపడి యొకపకీరు బీజాపురికివచ్చి యేమికారణముననో ఫజీలుతో మైత్రిచేసి సుల్తానుదయసంపాదించిన క్రమమును ఫజీలు వాంఛ చెల్లించుటకు ఖాను దండయాత్రసల్పినవృత్తాంతము పకీరుమంత్రనమున సుల్తానున కెఱిఁగించినతెఱఁగును సుల్తానునకుఁ బ్రభావతిపైవలపుగలుగఁజేసి పకీరు తన్ను విడిపించినవిధమును మఱియుఁ దానాయవనకారాగారంబునఁబడిన యాతనలవిద్ధారమును బ్రభావతిమంజువాణుల హృదయములు కరఁగునట్లు సారది వివరముగా నెఱిఁగించి క్రమ్మఱ నిట్లనియె. "ప్రభావతీ! నాడు మనము తులజాపురముననుండి రాచూరికిఁబోవు త్రోవలో నుద్భ

పించి చోరులబారినుండి తప్పించుకొనివచ్చి నీవు నాతోఁ గలిసికొన్నతరిఁ బెంపొందిన మామీఁదట మ్లేచ్ఛక్రౌర్యవాతాహతి నెక్కింతకదిలింపఁబడి వాడిన మోహలతఁ బ్రమ్మజ నేటికి దైవకృపారసంబునఁ జిగిరించి యలరులుగల్గి ప్రకాశింపఁజొచ్చెను. నిక్కముగా నీవు నాపైఁబరపిన వాల్గంటి! వీమాపులు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొనియేసుమీ! నేనిన్ని యమవేదనలకంటె శతాధికంబులైన సంకటంబులలోఁ బ్రమగ్గియు నెన్నటికైనను నిన్నుగలిసికొందునేమో యను నాశతో నిన్నినాళ్లు మేనిలోఁ బ్రాణంబులు చిక్కఁబట్టియుంటిని. ఖాను లాడిపోసిన మాటలకును వారినౌకరులుచేసిన హింసలకును నిన్నుఁ దలంచికొనియే సుమా యోర్చియుంటిని'' అని యతఁడు తనవృత్తాంతము సాంతముగాఁ జెల్పుడుచేసినయనంతరమునఁ బ్రభావతి పూజారివిషయము దెలిసికొనఁ గోరి యొక్కింతచనువుఁ దీనికొని యిట్లనియె. ఆర్యా! మీరు మీపడినపాట్లు మీవిడుదలయు దెలియఁ జేసినందులకు మొదలు విచారమును బిదప సంతోషమును గల్గినది. మీకు నత్యంతోపకారముచేసినపకీ రెవ్వఁడు? పకీరునకు మతాంతరప్రవిష్టులగు మీపై నింతయనురాగముగల్గి ప్రవర్తించినవాఁడని మీ చెప్పుమాటలకు నాకాశ్చర్యమగుచున్నది. దీనికేమికాని మనపూజారివిషయ మెఱింగినచో నాకు జెప్పఁ బ్రార్థించుచున్నాను. అని యమ్ముద్దరాలు పల్కిన తియ్యనిపల్కుల కలరి పరభృతకుమారుం డిట్లనియె. పూజారి కుశలముగా నేయున్నట్లు వినుచున్నాను. అతనియునికి కొంచెము రహస్యముగా నుంచవలసినది. కావున నీకు వెనుక నెఱింగించెదను. నీవడిగినపకీ రెవ్వఁడైననేమి? అతండు మనపూజారివలె నామెడలఁ బ్రేమవహించి నాబంధముక్తికిఁ గారకుండయ్యె. ఇంతకు సన్యాసులగుపకీరుల కిట్టిభూతదయయుంట లోకప్రసిద్ధము కదా! సామాన్యులకువోలెఁ దనపెఱయను భేదంబులు వారికేల యుండును? అని యిట్లుకొంతసేపు ప్రసంగంబుల వారుకాలయాపనచేయుటయు నంత జామురాత్రియగుటఁ జూచి లలితాదేవి గదిలోనున్న మంజువాణినిఁ బిల్చి యద్ధానివలనఁ గాఁగలదంపతులకు రాత్రిభోజనము సంగతి జ్ఞాపకము చేయించెను. అంతఁ బ్రభావతీ పరభృతకుమారులు దిగ్గనలేచి భోజనశాలకేఁగి యటముచ్చటలాడుచు నింపాదిగా భుజించి తదనంతరంబునఁ దాంబూలాదులు గ్రహించి వెండియుఁ బెక్కుసంగతులు చెప్పుకొంచుఁ జాలసేపు మేల్కొని పిమ్మట నవ్వ

ధూవరులు ప్రత్యేకమందిరముల శయనింపసాగిరి. అట్లు కలయక కలయక గలసికొను నక్కాఁగలదంపతుల హృదయంబు లానాటి చంద్రకిరణప్రభావంబున నెక్కింతకరగి మెత్తఁబడుట కనిపెట్టి మనోభవుండు నాడు రుద్రునిపైని బ్రయోగింపఁగా మిగిలినవాడిశిలీముఖములచే నుభయులను దత్తఱపాటు పడఁజేయుచు విజృంభించెనేకాని ఫలసిద్ధిమాత్రము పొందఁడయ్యె. ఇక్కారణమువలన రెండుజాము లగువఱకు వారికిఁ గూర్కురాదయ్యె. అత్తఱి జనకుని లేమనుకొందురో యనుశంకకంటెఁ బ్రభావతి గాంధర్వవివాహమునకు సమ్మతించునో లేదోయని బాలాజియు బాలాజికిఁ దనమనోభిప్రాయ మెఱింగించిన నతఁ డిష్టపడునో లేదోయని ప్రభావతియుఁ దలపోయుచు వారు మూఁడవజామున నిజపర్యంకంబుల నిద్రింపఁజొచ్చిరి. మఱునాఁడు బాలాజిపట్నాలలోనున్న తన తల్లిదండ్రులను శివాజిని వీక్షించుటకునై పయనము సాగింపఁజూచెనుగాని ప్రభావతిప్రార్థనకతన రెండునాళ్లచోట నతని కాఁగవలసివచ్చెను. వారికిఁ గల్గినట్టి సంయోగముకంటె దొంటివియోగమే వేయిరెట్లు మేలనితోఁచినప్పుడు వారియవస్థ యెట్లుండునో మేము వర్ణించుటకంటెఁ జదువరు లూహించుకొంట లెస్సయని యది విడిచిపెట్టుచున్నాము. తాఁ దలపెట్టినమహాకార్యమునకు భంగకరమగునని యెంచి వ్రతనిష్ఠాపరుండగు నప్పుడుం బూర్వసీసంగమందును సవతితల్లి యాటఁజేసి సారంగధరుండు చిత్రాంగి సంసర్గమందును విముఖులైరేకాని మన బాలాజిపరభునకువారి లెఁదటస్థపడినవా రేమయియుండురో విధిదుష్యాంతాదు లకథ లెఱింగినవారికిఁ దెలియకపోదు.

అటనున్న జిజాభాయిని దర్శించి యయ్యపరభవాని సన్మానమువడసి యామెకుఁ దనవృత్తాంతమెల్ల శ్రుతపఱచి యవ్వీరమాత శివాజి కెఱుంగఁజేయుమను సంగతులెల్ల జాగ్రత్తతో జ్ఞాపకముంచుకొని భేతాళుని విజాపురికిఁ బోనిచ్చి యక్కడిపెద్దలగువారిసెలవు దీసికొని విడలేక వెంటవత్తునన్న ప్రభావతిపైఁ జిత్తముమాత్రమునిల్పి తాను తిన్నగాఁ బట్నాలకుఁ బ్రయాణమై పోయెను.

ఇరువదిరెండవ ప్రకరణము.

ఒకనాటి యుదయకాలమునఁ విశాలాపురమునఁ బ్రజలందఱు విషాద విస్మయంబుల మునుంగుచుఁ దేలుచుండిరి. ఇది కడు నద్భుతమనువారును పాపము బాజీపరభున కెంతయాపత్తు వచ్చినదనువారును శివాజీరాజు వసించు దుర్గముననే యిట్టిఘోరకృత్యంబు జరిపిన సాహసికు లెవ్వరై యుందురని గోణ్గువారును అటకటా బాలాజి యెడఁబాటునకు సగము శవమైన లక్ష్మీభాయి కెంత కష్టమువచ్చిన దనువారునై జనులు వీథులలో గుమికూడి చెప్పుకొనఁ జొచ్చిరి. బాలాజిజనకులు కాపురమున్న సదనమునకుఁ జోరులెవ్వరో కన్నము వేసి తత్పుత్రికయగు విశాలాక్షియనుదాని నెత్తికొని పోవుటయే యాకలవరమునకుఁ గారణమని చదువరు లెఱుంగునది. పాపము బాలాజి వియోగమున కత్యంతమును దుఃఖించుచున్న లక్ష్మీభాయి బాజీపరభులకు ముద్దులకూన విశాలాక్షియెడఁబాపు దటస్థించినందువలన వారి కది గోరుచుట్టుమీఁద రోఁకటిపోటువలె నెంతేని దుర్భరమైయుండెను. పురుషుఁ డౌటవలన బాజీ తనశోకము లోలో నడంచుకొనెను గాని లక్ష్మీభాయి కన్నీరు మున్నీరుగాఁ గార్చుచుఁ దిరుగ నీజన్మముతోఁ గూఁతుఁ బొడగాంచుభాగ్యము సంభవింపదని పెద్దపెట్టున నేడ్వసాగెను. బంధువు లెంతయూఱడించినను లోనుండి పొరలివచ్చుచున్న దుఃఖము నాపుకోఁజాలక లక్ష్మీభాయియు నామెతోఁబాటు బాజీయు నాదిన మభోజనముతోనే పరుండసాగిరి.

శివాజీ యెట్టకేలకు నీఘోరవార్త యెఱింగి చేయునది యేమియుఁ దోఁపక యొక్కింతతడవు సామాన్యునివోలె విచారించి యనంతరమున నిట్లూహింపఁ దొడంగెను. బాజీగృహమున రామోజీ ప్రస్తుతము నివసించుటవలన నతనినందన యనుకొని తెలియక ఫజీలుపనుపునఁ దురుష్కులే యీఘోర కృత్యము గావింప నోపుదురని నిర్ణయించి తదన్వేషణార్థమై కొందఱ గూఢ

చారులను బంపి యామధునాఁడు బాజిగృహంబునకు నేఁగి బాజిని బరా మర్శించి లక్ష్మీభాయి నోదార్చి విశాలాక్షి నెట్లైనను వెదకించి తెప్పింతు నని దంపతులతో వాకొని వారిఖేదమును గొంతమట్టున కుపశమింపఁజేసెను. ఇట్లు రాజు వారినోదార్చి కొన్నాళ్లై ఫ్లనపిదపఁ దా నంపినచారులు తిరిగి త్వర లో రాకుంటకుఁ గారణమేమో యని విచారించి మఱికొందఱనుగూడఁ బ్ర చ్ఛన్నవేషములు వేయించి పంచి విశాలాక్షివిముక్తికై తగినన్నివిధంబులఁ బ్రయత్నింపఁ జొచ్చెను.

ఇట నీచర్యజరిగిన వారమునకుపిమ్మట ఖాంజహానుసమేతముగా బాలాజి పన్హాలాపురముసందలి తమయింటికిఁ జేరుకొనెను. లక్ష్మీభాయీబాజిపరభులు కుమారునిరాకకుఁ బెన్నిధిగన్న పేదలవోలెఁ బెల్లుబ్బి "నాయనా! మృత్యు ముఖంబునఁ బడిన నీ వెట్లు తప్పించుకొనివచ్చితివి! ఇంక మేము మహాదృష్ట మంతులమైతిమి" అని వారు బాలాజి నొగిఁ గౌఁగలించుకొని సంతోష ములను వెళ్లఁబుచ్చఁదొడంగిరి. అంత బాలాజి "అమ్మా! మనవిశాలా క్షిజాడ గనిపింపకున్న దేమి?" అని యడుగుటయు వారు కంటఁ దడిపె ట్టుకొని జవాబీయకుండిరి. అందులకు నప్పరభుకుమారుండు కలవరపడి దగ్గర నున్నవారి నడిగి జరిగినసంగతి తెలిసికొని తాను గొంతసేపు వారితోపాటు విచారించె. ఇంతలో రామోజి యచ్చోటికి వచ్చుటయు నదిచూచి బాలాజి యాయనకు నమస్కారముచేసెను. రామోజి యతనిని యథోచితముగా నాశీర్వదించి కౌఁగలించుకొని "అబ్బాయీ! నీవిముక్తి యెట్లు సమకూడెనో యెఱుంగను. ఇందువలన మాయందఱికష్టంబులు గట్టెక్కినవి. ఎటింగియేయుం దువు. పాపము మీసోదరి నెవరోయీనడుమ ముచ్చిలించినారు.ఇప్పటికాపిల్ల జాడయే తెలియకున్నది" అని యూరకుండెను. అంత బాలాజి తల్లిదండ్రుల నోదార్చి వారికి ధైర్యముచెప్పి తాఁ దప్పించుకొనివచ్చినవిధంబునుఁ బ్రభావతి జీజీభాయిమున్నగువారినిఁజూచి మాటలాడివచ్చినసంగతియు వెండియు ని న్నాళ్ళు తాను బడుచున్నయిక్కట్టులును లోనగుపెక్కువిషయము లెఱిం గించి వేవేగ మజ్జనభోజనాదులుకావించి రామోజినిదోడ్కొని శివాజిదర్శ నమునకుఁ బోయెను.

ఆనాఁటియపరాహ్ణసమయమున శివాజి కృష్ణాజిసమేతుండై రాజకార్యములేవో వితర్కించుచుఁ బ్రసంగవశంబున బాలాజిసంగతి దేఁబడుటయుఁ దోడనే యల్లపూజారివద్దనుండి పెక్కుదినాలై యేవిధమైనవర్తమానము తెలియరాకున్నదనియు విశాలాక్షియొక్కయుఁ దదన్వేషణార్థము పంపఁబడిన వారలయొక్కయు జాడఁగూడ నెఱుంగరాకున్నదనియు వలపోయుచు మిక్కిలి విచారించుచుండెను. ఇట్లు దీనబాంధవచింతామణియగు కోంకణాధీశ్వరుం డేమియుఁ దనకుఁ బాలుపోక గోజించుచున్న వేళ నక్కడ కొక్క దౌవారికుం డరుదెంచి బాలాజిరామోజులరాక నెఱింగించుటయు, శివాజి నిజముగా బాజికుమారుండే వచ్చియుండునా యని క్షణమాత్రము సంశయాశ్చర్యానందపరవశుండై యెవ్వారువచ్చేసినది తెలిసికొనిరమ్మని కృష్ణాజినంపెను. అతండు వారిని తీసికొనిరాఁగా శివాజికి నయ్యిరువురు జోహారుగావించిన రాజును యథోచితమర్యాదలతో వారి నుచితాసనంబుల నధివసింప నియోగించి “ బాలాజీ ! నీవెప్పుడువచ్చితివి? ఎట్లు రాఁగల్గితివి ? అనిపల్కరింప నప్పరభునందనుం డిట్లనియె ! మహారాజా ! దేవరవారి దయావిశేషంబున నీదినమే యీగ్రామమునకు విచ్చేసినాఁడను.

అని నుడివి తా ఖానుశిబిరములోఁబడినపాట్లును విజాపురిలోఁ బడిన సిలుగులును ఫజీలునకువోలె సుల్తానునకుఁ బ్రభావతిపై మోహ మంకురించిన సంగతియు సుల్తాను దనవెంట ఖానుజహానుని బుత్తెంచినవిషయమును బ్రతాపగడకుఁబోయి ప్రభావతి జిజాభాయి ముఖ్యులసందర్శించివచ్చినయంశము నట జిజాభాయి యెఱింగింపుమనిన సంగతులును సవివరముగా శ్రుతపఱచి యింక నేమేమో చెప్పఁజూచుచుండఁగా మరాటకేసరి యిట్లనియె. “ఓయీ నీరాక కూఁతుంగోల్పోయిన మీజనకులకును నీకై మేను సగముకృశింపఁజేసిన ప్రభావతికిని తదీయులకు నేకాక మాయెల్లరకు సంతోషదాయకంబయ్యె. కాని నీచెలియలిని ధూర్తు లెవ్వరో దోచికొనిపోయిరి. ఆమెను వెదికించి తెప్పించుటకునై తగినవారి నంపినాను. అక్కటా! యక్కన్యయునికి యిప్పటికిని నాకుఁ దెలియరాకున్నది. మనపట్ల దైవ మేమిచేయఁదలచియున్నాఁడో తెలియదు. అనవుడు బాలాజి శివాజిరాజు తమవిషయములోఁ దీసికొనుచున్న

శ్రమకు నుత్సహించి భక్తివిశ్వాసంబులు విశదపడ నిట్లనియె. దేవా! రాజులగువారు ప్రజలఁగన్నబిడ్డలవోలెఁ జూడవలసినదని శాస్త్రింబులవలనను బురాణరాజులచరిత్రంబులవలనను వినుట దక్క తమరిమర్యాద స్వజనంబులఁ బోషించి తదీయకష్టము లరసి రక్షించుప్రభువులు నే డీకలికాలములో మీమ్మాటికి లేరని త్రిశుద్ధిగాఁ జెప్పఁగలను. ఏతద్ధేతువువలనఁగదా యస్మదాదులు విజాపురిరాష్ట్రము విడనాడి మిమ్మాశ్రయించి మీతోపాటు కష్టసుఖంబులమనీకుంటు

క. గో వేద విప్రరక్షణ
గావింపఁగఁ గంకణంబు గట్టినమీ కీ
యావనబలముల ద్రుంచుట
యావశ్యక మయ్యె శంకరాంశజరాజా.

తే. మీపదంబులు జేపట్టి మేము కష్ట
జలధిఁ దరియింప నుంటిమి జనుల కెందుఁ
దండ్రియును దైవమును రాజు తలఁచిచూడ
వైరికుల కైర శ్రీజిజాభాయిపుత్ర.

ఇట్లు బాలాజి శివాజిని సమయోచితముగా స్తుతించినపిదప నచ్చట వారీవిధముగాఁ బ్రసంగించిరి.

శివాజి—బాలాజీ! ఫకీరు నీకేమైనను జెప్పుమని చెప్పినాఁడా!

బాలాజి—చెప్పుమని యేమియుఁ జెప్పలేదుకాని నాతో సుల్తానువినుచుండఁగాఁ గొన్నిమాటలు చెప్పినాఁడు. ఏవన "నీవెనక నే సిద్దిజోహారును ఫజీలును వారిసేనలఁ దీసికొని శివాజిమీఁది కెత్తివత్తురు. వారిసాయము కూడ నీకుండును గాన కార్యము సానుకూలపడుచవలెను."

శివాజి—ఓయీ! నీ వెన్నాళ్లక్రింద విజాపురి విడిచినావు?

బాలాజి—సుమారు పదినాళ్లగును. మీ కీసంగతిఁ దెల్పఁగోరియే ప్రతాపగడకుఁ బోతిని. అట మీరు లేకుంటఁ దెలిసికొని మసలక నిటకు వచ్చితిని. మన మీపాటికి యుద్ధమునకు సిద్ధపడవలసినదే?

శివాజీ—(ప్రభావతినిఁగూర్చి సుల్తానున కేమివర్తమానము పంపనున్నావు?

బాలాజీ—మీయాలోచనచొప్పున వర్తింప సమకట్టినాను.

శివాజీ—(మందహాసముతో) రామోజీ! ఇందులకు నీయభిప్రాయమేమి?

రామోజీ—మహారాజా! బాలాజి వాక్రుచ్చినట్లు మీయిష్టమే మాయిష్టము. మమ్ము రక్షించుభారము మీయది. పాలముంచినను నీటముంచినను నాశ్రితులమగు మాకు మీరుకాక వేఱొక్కదిక్కుగలదే?

శివాజీ—బాలాజీ! రామోజి యొడఁబడకున్నాఁడనియుఁ బ్రభావతిని గలసికొని తిరుగ నుత్తరము వ్రాయుదననియు వ్రాసి యంపుము. రామోజీ! నీవు వేగము పయనమై ప్రతాపగడమునకుఁ బొమ్ము. ఇన్నాళ్లొక్క ఫజీలునకే కాని యిప్పుడు సుల్తానునకుఁగూడ నీపాడుబుద్ధి పుట్టినది. కావున నీ వప్రమత్తుండవై నీతనూజాతఁ గాచికొనియుండుము. అట మాదుర్గమునకు వింతపురుషులు వచ్చిన బంధించి వారిస్వరూపస్వభావంబులు తెలిసికొని యావెంటనే మాకు వర్తమానము చేయుము. మాతల్లిగారికి నానమస్కృతులు చెప్పి బాలాజితోఁ జెప్పినసంగతులు చేయుచున్నా నని యెఱింగింపుము.

అని రామోజిని బుత్తెంచి వెండియు శివాజి బాలాజిని విజాపురివింతలడిగి తెలిసికొనుచుండఁగా నొక్కప్రతీహారి యేతెంచి తిరుమలురాక నెఱింగించినతోడనే శివాజి వానిని రప్పించెను. ఆవచ్చినతిరుమలు రాజునకు నచ్చోటివారికి నమస్కారము లర్పించి యిట్లనియె. "మహారాజా! ఫజీలు పనుపునఁ దదనుచరులు విశాలాక్షిని విజాపురిలోనికిఁ దీసికొనిపోయిరి. ఈసంగతి చారులవలన నిన్ననే తెలిసికొంటిని" అని యాతఁడు చెప్పుమాటలు వీనులఁ బడఁగానే యచ్చోటివారు భగ్గుభగ్గుమని మండిపడిరి. అందు ఫజీలుని బిల్కుమార్చనిదే బాలాజి ప్రభావతి కేలువట్ట నని ప్రతిజ్ఞవట్టెను. సుల్తాను విశాలాక్షిని విడుదల చేయించకపోయినచోఁ దదీయరాష్ట్రము కొల్లగొట్టించెద నని శివాజి శపథము సల్పెను.

ఇట్టిసమయమునఁ బేష్వామోరోపంతులును నాబాజీసోనదేవు లచ్చోటి కరుదెంచి ఫజీలుసహాయుండై సవబత్ఖా ననుబిరుదమందిన సిద్దీజోహారు ప్రచండబలముతో నెత్తి వచ్చుచున్న సంగతియు సుల్తానుప్రేరణచే జింజిరాధిపతిపత్తేఖా ననువాఁ డీప్రాంతప్రదేశముఖుఁడైన సావంతుఁడు గత్రికట్టి యెదురేత్రెంచుచున్నయంశమును శివాజి కెఱింగించిరి. ఇట్లు శత్రువు లందఱు నొకసారిగాఁ దనపై దండెత్తివచ్చువృత్తాంతము తా నింతకుఁ బూర్వము కొంతయెఱింగినవాఁ డౌటవలన నంతగాఁ దత్తఱపడక యొక్కింతతడవు చింతించి శత్రుభయంకరుఁడైన శివాజి మేఘగంభీరమైనవాక్కులతో నిట్లుపన్యసింపఁ దొడంగెను. ఓయాప్తామాత్యశేఖరులారా! నాడు రామదాసుయోగిశిఖామణి చేసిన హితోపదేశము మీయెల్లరయుల్లంబున నాటుకొనియేయుండవచ్చును. ఐనను సమయానుగుణముగా నేను గొంతదెల్పుచున్నాను. సావధానులై యాకర్ణింపుఁడు. స్వార్థపరత్వమువిడిచి ధైర్యస్థైర్యము లవలంబించి తొల్లింటిభూనాథులు గోబ్రాహ్మణసౌఖ్యార్థమై లోకకంటకులగు మ్లేచ్ఛులఁ జక్కడఁచి చిరకీర్తి సంపాదించికొనిరి. అట్లే మనము ప్రయత్నముచేసి శాశ్వతకీర్తిసంపాదింతము. కేవలకుక్షింభరులమై కాకములవలె నెన్నాళ్లుజీవించినను సార్థకమున్నదే? 'పరోపకారార్థమిదంశరీర'మను నార్యోక్తిని పాటించి మనజనక్షేమాభివృద్ధికై శక్తివంచనలేకుండఁ గష్టపడుదము. నా కీయుపదేశము మజ్జనని బాల్యమున నే చేసినది. పెండియు మామకగురువు శ్రీరామదాసుయోగిగారును గోభూదేవతల కపకారముచేయుచున్న క్రూరుల దండింపవలసిన దని నియోగించినారు. కావున నేరు సహకారులైనను మానినను నాశక్తికొలంది వైరులరూపుమాపక మానను. ప్రస్తుతము విజాపురిసుల్తాను క్రొవ్వడంగించి యతనిని వశ్యునిగాఁ జేసికొనినగాని ముందు మొగలాయీలతోఁ బోరుట దుష్కరమగు. గోల్కొండ నవాబుమంత్రియగు మాదన్నగారితో మైత్రిచేయుచున్నాను. బీజపూరు గోల్కొండ నవాబుల సాహాయ్యంబున హిందూపథాన విద్వేషియగు నౌరంగజేబు సైనికులైన మొగలులను నర్మదాతటిని దాటిరాకుండ నాకట్టవలెను. కానినాడు మనకేమాత్రము లక్ష్మీస్వాతంత్ర్యములు గలుగనేరవు.

దేహము దాచక మీరు మీ సేనలతో నాకు సహాయభూతు లైతిరేని సర్వకార్యము లోలి ననుకూలపడును. ఖానుల మూలమునఁగదా మనకు విజాపురివారికి వైరము సంఘటిల్లెను. అప్జలుహతుఁడైనను ఫజీలాకఁ డింకనున్నాఁడు. దీనివలన నది మఱింత హెచ్చుచున్నది. గోబ్రాహ్మణాదిహింస దక్కాను దురుష్కులు మానునట్లు చేయవలెను. ఇప్పుడు గోల్కొండనవాబు మాదన్న గారికి హితోపదేశమునఁ దనరాష్ట్రమున గోబ్రాహ్మణసాధుహింస చాలమట్టుకు నాపుచేయించినాడు. ఇట్లు యవనులను భ్రమరకీటకన్యాయమున భారతులనుగా మార్చి తదీయసహాయమున మొగలులదౌర్జన్యములు వారింపవలెను. అంతవఱకు మనకు శాంతియు విశ్రాంతియుఁ జొప్పడదు. అని యీరీతి శివాజీ యుపన్యసించుటయు దానికి నచ్చటి కృష్ణాజిప్రముఖులు తమ యంగీకారము వాక్కులచేతను ముఖవైఖరులచేతను కరతాళధ్వనులచేతను దెలియజేసి రాజున కుత్సాహము గల్పించిరి.

అనంతరమున శివాజీ జింజరాధిపతి నెదుర్కొన రఘునాథబల్లాలును వాడే సావంతుపైకి బాజీఫసలకరు సర్నోబత్తును బంపవలసినదనియు, ప్రతాపగడసింహగడాదిదుర్గముల సంరక్షింపవలసినదనియుఁ బేష్వాను నియోగించెను. మఱియుఁ గోంకణదేశము కాపాడుమని యాబాజిసోనదేవుని నియమించెను. ఇట్లు సైన్యాధిపతుల నిజదుర్గసంరక్షణార్థ మాజ్ఞాపించి తనదగ్గర నేతాజీ లేనందులకు విచారించి యతనిని శీఘ్రముగా నిటకుఁ దోడ్తెమ్మని తిరుమలును బుత్తెంచి తాను బన్హాళాలోనుంటకే నిశ్చయించి యటనుండి బాజీకృష్ణాజిప్రముఖులతోఁ గలసి కోంకణప్రభువు యుద్ధసన్నాహములు సల్పుచుండెను.

ఇరువదిమూఁడవ ప్రకరణము.

ఫజీలు బాలాజిముక్తికిఁ గారణం బరయఁజాలక తన మిత్రుండగు జంఝూరరావును బిలిపించి యతనితో నీవిధముగా ముచ్చటించెను.

ఫజీలు—మిత్రమా! బాలాజిని సుల్తా నేకారణమున విడిచిపెట్టెను.

జంఝూర—కారణమేమో నాకుఁగూడఁ దెలియదు.

ఫజీలు—నీకుఁ దెలియదన్న నెవరునమ్మెదరు? స్వజాత్యభిమానము.

జంఝూర—ఏమీ! ఫజీల్! అపూర్వముగా వచించుచున్నావు? నీకడ నెన్నఁడేని యేసంగతులైన మట్టుపఱచితినా? ఇంతకు నీయయిష్టుఁడు నా కిష్టుఁ డగునా?

ఫజీలు—బందికానా యాజమాన్యము నీక్రిందనుంటచే నిట్లంటిని.

జంఝూర—నిజముగా నాకుఁదెలియదు. కావలసినచో నీయొట్టుముట్టి చెప్పెదను. ఒకవేళఁ బకీరున కేమైనను దెలిసియుండునేమో?

ఫజీలు—పకీరు నిందుకొఱకే గృహమునకు దయచేయుమని వర్తమానమంపినాను. అతఁడు వచ్చినమీఁదటఁ గనుంగొనవచ్చును. దానికేమికాని మొన్ననే విశాలాక్షి యను నొకపరభునందనను నాసేవకులు మోసికొనివచ్చినారు. దీన నేమి ముప్పువచ్చునో?

జంఝూర—ఔను నేను నాలకించితిని. ముప్పునకిం దేమున్నది? సర్కారున కుఁ దెలియకుండ నుంచవలెను. నీప్రియురాలిజాడ యేమైనను దెలియునా?

ఫజీలు—నాఁడు ప్రభావతి వ్రాసినయుత్తరము నీవుకూడ జూచితివికదా! మరల నాకొమ్మ నేఁడొక్కలేకమ్మ వ్రాసి పంపినది. ఔరా! ఆయెమ్మె

లాడి కింతచిన్నవయసులో నింతమంచి కవనముకూడఁ బట్టుపడినది. రూపమున్న చోటఁ బ్రజ్ఞయు సహజముగా నుండునుగదా! వహ్వారే! ఇందలి వ్రాతచూచిన నమ్మ్రద్దులగుమ్మను జూచినట్లే యున్నది.

తే. ఖానువర! మీరు దయచేసి ♦ కడకె సంపు
నట్టిప్రత్యుత్తరము నుం(గ ♦ మందుకొంటి
నాఁటినుండియు నాయెద ♦ నాటుకొన్న
ప్రేమ మ్ముగ్గలమై నన్ను ♦ వేతల ద్రోచె.

క. మీతండ్రిఁ జంపుఘాతకుఁ
బాతకుఁ దెగటార్చి యిటకు ♦ వచ్చితి రేనిన్
మీతో నిదె వచ్చెద నతఁ
డాతంకము నన్నుఁ బెట్టు ♦ నది యెఱుఁగరటే.

క. ఒల్లను దల్లిని దండ్రిని
నొల్లను మాజాతినీతు లొల్లను వంశం
బొల్లను వేఱొకపూరుషు
వల్లభ! నాకేలువట్టఁ బ్రార్థింతు మిమున్.

జంర్ఖూర—సఖా! ఈజా బెవ్వరు తెచ్చినారు?

ఫజీలు—అట్లడుగుచున్నావేమి? మొదటవచ్చిన వితలదాసే తెచ్చియిచ్చినాఁడు. చూచితే! నామాట లిన్నాళ్లు నమ్మకుంటివి. వలపులేనిచో నిట్లు వ్రాయుట తటస్థించునే? ఇంతకుముందు వ్రాసిన కమ్మలో నా యొయ్యారిబొమ్మ తానే తప్పించుకొని వత్తునని వ్రాసినది. రాజద్రోహియు మజ్జనకద్రోహియు నగు శివాజీమూలమునఁగదా మన ప్రయత్నములన్నియు భగ్నమగుచున్నవి. ఆదురాత్ముని ఘోరముగా నా ఖడ్గమునకు నాహారముగావించి నూతండ్రికి నూడెద దీర్తుఁగాక. ఆమాయావిని రూపుమాపకున్నఁ బ్రభావతి నాకు లభించుటదుర్లభము. దీనికి నీయభిప్రాయమేమి?

అని యడుగుచుండఁగాఁ బకీరచ్చటికివచ్చుటయు నాతనికిఁ బ్రభావతి తిరుగఁ గన్నవ్రాసినసంగతియు నందలియంశములును దెల్పుడుచేసి యటుమీఁద నతనితో నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగెను.

ఫజీలు — స్వామీ! బాలాజి యెట్లుతప్పించుకొనిపోయెనో మీరెఱుంగుదురే? ఇంక నాకుఁ బ్రభావతి దక్కునని తోపదు.

పకీరు — శివాజిపట్టువడిన మనసైనికులను విడిచినాడని చెప్పి వాని నట్టువిడిచియుండనోపు. ఇంతకుఁ బరభుకుమారకుని విడుదలకుఁ బ్రభావతి దక్కకుంటకు సంబంధమేమి ?

ఫజీలు — మీరెఱుంగరు కాబోలు. ప్రభావతి తులజాపురిలో మాకుఁ బట్టుపడవలసినదేకాని దుర్గాస్థగుఁడగు నచ్చటి పూజారివలనను వీనివలనను మాకుఁ జిక్కునదికాదు. కానిచోఁ బ్రతాపగడకు మేముపోవుటయే తటస్థింపక పోవునుగదా? మఱియు నారూపవతి —

పకీరు — అన్నట్టు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. మీతండ్రికొడుకులు ప్రభావతినిమిత్తమే దండయాత్రకల్పించినారనియు నందువలననే శివాజి మిమ్మువంచించుటకును ఖానును వధించుటకు సాధ్యపడిన దనియు నెవరోసుల్తాను చెవి కొఱికినారు. అంత నతండు నీపైనిగోపించి మాటలాడిన మేముతగునట్లుచెప్పి యాయన నెంతోకష్టముమీఁదఁ బ్రశాంతునిజేయుటయే కాక నీ కాయెలనాగ నెట్లైనను గూర్పవలసినదనియుఁ జెప్పి యొప్పించితిమి.

ఫజీలు — మీకటాక్షము పూర్తిగా నామీఁదనుంటచేఁగదా సుల్తానుగారాగ్రహించుటకు మాఱు కరుణించుట గల్గినది. అదికాక మొన్నను నాతోఁ బ్రసంగించి నాకోరినట్లు నవబత్ఖానుతో యుద్ధమునకు నన్ను బోవలసినదని సెలవొసంగినారు.

జంగ్ఘూర — నీతో నన్నుగూడఁ దీసికోపోవలెను జుమా !

ఫజీలు — నీ వింతయడుగవలెనా? నీవులేనిదే నా కొకగడియావేగదు. సుల్తానుగారి నడిగి నిన్ను దోడ్కొనిపోదును.

పకీరు—ఓయీ! ఫజేలూ! పన్హాలాపురిలోనుండి యొక్కసుందరిని వేగులచే రహస్యముగాఁ దెప్పించి మీయింటనుంచితివని సర్కారున కెట్లో తెలిసినది. ఆవిషయమ్మై మిమ్ముగనుంగొనుటకుఁగా బోలు దోడ్కొని సత్వరమ రమ్మన్నారు.

ఫజేలు—ఈసంగతి యెట్లు తెలిసినది? ఏమీ! నాపైఁ గోపగించినారా? ఆ తరుణి నెందులకుఁ దెప్పించితివన్న నే నేమిచెప్పుదును?

జంఝూర—ఈమాత్రమునకు భయమేమి? మనపక్షమునఁ బకీరే తగినయుత్తరవుచెప్పి సమాధానపఱుపఁగలఁడు.

పకీరు—అప్పుడే నేవచ్చి పావుగంటయైనది. వేగముగా మన మటకుఁ బోవుట మంచిది. అని వారినిదీసికొని కోటలోనికి నడిచెను.

అట సుల్తాను ఖాంజహాను తీసికోవచ్చిన బాలాజిలేఖవలనఁ దత్సోదరి యగు విశాలాక్షిని ఫజేలు తెప్పించినదియు రామోజి ప్రభావతి నిచ్చుటకు సమ్మతింపనిదియు లోనగు సంగతులను దెలిసికొన్నవాఁడై బాలాజికోరినట్లు విశాలాక్షిని విడుచుట యుక్తమో విడువకుంట యుక్తమో యనియు, ప్రభావతి తన్నిచ్ఛగించునో లేదో యనియుఁ బరిపరివిధముల విచారించుచుండెను. అత్తఱిఁ బకీరుసహితముగా ఫజేలు ఝంఝూరరావులు తనయొద్దకువచ్చుటయు వారి నాసీనులఁజేసి విజాపురిప్రభు విట్లు ప్రసంగింపఁ దొడంగెను.

సుల్తాను—ఫజేల్! నీయింటఁ బరభుకుమారి యొకర్తున్నట్లు తెలిసినది. ఆకన్యక యెవ్వరిపుత్రిక? నీ వాకన్నియఁ దెప్పించుటకు హేతు వేమి?

ఫజేలు—సర్కార్! నావద్ద మీరడిగినకన్యయుంటయు నిక్కవమే! నేనిది తెప్పించుటయు నిజమే! నన్ను మన్నింతురేని తెప్పించుటకు హేతువు యథార్థముగాఁ జెప్పుచున్నాను.

పకీరు—సరే నీవుచెప్పకముందె సర్కారునకుఁ దెలిసినది. ప్రభావతిని దీసికొనిరమ్మనిపంపిన నీయనుచరులుచేసిన యవకతవకగ దాయిది.

ఫజేలు—పకీ రూహించినది వాస్తవమే!

సుల్తాను—ఆపిల్లను మాపరముచేయునది.

ఫజీలు—చిత్తము అట్లే కావించెదను.

సుల్తాను—ఘూటగే! నీ వాకన్యను భద్రముగా రక్షించునది. తగినపరిచారికలను నియమించి యామెకు నన్నపానాదులలో లోపముగాకుండఁ జూడవలెఁ జుమా! మాయాజ్ఞకానిదే యాతరుణికి విడుదలచేయరాదు.

జంఝూర—సర్కార్! చిత్త మట్లేకావింతును.

సుల్తాను—ఫజీల్! నీవు రేపుయుద్ధమునకుఁ బొమ్ము. నీవలచినసుందరి నెట్లైనను దెప్పింతునులే! మీతండ్రి నా కత్యంతహితుఁడని యెఱుంగవే? అతనికుమారుండగు నీవును మాకట్టిడివే! ఇంతకుముందుగా నాతోఁ జెప్పినచో నీపాటికి నాబోటిఁ దెప్పింపకపోదునే?

ఫకీరు—ఆకాంతకై పాపము తండ్రినిసైతము బోఁగొట్టుకొన్నాఁడు. తమరీమాత్ర ముపకారముచేసి ఫజీలుని సంతోషపెట్టుఁడు. ఇతండు సంతసించిన మాకు నామోదమే! మీబోటివారు తలంచుకొన్న చక్రవర్తిననూజాతనైనను రప్పింపఁగలరు. అట్టిచోఁ బ్రభావతివిషయము చెప్పవలెనా?

జంఝూర—పకీరుచెప్పినది బహుయుక్తముగా నున్నదనుటకు సందియము లేదు. తండ్రికంటె ఫజీలు కార్యశూరుండును సదసద్వివేకియుఁ జుడీ! ఈతనికోర్కి చెల్లించినచోఁ దండ్రితాతలమాడ్కి నితండును సమయమువచ్చినవేళ మనరాష్ట్రమునకై మానప్రాణంబులు ధారవోయకమానఁడు. నాకు స్నేహితుఁ డగుటవలన నింతకంటె నేమిచెప్పినను బాగుగానుండదు. కాని యీతండు రాజనీతియందు ఖానునకుఁ బైచేయి యనుటకు సందియములేదు. నాఁడు తండ్రికిఁ దనుత్రాణశిరస్త్రాణాదులు ధరించిపోవలసినదని పోరిచెప్పిన యాతని దూరాలోచన పరత్వ మెల్లరకుఁ దెల్లమేకదా! మఱియు మావలె శత్రువులచేతిలోఁ

జిక్కకుండఁ దప్పించుకొనివచ్చిన యీతనిప్రావీణ్యము తమ రెఱిం గినదేకదా! సర్కార్! కావున దయచేసి తమ రట్లు జరిగింపఁ బ్రార్థితులు.

అనియిట్లు వీరుకల్వురు సంభాషించుచుండఁగా సిద్ధిజోహారచ్చోటికి వచ్చుటయు సుల్తా నాతనిఁ జేరఁబిల్చి తనసమీపమున నధివసింపఁజేసి ఫజీలు నుద్దేశించి "ఓయీ! నీవు రేపు మనసవాబత్ఖానుతోఁ బయనముకావలసినది. కావున పోయి నీవు తత్ప్రియత్నములో నుండుము. నీతో జంఝూరరావు నవసరమున్నఁ దీసికొనిపొమ్ము." అని వా రుభయులను వీడ్కొల్పి పిమ్మట సుల్తాను సిద్ధితో నిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగెను.

సుల్తాను—సవాబత్ఖాన్! మన మనుకొన్నట్లు జఱిగినదా?

సిద్ధి—సర్కార్! పత్తేఖానుఁడును సావంతుఁడును మీయాజ్ఞశిరసావహించి నారు. వారు నాకు సహకారులై నిల్చినప్పుడు శివాజియెంత? ఔరంగజీ బె త్తివచ్చినను నిగ్రహించెదను. ఈమాటు శివాజి పట్టువడుటగాని మృతినొందుటగాని సంభవింపక తీరదు. వేయేల నే బహుభాషలవాఁడఁ గాను. నే నెంతచేయఁగలవాఁడనో వెనుక మీరే యెఱుంగవచ్చును.

సుల్తాను—ఓయీ! నీసామర్థ్యాదులు మాకుఁ గొ త్తలుకావు. నీవుచూచిరమ్మన్న గాల్చివచ్చువాఁడవని నాటికర్ణాటకయుద్ధములవలన నే తెలిసికొంటిమి. నీవు మా కొంతరంగికుండవౌటవలన మా కొకయుపకారముచేయవలసి యున్నది. ఇదివఱలో మాదర్బారులో శిరస్తాదారుగానున్న రామోజి పరభు నెఱింగియుందువుకదా! అతఁడిప్పుడు శివాజివద్దఁ బన్హాలాలో నున్నాఁడట. అతని కొకవివాహము కానికూఁతురుగలదు. అది లోకైక సుందరి యని వినుచున్నారము. ఆమెకుఁ బ్రభావతి యనుసార్థక నామ మున్నది. ప్రస్తుత మది పన్హాలలోనే యున్నట్లువదంతి. ఆరాజముఖి నెట్లైనను నాకుఁ గూర్పఁజూడుము. శివాజి స్వయముగాఁ బ్రభావతిని సమర్పించి సామంతుగానుంటకు సమ్మతించెనేని యాతనిని బలవంతము

గాఁ గట్టి తీసికోరావలసిన పనిలేదు. ఆతనిస్నేహము నీవు నాడువా క్రుచ్చునట్లు ముందున కుపయోగింపవచ్చును. కావున మీ చెప్పినచొప్పునఁ జేయునది. ప్రభావతిపట్టువడినదాఁక మావాంఛ గూఢముగా నుంచవలసినది సుమా!

పకీరు— జోహార్! నీ వెట్లీరాచకార్యము సాధించుకొనివత్తువో చూతము. నీకు మహోన్నతపదవి త్వరలోఁ బ్రాప్తించునులే!

సిద్ధి— సర్కార్! తమరుసెలవిచ్చినవిధమున నవశ్యము కార్యము సఫలము చేసికోవత్తును. పోయివత్తును.

అని సుల్తానుపకీర్లకు జోహారు జోహారు కావించి వారిసెలవుతీసికొని పోయెను. పిమ్మటఁ బకీరు సుల్తాను లిట్లు ప్రసంగము గడిపిరి.

సుల్తాను— మావద్దఁ బంతోజియే యిట్టిసమయములోనున్నచో నరనిమసములోఁ బ్రభావతిని దీసికోరాఁగల్గియుండును. ఆదురాత్ముండు లంచగొండియై మమ్ము విడిచినాఁడు కాని లేనిచో నొగి మాతో సమానుఁడై మెలంగవలసినవాఁడే.

పకీరు— పంతోజి యెవ్వఁడు?

సుల్తాను— తమరెఱుంగరేమో! మాదర్బారువకీలుగా నిన్నాళ్ళనుండి మొన్న ఖానునివెంట నిచ్చిపంపగా లంచముతిని యతనిని శత్రువులచేతిలోఁ బెట్టి నమ్మించి స్వామిద్రోహముచేసినాఁడు. కాని వాని తెల్వితేటలు దర్బారులో నేరికి లేవనియే మానమ్మకము సుడీ!

పకీరు— ఎన్ని తెల్వితేటలున్నను నేమిప్రయోజనము? గుణములేనివాఁ డెట్లు ముందుకువచ్చును? అన్ని దుర్గుణములలో స్వామిద్రోహమువంటిది మఱియొక్కటిలేదు. మణియుతంబైయున్నను బాపజాతిఫణి విసర్జనీయము కదా! అట్టివారిని ప్రభువగువాఁడు తెలిసికొని తరమివేయవలెను.

సుల్తాను— ఇచ్చట నున్నన్నాళ్లు తలలోనాలుకవలె మాలో మెలంగుచుండెడివాఁడు. లంచమే వాని నట్లు మార్చివేసియుండును.

పకీరు—ధనము పాపిష్ఠమను లోకోక్తి యెంతయు నిజంబు. కులాంగనలను కులటలగాను, సత్యవాదుల నసత్యవాదులగాను, నీతివంతుల నిర్నీతివంతులగాను, పుణ్యాత్ములఁ బాపాత్ములనుగాను జేయును. మఱియుఁ జోరహత్యాదినీచకృత్యంబులకు మూలకారణంబైయుండును. కావుననే మాకు ధన మెవ్వార లొసంగినను నమస్కారము చేసెదము.

సుల్తాను—ధన మట్టిదియే కాకున్న బంతోజి యీపనిచేసియుండకపోవును గదా !

పకీరు—పంతోజి కేవల ధనాపేక్షతోఁ జేసినట్లు మీదర్బారులోని మరాటోద్యోగస్థుల బట్టిచూచినఁ గానరాదు.

సుల్తాను—ఏమేమీ! మీ రనుమాటలు నాకు వ్యక్తపడకున్నవి.

పకీరు—దర్బారులోనున్న మరాటులలో బెక్కులు లోలోన శివాజిపక్షము వారుగా నున్నట్లు వారి రాకపోకలబట్టి మా కనుమానము తగులుచున్నది. ఇది యింతకుముందే తెలియఁజేయవలెనని తలంచితిమి కాని యాప్రమేయము వచ్చినప్పు డెఱింగింపవచ్చునని యుపేక్షించితిమి.

సుల్తాను—రాష్ట్రములోఁ గొంకణస్థు లిట్టివారని యిదివఱకే యెఱింగియుంటిమి కాని దర్బారులోఁగూడ నట్టిద్రోహు లున్న సంగతి తమరు చెప్పఁగాఁ దెలిసినది. ఓహో ! యిట్లైన జాగ్రత్తగా నుండవలసినదే !

ఇట్లు కొంతసేపు ముచ్చటించి యటుమీఁదట సుల్తాను విశాలాక్షినిగూర్చి పకీరుతో నాలోచించి ప్రభావతిని బాలాజిపట్టితెచ్చి యిచ్చువఱకు విశాలాక్షిని విజాపురిలో నుంచుకొంటకు నిర్ణయించియే తన్నిర్ణయంబు సూచనగా నిరూపించుచు నొక్కలేఖను వ్రాసి ఖాంజహానుని రావించి వానిచేతికి దాని నిచ్చి బాలాజి కందఁజేయుమని చెప్పి పుత్తెంచెను. నాటనుండియు నవాబు మఱింత ప్రభావతిమీఁదనే లోకముంటఁజేసి తదేకచిత్తుండై రేయింబవళ్ళు తత్తఱపాటుచెందుచు, నెన్నఁడాభువనసుందరిఁ జేపట్టుదునోయని మురియుచు దినమొక హాయనముగాఁ గడపుచుండెను.

ఇరువదినాలుగవ ప్రకరణము.

ఆమఱునాఁడు సిద్ధీజోహారు ఫజీలుసహితుండై పదివేల యశ్వబలము తోడను నిర్వదివేల పదాతిబలంబుతోడను వేయికిమించిన కుంజరసముదాయము తోడను మఱియు గొప్పఫిరంగిబండ్లతోడను పయనముసాగించి యప్పటిలో శి వాజివసించియున్న పన్హాలాదుర్గముమీఁదికి దాడివెడలెను. ఇంతటిప్రచండమైనచతురంగబలముతో సిద్ధిప్రయాణము సాగించుతఱి భూమి యదరఁజొచ్చెను. ఉత్తమహాయవేదండంబుల నేత్రంబులనుండి జలకణచయ మొలుకఁదొడంగెను. ఘోటకాదిపాదఘట్టణచే జాతంబయిన పెంధూళి పైకెగసి యంబరాచ్ఛాదనచేసి రక్తవర్ణమైన మేఘముభంగి భయంకరముగా నుండెను. అడుగడుగునకు గజంబులుచేయు ఘీంకారములచేతను దురగంబులుచేయు ఖురపుటధ్వానంబుచేతను భటసముదాయముచేయు కోలాహలముచేతను మఱింత భీకరంబై గోచరించెను. వెండియు నీమహాఘోషమునకు జంబుకాదివన్యమృగంబులు సహకారమగుచుండెను. ఆసమయమునఁ బురోభాగమున నొకప్రచండమారుత ముద్భవించి విజృంభించి నభంబున నంతపర్యంతము వ్రేలాడుచుండిన ధూళిపటలంబుతోఁ గలసి మ్లేచ్ఛనాయకులదెస వీచి తల్లోచనాదిముఖరంధ్రములలోఁ జొఱంబడఁజొచ్చెను.

ఇట్టి శుభశకునములతో బయలువెడలిన పఠానులదండు మిడుతలదండు కరణి దారిపొడుగునఁ బైరుపంటలు నాశనముచేయుటయేకాక గ్రామంబుల రూపుమాపుచుఁ గతిపయదినంబులకుఁ బన్హాలాదుర్గము సమీపింపఁగల్గెను.

అటఁ బన్హాళిలోని మరాటులావచ్చుచున్న వైరిబలమును రెండుక్రోసులదూరమున నున్నదనఁగానే నిరీక్షించి సమరసన్నాహములు సల్పఁజొచ్చిరి. ఇంతలో వేలాలంఘనముచేసి వెల్లివిరిసినయవనసముద్రమువిధంబున నయ్యవన బలౌఘము తమపట్టణంబునకు ముట్టడిచేసి చుట్టువిడిసినఁ బట్టరానికోపంబునఁ

కోటలోని మహారాష్ట్రభటులు బాణంబులు ప్రయోగించియుఁ దుపాకులు గాల్చియుఁ గొన్ని దినంబులు ప్రాకారంబులదరి జేరకుండ శత్రువులను దునుమాడుచుఁ జీకాకుపఱచుచువచ్చిరి. అత్తఱి నెటనుండియో నేతాజి తనయశ్వసైన్యముతో నటుకువచ్చి శత్రువులను సరిగా నిలఁబడి యెదిరించుటకుఁ జాలినంత సైన్యము లేమి విచారించి పగలెల్లఁ జుట్టుప్రక్కలనున్న పొదలలో మాటుపడి రాత్రివేళల శిలాశిలీముఖంబులు గురిపించుచు శిబిరములు తగలపెట్టుచు నరిభటు లెదిరించినప్పుడు పఱుగిడుచు వారు బెదిరినప్పు డెదిరించుచు నిట్లు పెక్కుతెఱంగులఁ మూకలఁ జిక్కుపెట్టుచుండెను. కాని ముట్టడిమాత్రము తగ్గుటలేదు. మఱియు నొక్కొక్కదినము దుర్గములోని మరాట సైనికులకును వెలపలనున్న పఠాణ సైనికులకును దుఃఖము దుస్సహంబగుచు నొక్కొక్కదినము కొంతతగ్గుచు నిట్లు రెండుమాసము లతిక్రమించెను.

ఇట్లు ముట్టడి జఱుగుకాలమున శత్రువులు దుర్గములోనికిఁ జొరఁబడకుండ శివాజిభటులు బహుప్రయాసమున సంరక్షించుచుండిరి. కాని తమకంటె శత్రువులసంఖ్య నాల్గురెట్లధికముగానుంటవలనను నానాటికిఁ గోటలోని యాహారసామగ్రి తరుగుచుంటచేతను శివాజియుఁ దదీయులును జయముపట్ల నిరాశులై యెట్లు తప్పించుకోవలెనో తెలియక సంభ్రమపడఁజొచ్చిరి. మొట్టమొదట శివాజి యావత్సైన్యముతో వెలికిదుమికి దొమ్మియుద్ధముచేసి సందు దొరికినయెడలఁ దప్పించుకొనఁజూచెనుగాని సంఖ్యాతిగంబైన శత్రుసైన్యంబు పరిగణించి యది దుస్సాధ్యమనియుఁ బ్రాణాపాయకరమనియుఁ దెలిసికొని యాప్రయత్నంబు మానుకొని మంత్రిపురోహితులనెల్లర రావించి వారితో నీరీతి ముచ్చటించెను.

శివాజి—సఖులారా! ప్రస్తుతమనయవస్థ చిత్తగించితిరికదా! మన మీయుపద్రవము తప్పించుకొని బయటఁబడు టెట్లో నాకుఁ దోచకున్నది. కయ్యము పొడిగింతుమన్న సైనికు లనేకులు నిహతు లౌటయేకాక పైపెచ్చుభోజనసామగ్రి సన్నగిల్లుచున్నది. ఇంక సామమే మనకు శరణ్యముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. అదెట్టు లనుకూలపడునో యెఱుంగకున్నాను. తానాజీ నీయభిప్రాయమేమి?

తానాజీ—స్వామీ ! నాకు నేమియుం బాలుపోకున్నది. వెలికి దుమికి ద్రొబ్బి యుద్ధముచేసి తప్పించుకొనుటయే కర్తవ్యమని తోచుచున్నది.

కృష్ణాజీ—తానాజీ యంతవాడౌటకు సందియములేదు. ఇతఁడు విజృంభించిన భీమునిభంగి నెంతలేసికార్యంబులైన నవలీలలోఁ జక్కపఱుపఁగలఁడు. కావుననే యిట్టిపౌరుషోక్తు లతనినోటనుండి వెడలినవి. కాని ప్రస్తుతము స్వబలపరబలతారతమ్యమును బరికించిన నతనిమాటలు క్రియలలోఁబెట్టుటకు నెంతమాత్రము మంచిదికాదు. ఇట్టిసాహసంబున జొరఁబడుటకంటెఁ 'బాహుబలంబుకంటె బుద్ధిబలంబు కార్యసాధక' మని పెద్దలు వచింతురు. కాన నెక్కుడైనదానముతో నాలోచించి వైరుల వంచించి తప్పించికొను నుపాయము నన్వేషించుటయే శ్రేయస్కరమని నామతము.

శివాజీ—కృష్ణాజివాక్కులు నీతియుక్తములనుటకు సందియములేదు. కాని తప్పించుకొను విధానముమాత్రము తెల్పఁడయ్యె. నాకు సంధిచేసికొనుటయే యుక్తముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇది మీయందఱికి సమ్మతమగునేని యెట్టినిబంధనల కొడఁబడవచ్చునో యెఱుంగఁజేయుఁడు.

బాజీ—మహాప్రభూ! మన మీనడుమ నాక్రమించిన కోటలెల్ల నర్పించితిమేని మనలఁ దప్పించుకొనిపోనిత్తు రని తలంతును.

బాలాజీ—చాలుఁజాలు బాబయ్యా! పరభువంశంబునఁబుట్టిన మన కిట్టిమొప్పుందల చెల్లునే? కష్టార్జిత మ్మగుకోటలువైరులపాలుచేసి యబలులచాడ్పున మనము నిరాయుధులమై పోవలెనని మీయాలోచన. ఇదేటియుపాయము? రాజపుత్రసంతతివారమగు మన మీదైన్యము సహింపఁగలమే? శూరాగ్రేసరుండైన తానాజీవచించునట్లు వర్తించుట మానధనులమగు మనకు యుక్తముకాని యన్యథాచరించిన లోకులు నవ్వరే ?

తానాజీ—ఔను! మానాభిమానముగల మనమెట్లు తలలువంచుకొని రిక్తహస్తులమై పోవుదుము. మానముకంటెఁ బ్రాణమే యెక్కుడనితోచిన మనము గాజులు తొడిగించుకొని మెలంగుటయొప్పు. ఇట్లుంటేనని యన్య

ధా విచారించి నాపైఁ గోపగింపకుఁడు. పుట్టిననాటనుండి కత్తిపట్టి వర్ధిల్లిన మన మిప్పు డీట్టిదైన్యావస్థకు నేకొందుమే? ఏదైన బన్నుగడఁ బన్ని శత్రువులను దప్పించికొనిపోదము. కాకేని దొమ్మియుద్ధమునకు సిద్ధమౌదము.

కృష్ణాజి—నామాటలను బాజీపలుకులను సులువుగాఁ బూర్వపక్షముచేసిన బాలాజీతానాజుల నేమందును? ఇరువురిలో నొక్కరును దప్పించుకొను వెఱ వెతలింగింపకయే యుఱక మావచనంబులు ఖండించిన నేమిప్రయోజనము? దూరాలోచనచేయక తోచినట్లు ప్రసంగించుట రాజనీతికిఁ జాలవిరుద్ధము. కాలము ప్రతికూలమైనవేళల నెంతవారికిని దైన్యం బనుభవింపక తీరదు. నాఁడభిమన్యుకుమారుని రక్షింపసమకట్టి భీమాదులు సైంధవునిచే నోటువడలేదా? జరాసంధకాలయవనాదులఁ దప్పించికొని కాలజ్ఞులైన రామకృష్ణులు పాదచారులై పాఱిపోలేదా? సమయము వచ్చినప్పుడు గాడిదెకాళ్ళుపట్టవలెననుమాట యెఱుంగరా? ఎదిరిబలంబునకుఁ దమబలంబునకుఁగల హెచ్చుతగ్గులు పరిశీలించి కాలానుగుణ్యముగా బ్రవర్తించుటయే రాజనీతిగాని తొందరపడుటవలనఁ గార్యానుకూలమగునే? కావున సంధి కెట్టినిబంధన లొప్పుకొంటదగునో యోజించి చెప్పుఁడు. బాజీచెప్పినట్లు కోటలన్నియు నిచ్చుట తగదుకాని కొన్నియిత్తుమనిచెప్పి ప్రస్తుత మీచెఱ దప్పించుకొంట సమంజసము.

శివాజి—అట్లైన నెవ్వఁడు సంధికుదుర్చికొనివత్తురు?

కృష్ణాజి—ఖానునికడకు నా పేను రాయభారము పోవుటఁజేసి నీమాఱు నేఁబోయిన వా రనుమానింతురు. బాజీపరభు నంపినచో నతండు కార్యము సానుకూలపఱచుకొని రాఁగలఁడు.

బాలాజి—దేవరవారు మన్నింతురేని నే నపాయంబులేనియుపాయం బొక్కటి చెప్పఁబోవుచున్నాను. కృష్ణాజి చెప్పినట్లు మీరు మాతండ్రిని రాయబారము పంపవచ్చును. కాని నే నిట నొక్కింత విన్నవించుకొంచున్నాను. సావధానులై చిత్తగింపుఁడు. "మహారాజా! ప్రభావతిపై

ఫజీలునకు వలపుకలదుగదా! ఛేతాళుఁడెట్లో, అతనినివంచించి తదంగు ళీయకము నాచేతికిచ్చినాఁడు. అది యిపుడు నాయొద్దనున్నది. ప్రభావతి యిక్కడనున్నట్లు ఫజీలున కీయుంగరమంపించి తగినసమ్మకము పుట్టించితి మేని వాఁడు తప్పక మెత్తఁబడును. సంధిషరతులలోఁ గొంత బెట్టు సరిచూపుచుఁ దుట్టతుదకుఁ బ్రభావతిని సమర్పింతుమని యాశ చూపినచో నది నిజముగాఁ దలఁచి సిద్దినొప్పించి ప్రభావతిని బంపుమని బలవంత పెట్టును. తొల్లి పద్మినీమోహితుఁడైన యల్లాయుద్దీనుని వంచించిన రసపుత్రులవలె నత్తటి నేను నామిత్రులతో సంజవేళ నొకపల్లకీలోఁ గూర్చుండి కొందఱుభటులు వెంటరా శిబిరమున నొక్కింత దూరమున నేర్పఱచుకొన్న సంకేతస్థలమునకుఁ బోవుదును. వీలైనచో ఫజీలుని దెగటార్చి నాతో వచ్చినవారితో నొండొకదెసకుఁ బారిపోదును. ఆగందరగోళములో మీరు వీలైనంతమందిని దీసికొని రణగడాకుఁ దప్పించుకొని పోఁజూడుఁడు. నేను నాసందు వేళఁ బగఱకు దొరకకుండఁ దప్పించికొనివత్తును. పట్టువడితినేని సుల్తానుమన నెటింగి యట్లు చేసితినని సవాబఖ్తాను నొడంబఱచి నా నేర్పుకల్మి వైరులను దెమలించుకొనివత్తును.

అని బాలాజిచెప్పిన పన్నాగము సమయోచితముగానున్నదని తండ్రి యగుటచేత బాజితక్క నచ్చటివారెల్లరు నతనిని వేనోళ్ల శ్లాఘించి యట్లే కావించుటకు నిశ్చయించిరి.

అట్టుపైని శివాజి బాజికిఁ జెప్పవలసినసంగతులెల్ల బోధించి సంధిపేరిట సిద్దిసవాబఖ్తానునొద్దకుఁ బుత్తెంచెను. ప్రభు వాదేశించినరీతినే బాజియు సంధిషరతులు సరిగాఁ దెమలింపక మెలిపెట్టుచుఁ గోటనుండి యరాతుల గుడారములకును గుడారములనుండి కోటకునుఁ దిరుగుచు నాల్గైదుదినములు జఱుపుచు జాగరూకతతో మెలంగుచుండెను.

ఈలోఁగా బాలాజి యొకయుత్తరమువ్రాసి యాకమ్మతోపాటు వానియుంగరమును నిజమరిస్నేహితున కొక్కని కిచ్చి ఫజీలుకడకుఁ బను

మఱియు వాఁడును ప్రభావతిఁ బంపఁగా వచ్చిన సందేశహరుఁడట్లు నటించుచు ఖానుకుమారుని భ్రమింపఁజేయుచుండెను.

ప్రభావతీసమేతముగా నెన్నగెల్చుకొన్న కోటలన్నియు స్వాధీనపఱచుటయేకాక సామంతుఁడౌటకుఁగూడ శివాజి సమ్మతించుచున్నాఁడని సిద్ధియు నిదేసమయము ప్రభావతిని జిక్కఁబట్టుకోవచ్చునని ఫజీలును నొకరికంటె నొకరు పెల్లుబ్బి యుభయయు నేకముఖులై శివాజి నిజముగా సంధి కొడంబడునని నిశ్చయించి పోరునిల్పుదల చేయించిరి. శివాజియు పదను గుణముగా రేపోమాపో కోటపఠానులపాలు చేయునట్లు వేషభాషల నటమటించుచుఁ దా ననుకొన్నట్లు కొనవఱకు జరుగునో లేదో యని భయపడి యిష్టదేవతయగు భవానిని కార్యానుకూలతకుఁ బ్రార్థించుచుఁ దత్ప్రీత్యర్థము జపహోమాదులు చేయించుచుండెను.

-ఌ-

ఇరువదియైదవ ప్రకరణము.

బాలాజిపంపిన కపటసందేశహరునివచనంబులచేఁ బూర్తిగా వంచింపఁబడి వాఁడు తెచ్చినయుత్తరమువలన సుల్తాను ప్రభావతి నాసించియే బాలాజిని విడుదలచేసియుండునని నిశ్చయించి తనలోఁదానిట్లు వితర్కించుకొనును. "ఔరా! సుల్తానెంతటకక్కురీఁడు. పైకి నా కనిచెప్పి నాప్రేయసిని తానేచేపట్ట సమకట్టినాఁడుకదా? ఇస్సిరో! నన్నునమ్మించి నాకుత్తుకఁగోయఁజూచినాఁడు. ఛీఛీ! ప్రభులకంటెఁ బాపాత్ములొక్కరుండరనియే యూహింతును. వాఁడు శివాజి నాజనకునివంచించి వధించినసంగతి దర్బారుద్యోగస్థులకెఱింగించి తత్సమక్షమున నమ్మరాటపతిని బెలుచ నిందించి వారిసాయమునఁ బగదీర్చుకొనఁ జూచుచుంటిని. నేఁడు నాయజమానియే నన్ను మోసపుచ్చి చెడప నుంకించుచున్న నింకనెవ్వరితో మొఱ్ఱవెట్టుకొందును. ఇస్సీ! నాపైనెంతోహితుండట్లుపచరించుచు నింతలో నెంతచేయ నుద్దేశించెను. దీనికంతకు హేతువు ఫకీరుకాఁడు కదా! నిజముగాఁ బ్రభావతికి నాపైనిష్టములేకున్నచో నిట్లువ్రాయునా? ఆకొమ్మ యీకమ్మ వ్రాయకపోయినచో సుల్తానుచేతిలో నాప్రాణములు పోవలసినవే కదా! అయినను జంఝూరునితో విచారించి యింకముందు కెట్లు మెలంగవలెనో తెలిసికొందునుగాక."

యిట్లు విచారించి జంఝూరరావు నటకు రావించి యతనికీసంగతులెల్ల యెఱింగించి పదంపడి యిట్లు ప్రసంగింపఁజొచ్చెను.

ఫజీలు—మిత్రమా! చూచితే! యీయుత్తరము. సుల్తానింతవాఁడని యెఱుంగను. ఫకీరు దీనికంతటకు హేతువైయుండునాయేమి?

జంఝూర—ఫజీల్! మొదటనుండియుఁ బకీరు రాకపోకలు నా కనుమానాస్పదములుగానే తట్టుచున్నది. ద్రవ్యాపేక్షకుండైనను గావలె లేదా మనలనందఱను వంచించుటకు వైరులచేఁబంపఁబడిన వేసగాఁడైనను గా

వలెను. కాని యెంతమాత్రము నిజమైనఫకీరని నాకుఁదోఁచదు. విరాగుల కేమి రాజాశ్రయము. అతనిమాటలనమ్మియే సుల్తాను బాలాజిని విముక్తి చేసియుండవచ్చును. లేకున్న నన్ను నడగకయే యింతకుఁబూర్వ మెవ్వా రిఁతని విడుదలఁ గావించెనే! నాతో నప్పుడప్పుడు భూతదయనుగూర్చి ముచ్చటించుచు నానడుమ బాలాజిప్రసంగము తీసికొనివచ్చి యాతని సౌందర్యసౌకుమార్యాదు లభివర్ణించుచు నంతవాని కింతగతిపట్టెఁగదా! యని విచారించుచునుండువాఁడు. దీనిఁబట్టిచూడగాఁ ఫకీరేమో మోస కాఁడట్లు కనఁబడుచున్నది. దీనికేమిలే! ఏదీ కమ్మ యిందిమ్ము.

అని యాజాబు గ్రహించి యందలివ్రాతల వైఖరి కనిపెట్టి ముందటివ్రాత లకును దీనికిఁ గొంత భేదముండుటఁజూచి సంశయించి యెంతమట్టుకీవ్రాతలు నమ్మవచ్చునో యని విచారించుచున్నసమయమున ఫజీలు "నీకేమి యందలి సంగతులు బోధపడకున్నవా? అట్లైన నా కాకమ్మనిమ్ము" అని జాబును లాగికొని యిట్లు చదువఁదొడంగెను.

తే. సామి! నన్ను మీయేలికసామి తన్నుఁ
బరిణయము కమ్మనుచు రాయబార మిపుడు
సలుపుచున్నాఁడు తమ రిది తెలిసికొనిరొ
లేదొ మిమ్ముఁ గూడు టె ట్లింక ప్లేచ్ఛవర్య.

ఉ. ఓరసికాగ్రగణ్య! నను నొప్పఁగఁ జేకొనఁ జూతురే న్విజా
పూరును బాసి నన్ను గొనిపోవలె వేఱొకసీమ, కిందుకుఁ
మీరలు సమ్మతింపవలె మీకును దక్కను కానినాడు వి
స్తారము మాట లేటికి విచారముచేసిన మీ రెఱుంగరే.

ఉ. ఎట్టినిబంధనంబులకు నేని యొడంబడ నున్నవాఁడు రా
జిట్టిదివేళ యాటఁ దమ రిప్పు శివాజిఁ దదాశ్రితప్రజన్
నెట్టన విడ్చిపుచ్చుటకు నెమ్మది సమ్మతి చేయు చాపయిన్
గట్టిగ నన్ను గోరినను గాదన కిచ్చెడు నాత్మరక్షకై.

తే. మంచిసమయంబు చేకూఱె నెంచిచూడ
నిట్టియెడ నుపేక్షింతువే నింకమీఁదఁ
దల్లిదండ్రులు నన్నొక్కఁ కల్లరికిని
గట్టిపెట్టుదు రావలఁ గార్యము సెడు.

తే. చెప్పవలసినదంతయుఁ గప్పిపుచ్చ
కిందుఁ బొందుపఱచితి మీరింక పైని
నన్నుఁ జేపట్టు నెట్టుల నడుచుకొందురో
భారమెల్ల మీమీఁద నే వైచియుంటి.

జంఝూర—ఓయీ! తొంటికమ్మకును దీనికిని వ్రాతతోఁ గొంతవ్యత్యాసము న్నది సుమీ?

ఫజీలు—ఔనౌను! మొదట నిట్లేయనుమానపడి జాబుతెచ్చినచారునిఁ దర్కించి యడిగితిని. వాఁ డది కలములోటువలనఁ గల్గినదని చెప్పి యప్పటికి నేను నమ్మకున్న నే నింతకుముం దొసంగినయుంగర మానవాలు చూపెను. కావున లేఖలోనివ్రాఁతల కనుమానపడవలసిన పనిలేదు.

జంఝూర—నిశ్చయముగా సుల్తానునకుఁ బ్రభావతిపై నాసగల్గినచో నతని గొల్వుపై నాసయు మనకు నింతటితో నుడుగవలయు. కానిచో మన నాశనమునకు మనమే కారణముగుదుము.

ఫజీలు—ఔను. నీవు వాక్రుచ్చునట్లే ప్రభావతియు లేఖలో వ్యక్తపఱచినది నే నెట్లు ప్రియురాలిని వశపఱచుకోవలెనో యెఱుంగకున్నాను.

జంఝూర—తెలియకుంటకుఁ దోఁచకుంటకు నేమున్నది? విజాపురిమొగము చూడవలెనన్నఁ బ్రభావతి మొగమును, ప్రభావతిముఖము దర్శింపవలెనన్న విజాపురిముఖమును దూరంబగును. ఈరెంటిలో నీకెద్ది ప్రియమో చూచుకొమ్ము.

ఫజీలు—దీనికేమి సరేకాని యెట్లు జోహారుని వంచించి ప్రభావతిని దీసికొనిపోవలెనో చెప్పితివి కావుగదా? ప్రభావతికంటె విజాపురియే కాదు నాకు మఱేదియుఁ బ్రియంబు కాదుసుమీ !

జంఝూర్—అక్క యిక్క రెండుగావలెనన్న సరిపడ దన్నమాటనాడ నీపట్లం బట్టినది. ప్రభావతి తోపాటు పన్హాలాకోట మనకు శివాజి యర్పించుట తటస్థించునేని తక్కినవానికోటలు తాను లోఁబఱచుకొందునని సవాబత్షానుఁడు నిన్న నాతోఁ బ్రసంగవశంబున వచించినాఁడు. కాన నతఁడిప్పటిలో విజాపురికి మఱలుకొనఁడనియే నిశ్చయింపవచ్చును. అంత నన్ను గాని నిన్నుగాని తోడిచ్చి ప్రభావతిని సుల్తానుసన్నిధికి గొంపోవు మనును. లేదా లాఁతివానినిబంపినచో మార్గములో మన మడ్డగించి ప్రభావతిని విడిపించుకొనిపోవచ్చును.

ఫజెలు—అట్లైన నెచ్చెలీ! నిన్ను వెంటనిచ్చిపంపినచో నేను మనవారిని జరాస్త్రితోఁబాటు తప్పించికొని తీసికోవత్తును. నన్ను బుత్తెంచినచో నీవట్లు చక్కఁబెట్టుకోఁ రాఁగలవా?

జంఝూర్—ఈమాత్ర ముపకారము చేయలేనా? నీపై ప్రేముడిచేఁగాదే నాడు శివాజి తనవద్దనుండుమని యెంతబోధచేసినను బెడచెవినిఁబెట్టి నిన్ను గలసికొంటిని! నీవు చెప్పినట్లు చేయుటయేకాక నీతోపాటు నే నుద్యోగము విడిచి విజాపురినుండి లేచివత్తును.

ఫజెలు—ఘాటనే! ప్రభావతిసంగతి నాలోచించి సుబా సిద్ధిసేనాని శిబిరమునకు విచ్చేసినశివాజిని బగఁదీర్చుకోక విడిచిపెట్టితిని.

జంఝూర్—శివాజి యన్నజ్ఞాపకము వచ్చినది. నిన్నటిదినమున సంధినిబంధనలన్నియుఁ బరిష్కరింపఁ బడినవా?

ఫజెలు—రణగడ ప్రతాపగడ విశాలగడ దుర్గములుమాత్రము కొంకణప్రభువు వదిలిపెట్టనని గట్టిపట్టు పట్టియున్నాడు. కాని సుల్తానునకు శివాజి సామంతుఁడై మెలఁగుదు నన్నపుడీయూఁడు దుర్గములు విడిచిపెట్టవచ్చునని నొక్కి వక్కాణించితి. ఇందుల కతం డిష్టపడినట్లే తరువాతఁ జెప్పినాడు. అటుపై నేమైనది నాకుఁ దెలియదయ్యె. ఈపాటికి శివాజి గాని వానిరాయబారిగాని జో. సారుపేరాకు నేతెంచియే యుందురు. మన మటకుఁ జనుదెంచి యన్నిసంగతులు బోధపడఁగలవు.

జంర్ఘూర్—చూడుము. ఆడేబోయినతీర్థ మెదురాయె నన్నట్లు రాయబారి లేకః సిద్ధిఖానుఁ డిచ్చటికే యరుదెంచుచున్నారు.

అని దిగ్గనలేచి యతండు వారిని సగౌరవముగాఁ దోడ్కొనివచ్చి యుచితాసనములపై నాసీనులఁజేసిన వెనుక నానల్వురు నిట్లు ముచ్చటించిరి.

ఫజీలు—నవాబత్తాక్! మేము మీసన్నిధికి వేంచేయవలెనని యిప్పుడే యను కొనుచున్నాము.

సిద్ధి—ఎవరెవర్ని నెవరువచ్చిననేమి ? నిన్న మనమనుకొన్నట్లు జరిగించుటకు నీ కిష్టమేనా ?

ఫజీలు—శివాజికోరిన మూఁడుకోటలు వదలివేయుటే కదా?

సిద్ధి—ఔను. తక్కిననిబంధన లింతకుముందే పరిష్కరింపఁబడినవి. కోటలిచ్చు టకు నొప్పుకొంటిమేని ప్రభావతి నీమాపటివేళనే పంపుదురట.

జంర్ఘూర్—సుల్తాను కోరినదింతేకదా! దీని కొప్పుకోకుంట కేమున్నది? ఫజీ లభిప్రాయము నిన్ననే వెల్లడిచేసినాడుకదా?

సిద్ధి—బాజీ ! వింటివికదా ! ఇంక మీయాలస్యమే !

బాజీ—అట్లేని ప్రభావతి నిప్పుడే యొప్పఁజెప్పెదము. కాని విశాలాక్షినిఁ బంపవలెను జుడీ! మారాజుగా రీవిషయము నొక్కిచెప్పమన్నారు. సాహేబులారా ! ఇయ్యెడ నామనవి యొక్కటియున్నది. ప్రభా వతి రెన్నఁడుఁ బరపురుషుల కంటబడదు. దానికిఁ దగినయేర్పాటు చేయు బ్రాహ్మణులు. ఇంతకు సుల్తాను పరిగ్రహింపనున్న తరుణివిషయ మెట్లు చూచుకోవలెనో వేఱెచెప్పవలెనా ?

సిద్ధి—ఇదివఱకే పూర్వమే తగినయేర్పాటు చేయించినాను. అదిగో ! మనకప్ను పశ్చిమపు వైపున నర మైలుదూరములో గనఁబడుచున్న చిన్నిగుడార ము నే నాపెకొఱకే వటిపించినాను. ఓయీ! వేగమపోయి ప్రొద్దుపో కముందే ప్రభావతిని సాగనంపు నేర్పాటు చేయుము. రేపు కోట స్వాధీనము చేయవచ్చును.

బాజీ—చిత్తము. సెలవు తీసికొందును.

అట్లుత్తరం డు చనినపిమ్మట సిద్ధిఖాను వారితో నిట్లనియె. "ఓయీ! ఆసుందరి వచ్చునేని యీరేయియే యామెను రాజధానికి నంప నిశ్చయించు కొన్నాను. సంధిలో షరతులప్రకారము శివాజి నడుచుకొనినది మానినది కనిపెట్టికాని నే నిచ్చోటు విడిచిపెట్టి పోఁజాలను కాన మీలో నొకరు ప్రభావతివెంటఁ బోవలసియుండును. మీకంటె నాకు నమ్మఁదగినవారు వేఱొకరులేరు." అని చెప్పి యూరకుండిన ఫజీలు తనరొట్టె నేతిలోఁబడిన దని మనసులో నుప్పొంగుచుఁ బైకిమాత్ర మొక్కింత సమ్మతించువానిరీతి నటించుచు నిట్లనియె. "సాహెబ్జాన్! హుజూరుకార్యవిషయములో మీ రింతచెప్పవలెనా! ఏమిది మీస్వంతకార్యమా అట్లైనను మీవెంటవచ్చి నప్పుడు చెప్పినపనిచేయకుండఁ దప్పుకొందుమా! నావెంటమాత్రము కొంత సైన్యము తీసికొనిపోవుటకు సమ్మతింపవలెను లేనిచో మార్గమధ్యమున శత్రువులచేతిలోఁ జిక్కుకొందుమేమో యని యిట్లడిగితిని." నావుడు సిద్దిఖానుఁ డిట్లనియె "నీసైన్యముండఁగా నిట్లడగవలసిన పనియేమున్నది? ప్రభావతిని దిగఁబెట్టి తిరుగ నావెంటనే మమ్ముఁ గలసికోవలసినది. వీలైనచో శివాజినిగూడఁ గట్టితేవలెనని యుద్దేశించుచున్నాను. మఱియు నాతఁడు చిక్కిన పిమ్మట దుర్గములెల్లఁ బ్రాణముపోయినదేహమువోలె నిస్త్రాణములై స్వాధీన పఱచుకొంట సుసాధ్యపడును." అని యిట్లు తనతలంపు తెల్లముచేసి పోయి వచ్చెదనని చెప్పి వీరినివిడిచి తనశిబిరమునకుఁ దిన్నగా నడచెను.

ఖానుఁ డిట్లుచెప్పిపోయినవెనుకఁ దా ననుకొన్నట్లు తటస్థపడినదని పట్ట రానిసంతోషముతో మిన్నుముట్టి తనసఖుని గాఢాలింగనముచేసికొని నేడు కదా! సుదినము. ఔరా! ఆయన్నుమిన్ననుగూర్చి యెన్నెన్ని పాట్లుపడితినో నీవెఱిఁగినదే యుండువుకదా! మన మిందాక మాటలాడుకొన్నట్టు లక్షరాల జఱుపవలసినది సుమీ! నే నుత్తరమునకు నత్తలోదరి వెంట నిడుకొనిపోయి బహుశః అహమ్మదునగరమునకుఁ బోయి చేరికొందును. నీ వచ్చుటి కెంత వేగము వత్తువో నీమీఁదభారమువైచియే సుమీ! నే నిట్లుపోనిశ్చయించితిని. అనిచెప్ప వలసినదెల్ల గ్రుచ్చిచెప్పి యతనిని వీడ్కొని తనసైనికులకెల్లరకు నీదినమే ప్రయాణ

మసిచాటించి తత్సన్నాహంబులోఁ గొంతకాలము వెచ్చించి వెండియు గొందఱ భటులందీసికొని సంకేతస్థానసమీపమునకుఁ జని ప్రభావతి రాకకై యెదురు చూచుచుండెను. అత్తఱి నేవిధమైనధ్వని వినిపించినను బల్లకీబోయీల కేకలేమోయనియు నేమాత్ర చీమచిటుక్కుమన్నను తనవలపుకత్తియవచ్చుచున్నదేమోయనియుఁ గోటలోనుండి యెవ్వరేపనిమీఁద వెలికివచ్చినను ప్రభావతిరాక తెల్పుడుచేయుదురేమోయనియు నడియాసఁజెందుచు, సంజవేళ సమీపించుచున్నకొలంది నీదిన మాయొప్పులకుప్ప గన్నులారఁ జూచుభాగ్యము లభింపదేమో యని విచారించుచు క్షణ మొకమహాయుగముగతి గడుపుచు వేగించుచుండెను.

ఇరువదియాఱవ ప్రకరణము.

త్రికాలజ్ఞుండగు జగన్నాటకసూత్రధారుఁ డింక నొక్కజామునకు జరుగవలసియున్న భీభత్సకృత్యము లోకసభ్యులకుఁ బ్రదర్శింపఁజేయుట ప్రాచీనసాంప్రదాయకము కాదనియెంచికాఁబో లంతరిక్షమున వ్రేలాడుచున్న నభోమణిదీపిక నింతలో మెల్లగాఁ దొలఁగింపఁజేసెను. అంతట ఫజీలు కాలసమాప్తిగని పెట్టి మృత్యుదేవతయే వచ్చుచున్నదన్నట్లుగా సంజచీఁకటి వేవేగఁ గ్రమ్ముకొనఁ దొడంగెను. ఇదికనిపట్టి సమయజ్ఞుండగు శివాజి ధర్మరాజు దూతలు మువ్వురు దవ్వుదవ్వున నాగుడారముదెసకుఁ బరుగిడుచుఁబోయి ప్రభావతి యిదె వచ్చుచున్నదని ఫజీలున కెఱింగించి వెంటనే యచ్చోటువాసి వచ్చినదారినే పోయిరి. అటుతరువాతఁ దలుపులుమూసికొనియున్న యొక్కసవారిని మోసికొని యార్వురుబోయీలును వారిననుసరించి కొంతమంది దాసీజనంబులునుఁ ద్వరితముగా నాగుడారముకడకు నడిచిరి. పాపము వారినిఁజూచి దురాశాపిశాచపీడితుండైన ఫజీలు నిజముగాఁ బ్రభావతియే వచ్చుచున్నదని నమ్మికొని యింకఁ దనకోరిక లీరిక లెత్తునని పెల్లుబ్బి యిదివఱకు గుడారమున కొక్కింతదూరమున నున్నవాఁడు కతిపయజనముతో విధిప్రేరితుండై యున్నచోటనుండలేక సవారి గుడారములోనికిఁ జేరినతక్షణమే తానునచ్చటికి వెసఁజనుదెంచెను. అప్పటి కప్పుడే మ్లేచ్ఛజనతమంబును బోలెఁ గ్రమంబుగాఁ దమంబును వృద్ధి కాఁజొచ్చెను. వెలుపలివిషయములన్నియు మెలఁకువతో సవారితలుపుల సందునుండి వీక్షించుచున్న బాలాజి నిజసఖసమేతముగాఁ దటాలునఁ దల్పులు తెఱచుకొని క్రిందికి దుమికిఁ గరవాలంబుతీసికొని గజంబుపైకి లంఘించు సింగంబుభంగి ఫజీలుమీఁది కుఱికెను. తోడనే ఫజీలును దన కరవాలంబు వరలోనుండి లాగఁజొచ్చెను. అదిచూచి బాలాజి కరవాలంబు గ్రహించుకరంబును దెగనఱికి ఫజీలుని గ్రిందికిఁ బడఁద్రోచి "ఓరీ! దురాత్మా!

నీవు ప్రభావతిని బలిణయంబు కాజూచితే! నాకు నీవు నాకుఁబెట్టినబాధల కెల్ల నిప్పుడే ప్రతిఫల మనుభవింపఁజేసెదను. నీతండ్రితో లేనిపోనికొండెములు చెప్పి పుణ్యాత్ముఁడగు పూజారిని జిక్కులు పెట్టఁజూచిన నీపాపమునకు మేర గలదే?" అని యిట్లు నిష్ఠురోక్తుల నాసాడి యొక్కింతసేపు తనయాజికౌశలముచూపి భీముఁడు సింహబలునట్లు వైరినిఁ బంచత్వమందించెను. ఈలో బాలాజి వెంటవచ్చిన వానిసఖులగు స్త్రీవేషధారులైన మరాటసైనికులు బాలాజిపైఁ గవిసిన ఫజీలుభటులతో మార్కొని వారిని యమమందిరమునకు నతిథులుగాఁ జేసిరి. అంతట నాసమీపమునఁగల ఫజీలుసైనికులు హాహాకారంబులుచేయుచు మోసముమోసమనిరొలుఁగొత్తుచు హుటాహుటిని గుడారముదెసకుఁ బరుగెత్తిరి. ఈగోలయు గందరగోళము నడివలుకఁ బట్టణముముట్టడించిన తక్కటి యవనసైనికులు కనిపట్టి తొట్రుపాటుపడుచు నందఱు నొక్కమొగంబుగా వేగమ యాస్థలమునకుఁ రాఁజొచ్చిరి. ఇట్లు సైనికులొక్కపెట్టున వచ్చుచుంటజూచి బాలాజి ముఖమరాటులు భీతిల్లక పోనీకుడు పోనీకు డని నొండొరులు పురికొల్పుకొనుచు దారికడ్డముమూరిన ఫజీలుసైనికులం గత్తికటారములచే విదిలించుకొంచు దూసికొని యసంఖ్యాకమైన శత్రుబలంబు లెమ్మెదురుచుండఁగా నాచేరువనున్న పొదలలోనికిఁ బాటిమఱుఁగుపడిరి. ఆరేయి యొకరిమొగ మొకరికిఁ గనఁబడని బహుళపక్షరాత్రియగుటఁజేసి మరాటులను వెంబడించి ముందుగాఁ బరుగెత్తిన ఫజీలు సైనికులను వైరులఁగా భావించి యావెనుకనుండి తరుముకొవచ్చిన సిద్దిభటులు తుపాకిగుండ్లచేఁ దమవారిఁ బెక్కుఱఁ బొకార్చిరి.

ఇట్లు యవనబలమెల్ల నాయల్లరిలోఁబడి కొట్లాడుకొనుచుండఁగా శివాజి బాజిప్రముఖులను దోడ్కొని కొంతసైన్యముతో వేఱొకవైపునుండి చడిచప్పుడుకాకుండఁ బాఱిపోయెను. ఆదిని బలాయితులైన బాలాజిముఖ్యులనునాకొండదారులెల్లఁ గొట్టిన పిండిగయెనకతన జాముౌత్రి యైనపిమ్మట శివాజిప్రముఖులగు తమవారిని గలసి నవ్వుచు ద్రుళ్ళుచు వారితోబాటు త్వరితముగా నేఁగుచుండిరి.

ఇట నారాత్రి సవాబత్ ఖాను తనసైన్యముతోఁబడిన సంక్షోభ మింతం తనిచెప్ప నలవికాదు. ఫజేలుని బోకార్చినది యెవ్వరో తెలియక పోవుటవలనను దేమసైనికు లొండొరులు గానక పాలియించుకొనిరని తెలియుటవలనను సవాబత్ ఖాను తా నానిశీథమున నేమిచేయుటకుఁ దోపక సైనికులతోఁబాటు నిద్ర మానుకొని బల్లుమని తెల్లవాఱువఱకుఁ గంగారుపడుచుండెను. అటుతఱువాతఁ గోటకుఁ బశ్చిమభాగమున గానవచ్చిన మరాటుల కాళ్లజాడఁగనిపట్టి శివాజి సేనాసమేతముగా నాదారివెంటఁ బోయియుండవచ్చునని సిద్ధి నిర్ణయించి యావెంటనే తనకుమారునకుఁ గొంతయశ్వసైన్య మిచ్చిపంపెను. సిద్ధినందనుండును వానివెంటఁబోయిన తక్కినయోధులు తమవాజుల నతిత్వరితముగాఁ బోనిచ్చిరి. కాని వారు జాముప్రొద్దెక్కుదాక మరాటసేన పృష్ఠభాగమే వీక్షింపలేకపోయిరి. అట్లు ప్రతిపక్షులు ఘోటకారూఢులై యతిత్వరితముగా వచ్చుచుంట శివాజి పరికించి యక్కడకు రణాంగణాదుర్గ మింకనాలుమైళ్లుంటఁ దెలిసికొని సైన్యముతో బాజి నటనిల్పి కృష్ణాజి బాలాజి ముఖ్యులను గొంతమందినిఁదీసికొని తాను గమ్యస్థానమును జేరుకొనుటకు దవ్వుదవ్వునఁ బాఱఁజొచ్చెను. ఇంతలో సిద్ధిసైనికులు మహావేగముగా బాజి నిల్చియున్న స్థలమునకు సమీపించిరి.

పరభుసైన్యాధిపతి నిల్చినట్టితావు రెండు పెనుగట్టలకు నడుమనున్న యిఱుకుత్రోవ మొగయౌటవలన నటనుండి తనకొలందిసైన్యముతో సిద్ధికుమారునివాజిసైన్యమును ఒకగంటపిమ్మట నావెంబడినే తత్సాహాయ్యముగా వచ్చిన భూరిపదాతిసైన్యమును సరకుచేయక యుద్ధముచేయుచు రెండుగంటల సేపు నిలువరించెను. కేవలము స్వదేశాభిమానపూరితులై తొల్లి ధర్మపోలీస్థలమునందు మూడువందల స్పార్టనులు ప్రచండపారసీకబలంబునోర్చి పెనంగినతెఱంగుననే స్వామిభక్తిపరాయణులైన మరాటసుభటులు ఘాటీలనడుమనుండి పఠానులఁ జొరఁబడనీకుండ నతిసాహసముతోఁ బోరాడఁజొచ్చిరి. కాని చిచ్చునకు గాడ్పుతోడైనట్లు గుఱ్ఱపుబలమునకుఁదోడుగా కాల్బలముగూడుటవలన ఒకటిన్నరగంట సేపటికి శివాజిభటులు మున్నూటికమంది వీరశయన

మంది తమనాయకుఁడగు బాజీకి జయంబుపట్టు నిరాశను గల్గించిరి. ఐనను నప్పు గభువీరశిఖామణి ధైర్యస్థైర్యములు విడనాడక సాహసపరాక్రమంబులు చే పట్టి నాటిపద్మవ్యూహమునఁజిక్కుకొనిన యభిమన్యునివలె విజృంభించి యరి జనంబును బీనుఁగ పెంటగావించుచుఁ బావుగంట కెక్కుడుకాలంబు యవనుల తోఁ గసిమసంగి కయ్యంబుసల్పెను. ప్రాణములింక నైదునిముసములకుఁ బోవు ననఁగా శివాజినిర్ణయప్రకారము రణగడనుండివచ్చిన ఫిరంగులధ్వని చల్లగావిని శివాజిముఖ్యులు సురక్షితముగా దుర్గమును జేరికొన్నందులకు సంతసించి "నా విధ్యుక్తకార్యము సల్పితి" నని బిగ్గరగా నుడివించి జీవితాశవిడిచి యటుపై నొక్కింతపోరాడి రణాంగణంబునకుఁ బ్రాణంబులు సమర్పించెను.

ఇట్లు రాజుకార్యమునకై దేహముదాఁచక యద్భుతముగా నిరు వాగులవారును మెచ్చుకొనునట్లు లాలముసల్పి ప్రాణత్యాగముచేసి వీరస్వర్గము చూఱఁగొన్న యాస్వదేశాభిమానధురంధరునికళేబరమును దద్భటులు వైరులకు జిక్కకుండ బహుప్రయాసముతోఁ బర్వతముపైకి దీసికొనిపోఁగల్గిరి. ఇట్టి ప్రభుభక్తిపరాయణశిరోమణి యాటవలననే బాజిపరభునామ మీనాటికి మానధనులగు మహారాష్ట్రులు స్మరించుచు గౌరవింతురు.

ఉ. కావలె రాజరాజయినఁ గావలె సత్కవి చంద్రుఁడైననుఙా
గావలె యోగిరాట్టయినఁ గావలె భోగశచీంద్రుఁడైననుఙా
గావలె వైష్ణవుండయినఁ గావలె యోధకిరీటియైననుఙా
భూవలయానలాతినరుపుట్టుకవట్టినిరర్థకంబగున్.

బాజి కీర్తిశేషుండౌట శివాజి బాలాజి ముఖ్యులును హతశేషులవలన నెఱింగి తద్దయు దుఃఖించిరి. శివాజి బాలాజికంటె నెక్కుడువగచి తండ్రిని గోల్పోయిన యాపరభుకుమారుని ఖేదము తగినమాటలచే నుపశమింపఁజేసి యా బాజికళేబరము కష్టముమీఁదఁ దెప్పించి యథావిధిగా సాంపరాయక ప్రేత క్రియలు కావింపించెను. బాజిచూపిన యనన్యసామాన్యపరాక్రమాదులకు నత నిని వేనోళ్ల శ్లాఘించి కోంకణపతి తదీయసైన్యాధిపత్యము మనబాలాజికి

నర్పించి బాజీతోఁబాటు యుద్ధముచేసిన యాత్రనిసాదయలకు నమూల్యాభరణములు నాందోళికాదులనిచ్చి వారికి సవబనీసుపదంబులొసంగి యాదరించెను. అట్లు తరుముకొనివచ్చిన యవనభటులు బహుకష్టముమీఁద రణగడకోటఁజేరుకొని కొన్నిదినంబులు ముట్టడిజఱిపిరి. ఈసంగతి నెట్లో నేతాజిపాల్కారు తెలిసికొని పేష్వాసమేతముగా నచ్చటకు విచ్చేసి విరోధిసైనికుల వేనవేలను నేలపాలుగావింప నమ్మరాటధాటికి నాఁగజాలక పఠానులు పటాపంచలైరి. తన సమూహంబు రణ్గడనుండి ప్రాణంబుతోఁ దప్పుకొని తన్నుఁగలసికొన్న పిమ్మట సవాబఖానుఁ యావద్బలమును వినియోగించి రణగడకోట లోఁబఱచుకొనుట మేలో లేక పన్హాల వశపఱచుకొనుట మేలో యనివిచారించి యెటు పాలుపోక వెంటవచ్చిన జంఝూరరావు బాజి ఘోరపురేలతో నిట్లాలోచనలు సేయదొడంగెను.

సిద్ధి—ఓయీ జంఝూరా! చూచితివా మనకంటిలోమన్నుగొట్టి శివాజి తప్పుకొన్న విన్నాణము. నాడు అజ్జలును నేడు ఘజీలును మడిసిరి. ఇంక శివాజి నెట్లైనను బంధింపక కాని వధింపక కాని రాజధానికి రాఁజాలను. ప్రస్తుతము పన్హాలాస్వాధీనపఱచికొని ప్రభావతినైనను వశపఱచుకొందుగాక ఇట్లు కానినాడు సుల్తానుమోము చూడఁజాలను.

జంఝూర—ప్రభావతి పన్హాళాలో నెంతమాత్ర ముండుననినాకుఁదోపదు. మీ కిమిగిలిన సైన్యముతోఁ బన్హాలాకోట నాక్రమించినను దక్కిన కోటలు వశపడవు. అదికాక పేష్వానేతాజు లేకమైవచ్చినచో నిచ్చట మనము చిక్కుపడక మానము. కావున మూలబలంబులు మఱికొన్ని తెప్పించినపిమ్మట నెట్లుచేయవచ్చునో చూచుకొందము.

ఘోరపురే—జంఝూరరావు చెప్పినచొప్పున నడుచుటమంచిదని నా నమ్మకము. ప్రభావతి ప్రతాపగడలో నేయున్నదని నా కనుమానముగలుగుచున్నది.

సిద్ధి—అట్లైన ఘోరపురే! నీవు నీసైన్యముతీసికొని ప్రభావతిని వెదకి తీసికొనిరమ్ము. జంఝూరరావు రాజధానికిఁబోయి సైన్యము తెచ్చులోగా నీపన్హాలాదుర్గమును లోఁబఱచుకొందును.

అని వారియాలోచనప్రకారము ఘోరపురేను బ్రతాపగడకును జంఝూరరావును రాజధానికిఁ బుత్తెంచి జోహారుఖాను ముట్టడి తిరుగఁ బ్రారంభింపఁజేసి నాథుఁడు లేని పన్హాళను బట్టుకొన సమకట్టెను.

ఇరువదియేడవ ప్రకరణము.

ఇబ్రహీముఖాను సుల్తానుమంత్రి యని యిదివఱలో వ్రాసియుంటిమి కదా! కర్నూలు జమీందారుఁడగు నవాబత్ ఖాను కర్ణాటకరాజుల నెల్లరను జయించి వారిని సుల్తానునకు సామంతులఁగాఁ జేయుటవలననే యేదులుషాహి వానియెడల విశేషప్రీతిఁగల్గి తనరాజధానియందు నిలువఁజేసెను. నాఁటఁగోలె రాజకీయవిషయములందేమి తదితరాంశములందేమి తఱుచుగా సుల్తాను ఇబ్రహీమ్ముఖ్యులమాటలతోసి కార్యశూరుండైన సిద్ధిజోహారుమాటలు పాటింపుచు వానియాలోచనచొప్పున నడుచుచుంటఁ జేసి వారికెల్లరకు నవబత్ ఖానుపై ననూయఁ బెరగఁజొచ్చెను. వారిలో ముఖ్యుండైన యిబ్రహీము సిద్ధినెట్లైనను దర్బారునుండి తొలఁగింపఁజేయుటకు సందువెదకుచుండెను.

ఒకనాటిప్రాతఃకాలమున నిబ్రహీము నిజమందిరమున నధివసించి యేవోకార్యాలోచనలు చేయుచుండెను. ఆసమయమున వజీరుపరిచరుండొక్కఁ డక్కడకువిచ్చేసి ఫజీలుభటుం డొండు చనుదెంచి యింటిముంగల వేచియున్న సంగతి తెలియఁజేసినవెంటనే వానిని లోనికి రప్పింపవలసినదని యప్పఠాను మంత్రి యప్పరిచారకునకు నానతిచ్చుటయు వాఁడు నాభటుని యజమానియొద్దకిఁ దీసికొనివచ్చి తా నేదోపనిమీఁద నచ్చోటువాసిపోయెను. ఆవచ్చినభటుండు రూపమునుబట్టిచూడ ఫజీలువద్దకు రెండుసారులువచ్చిన విఠలుదాసునివైఖరిఁ జాలమట్టుకుఁ బొడగట్టుచుండెను. కాని వాఁడు హిందువు. వీఁడు మహమ్మదీయుఁడు. కాన నుభయులొక్కరని చెప్పుటకు నంతగా వలనుపడదు. ఆభటుఁడు వజీరునకు సలాముజేసి యతనిచే మన్నింపఁబడినతరువాత నయ్యిరువు రిట్లు మాటలాడుకొనఁజొచ్చిరి.

భటుఁడు—వజీర్సాహెబ్! తమ కొకఘోరవార్త వినిపింపవలసివచ్చినది.

అక్కటా! ఫజీల్సాహెబ్.

ఇబ్ర — ఏమీ! ఫజీలునకు నేమేని యుపద్రవము వచ్చినదా ?

భటుఁడు — పెద్దయుపద్రవమే వచ్చినది. మరణమే !

ఇబ్ర — ఔరా! ఎంతపనియైనది. నిన్న వచ్చినచారులు తెలియఁజేసిన వర్తమానమునకును నీవు చెప్పుదానికిని జాలహెచ్చుతగ్గు గన్పడుచున్నది. నిజముగా ఫజీలు మృతిఁజెందినాఁడా! వివరముగా జెప్పుము.

భటుఁడు — నిన్నటిచారులు చెప్పినదినిజమే నాచెప్పునది నిజమే! సాహేబ్జీ! ఇట్టిచెడువార్త లెవ్వరు పుట్టింతురు? మాదురదృష్టమువలన నిట్లు సంభవించెను. శివాజీకిని మాకును నాల్గైదుదినములు సంధిమాటలు జరిగినవి. ఆఖరునాటిసాయంకాలమునఁ బ్రభావతినిఁబంపుదుమని యొకసవారిశిబిరములకు నరమైలుదూరమునసున్న యొకగుడారమువద్దకుఁబంపిరి. ఆసవారిలోఁ గూర్చుండిన వీరులును వారివెంబడివచ్చిన స్త్రీవేషధారులగు మావళేసైనికులు నటనున్న ఫజీలును దద్ధితుల నంతమందించి పాఱిపోయిరి. ఈసందడిలో మేమెల్లరముండఁగా వెనుకతట్టునుండి శివాజిముఖ్యులు కొందఱుదుర్గము వెలికి దుమికిచడీ చప్పుడు కాకుండ రాయగడాకుఁ బాఱిపోయిరి.

ఇబ్ర — సిద్ధిఖాను దీనికేమి ప్రతిక్రియ గావించినాఁడు ? ఇదియా సిద్ధిచేసిన నిర్వాహము ?

భటు — సాహేబ్జీ! ఏమిచేసెనో తెలియదు. చేయనున్నది తెలియదు. మీనాయకుఁడుమాత్రము దుర్మరణమందెను.

ఇబ్ర — సిద్ధిసైనికులు గలియలేదా ?

భటు — అదేమిమాయయోకాని వారు మాలోఁ బెక్కుఱఁ బిల్కుమార్చినారు.

ఇబ్ర — ఎట్టెట్టూ ! సాయముచేయకుంటకుఁ దోడు మిమ్ము దునుమాడిరే ?

భటు — చిత్తము.

ఇబ్ర — శివాజి తప్పించుకొని పాఱిపోవుట నిజమేనా ?

భటు — సాహేబ్జీ! శివాజితప్పించుకొనుట నిక్కమే ప్రభావతి చిక్కకుంట నిక్కమే !

ఇట్లాఫకీరునివలనఁ బహ్లాలాసంగతు లెఱింగి వానిని జంఝూరరావుని కోరావలసినదని పుత్తెంచి యప్జలు తనకు మిత్రుండౌటవలనఁ దత్పుత్రమ్ము త్రికి నెక్కింతవిచారించి యిదేసమయము సుల్తానుమనసు విఱిచివేయవలెనని తనలోఁ దా యోజించుచుండెను.

అత్తఱి ఖాంజహానుఁ డచ్చోటికి వచ్చి "అమాత్యవరా! ప్రభావతిని మీసఖుఁడు ఘోరపుడేమల్కూరుఁ డెట్లో పట్టితీసికొనివచ్చుచున్నాఁడు ఈమాట తమకుఁ దెలియఁజేయుమని నన్ను ముందుగాఁ బుత్తెంచెను." అని చెప్పిన వానికి నొక మొహరుబహుమతిచేసి "ఓరీ నీవీసంగతి నెవ్వరికిఁ దెలియఁ జేయకుమా! యని బోధించి వాని నంపి తాను సుల్తానుసన్నిధికిఁబోవ సమకట్టెను. ఏకారణముననో కాని యప్పు డక్కడికిఁ బకీరు రాఁదటస్థించెను. అతనివలన నిజమనోరథసిద్ధి పొందవచ్చునని యుద్దేశించి యిబ్రహీ మీరీతిగాఁ బ్రసంగింపఁదొడంగెను.

ఇబ్ర—మహాత్మా! ఇన్నాళ్ళకైనను దేవరకటాక్షము నాపై వచ్చినందులకు నే ధన్యాత్ముండనైతిని. భవదాగమనమువలన మాగృహంబు పావనం బైనది ఇంక సకలశుభంబులు మా కొడంగూడును.

పకీరు—ఇబ్రహీమ్! మేము సాధారణముగా సంసారులయిండ్లకుఁ బోవువా రముకాము. కానిచో మీసదనమునకు వచ్చేయుటకేమిభాగ్యము? రాగద్వేషములు విసర్జించిన మాబోంట్ల కందఱును సమానులే? ఫజీలు సుల్తానుల బలవంతముపై నిట నిన్నిదినాలుంటిమికాని లేనిచో నొక్కెడ నిట్లుండిన రాగ మంకురించునని శాస్త్రము సమ్మతింపదు.

ఇబ్రహీ—తమరింకను విననట్లున్నది. పాపము ఫజీలునకు మొన్న ఘోర మరణము సంఘటిల్లెనఁట.

పకీరు—ఏమేమీ! ఫజీలా మృతినొందెనా?

ఇభ్రిహీ—ఔను స్వామీ?

పకీరు—సిద్ధిజోహారు మనకు జయము సిద్ధాంతమనియు శివాజి రేపోనేడో లోఁబడుచున్నాఁడనియు సుల్తానునకు వర్తమానమంపెఁ గదా? ఇం

తలో నిట్టిఘోర మెట్లు వాటిల్లినది ? మిక్కిలి యద్భుతముగా నున్నది. ఎవరైనను గిట్టక యిట్లు పుట్టించిరేమో కాని నాకునమ్మకము చాలకున్నది. నిన్ననేకదా! యటనుండి వచ్చినసేవకుఁడు ప్రభావతి పట్టుపడవచ్చునని మనకెఱింగించినాడు. ఇట్టిఘోరము సంభవించిన సిద్దిఖాను మనకేల తెలియఁజేయకుండును ? కావున నిది వట్టిసీలివా ర్తయైయుండును.

ఇబ్ర—లేదు. పకీర్జి! ఇప్పుడే సవాబక్షా నంపినచారులు నాకుఁజెప్పి వెళ్ళినారు. అదికాక మనఖాంజహానునిఁగూడఁ గనుఁగొంటిని.

పకీరు—అన్నన్నా ? ఇదెంతదుర్దినము. అట్లైన ఫజేలుఖాను మృతినిశ్చయమే యైయుండునా యేమి ? పాపము వారికుటుంబమునకు నెంతయాపత్తు ఘటిల్లెను. అజ్జలుఖానుపోయి పూర్తిగ సంవత్సరమైనఁ గాలేదు. ఇంతలో నింతకష్టము రాఁ జెల్లునే ? ఇంతకు విధికృత మెవ్వండు తప్పింప నోపు? మాయెడల వానికి భక్తివిశ్వాసములు మెండు సుమీ! పాప మాకుటుంబమునకు సుల్తానుతో నీవు చెప్పి యెంతైన వార్షిక మేర్ప ఱుప వలసియున్నది.

ఇబ్ర—నాకు ఖాను పరమమిత్రుండు. కాన నాకుటుంబము పట్ల నాతోఁచిన సాయంబు చేయవలె ననియే నిశ్చయించుకొన్నాను.

పకీరు—ఏమి మనవారికపజయము సంఘటిల్లెనా? లేనిచో ఫజేలుచావునకు హేతు వేమైయుండును ?

ఇబ్ర—స్వామీ! జయమో యపజయమో నిర్ణయింపఁజాలను. పెదవిదాటిన పృథ్విదాటునుగదా! అదికాక గోడకుఁ జెవు లుండునని పెద్దలందురు. కావున నేఁ జెప్పుటకు—

పకీరు—ఇందులో రహస్య మేముండును ? మన మనుకోఁకపోయినను లోకులు మూఁతులు మూసికొందురా ?

ఇబ్ర—ఔను లోకులు కాకులని యెఱుంగకపోలేదు కాని యీమాటలు నా నోటనుండి ముందుగా నేల రావలెనని వెనుదీయుచున్నాను.

పకీరు—అంతరహస్యమైనచో నేనుమాత్రము నల్వురికిం దెలియంజేయుదునా? ఫజీలుపైనున్న వాత్సల్యముచే ని ట్లడిగితి నేకాని—

ఇబ్రా—మీబోంట్లవద్ద నాకేల యింతదాపరికము. ఐనను సిద్ధి జోహారునకు నాకు నంతగాం బడకుంటవలన నేనే పుట్టించితి నని సుల్తాను ముఖ్యులనుకొందురేమో యని యింత్రవఱకు జంకినాను.

పకీరు—నీమాటలలోని సందర్భము మేము గ్రహింపంజాలకున్నాము. ఫజీలు చావునకు సిద్ధికి సంబంధ మేమున్నది?

ఇబ్రా—సిద్ధి జోహారు ద్రవ్యాశ ఫజీలు తనువిముక్తికిని శివాజి బంధవిముక్తికిని గారణమయ్యె. దీనింబట్టి తక్కినదెల్ల మీరే యూహింపనగును.

పకీరు—మేము మీవంటి లౌకికులము కాము. వివరించిచెప్పినంగాని గ్రహింపంజాలము.

ఇబ్రా—సగముచెప్పి యాందోళపెట్టు టేల? వినుండు. ఫజీ లెఱుంగకుండ జోహారు గొప్పలంచము పుచ్చుకొని శివాజిని తదీయులను విడుదలచేసెను. యాఁగా నదియెఱుంగక మనఫజీలు తనసేనం దీసికొని యుద్ధగింపంబోయె అప్పుడు సిద్ధి కుట్రకులోంబడి తక్కినసైనికు లెవ్వరును వేళకుం దోడ్పకైరి. అందువలన శివాజిప్రముఖులు నిరాయాసముగా ఫజీలునిం దద్భటులను రూపుమాపి రాత్రిరాత్రి రణగడాకు బ్రయాణముసాగిపోయిరి. కేవల ముపేక్షించినం దనకు మాట వచ్చునని యెఱింగి మరాటులు పలాయనమైన చాలసేపటికిం దనసైన్యమును గొంత కొడుకువెంట నిచ్చిపంపెను. కాని మరాటులలో ముఖ్యులెల్లరు తప్పించుకొని భద్రముగా దుర్గమునకుం జేరికొనిరి. చూచితిరా! జోహారు బుజూమార్గప్రవర్తనము.

పకీరు—మజ్ఝారే! ఇదియా సంగతి?

ఇబ్రా—మన మేమన్నను సుల్తానునకుం జెడ్డవార మగుదుము. అతని లంచగొండితనమే సుండీ. జయము నపజయముగా మార్చినదియు ఫజీలు ముఖ్యుల నకాలమృత్యువు నోటం బడవైచినదియు ఇవన్నియు

నటుండనిండు. రేపు శివాజి యింక నేకసమేతుఁడై తనబలంబులన్నియు జేర్చుకొని మనరాష్ట్రము కొల్లగొట్టుచు దేశము నెమ్మదికి భంగము కల్గింపక మానఁడు.

పకీరు—ఔను వానిని లాంగదీయవలె ననికదా! సుల్తానుయొక్కయు మనయొక్కయు నభిప్రాయము. చేతఁజిక్కినవాని విడిచిపెట్టుటకంటె సుల్తానునకు వేఱేయపకారముచేయవలెనా? ఇట్టిదని యేమెఱుంగము. సుల్తానుతఱుచుగానతనిస్థైర్యశౌర్యాదులగ్గించుచువచ్చుటవలన నతండు యోగ్యుండని యెంచుచుంటిమి, ఇస్సిరోమాణిక్యమున కాసించి సర్వమును జేరఁదీయుదురా? ఎంతపరాక్రమమున్న నేమి ? ఎంతవైదగ్ధ్యమున్న నేమి? ఎంతవిద్యయున్న నేమి? గుణము సరికానప్పుడివన్నియు నిష్ప్రయోజనములే? బాపురే! గుణముపరిశీలింపక కేవలసామర్థ్యాదులు పరికించి భ్రమించిచేరఁదీసిన రాజులగు వారికిటువలెనే యెంతలేని నష్టములును సంభవించునుగదా? భూనాథులలో సదసద్వివేకసంపన్నుండెక్కడనో లెక్కకునొక్కండు దక్కతఱుచు నిట్టివారే యుందురు. వీరియవివేకము ప్రజలకేకాక రాజ్యమునకుఁగూడ నుపద్రవమును దెచ్చుచుండును.

ఇబ్ర—ఎఱిగినపండితులు కావునయుక్తియుక్తముగా సెలవిచ్చితిరి. సుల్తాను బాలవయస్కుఁడౌటవలనఁ దగినంతలోకానుభవములేదు. కావుననే నేనుగాని మఱెవ్వరుగాని డాయవెఱతుము. అదికాక యడుగనిదే యేవిషయమునుగూర్చియైన నాలోచన చెప్పుటకు నెవ్వరు సమ్మతింతురు. వజీరునని స్వతంత్రతదీసికొందమన్నను మొదటనుండియు సిద్ధిపల్కులయందు సర్కారునకు మంచిగుఱియున్నది.

పకీరు—సుల్తానంత వివేకములేనివాడని యెంచరాదు. ఈసంగతులన్నియుఁ జెవినిఁబడెనేని యీక్షణమే యతనిని దర్బారునుండి తొలఁగింపక మానఁడు.

ఇబ్ర—జఱిగినది జఱిగినట్లు చెప్పఁబడినప్పుడు కదా మీరన్న దిజఱుగుట. సిద్ధి తన్నే మో యుద్ధరించునని యేకదా వానిని తనవద్ద బలవంతపెట్టి యుంచుకొన్నది.

పకీరు—నిజము నిలుకడమీఁద బయలవెడలకమానదు నీవు చెప్పినట్లు సిద్ధి హితులు కప్పిపుచ్చి చెప్పుదురేని నిజము బయటికిలాఁగకమానము.

ఇబ్ర—మాయదృష్టవశంబున మీరొక్కొ రిక్కడనున్నారు. కాబట్టియొక వేళ జఱిగినది జనఱినట్లు సర్కారు కర్ణరంధ్రములలోఁ బడునేమో కాని లేకున్న నిజమబద్ధము నబద్ధము నిజముకాకపోవునే?

పకీరు—చిల్లరయుద్యోగస్థులొకవేళ లంచగొండులైన వారిని శాసించి సహింప వచ్చునుగాని యిట్టియున్నతపదస్థులగు వారి కీదుర్బుద్ధియంకురించినచో వారిని వదులుకొంటయే రాజనకును వెండియు రాజ్యమునకును లెస్స. అటుకాకున్నఁ జేటువాటిల్లక మానదు.

ఇబ్ర—చిత్తము.

పకీరు—సుల్తాను మాయెడలభక్తి తాత్పర్యంబులుగలవాఁడు. మీవలె మేము వానికొల్వులోని వారముకాము. సిద్ధికిఁగాని వానిఁబూసుకొనువమ్మ మ ఱేరికిగాని కోపమువచ్చినను సరకుచేయము. తుదకు సుల్తానునకు నాగ్రహమువచ్చినను సరే మాకుభయింపడవలసిన పనిలేదు కదా? మీరు వారి యాశ్రితులుకావున నొకవేళ హుజూరుమాట కెదు రుచెప్పలేక బెదురుదు రేమోకాని మాకట్టి జంకుగింకులు పడ వలసిన పనిలేదు. సమయముచూచి సిద్ధిచర్యలు వెల్లడిచేయకమానము.

ఇబ్ర—నాకాతఁడైన విరోధియేకాని సుల్తాను వానివిషయములో నే యప కారముచేయకుండునట్లు చేయవలెను జుడీ!

పకీరు—మాకేమి వాఁడు ద్వేషియా! మీకొఱకు రాజ్యముకొఱకు వానిని వెడలఁగొట్టించుట యుక్తమని చూచుచున్నాము. కాని వానికే విధ మైన యెగ్గుచేయుటకు మాకేమి యవసరము?

ఇబ్ర—అన్నట్లు చెప్పమఱచితిని. ప్రభావతిపట్టువడెను జుఁడీ.

పకీరు—ఆ! ఎప్పుడు? ఎవ్వరు తీసికొవచ్చిరి.

ఇబ్ర—ఎప్పుడో నే నెఱుఁగను గాని మాస్నేహితుండైన బాజీ ఘోరపురే తీసికొనివచ్చినాఁడని మనఖాంహానుఁడిప్పుడే చెప్పివెళ్లినాఁడు. ఈ సంగతి సర్కారునకు వినిపించవలెనని యనుకొనుచుండఁగాఁ దమరు విచ్చేయుటచేనాఁగినాను. ఈసంతోషవార్త యిప్పుడేపోయివారిచెవులో వేయుట యుక్తముకదా!

పకీరు—మొదట మనము ప్రభావతివచ్చినది రూఢిపఱచుకొనిగాని ఖాంజహానుని మాటలునమ్మి సర్కారునకెఱిఁగింపరాదు. కావున ఘోరపురే యింటికేఁగి యీసంగతి గనుంగొందము.

ఇబ్ర—మంచిది వెళ్లిపోవుదము.

అని తగిన దుస్తులుధరించి పకీరుని దోడ్కొని వీధిలోనికి నడచెను.

ఇరువదియెనిమిదవ ప్రకరణము.

అట్లు కొంత సేపు నడచి పకీరును వజీరును ఘోరపురేయింటికిఁ జేరుకొనిరి. ఆసమయమునఁ జావడిలోఁ జేరపడి ఘోరపురే ప్రయాణపు బడలిక దీర్చుకొనుచుండెను. ఆవచ్చినవారినిఁ జూచి గ్రక్కున లేచి వారికుచితాసనములు వేయించి తన్ను వారడుగకమున్నె ప్రతాపగడనుండి పన్హాలాపురికై వచ్చుచున్న ప్రభావతిని మార్గమధ్యమునఁ దాను స్వాధీనపఱచుకొన్న చందము తెలియఁజేసి పదంపడి పరభృకుమారీరత్నమును నిల్పినమందిరమునకు వారినిదీసికొని పోఁజూచెను. కాని యిబ్రహీము పకీరునటనిల్పి ఘోరపురేను లోనికిఁ దోడ్కొనిపోయి యేవో కొన్ని మాటలు బోధించి "ఓయీ! నే దిరిగివత్తును. అంతవఱకు నీ వింటనే యుండవలసినది జుమీ!" అని నొక్కిచెప్పి చావడికిఁ దిరుగఁజేరుకొని పకీరునుద్దేశించి యిట్లనియె. "హజరత్! ప్రభావతి రాకసూఢియేకదా! ఇంక సర్కారుసన్నిధికిజని యీశుభవార్త తెలియఁజేయుదముగండు." నావుడు "ఓయీ! మనమిద్దఱము కలసిపోవుట యిందాక మనమనుకొన్న నిర్ణయమును బట్టిచూడఁ బ్రశస్తముగాఁదోపదు. మాకుఘోరపురే చుట్టమువంటివాఁడు కావున నిచ్చోటఁ గొంతసేపు విశ్రమించి యెండ చల్లబడినతరువాత దర్బారునకు విచ్చేయుదుములే! నీవుపోయి ప్రభావతి వర్తమానము మఱచ్చట మసలక సర్కారునకెఱింగింపుము" అని పకీరు వజీరుని బుత్తెంచి తానుమాత్ర మచ్చోటనే నిల్చి ఘోరపురేతోఁ గొంతతడవు ముచ్చటించి యతండు మధ్యాహ్నభోజనమునకు లోనికరిగినవెనుక మెల్లగాఁ బ్రభావతియున్న గదివద్దకుఁ బోయి యశోకవనంబునశోకించి కృశించిననాటి సీతామహాదేవిమాడ్కి దిక్కులేక పరులకుజిక్కి యాక్రందించుచున్న యాయబల నాపకీరు విలోకించెను. అత్తటి మేనెల్ల నీరుకాఁగా నిశ్చేష్టితుండై ముహూర్తకాలము కుడ్యమునకు నొరిగి యాయాపన్నురాలిని వీక్షించుచున్న కొలంది నాఁపశక్యకముకాక దుఃఖము పొర్లిపొర్లివచ్చుటవలన నప్పటిలో నచ్చోటనుంట మంచిది

కాదని తన యెప్పటితావునకుఁ జేరుకొని యయ్యెడ గుఖాలునఁ జదికిలఁబడి నడ్డివిఱిగినవానివలె గోడకు నీడిగిలఁబడి తనలోఁ దానిట్లు విచారింపఁదొడంగె ను. "అయ్యయో! ఈకోమలికొఱకు నిన్నాళ్ళు నాపడినపాటులెల్ల వ్యర్థ మయ్యెఁగదా! పాప మా పెత్తల్లిదండ్రులును బాలాజి ముఖ్యులెంతవనటఁజెంది కుందుచుందురో! అట్టాటా! బాజి పరభుస్వర్గస్థుండయ్యెనని నిన్న నేవిం టిని. అట్టిచో నీసుందరియుఁబరులపాలౌట వినిన బాలాజి యేమగునో! విశాలాక్షి విముక్తికై వేఱవృత్తోచక విచారించుచుండ నాకుఁ దిఱుగఁ బ్రభా వతి పాటవలోకింపవలసివచ్చెనుగదా!" అని యిట్లుకొంతసేపు వగవఁజొచ్చి క్రమ్మఱనిట్లనుకొనియె. ఇసీ! బాలాజి విడుదలకై నాపన్నిన పన్నాగము వలన నింతముప్పువచ్చినది. అయినను ప్రస్తుతము ఫజీలు బాధయొండుతప్పినది. వజీరుతోస్నేహము మనకనేక విధములకక్కఱకు వచ్చును. సిద్ధి సుల్తాను సన్ని ధానమునను న్నంతకాలము. ఇబ్రహీం మాటలును నాయాటలును సాగిరావు. మఱియు నన్నికార్యములలో సిద్ధిసైంధవునివలె నడ్డుపడుచున్నాఁడు. కావున సాధ్యమైనంత త్వరలో మిత్రభేదముపయోగించి వానిని లేవఁగొట్ట వలెను. ఘోరపడెకూడ వజీరుమిత్రుఁడు కావున వీనిమైత్రియు సంపాదింప వలెను. నేడు ఫతెఖాలుని మూలమున నిబ్రహీమును వశపఱచుకొన్నట్లు రేపు జంఘూలుని మూలమున జంఝూరరావును స్వాధీనపఱచుకోవలెను. వజీరుతో పాటుఘోరపడె జంఝూరరావులు నాకనుకూలులైరేని రాజధానిలో నా యాడిన దాట పాడినది పాటయై చెల్లుననుటకు సందియములేదు. ఇప్పటికిని బ్రహీము నాకూఁతయాటవలన వేసినపాచిక కొంతమట్టుకుఁ బాఱుచున్నది" అనియిట్లనుకొనుచుండఁగా ఘోరపడె ముఖ్యులకరు భోజనముచేసి యాకులు పోఁకలుచేతఁ బట్టుకొని యచ్చోటికిఁ జనుదెంచి తానెట్లు ప్రభావతినిజేకొని వచ్చినది మఱింత వివరముగాఁ దెల్పుచుఁదాంబూలము వేసికొనఁజొచ్చెను. తదనంతరమునఁ బకీరనుజ్ఞకైకొని యొక్కింతసేపచ్చటఁ బఱచియున్నతి వాసిపైనిగ్రహవాసిపరుండెను, ఇట్లతండు పరుండిన పావుగంటసేపటికి ఖాంజహాను డచ్చోటికి నరుదెంచి ఘోరపడెనులేపి పకీరుసహితముగా నతనిని దోడ్కొని కోటకు నేఁగును.

అటనిబ్రహీము తనపక్షమువారి నందఱఁ గ్రోడీకరించుకొంటయేకాక యీలోఁగా దర్బారునకువచ్చిన జంర్ఘూరరావుమొదలైన పదస్థులకెల్ల దన యుద్యమము నెఱింగించి లంచమిచ్చియు భయపెట్టియు వారినందఱను వశ్యులనుగాఁ జేసికొనెను. ఇందువలన సుల్తానునకు సిద్దిజోహారు పన్హాలాచర్యలఁగూర్చి వ్రాసిన వ్రాతలకును ఖంజహాను జంర్ఘూరరావులో నగువారు చెప్పుమాటలకును జాలవ్యత్యాసముంటవలన నేదినమ్మటకుఁదోపక యతండు డోలాయమానచిత్తుండై పకీరువజీగ్గరావించి సంభాషించుటయు వారును సిద్దిజోహారు వ్రాతలకును వర్తమానములకుఁ గలభేదములు చూపించి సిద్ది లంచముపట్టెనని సిద్ధాంతముచేసిరి. పన్హాళలోలేని ప్రభావతిని పన్హాళలోనున్నదనియుఁ బ్రభావతిశివాజులు పట్టువడుదురనియు నిదివఱకు సిద్దిఖానుపంపిన వర్తమానమునకును దద్విరుద్ధముగా జఱిగిన చర్యకును సుల్తానుకడు ననుమానపడి జోహారును దండనాయకత్వమునుండి తప్పించుటమంచిదని నిశ్చయించుకొనెను. ప్రభావతిని దనకోటలోనికిఁదెప్పించి యొక్క సౌధమునందుఁజేసి భోజనాదివిషయములలో నామెకు నేవిధమైనలోపములు లేకుండ జూడవలసినదని నల్వురుసైరంధ్రులను నియమించి పఠానప్రభువు నాల్గైదుదినములు వరుసగా జని యప్పరభుకుమారికకు । బోధింపఁజొచ్చెను. కాని యీసుందరి తనవద్దకు సుల్తాను వచ్చినదిమొదలు వెళ్ళినదనుక నేడ్చుచుంట దక్క యేమాటకు బదులుచెప్ప దయ్యె, ఇది చూచి సుల్తాను తానుచెప్పుటకంటె నితరులు బోధించుటవలన లాభముండునేమో యని యంతఃపురస్త్రీల నామె నెట్లైనను వినుకొనునట్లు చేయవలసినదని నియోగించుడు వారును గొన్నాళ్లు ప్రయత్నముచేసి విసిగిరి. అనంతరమున నపరవయస్కుండైన పకీరు నొకనాఁడు బిల్పించి యతనితో నిట్లు సంభాషించెను.

సుల్తాను—పక్కీర్జీ! మీరు సెలవిచ్చినట్లు రూపములోఁ బ్రభావతినిఁబోలిన సౌందర్యమూర్తులగు స్త్రీలు ముమ్మాటికిని లేరనియే నొక్కి వక్కాణింపఁగలను. ఆభువనైకసుందరి లభింపక పూర్వము మాకుఁ గల్గిన తొందర మీ రెఱింగినదేకదా!, అట్టిచో నిప్పు డెట్లుండునో యూ

హింపుఁడు. ఆబంగారుబొమ్మ దొరికినపిమ్మట మాతనుసంతాపము చల్లార్చుకొనఁ జూచితిమి. మాపాపమేమో కాని యెవరెంతబోధించినను నాముద్దులగుమ్మ యాక్రందించుట దక్క యేమాటయుఁజెప్పదయ్యె. బలాత్కారముచేసి వాంఛకొనసాగించుకోవలెనన్న క్షణముపట్టదు. స్త్రీలవిషయమున నట్టితొందరపాటు ప్రమాదహేతువని కొందఱు చెప్పుటవలన నింతవఱకు నిరీక్షించితిమి. ఏకారణమువలన మాటలాడదో మేమెఱుంగఁజాలకున్నారము. సిద్ధపురుషులగు తమరు కటాక్షించి దీనికిఁ బ్రతిక్రియ యూహించిచెప్పుఁడు.

పకీరు—సాహేబ్! మీ రిన్నాళ్లోర్చితి మన్న దానికే మాకుఁ జాల సంతోషమైనది. ఎన్నడును గాంతలను బలవంత పెట్టఁదగదు. దానివలన సుఖములేకుంట సరికదా ఒకానొకప్పుడు ప్రాణోపద్రవముకూడఁ దటస్థించుననుట నిస్సందేహము. తక్కిన జాతినాతులరీతిగాక యప్పరభుతరుణు లతిసాహసికలని వినుచుందుము. ఓర్పుగల పసరమునకు దేటనీరన్నట్లు మీరు మఱినాల్గుదినంబు లాఁగినచో మనోరథంబు సిద్ధించుననుటకు సందియములేదు. వంటయింటికుందేలువోలెనున్న యాకొమ్మ మీసొమ్మగుటలో సంశయ మేమున్నది. ఐనను స్త్రీలు జేలలు గోలలని కవులు వర్ణించుసంగతి ప్రభావతిచర్యయే రూఢిచేయుచున్నది. కాకున్న సిరిరా మోకా లడ్డుకొను నిర్భాగ్యుల చందమున మీవంటివారే స్వయముగా నపేక్షించుచున్నప్పు డూరకుంటకంటె మూర్ఖత్వమేమున్నది ? ఎన్నిజన్మములఁ దపసుచేసినఁగాని బోంట్లకు మీబోంట్లసంయోగంబు లభించునే ? తగినవారిచేఁ జెప్పించిచూడుఁడు ! ఎన్నాళ్ళిట్లుండునో చూతము కాక—

సుల్తాను—హజరత్! మేము పడవలసినపాట్లన్నియుఁ బడితిమి. ఇంకమా బోధలవలన లాభ ముండునని తోఁపదు. దేవరవారేదైనను దగిన యుపాయం బాలోచించి మీరే యాకన్యను లోఁబడునట్లుచేయవలెను. సకల మెఱింగిన మీతో నేనేమివాక్రుచ్చుదును. ఈవిరహ

తాపంబున నాత్రనువెట్లు కృశించినదో చూడుఁడు. కంటికి నిద్రయా లేను. జిహ్వకు భోజనమా రుచింపకున్నది. తక్కినవిషయములలో మా మనసు బొత్తిగాఁ జొరఁబడకున్నదని వేఱ చెప్పవలెనా?—గుడికట్టినమీఁదే గోపురముకట్టి సాంతముచేయవలెను.

పకీరు—మీ రింతగాఁ బ్రార్థింపవలెనా? మీ కార్యముఁబోడి తప్పక చిక్కునని ముందట మేము చెప్పితిమికదా!

సుల్తాను—మీరు సిద్ధపురుషులని యెవ్వ రెఱుంగరు? తమరు ప్రయత్నించినచో నా చంద్రవదన తప్పక యొప్పుకొనుననియే తోఁచెడిని. ఇట్టి పనులకు మీబోంట్లు నియోగించిన నేమితప్ప పట్టుకొందురో యని యిన్నాళ్ళు చెప్పక యూరకొంటిమి.

పకీరు—దీని కింతగానవలెనా! మా యోపినంత యత్నించిచూతుము కాక. కాని మీరు తొందరపడ మని వాగ్దానము గావించితి రేని ప్రభావతి నెట్లైనను నొప్పించి మీకు సమర్పింతుము.

సుల్తాను—ఇన్నాళ్ళు నిలిచియుండలేదా! అట్లే మీ రాఁగమన్నంతకాల మాఁగుటకు సంసిద్ధుఁడనైయున్నాఁను. ఎట్లైనను నా సౌందర్యతిలకను మాకు వశపఱచినఁ జాలును.

పకీరు—ఫజీలు ప్రతిస్పర్థిగానుండునని యిన్నాళ్ళెంచితిరి. ఇప్పుడాభయ ముకూడ లేదు.

సుల్తాను—అన్నట్లు జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఫజీలు మృతికిఁ గారకుండు సిద్దియే కదా?

పకీరు—అతఁడుకాక మరెవ్వరగుదురు. ఫజీలు మరణమునకేమికాని. చేతిలోఁజిక్కిన శివాజిని రణగడాకుఁ బోనిచ్చుట సిద్దికిఁదగినపనియా? ఛీ లంచమున కాసించి యిట్లు సర్కారుకార్యము చెఱుపవచ్చునా? రణగడనుండి శివాజి క్రమ్మఱ మీమీఁది కెత్తివచ్చుటకు యుద్ధసన్నాహము చేయుచున్నాఁడట. తమ రది వింటిరో లేదో?

సుల్తాను—ఔను మే మిదంతయు నెఱుంగకపోలేదు. ప్రభావతి నొడవలోఁ బడి యున్నాళ్లు కొట్లాడుకొనుచుంటిమి. సిద్దిని దొలంగించుటకు సిద్ధాంతము చేసికొంటిమి కాని యెవ్వరిని నమ్మి పంపుటకుఁ దోఁప కున్నది.

పకీరు—ఇబ్రహీము లేఁడా!

సుల్తాను—అతండు రాజధానిని లేకున్న దక్కిన మావ్యవహారంబులు సమముగా సాగవు. అదికాక యతండు మంచియోధుండుకాఁడు. తక్కినవారిని నమ్మి యిట్టిపనులకు నంపనొల్లము. వెళ్లకుంటకు మాకుఁ దోపదు. వెళ్ళుటకు దోపదు.

పకీరు—ఈసమయములో మే మాలోచనజెప్పుటకుఁ దగము. ఏమనిన నెవ్వరెటువంటివారో యెఱుంగముగదా!

సుల్తాను—మే మేపోయి తగినయేర్పాటులుచేసి షోలాపురిజే శివాజికి బలవద్విరోధి కావున నతని నచ్చటనిల్పి తిరిగి నాల్గుదినములలోవత్తుము. మీరు ప్రభావతి కీలోగా మాపై ననురక్తి పుట్టింపఁ జేయవలెఁజుఁడీ! అని ప్రసంగంబుముగించి పకీరునుదోడ్కొని ప్రభావతియున్న సదనమునకు నడచెను.

ఇటుఁ బ్రభావతి తనకుఁ దటస్థించిన యవస్థకుఁదోడు నిద్రాహారములు సమముగా లేకుంటవలన మఱింత నీరసించినదై నిరంతరము నంగలార్చుచు నానడుమఁ దనకథనువలంచుకొని యిట్లనుకొనఁ దొడంగెను. ఆహా! నే నెంతపాపాత్మురాలనోగదా! నావలన నెందఱెందఱకు నెంతలేసికష్టములు కల్గుచున్నవి. నాఁడు తురకలచేతిలోఁ బడియు నెట్లో యీవలకువచ్చి యున్నాళ్ళు నాప్రియునిచెఱగూర్చి విలపించుచునే వచ్చితిని. అతండు మొన్న విముక్తుండైనపిదప ధన్యాత్మురాలనైతినని యెంతయో సంతోషించితినే కాని యిట్లు పరులపాలై యిడుమలఁగుడుతునని కలలోనైనను నెంచనైతినిగదా! నాకై మొదటనుండియుఁ బ్రాణము పెట్టుచున్న యాపూజారియా విదేశాలపాలాయెను. మనోహరుండా శత్రువులపంచలఁబడి యున్నాళ్ళు.

భూలోకనరక మనుభవించెనుగదా! ఇస్సిరో! నాకై తండ్రినిఁ గోల్పోయి యుఁ బ్రేముడిమట్టుకు విడఁజాలక తుదకు నామూలంబునఁగదా మావారి మాయలలోఁబడి ఫజీలు మ్రగ్గినది. నన్నింతగాఁ బ్రేమించిన యాఫజీలుని వచించిన యాదోషమే నన్నింత యలజడిలోనికిఁ ద్రోచెనుగాబోలు. లేనిచోఁ దండ్రిని గూడ వైరులచే నొప్పించి బంధువులకెల్ల దూరగనై యిట్లుండవలసివచ్చునే అయ్యయ్యో! నాతండ్రి పగరకుఁబట్టువడినది లేక తప్పించుకొన్నది మఱేమైనది కూడ నే నెఱుంగకుంటిని. ఒకవేళ తప్పించుకొని వెళ్ళినను నాతల్లికి నాదయితునకు నీఘోరవార్త నెట్లు వినుపింతునని యారట జెందకుందునే కాని యింతవఱకు జీవించియుందునే నావెంటవచ్చిన మంజువాణి యింతవఱకుఁ బ్రాణంబులు చిక్కఁబట్టియుండునే! ఈసంగతి విన్న మాయమ్మకు నావెంటనే మేనువిడిచి ప్రాణంబులు తఱలకుండునే! నాపాటాలకించి వల్లభుండు ప్రాణహత్య చేసికోకుండునే. ఏల ప్రతాపగఢనుండి మాయమ్మ వలదు వలదనుచుండఁగ నిటకు రావలెను? వచ్చినందులకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తమైనది. హాహా! నేనుమాత్రము జీవముతోనుంటిని. ఔరా! విధి నాహృదయ మెంతకఠినవజ్రముతోఁ జేసెనోకదా లేకున్న నిన్ని సిలుగులఁజెంది కుందుచున్న నేనెట్లింతవఱకు బ్రతికియుందును? అన్నట్లు మఱచితిని విశాలాక్షిని నన్నను కొనికదా! నాడు తురుష్కులు తీసికొని వెళ్లిరని వింటిని. ఇప్పు డాముద్దరాలెచ్చట నెట్టికష్టములు పొందుచున్నదో యెఱుంగను. అప్పప్ప! ఇంక నెందఱెందఱకుఁ జిక్కులుగల్గించి జీవించియుంటినోకదా! నాహృదయేశ్వరు ముక్తికిఁ గారణుండైన తురకబైరాగి యిప్పటికిని నాకంటఁబడలేదు. అతండు దీనదయాళుండని కదా వింటిని. అమ్మహాత్మునితోడనైనను మొఱపెట్టుకొనవలెనన్న జనానాలోనున్న నాకతని దరిసెనము లభించు టెట్లు? ప్రస్తుతమాయన యిక్కడనున్నాఁడో లేడో కూడఁ దెలిసికొంటకు నాకెవ్వరున్నారు? ఇంతకు నతండుమాత్రము వలలోఁజిక్కుకొన్న మీనమువలెనున్న నన్నెట్లు ప్రోవఁగలఁడు. సుల్తా నెంతదొడ్డవాఁడైనను మద్యపానరతుండును గోపిశితాశనుండునుగదా. ఇట్టిపంచమకులునకుఁ దనువొప్పగించుటకు నే నెట్లో

ప్పికొంటును. అదికాక యీమ్లేచ్ఛజాతీయుండు దీనబాంధవచింతామణియు బ్రాహ్మణపక్షపాతియునౌ శివాజి రాజునకు గర్భశత్రువేకాక నిరంతరము గోహింసయు ద్విజద్వేషము గావించుచున్నాఁడు. మనమునఁ బరభూతిలకమునకు నొప్పగించినకాయంబు వే ఱొక్కనికప్పగించి సామాన్యులమాడ్కి జీవించుటకంటె మరణమే యెట్లును గీర్తికరము. మానవతులకు మానముపోయిన పిమ్మటఁ బ్రాణంబులతోఁ బనియేమి? అని యిట్లు పెక్కుతెఱంగులఁ జింతించి దుఃఖము నిర్భరంబుగాఁ బరిచారిక లేదో పనిమీఁదఁబోవుట కనిపట్టి యాయొంటరిపాటునకు సంతసించి చీరపైట మెలిబెట్టి మెడకునురిపోసికొని ప్రాణహత్య కావించికొనఁదొడఁగెను. అంతట సుల్తాను వెంబడి నరుదెంచుచున్న పకీ రాసాహసకృత్యమును బరీక్షించి దవ్వుదవ్వునఁబోయి యాకోమలిచేతులు విదిలించిపట్టుకొని కంఠమునకు బిగియఁగట్టుకొన్న కట్టుకొంగును విప్పివేసెను. తనపనియందే మనసుంచి ముందువెనుకలను వీక్షింపని యాసాహసికురాలు తన్నునివారించిన దెవ్వరైయుండునని కన్నులు పైకెత్తిచూచిగజగజవడంకఁ దొడంగెను. సుల్తా నచ్చటికివచ్చి చెలికత్తె లెటకేతెంచినది కనుంగొని వాండ్రనురావించి గట్టిగాఁ జీవాట్లు పెట్టి "ఎట్టియవశ్యమైన పనియున్నను మీలో నెవ్వరినైన నొక్కతెను గాపుంచికాని యందఱు నీసుందరిని విడిచిపోరాదు సుఁడీ" అని వారికదిమిచెప్పి పకీరునుదీసికొని యచ్చోటు వాసిపోయెను.

ఇరువదితొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ఆ మఱునాడు పెందలకడఁ బకీరుసమేతముగా సుల్తాను ప్రభావతి యున్న సదనమున కరుగుదెంచి యామెను తగురీతి నోదార్చి పలుకరించి తన మాటలకు బదులుచెప్పవలసినదని వినయమున భయమున బెదిరించి యెక్కుడు బలవంతపెట్టెను. కాని యాకన్యకారత్న మెప్పటి యట్లు తలవంచుకొని మౌనవ్రతమువహించి యూరకుండెను. సుల్తాను మొగముచిందుకొని చీదరపడుచున్న సమయమునఁ బకీరు నయోక్తులచే నతనిని శాంతపడఁజేసి. మెల్లనఁ బ్రభావతి నుద్దేశించి యిట్లుపల్కరింపఁ దొడంగెను. “అమ్మాయీ! పెద్దమనుష్యులు వచ్చి సంభాషించునప్పుడు ప్రత్యుత్తరమీయక మూకభావంబు బూనుట యేరికిని భావ్యంబుకాదు. నీవువచ్చి పదుదినంబులయ్యెగాని నీయుద్దేశ మెవ్వరికిఁ దెల్పకుంటకుఁ గారణమేమి? ఇచ్చట రాజోచితముగా సర్వోపచారములు జరుగుచుండ నీకుఁగల్గిన కొఱంతయేమో తెలియకున్నది. దేశాధీశులైన సర్కారు నీకేలువట్టి నిన్ను మహారాజ్ఞినిగాఁజేయ సంకల్పించుకొన్నారు. నీ పూర్వజన్మ పుణ్యంబెట్టిదో యెఱుంగకున్నాము. ఇంతీ! నీవంతమాని నీ మనోవ్యసనంబునకుఁ గారణము దెల్పుము? “ అని పకీరు పలుకు పలుకులకు నెయ్యన నత్తొయ్యలి మాఱుపలుకఁ గడంగెను. ఫకీర్జీ! మాపరుభుకన్యకలు పరపురుషులతో ముచ్చటింపనొల్లరు. తమరు సర్వసములైనవిరాగులు కావున మీతో సంభాషించుటకును మీరడిగిన ప్రశ్నలకుత్తరమిచ్చుటకు సందియము లేదు ''అని తెల్పి పదంపడి యిట్లు ప్రసంగించెను.

ప్రభా—మాజనకులకును రాజుగారికిని విరోధియగు పురుషుని వరింపనొల్లను.

పకీరు—ఓహో! నీకంటె బేల యెవతెగలదు. చక్రవర్తి సన్నిభుఁడగు సుల్తానునిట్లుచులకన చేయఁదగునే! నీవిష్టపడకున్నను గాఁగల కార్యము కాకమానదు. మ్లేచ్ఛకులావతంసుఁడగు నీసుల్తానును జేపట్టియోపట్టీ! యిహలోక భోగంబుల ననుభవింపుము.

ప్రభావతి—దమయంతిమున్న తన్నర్థించిన దేవేంద్రాదులఁగన్నెత్తిచూచెనా? గోద్విజాదిసాధు హింసాలోలుండగు మీసుల్తానును వివాహమాడి మా జాతినీతులు గంగలోఁగల్పుదునా?

పకీరు—ప్రభావతీ! నీవెంత సాహసికురాలవే! సర్కారు సమ్ముఖమున జంకు దొరంగి యిట్లానతీవచ్చునే!

సుల్తాను—బోటీ! నీవన్నమాట మాకు వినిపించినదికాదు. మమ్ముఁగూర్చియేమి ప్రేలితివి? మమ్ముఁజెనకఁ జూచితేని నిన్నేమిచేసెదనో చూడుము.

పకీరు—త్వరపడినకార్యము చెడిపోవును. సర్కార్! ఇట్టిచోటులనా! మీ పౌరుషము? శాంతింపవలెను. మనస్థిమితము లేమినిట్లు పల్కియుండ నోపు. ఇంతకునింతులు గోలలుకారె!

ప్రభా—ఔ నింతులుగోలలు.—ప్రభువులు మదాంధులు.

సుల్తాను—చూచితిరా! దీనిపొగరు.

పకీరు—కుమారీ! నీవు నిదానించిమాటలాడుము. సుల్తాను నాగ్రహంబునకుఁ బాత్రురాలవై యేలచెడిపోయెదవు. ఇట్లు మాటలాడిన మాత్రమున లాభమేమిగల్గునో నీలో నీవువిచారింపుము.

ప్రభా—తల్లితండ్రి రాజులకు నెడఁబాయఁజేసి నన్నిచ్చోటికిఁ దెచ్చుట పాడియే? ఇట్టిపల్కులెల్ల మీతురకలకు ధర్మంబులుగాబోలు?. మావారి సమ్మతిలేకుండ నన్నిచ్చోటికిఁదెప్పించిన కలియుగరావణుం డగు మీసుల్తానుపోకలు మీకునచ్చినవి కాబోలు? ఇదియా మీసమ త్వము? మీయుదారత్వము? పకీరులగు మీరును న్యాయము మట్టు పఱచిననేమిచెప్పుదును? చావునకుఁదెగించిన నన్ను సుల్తానేమి చేయఁ గలఁడు? సనాతన ధర్మసంస్థాపకుండును దీనజనరక్షకుండును. స్త్రీ జాతి గౌరవకల్పకుండునగు శివాజిని గాకనే నింకొకనిఁ బ్రభువుగా గణించి మన్నించుట యొప్పుకొందునే! నాకిచ్చోమరణముదట స్థించినను సమ్మతమేకాని మీసుల్తానుగిల్తాను—

పకీరు—కాంతా! నిష్కారణమేల నశింపఁజూతువు? ఈభూకాంతుని బెం డ్లాడి సకల సౌఖ్యంబులుగల్గి వర్ధిల్లుము.

ప్రభావతి—ఇదివఱకే నొక్కరిని మనసుచే వరించియుంటిని.

సుల్తాను—సుందరీ! నీ వలచినవాఁడు మొన్నటి పన్హాళా ముట్టడిలోఁ గిట్టినాఁడని యెఱుఁగవు కాబోలు. నీవు మమ్ముఁదప్పించుకొని యింక నెక్కడకిఁ బోఁజూతువు?

సుల్తాను వాక్యములు వీనులఁబడినవెంటనే యప్పరభుకుమారిక ప్రక్కకు నొరిగి హా! నాథాయని మూర్ఛిల్లెను. అదిచూచి చేరువనున్న చేటికలు చల్లనినీళ్ళు దెచ్చి యామెకుఁదగిన యుపచారంబులు చేయుచుండిరి. అత్తఱి సుల్తాను పకీరు నుద్దేశించి "ఇబ్రహీమునితో నదినము చెప్పవలసిన సంగతులెల్లఁ జెప్పి రేపు నిశ్చయముగా మూలబలంబును దోడ్కొని ప్రయాణంబు సాగించుచున్నారము. మేము వీలులేక చనుదెంచుచున్నారము కాని యిటువంటిసమయమున న్యాయముగా నిక్కడనుండవలసినదే? మేము పోయినను మామనమిచ్చటనే యుండును జుఁడీ! తప్పకుండఁదగిన యేర్పాటుచేసి నాల్గుదినములలో వచ్చి చేరికొందుము. ఈలోఁగా మీప్రయత్నములలో మీరుందురుగాక ఇదె పోవుచున్నారమని సెలవుతీసికొని రెండడుగులు వెనుకకునడచి యతండు ముందునకు మఱలివచ్చి యేవో కొన్ని సంగతులు ముచ్చటించి యచ్చోటు వాసిపోయెను. తదనంతరంబ ప్రభావతికిఁ దెలివివచ్చుటయుఁ గనిపట్టి పకీరు పరిచారికల నవలకునంపి యామెతో మెల్లగా నిట్లూరడిల్లఁబల్కెను.

పట్టీ! నిన్నుఁజూచి నప్పటినుండి మామనసు చెఱువగుచున్నది. నీకు వచ్చిన భయమేమియు లేదు. నీకు సుల్తానుపై ననురాగమున్నదో లేదో తెల్పుము. పన్హాళాముట్టడిలోఁ గిట్టినవాఁడు ఫజీలని తెలిసికొనుము, నీప్రాణమునకు మాప్రాణమడ్డము పెట్టెదము. ఎన్నాళ్ళిట్లుండిన నేమిఫలము? ఆపదలందు ధైర్యము చిక్కపట్టవలెనుగాని యిట్లు దుఃఖించినఁ గన్నులుపోవుట దక్క కార్యమేమియున్నది. మాపలుకులాలించి ప్రత్యుత్తరమిమ్ము" అని యూరకుండెను. దుఃఖార్ణవములో మునిఁగియున్న యాతరుణికిఁ బకీరొకతెప్పవలెఁ గన్పడుటయే కాక తద్వచనామృతధారలకు నొక్కింత తెప్పిరిల్లి యల్లనిట్లనియె. మహాత్మా! ఎవరితో నేమిచెప్పిన నేమిలాభము? నన్ను గాపాడఁగలవాఁడు భగవంతుఁడొక్కఁడు దక్క యిట్టిస్థితిలో మఱొక్కఁడుండునని నమ్మఁజాలను. ఇంతకు

సర్వము నెఱింగిన మీరు నాయభిప్రాయము వేఱయడిగి తెలిసికోవలెనా? ఊరక వన్నెల మాటలాడింతురు. అనిపల్కిన పకీరు నానెవ్వఁడైన దింక దాచిన ఫలములేదనియెంచి తననిజరూపెఱిగించిన మాటలఁబట్టియు నాకృతినిఁబట్టియు నతఁడెవ్వఁడైనది తెలిసికొని దిగ్గనలేచి యాతనిపాదంబులకు మ్రొక్కి పడంపడి బాలాజి క్షేమసమాగుటయుఁ బకీరుశివాజిసమేతముగా బాలాజిసురక్షితముగాఁ బహ్రాలనుండి తప్పించుకొని రణగడాకుఁబోయిన సంగతియు బాజీపీగ శయనమందిన విషయమును దెల్పి యావెనుకఁగల్గిన సంతోషవిచారంబులు తామను బంచుకొని యొక్కింతతడవు కాలము వేగించెను. పిదపఁ బ్రభావతి మంజువాణిని దీసికొని రామోజి సమేతముగాఁ బ్రతాపగడమునుండి పహ్రాలాదుర్గమునకుఁ బోవుమార్గమునఁ దమకును దమవారికి నెదుఁగూడిన యవస్థనెల్ల వివరించి చెప్పుచుఁ దనవియోగంబునకు జనకులును మంజువాణి బాలాజీలును నెంతకుందుచుందురో యనిబిట్టు విలపింపఁదొడంగెను. పకీరు విచారించుటకుఁ దగినసమయంబుకాదని యక్కన్యకెఱింగించి బాలాజినిదప్పించుటకై పన్నిన పన్నాగమే తుదకిట్లు విషమించినదని విశదపఱచి వెండియు నిట్లనియె. ప్రభావతీ! నాచెప్పినచొప్పున వర్తింపుము. బాలాజి నెట్లువిడిపించితినో యట్లే సమయముచూచి యుపాయంబు నెమకి నీవిముక్తి కల్పించెదను. నీజనకులయొక్కయు మంజువాణియొక్కయు క్షేమసమాచారము తగినవారినిఁబంపి తెప్పించెదను. నీవు స్థైర్యమంతదాక విడనాడకయుండుము ” అని హెచ్చరించిన నమ్మానిని పకీరునుద్దేశించి మీరే నాకు నిజమైన జనకులని పల్కియాయనను విశేషముగాఁ గొనియాడినాటనుండియు నవ్వేషధారి చెప్పినచొప్పున నడచుకొనఁజొచ్చెను.

ముప్పదియవ ప్రకరణము.

సిద్దిజోహారు లంచము పుచ్చుకొనియుండునని నిశ్చయించి తనమహాత్రబలంబు నెల్లఁ దీసికొని సుల్తానుపష్టాశా కోటకరిగి తానే స్వయముగా సర్వసేనాధిపత్యము వహించి శివాజి దుర్గముల ముట్టడింపఁ జొచ్చెను. ఇట్టి యవమానమునకు జోహారు సహింపఁజాలక కోపగించి తనసైన్యము దీసికొని తన జాగీరైన కర్నూలునకేఁగి యటనుండి కర్ణాటకజమీందారులను లేవనెత్తి సుల్తానుపైఁ దిరుగఁబడునట్లు చేసెను. ఈలోఁగా సుల్తాను పన్హాళాదుర్గమును సాధించి యటుపైని క్రమంబుగా సహ్యాద్రికిఁ బ్రాగ్భాగంబున నున్న దుర్గముల నెల్ల స్వాధీనపఱచుకొనఁగల్గెను. కాని రాంగడా విశాలగడ దుర్గములు మాత్రము లోఁబడినవి కావు. జంఝూరరావునకుగాని, ఘోరపురేకుగాని సుల్తాను సైన్యాధికారమిచ్చి తిరిగి వెంటనే రాజధానికిఁ బోఁజూచెను. కాని వారియువ్వుమరాటవీరులౌటవలన నంతసైన్యమునకాధిపత్యమిచ్చుటకు నెల్లకప్రభావతిపైని దనమదిలో నాటుకొన్న యనురాగముకంటె శివాజిపై గలద్వేషమే యెక్కువఁ దూఁగుచుంటఁజేసి యాయవనప్రభువు రమారమి నెలదినములా ప్రాంతములోనే గడపఁజొచ్చెను.

శివాజి సుల్తాను సైన్యమునకుఁ బట్టువడుక సముద్రతీర ప్రాంతమగు తులుకోంకణము మీఁదికి దండెత్తి యట రాజాపురమను రేవుపట్టణమును ముట్టడించి దానినిఁ గొల్లఁగొట్టి స్వాధీనపఱచుకొని యచ్చటనున్న యింగ్లీషువర్తకులు మందుగుండులసామానును విజాపురివారికి నిచ్చుట యెఱింగి వారి నొకకొండకోటలోఁ జెఱయుంచి పదంపడి యాతఁడు శృంగారపురికేఁగి తదధిపుడఁగుదళీవియుని స్వతంత్రరాజును యుద్ధమునందుఁ గీటడఁగించి దీనిని వశపఱచుకొనెను. మఱియు దనకుఁ బక్కలో బల్లముపోలె మెలఁగుచుండెడు సిద్దిపత్తేఖానుని వశపఱచుకొనఁ జూచి బహువిధప్రయత్నములు చేయుచు ను

స్తాను విజాపురికి మఱలువఱకు నచ్చుటనే మెలంగఁ జొచ్చెను. ఎట్టకేల్తో ఘోరపుదేవైనికుల బారినుండి తప్పించుకొని రామోజిపరభు రణగడాకుఁ జేరు కొని తన కూఁతురు ప్రభావతి పరులపాలైన సంగతి శివాజి బాలాజి ప్రముఖు లకుఁ దెల్పి తన శోకమువారికిఁగూడఁ బంచిపెట్టెను. పాపము తండ్రి బావు నకుఁ దోడు విశాలా ప్రభావతులు పరాధీనులౌటఁజేసి బాలాజి బిట్టువగచుచు సంతతంబును సంతాపించుచుఁ గృశించుచుండెను. మంజువాణి రామోజీ యానతి చొప్పనవచ్చిన దారినే పోయి లలితాదేవికిని జీజిఖాయికిని మఱియు నక్కటివారికినిఁ బ్రభావతి వృత్తాంత మెఱింగింప వారందఱుఁదద్దయు దుఃఖిం చిరి. లలితాదేవియు నాపెకంటె మంజువాణియు రేయింబవళ్లు నిద్రాహారం బులు సైకొనక ప్రభావతికొఱకు విలపించుటయేకాక యాసుకుమారి వాయించు వీణను జదువుకొన్న పుస్తకములను మొదలగువానినిఁ జూచినప్పు డెల్ల క్రొత్తగా ప్రభావతి విశ్లేషము తటస్థించునట్లు బోరునవాపోవుచు నా నాటికి జీర్ణించి మంచముపట్టి మరణమున కెదురు చూచుచుండిరి.

ఇటుఁ బకీరు సుల్తాను తాను జెప్పినచొప్పన వర్తించి సిద్దిజోహారునిఁ దొలగించినందులకు సంతసించి సిద్దిశివాజిలకు మైత్రి గల్పింపఁజూచి ఫేతా లుని గర్నాలునకుఁ బుత్తెంచెను. సుల్తానులేని సయమయములో నొకనాఁడు జంఝూరరావు పరముచేసిన విశాలాక్షివద్దకు నేఁగి మంతనమునఁ బెక్కు సంగతులు బోధించి యాసుందరికిఁ దగిన ధైర్యము గల్గించి తద్విముక్తికై జంఝూరరావును వశపఱచుకోఁ జూచుచుండెను. జంఝూరరావంతకుఁ బూర్వమే ఫేతాలుని తంత్రములోఁ జిక్కుకొన్న వాఁడగుటవలనను దాన వివాహితుండగుటవలనను విశాలాక్షిని సుల్తానును సమ్మతిపఱచి వివాహ ముచేసికొన నభిలషించుచు నాపెకు నేవిధమైనకొఱంత గల్గకుండ నరయుచు వచ్చెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాటి సాయంతనమునఁ బకీరు జంఝూరరావు నొక్క యేకాంతస్థలమున గలసికొని యొక్కింతకాలము లోకాభిరామాయణము చె ప్పుచుఁ బదంపడి యిట్లు ప్రసంగించెను.

ఫకీరు—జంర్షూరా ! ఫజీలు మృతికిఁ గారకుండు సిద్ధికాఁడని యిప్పుడిప్పుడు వినుచున్నారము.

జంర్షూర—ఇది యెట్లు మీకుఁ దెలిసినది.

ఫకీరు—నిజము నిడివిమీఁదఁ దేలకుండునా !

జంర్షూర— ఫజీలు మృతికిఁ గారకుఁ డెవ్వఁడైనది చెప్పఁజాలనుగాని పాపము సిద్ధి లంచముతీసికొని శివాజిని విడిచిపెట్టలేదు. అతఁడు—

ఫకీరు—అట్లైన నీవుకూడ నిబ్రహీము ముఖ్యులమాటలతో నేకీభవించితివేల?

జంర్షూర— అతని ప్రేరణచే నట్లు చెప్పవలసివచ్చినది. దర్బారు యుద్యోగస్థుల కిట్టి యనృతములు విధాయకమై చెల్లుచున్నవి.

ఫకీరు—ఈయపవాదము సృష్టికర్త లెవ్వరై యుండురు?

జంర్షూర—మనమంత్రిశిఖామణియే !

ఫకీరు—ఏమీ ! ఇబ్రహీమునకును జోహారునకును మనస్స్పర్థగలదా?

జంర్షూర—సకలమెఱింగిన మీకుఁ దెలియదా యేమి ? నన్ను గదిలించు చున్నారు కాని.

ఫకీరు—జోహారువంటి కార్యశూరుఁడు మఱియొండు మనరాజ్యములో నున్నట్లు వినము.

జంర్షూర— ఇందులకు సందేహ మేమున్నది. జోహారు కార్యశూరుండు రాజ్యతంత్రప్రవీణుం డగుటవలననే సుల్తాను చేరఁదీయుటయు మిక్కిలి గౌరవించుటయు దటస్థించెను. దీని కోర్వలేక యిబ్రహీము వజీరు పన్నిన తంత్రాంగమే యీరీతి పరిణమించెను. కానియిట్లు నేనంటినని వజీరుతోనె సందర్భములో నేని యందురేమో సుమీ!

ఫకీరు—యథార్థము కనుగొన నడిగితిమే కాని యిక్కడసంగతు లక్కడ అక్కడ సంగతులిక్కడ చెప్పుటకు మాకేమితోఁచదా? జోహారు వంటిధీరులు లేమిఁజేసి పాపము స్వయముగా సుల్తాను యుద్ధము చేయవలసిన వాఁడయ్యె.

జంర్షూర—ఔను ఎవరుచేసికొన్న కర్మమునకు వారికే యనుభవము.

పకీరు—సర్కారుయనం దేమిలోపమున్నది. ఇబ్రహీం ప్రముఖుల మాటలు నమ్మి ప్రవర్తించెను.

జంఝూ—ఇట్టివారినిఁ బ్రధానులఁగాజేసి కొంటయే సర్కారు వారితప్పు.

పకీరు—ఇట్టిది ప్రతిరాజాంగములలోనున్న విషయమేకాని విశేషమిం జేదియు లేదు.

జంఝూ—పర్యవసానము ముందునకుఁ జూతురుగాక. ఇప్పటిలో నేమిచెప్పినను లాభమేమియున్నది ? ఇప్పుడు రాజధానిలో రాత్రికిఁ బగటికి భేదమే లేనట్లున్నది.

పకీరు—ఏమీ నీమాటల కర్థముకావున్నది. ఈసాదకేమికాని మన ఫజీలుఁ దెప్పించిన యెలనాగయింక నీపట్టణములోనే యున్నదా ?

జంఝూ—ప్రస్తుత మావిషయమేల మీకు స్ఫురించినది. సుల్తానుగారు మొదట నాకాంతను విడిచిపెట్టుమని చెప్పియు నేకారణమునో తిరుగ వలదని సెలవిచ్చినారు.

పకీరు—ఆతరుణిని సర్కారు హాజీసునకుఁ గట్టిపెట్టవలెనని యూహించుచున్నారట, నీవేమే నెఱుంగుదువా ?

జంఝూ—నేనేమియు నెఱుంగను హాజీసనఁగా వారి పినతండ్రికుమారుఁడే నా?

పకీరు—ఔను, అట్లేవింటిమి.

జంఝూర—ఆకన్యకను బలవంతపెట్టి పెండ్లి చేయవలయు నేగాని లేనిచో శివాజి ప్రతిపక్షులనేరిని బరిణయంబు కావించుకొనునని తోపదు.

పకీరు—ఇదినీవెట్లు తెలిసికొంటివి ?

జంఝూర—ఈనడుమ నొకనాఁడు నేను కాలయాపనకై ప్రసంగించుతఱి విజాపురీయులను వివాహముచేసికొననియు నందు ముఖ్యముగా మహమ్మదీయులఁ జేపట్టననియు నొక్కిచక్కాణించినది.

పకీరు—ఆసుకుమారి మీజాతిదేనా యేమి ?

జంఝూర—బాలాజి చెల్లెలౌటయే నిశ్చయమైన మాజాతిదే కావచ్చును.

పకీరు — మీహిందువులలోఁ బ్రభు భక్తియెందు ? జాత్యభిమానమను దుర్గుణము మీకు లేకుంటవలననే గొప్పయుద్యోగములు సర్కారు వారొసంగుచున్నారు.

జంఝూర — జాత్యభిమానము దుర్గుణమగునా ?

పకీరు — దుర్గుణమా ? మతిదుర్గుణమా ? జాత్యభిమాన దురంధరుండగు శివాజి సంగతి యెఱుంగవాయేమి ?

జంఝూర — ప్రభుసేవకునకు జాత్యభిమానము పెట్టుకొన్న పనికిరాదు కాని యదిదుర్గుణమగునని నేనెన్నఁజాలను. శివాజియుఁ బ్రజాపక్షము పని చేయుచుంటకుఁ గొందఱు మహమ్మదీయులు సహింపక సుల్తానునకు మనసువిరిచిరి. కాని యతండు—

పకీరు — సరిసరి నీయభిప్రాయము బోధపడినది.

జంఝూర — మాటవచ్చినది కావున నిజమాడితిని ఈకాలములో నిజమాడిన నిష్ఠూరముకదా ! మీరు సర్వసములు. కావున మీయభిప్రాయములకు మాయభిప్రాయములకు సరిపడదు.

పకీరు — నీకుఁగూడ జాత్యభిమానముమీఁద రుచిగల్గినట్లు కనుపించుచున్నది. ఈసంగతి సర్కారునకుఁ దెలిసినచో నెంతప్రమాదమైనను బుట్టకమానదు. దర్బారులోని బ్రాహ్మణులెల్లరు లోలోన శివాజిపక్ష మవలంబించియున్నట్లువిందుము. ఈసంగతులెల్ల సుల్తానునకుఁ దెలియఁజేయుటకుఁ దోపదు చేయుకుంటకుఁ దోపదు. ఇంతకు నిబ్రహీం ప్రధానియెఱుంగఁడా? ఈమాటలువినఁగానే జంఝూరరావు గజగజవడంకుచు, పకీరు పాదంబులపైఁబడి తన్నురక్షింపవలసినదని వేడుకొనెను. అంత నాపకీరిట్లనియె. "ఓయీ! నీవీయుద్యోగమునకు నాశింపక రాష్ట్రము విడిచి పొమ్ము. లేదా! నీవుగూడ నిపుడు కాకున్నను మఱియొకప్పుడైనను జిక్కులలోఁ బడకమానవు, నీమీఁదనిబ్రహీమునకు మంచియభిప్రాయము లేదు. నీవు ఫజీలుమిత్రుండవు కావున మాకునుప్రేమాస్పదుఁడవే! కాని యీరాజ్యములోనీవుండి నిర్వహించుకోలేవని తోఁచెడిని. అయినను

నీయిచ్చకువచ్చిన చొప్పునవర్తింపవచ్చును'' అని ఫకీరు పల్కినపల్కు-
లకు నొక్కింతమనస్సు నిబ్బరము చేసికొని మరాటకుమారుం డిట్లని
యె. "హజరత్! తమరు చెప్పినరీతిని నడుచుకొందును. నేటినుండియుఁ
దమరు నాపైని మంచియభిమానము గల్గియుండవలసినదని ప్రార్థించు
చున్నాఁడను. నేనిందాక సల్పిన ప్రస్తావనలో లోపములున్న మన్నించి
కాపాడునది''. అని యతిదైన్యముతో నిట్లు విన్నవించుకొనుచున్న తఱి
నచ్చోటికి నిజమిత్రుఁ డొకఁడు వచ్చుచుంటఁ జూచి తత్ప్రసంగంబు
కట్టిపెట్టి ఫకీరునాజ్ఞ దీసికొని యావచ్చు సఖుని దోడ్కొని యచ్చో
టు వాసిపోయెను.

ముప్పదియొకటవ ప్రకరణము.

ఫకీరు జంఝూరరావు నిట్లు పాదాక్రాంతునింగాఁ జేసికొని కోటలో నానాఁడిన దాటపాడినది పాటగా నిరాఘాటముగాఁ జరిపుచుండెను. సిద్ధికిని సుల్తానునకును మిత్రభేదముఁ బొసంగించుటయేకాక ఫకీరు సిద్దివద్దకు ఖేతాఖాని బంపి యతని శివాజీపక్షము వానింగా గావించెను. సిద్దియు నిబ్రహీముప్రముఖు లమాటలఁ బాటించి తన్నవమానించిన సుల్తానుపైఁ బగదీర్చుకొంటకు సమయము చూచుచున్న వాఁడౌటవలన ఖేతాఖానిబోధలకు మెత్తబడి కన్నడభూస్వాములఁ రేఁపెట్టి వారిచే బిజాపురి సైన్యమును దరిమివేయించెను. ఖేతాఖాఁడే తత్సమాచారము తనకు నెఱింగింపనది వీనుల విందుగావిని ఫకీరు సుల్తానునిఁ గన్నడసీమ కంపకముజేసి తన మనోభీష్టము నెఱవేర్చుకొనఁ జూచుచుండెను.

ఇంతలో సుల్తాను రాజధానికివిచ్చేసి ఫకీరునిఁ గలసికొని మహాతురతతోఁ బ్రభావతిసంగతి యడుగుటయు నతండిట్లు జవాబుచెప్పెను. "సుల్తాన్జీ! మీరాయ వేంచేసిన పిమ్మట తగురీతిగా బోధించితిమి. పూర్వముకంటె నిప్పుడు మాడ పర భునంధన కొంత దారిలోనికివచ్చినట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇప్పటికిని మీమాట చెప్పిన నంతగా నిష్టపడకున్నది. జనకులువచ్చి యెవ్వానిని బెండ్లిచేసి కొమ్మని యనుజ్ఞ యిచ్చిన వానినిఁ జేపట్టుదునని చెప్పుచున్నది. అయినను మఱినాల్గుదినములు నిరీక్షించినఁ బ్రభావతి తమకనుకూలవతి యగుటకు సందియములేదు." అని తెల్పి సుల్తానుమనోభిప్రాయంబు కనిపట్టి యూతనినిదోడ్కొని ప్రభావతి వసించియున్న మందిరమునకుఁ గొనిపోయెను.

అటఁ బ్రబావతి వీరిరాకకనిపట్టి లేచి యొకప్రక్కకునొదిగి నిలఁబడెను. సుల్తాను సుందరి చూపినగౌరవమునకుఁ గరంబుప్పొంగి యాగదిలో నొక్కెడఁ బకీరుతోపాటధివసించి యిట్లు ముచ్చటింపఁ దొడంగెను.

సుల్తాను—పకీర్జీ! తమరు మాసమక్షమున నీమెనుబల్కరించి తదభిప్రాయము వ్యక్తపఱుపవలెను.

పకీరు—అమ్మాయీ! ప్రభావతీ! వింటివికదా సర్కారువారి మాటలు. నీయభిప్రాయము దాఁచక చెప్పనగు.

ప్రభావతి— నన్ను బాలముంచినను నీళ్లముంచినను నింక సర్కారువారే! ఇంతకుముందు నేను జాలదిక్రమముగా సంభాషించి యపరాధముచేసితిని. కరుణాధీనులైన నన్ను మన్నింప సర్కారు ప్రార్థితులు. మాలో వివాహముకాక పూర్వము కాఁగల భర్తలతోనైనను ముచ్చటించుటాచారములేదు. మాజనకుల నిచ్చోటికి సర్కారు రప్పించి వారిసమ్మతిప్రకారము నన్ను జేపట్టవచ్చును.

పకీరు.—వింటిరికదా! మానిని మనోభిప్రాయము. ఆమె తలిదండ్రులకుఁ దానొక్కతెయే పట్టి యగుటఁజేసి తద్విశ్లేషము సహింపఁజాలక యీరీతిఁ బ్రసంగించెను. కావునఁ బరభు దంపతులరప్పించుట కర్తవ్యము. అట్లు కావించితిరేని మీకోరికలీరికలెత్తుననుట నిస్సందేహము.

ప్రభావతిపలుకులువినలరి సుల్తానుతగురీతిగా నామె నూరడించి పకీరుని భూషించి యాయనను వెంటఁ దోడ్కొని భోజనశాలకు నేఁగి యట సుభ్రసోపేతముగా నారగించి రామోజిని రావించుటెట్లోయని పకీరుతోఁ గలసి యాలోచించి వెండియుదాను శివాజిదుర్గములను స్వాధీనముగావించుకొను విధానమెల్ల నాతురకబైరాగికి నెఱింగించి తదాజ్ఞఁ గైకొని యొక్కింతసేపు నిద్రింపసాగెను. ఇట్లు కొంతతడవు నిద్రించి తదనంతరమునఁ గచేరిచావడికి నేఁగి వజీరు జంషుఖాన్‌రావుపకీరులను రావించి యిట్లు ప్రసంగింపఁదొడంగెను.

సుల్తాను—వజీర్! శివాజి యిప్పుడు తులకోంకణమునకుఁ బాఱి తలదాఁచుకొన్నాఁడు. అట మనఫత్తేఖానుఁడు విజృంభించి వానినిఁ దరుముచున్నాఁడని వర్తమానము తెలిసినది. ఇంచుమించుగా మరాటులకోటలన్నియు లోఁబడినవి. ఇంక రేపోనేఁడో శివాజిసంధికి రాకమానఁడు. ప్రస్తుతము దక్షిణదేశపు జమీందారులు కప్పముకట్టక తిరస్కరించు

సియే కాక యందుల కై పంపఁబడిన మన యుద్యోగస్థుల ననేకుల వధియించిరనియు మన ఠాణాలను ముట్టడించిరనియు వర్తమానము వచ్చినది.

ఇబ్ర—ఔను నేనుగూడవింటిని. నాకొకయుత్తరము బళ్లారిఠాణాదారుఁడు పంపినాఁడు.

సుల్తాను—ఈయల్లరికిఁ గారకుఁడెవ్వఁడైయుండును.

ఇబ్ర—ఇంచుకనిదానించి యోజించిన సర్వాయనకే తెలియవచ్చును.

ఫకీరు—సిద్ధి కాడుకదా!

ఇబ్ర—ఆతఁడుకాక మఱెవ్వఁడు? బళ్ళారి ఠాణాదారుఁడు మహమ్మద్సాహేబు యీపితూరికి సిద్ధిమొనగాఁడని వ్రాసినాఁడు.

సుల్తాను—అట్లయినచోఁ గర్ణాటకమున కిప్పు డెవ్వరిని బంపుటకుఁ దోప కున్నది. ఇట మేము లేకున్న శివాజి వశ్యుఁడగుట దుర్లభము.

ఫకీరు—ఈపితూరిలో శహాజి చేరియుండఁడు కదా! ఆతనిని మనద్రోహిని మనవానినిగాఁ జేసికొనకున్నచో నీయల్లరులు చల్లారవనని తోఁపదు.

ఇబ్ర—శహాజి యెంతమాత్ర మీకుట్రలోఁ జేరియుండఁడు. ఇది సిద్ధి మాహాత్మ్యమే. కాకున్న నిన్నాళ్లు నెమ్మదిగా నున్నవారిప్పుడేలయొక్క మాఱు తిఱుగఁబాటు జూపుదురు.

ఫకీరు—నిజముగా సిద్ధి దీనికి మూలకారణుండైనచో నింక శివాజికంటె మనకు బలవద్విరోధియై బాధించును. శివాజి ప్రేరేపణమున శహాజి సిద్ధికి సహాయుఁడై నిల్చినయెడల నింక మన రాజ్యమస్తమించుటకు సందియము లేదు. కావున సిద్ధితోనైనను మైత్రిఁ జేసికొని శహాజి సాహాయ్యము తీసికొని గడిబిడులు ముదరకముందే యణచి వేయవలెను.

సుల్తాను—ఫకీరుచెప్పినది సయుక్తికముగానున్నదని నాయభిప్రాయము.

ఇబ్ర—సిద్ధిస్నేహ మింకఁ గుదుర నేరదు. అథవా కుదిరినను పాము చెల్మి

వంటివగును. కావున హఠాత్తుగా నతనిమీఁదికి దండెత్తివీలుచిక్కిన యెడల ఖైదిగాఁబట్టుకొంటకాని లేనిచో సబాంధవముగా సమయించుటగాని మంచిది. అతండుచిక్కనేని కర్ణాటకపుచిల్లరరాజులు రెక్కలుపిఱిగిన పక్షులవలె మనకు వశ్యులౌదురు.

జంఝూ—వజీరుసాహెబ్! సిద్ధిచిల్లరజాగీరుదారని యెంచితిరాయేమి? శివాజియొకవేళ పట్టువడినఁ బట్టువడునుగాని యతండుమాత్రము సామాన్యముగా స్వాధీనుఁడుకాఁడు. కోటలోని మూలబలంబెల్లఁ దీసికోపోయి ముట్టడించిన జెప్పఁజాలనుగాని లేనిచో నాతనిఁ జిక్కించుకొన మనకు శక్యముకాదు.

పకీరు—జంఝూరరావుచెప్పినదెల్లవాస్తవము. మనజాగీరులోసిద్ధివాసికెక్కిన వస్తాదుబిడ్డ వానితోఁ బ్రస్తుతము విరోధించుట ప్రశస్తముకాదు.

సుల్తాను—నిజము. అతండు నాకుఁ గుడిభుజముగా నుంటవలననేకదా! కర్ణాటకరాజు లేమి గోల్కొండపచ్చావు లేమి మాధాటికి వెఱతురు. అట్టి వానితో మైత్రి సైకొంట యెన్నటికేని మనకుఁ బనికివచ్చును. ఏదో కొంచెము లంచము తిన్నాఁడని వానిఁ దొలంగించితిమి. కాని తత్తుల్యుండు సేనాపతులలో నొక్కండేనిగలఁడే? వానిభుజపరాక్రమమువలనఁగదా కన్నడసీమ మనకు వశమైనది.

ఇబ్ర—అట్లైన శివాజితోఁగూడఁ గయ్యమునిల్పివేసి సఖ్యముకోరుఁడు.

సుల్తా—రాజద్రోహియైన శివాజికిని సిద్ధికిని హస్తిమశకాంతరముగలదు. మామాట జోహరు త్రోసివేయవలసినవాఁడుకాఁడు.

ఇబ్రహీమ్—సర్కార్! మీరతనిని పూర్వసిద్ధిగా ననుకొంటిరాయేమి! మీరుండవలసినదని చెప్పుచుండఁగా లక్ష్యపెట్టక కర్నూలునకు నేఁగలేదా? గడిచినసంగతి మఱచిపోతిరేమో! ఎవరినిఁబంపి తదీయసఖ్యముచేసికొందురో చూతునుగాక.

పకీరు—అంతగాఁ దగినవారే లేకున్నచో సర్కారే కర్నూలరిగి కార్యము సానుకూలపఱచుకొనివత్తురు.

జంఝూరా—ఔను సర్కారువారియొక్కఁగాని యతఁడు స్వాధీనుఁడుకాఁడు. కొన్ని వారముదినములలోఁ దిరిగిరావచ్చును.

ఇబ్రా—అట్లైననింక శివాజితో మాట్లాడువారెవరు?

సుల్తాను—లేకేమి వాఁడేసామంతుండున్నాఁడు. వానికి ఘోరపురే లాఖ్ఖానులను సాయముగాఁ బంపుచున్నారము. మేమునేంచేయకతీరదు.

పకీరు—వేగముగా రావలెఁజుఁడీ!

సుల్తాను—జంఝూరాన్! ఎవరినైనను బుత్తెంచి రామోజిని భార్యాసమేతముగా నెక్కైనరావింపవలెను నాల్గైదుదినములలోఁ దిరిగివత్తుము.

జంఝూరా—చిత్తము. సర్కార్!

సుల్తాను—పకీర్జీ! మేమువచ్చునంతలోఁ గంటికి రెప్పవోలెఁ బ్రభావతినిఁ జూచుచుండవలయునని మాప్రార్థన. రామోజి రాకున్నను కార్యము పట్లనుపేక్షింపఁజాలము. ఇప్పటిలో రాజధాని విడుచుటకు మనసొప్పకున్నది.

పకీరు—ఔనుసమయమట్టిది. తమరుప్రీతినంపినటు వేగముగావచ్చెసిన సంతోషింతుము మేమువచ్చి చాలదినములైనది. మాకు మెక్కాలో మసీదు నిర్మింప సంకల్పమున్నది. నాల్గుసీమలకు నేఁగి పీరాబోరింట్లను దర్శింపవలెను గదా!

సుల్తాను—సాధ్యమైనంత త్వరలో మఱలి వచ్చెదము. దయచేసి మీరు మా రాక పర్యంతముండవలసినదిమఁడీ! మీరున్నారను ధైర్యమునసే పోవుచున్నారము. ఆమసీదునకు నెంతధనమైనను పట్టునో చెప్పిన మేమే యిచ్చివేసెదములెండీ. ఈమాత్రమునకు నల్వురఁ జూడవలెనా?

ఓయీ ఇబ్రహీమ్! నీవప్రమత్తుండవై సకలకార్యంబులను మామూలుగానిర్వర్తించునది. జంఝూరరావ్! విశాలాక్షిని విడిచిపెట్టుమని బాలాజి ప్రార్థించుచున్నాఁడు. కాని యతఁడు శత్రుపక్షములోఁ జేరినవాఁడౌటవలనఁ దత్సోదరిని విడిచిపెట్టవలెనని యెంతమాత్రము లేదు. విశాలాక్షియుఁ బ్రభావతి

వంటి చక్కని చుక్క కాకపోయినను సందెకత్తెలలో ఒకయగును. కాన మాపినతండ్రి కుమారునకిచ్చి పరిణయముచేయింపవలెననియున్నది. ఎల్లిజనానాకు బంపివేయవలెను. మేమువచ్చుదాక నీవు పకీర్ ఇబ్రహీములతోఁబాటు రాజకీయవ్యవహారము లరయవలసినది. శివాజిగూడ హాయలీనగరిలో సంచరించుచున్నట్లు వినుచున్నాము. అట్టివారినిఁబట్టి బంధింపవలెను. ఆని యానతిచ్చి పకీరును వెంటఁబెట్టుకొని యేమేమో సంగతులుచెప్పుచు నాచావడిని బాసి పోయెను.

———

ముప్పదిరెండవ ప్రకరణము.

బాలాజి సోదరియగు విశాలాక్షిని జంఝూరరావున కొప్పగించి యాపెను సగౌరవముగా నరయవలసినదని యతనితో సుల్తాను చెప్పినసంగతి మా చదువరు లిదివఱలో గమనించియే యుందురు. నాటనుండియు నవివాహితుండగుటవలన జంఝూరరావునకు నప్పరభుసుందరి పై మనసు దగులుకొని మదనతంత్రంబున మది మఱలించుకోనేక యాయిందువదన నేరీతినైనను బరిణయంబు గావించుకొనఁ జూచుచుండెను. ఇంతలోఁ దన ప్రియమిత్త్రుండైన ఫజీలు నిహతుండౌటయు నిబ్రహీముపన్నిన పన్నుగడవలనఁ గార్యసూరుండగు సిద్ధి జోహారు కర్నూలునకు వెడలి పోవుటయు నూరుపేరు లేనిపకీరుమాటల ప్రకారము విజాపురీశ్వరుండు నడుచుకొంటయు మున్నగువిషయముల నెల్ల గనిపెట్టుచున్న జంఝూరరావు సుల్తాను కన్నడమునకుఁ బ్రయాణము సాగించినపిమ్మట నిట్లువితర్కింపఁ జొచ్చెను. 'ఆహా! నేనెంతమంతబుద్ధిని. నాఁడు శివాజి మహారాజు ప్రార్థించి యటనిల్వుమన్నను నిల్వక యతనితో గోపినాథునివలెవర్తించి స్వామిద్రోహపాపము మూటకట్టుకొననియుఁ గదా చెప్పివచ్చితిని. అప్పటిలో నచ్చటనుండి పోయినచో నీయలజడియే కలుగక పోయియుండును ఇప్పుడేమోముతో నేనుశివాజి కడకుఁబోవుదును? ఎవ్వనికై నేను విజాపురికి మఱలి చేరుకొంటినో యట్టి నెచ్చెలి యాయిప్పుడు లేడాయెను. కేవలస్వార్థపరుండును దురభిమానియునగు నిబ్రహీముపెత్తనమా పెరుగఁ జొచ్చెను. రాజకార్యధురంధరుండగు జోహారన్ననో సుల్తానువైఁగినిసి స్వదేశమునకు నేఁగెను. పకీరిబ్రహీములపాలనా ప్రభావంబున నీనడుమ బ్రయోజనము లనేకములుఁ బదచ్యుతియు దేశభ్రష్టత్వమును సంభవించెను. ఒకరినొకరు ప్రేమింపరు సరికదా పచ్చగానున్నవారినిఁజూచి యోర్చువారుకూడనెయ్యెడలేరు. మఱియు సత్యమా చచ్చెను. ధర్మమా యరణ్యముఁ బాలాయె. వంచనలోభములా

నెచ్చు పెరుగుచున్నవి. ఇట్టి రాజ్యంబుననుండుటకంటె వేఱొండుచోటికిఁ బోవుటయే మేలని తోఁచెడిని. దర్బారులోనున్న బ్రాహ్మణులొక్కొక్కరు జారుచున్నారు. ఇటీవల నాముంగల లెక్కకుఁ బెక్కుమారులు మరాటులను నమ్మరాదని సుల్తానును దదీయులునుద్ఘోషించుచున్నారు. ఇట్టి స్థితిలోఁ నిచ్చటనుండుటవలన బకీరు చెప్పినట్టులేదైన నుపద్రవము తటస్థింపకమానదు. ద్విజార్థము కదా శివాజి యవనులతోఁ బ్రతిఘటించుట. అదికాక మరాటుల దాస్యదారిద్ర్యములు నివారింపఁ గంకణముకట్టుకొనియున్న కొంకణప్రభువునిన్నాళ్లాశ్రయింపక నా జీవితమువ్యర్థపుచ్చితిని. ఇస్సిరో! నాకంటె స్వజనద్రోహియు వివేకశూన్యుండును వేఱొక్కఁడుండునే! పిలిచినప్పుడు నిలువకయిప్పుడుపోయినచో నతండేలమన్నించును. చనువిచ్చినప్పుడు చంకకెక్కకుంటినికదా? ఆమహారాజు నాశ్రయింపక యింకమీఁద నన్యమతద్వేషులగు మహమ్మదీయుల సేవచేసి నేనిహపరంబులనెట్లు వదలుకొందును. సుల్తాను నాజ్ఞపాలించి విశాలాక్షిని జనానాకుఁ బంపినచోఁ దిఱుగ నాకాంత నాకుఁ జిక్కుటకలలోవార్త, అముగ్ధను బంధువులతోఁగల్పినచో నొకవేళ నాకోర్కె చెల్లించునేమో కాని లేనియెడ నాకు వశపడునని తోఁపదు, కావున నెట్లును శివాజి నాశ్రయింపక బాలాజి ముఖ్యులసఖ్యము సంపాదింపక యీసాధ్వి స్వాధీనపడుట దుర్లభము. పకీరు కూడ నన్ను నీరాష్ట్రమునుండి లేచిపొమ్మని యానతిచ్చినాఁడు కదా! కొమ్మను వెంటఁదీసికొని రాత్రి రాత్రిని గొంకణసీమకుఁ ద్వరతోఁ బాఱుటయే కర్తవ్యము దయాసింధువును నౌదార్యఖనియు స్వజనపక్షపాతియునగు శివాజి మహారాజు పాదములపైఁబడి యపరాధము క్షమింపుమని వేడుకొన్నయెడల నతండేమిటికి నన్నాదరింపక తిరస్కరించును? కులజుల నెందఱఁజేరఁదీసి తనంతవారిఁగాఁజేసికొని ప్రోవలేదు? తొల్లివిభీషణుండు శ్రీరామచంద్రుని చరణంబులుపట్టి సకలైశ్వర్యవంతుఁడై యుజ్జీవించినట్లు నేనును స్వదేశాభిమానితిలకము నాశ్రయించి వర్ధిల్లుదునుగాక!" అని యుద్దేశించి విశాలాక్షికడకుఁజని యామెను తగురీతినోదార్చి తన యీప్సితంబు తెల్లముగానల్లన నిట్లువాక్రుచ్చెను. "ఓయిందీవరాక్షీ! పాపము ప్ర

భావతిలభించినపిమ్మట సర్కారు నిన్నువిడిచిపుత్తునని వాగ్దానముచేసియుఁ దప్పిపోయెను. నిన్నుగూర్చి నీతలిదండ్రులును రాజును ఎంతవంతనొందుచున్నారో? నిన్ను మీవారినెడఁబాయఁజేసిన ఫజీలు నీయుసురు తగిలికదా? దుర్మరణమొందెను. తల్లికెడయయిన దూడభంగి నీవిచ్చోట సర్వసౌఖ్యములు గల్గియుఁ గల్గనట్టే యలమట చెందుచున్నావు. నీయట్టిసుకుమారి కింతకష్టములు రాఁజెల్లునే! నినుఁజూచిన నాటఁగోలె నాహృదయముగఱగుచున్నది. నమ్మవేమోకాని నీపై నాకుఁగల ప్రేమయింతింతని చెప్పరాదు. ఈనామాట నీకు విముక్తికల్పించిన తఱినెఱుంగుదువుకాక. అక్కటా! నీసౌందర్యయౌవనము కారాగృహముపాలు కావలసినదే? సుల్తానునకిష్టములేకున్నను నిన్నెట్లైనను విడిచిపెట్ట సమకట్టితిని. సుల్తాను నిన్ను దసపినతండ్రి కుమారునకిచ్చి పెండ్లి కావింప నిశ్చయించియున్నట్లువింటిని. జనానాకు నిన్నుఁబంపివేయవలసినదని సర్కారుత్తరవుచేసినారు. కానిస్వజాతీయురాలవైన నీకేలుయవనుండొకండు పట్టుట కెట్లోర్తును? నామీఁద నీకెట్టిప్రేముడియున్నదోకాని నాకు నీపైఁ గరుణగలదని తెలిసికొనుము—చల్లకువచ్చి ముంతదాఁచనేల? మావారి మధ్య వేఱొక్కచోటఁ బెండ్లిమాటలాడుచుండ నీమీఁదవలపున నిప్పుడేను వివాహముచేసికొనని చెప్పి వారిని దత్ప్రయత్నవిముఖులంగావించితిని. నాకేలువట్టి నన్నుఁగృతార్థునిచేయ నీకొందువేని నిన్నీపాడుచెఱనుండి తప్పింతును'' అని పల్కినపల్కులకు సంతసించి యింతకుముందుచేసిన పకీరుహితబోధననుసరించి యాపద్మనయన నిజమార్దవత్వాదులు విశదంబుగానిట్లనియె. మీరు నిజముగా నిట్లువాకొనుచున్నారో లేక నన్నువంచింపఁదలంచి యిట్టులనుచున్నారో యబలనగునే నెఱుంగనుగదా? పెద్దలగు మాతల్లిదండ్రి రాజులుండఁగా నిట్టి విషయంబులలోనే స్వతంత్రించుటెట్లు? నావిడుదలకు మీరే కారణులైనచో జనకులుతప్పక మీయభీష్టముదీర్పఁగలరు. కాని శివాజి విరోధులగు విజాపురి వారికొల్వులో మీరుంటవలన మావారందుల కిష్టపడరేమోయని సందేహము తోచెడిని. ఇంతకు నావిముక్తి సమకూడనిదే యీవిచారములతోఁబనియేమి?

నిజముగా మాజనకులతోఁ బంధులతోఁ గలసికొను భాగ్యమునాకలవడునే? అని నిట్టూర్పునిగిడ్చి యూరకుండిన జంఝూరరావు విశాలాక్షిమెత్తబాటునకు లోనుబ్బి యిట్లనియె. “ కాంతా! నీవు నన్ను ననుమానించుచున్నట్టులున్నది. ఇదేదైవసాక్షిగాఁ జెప్పుచున్నాను. నామాటలుపాటించి నాకోర్కెచెల్లింప వేడుకొనుచున్నాను. సమయముచూచి నిన్ను విడుదలచేయసంకల్పించుకొంటిని. ఇంక సాహేబులగులాపుప్పత్తినివదలుకొని శివాజిమహరాజు చరణద్వయము సాక్షిగాఁబట్టి నిశ్చయించితిని. నీవునిజముగాఁ గూర్మినిల్పిన మీజనకులు మా త్రమేలసమ్మతింపరు? తొల్లిశకుంతల యేరినడిగిదుష్యంతుని వరించినది. వ్యక్తాం(?)గాంధ్రుడుకాక పూర్వమేయుద్వాహము నిర్ణయించుకొను బ్రాహ్మణస్త్రీలకట్టి స్వాతంత్ర్యములేకున్న లేకపోవచ్చుఁగాని తదితరవర్ణస్థులకునిట్టి ప్రతిబంధకము లేదనియే యెఱుంగుము. అని యిట్లాడఁబరచుచుండ నచ్చోటికిఁ బకీరు చప్పుచప్పునవచ్చుచుండెను. జంఝూరరావు పకీరునకు సలాముచేసి యతని నొక యుచితాసనముమీదఁ గూర్చుండఁజేసి యిట్లు ప్రసంగింపఁదొడం గెను.

జంఝూర — పకీర్జీ! తమరాక యపూర్వముగానున్నది. విశేషము లేమైన నున్నవా?

పకీరు — ఏమివిశేషములున్నవి. మీరు కోంకణసీమమీఁదికి దండెత్తిపోవలసి యున్నదఁట.

జంఝూర — ఎవ్వఁడు? ఇది వజీరుగారి యాజ్ఞయా యేమి?

పకీరు — ఔను వజీరు నాజ్ఞయే.

జంఝూర — సర్కారు నన్ను రాజధానిలోనే యుండవలసినదని యానతిచ్చి నారు. అట్టిచో నేనెట్లు వజీరుమాట పాటింతును.

పకీరు — ఈవిషయము మీరిరువురుకలసి యాలోచించి సంప్రతించుకొనవచ్చు ను దానికేమి ఇంకను విశాలాక్షిని అంతఃపురికిఁ బంపకుంటకుఁ గారణ మేమి?

జంఝూర—ఏది? నిన్ననుగా సర్కారు సెలవిచ్చినది. అట్లే జఱిగింపవచ్చును కాని—

పకీరు—ఏమో చెప్పఁబోయి యూరకున్నావు. సర్కారాజ్ఞ చెల్లించుట మాకువిధాయకము కదా?

జంఝూర—చిత్తము. మీతో నొకసంగతి చెప్పవలసి యున్నది.

అని పకీరును వెంటఁబెట్టుకొని యచ్చోటువాసెను.

ముప్పదిమూఁడవ ప్రకరణము.

అట్లు సుల్తాను కొంతసైన్యముతీసికొని కృష్ణానదివఱకుఁ బోయి యప్పటిలో వర్షములు సంతతధారాపాతముగాఁ గురియుటఁజేసి తానచ్చోటనున్న చిముల్గేగ్రామమునందు సైన్యసహితముగా నిల్చి యటనుండి సిద్ధిజోహారు ననేకవిధముల రావలసినదని బలవంతపెట్టెను. జోహారును మొదలుమొదలు పోనొల్లకుండెను. కాని సుల్తానంతటి దొడ్డప్రభువుతోఁ బ్రతిఘటించుట దుష్కరమని నిర్ణయించి యెట్టకేలకు జడియుచు జంకుచుఁ దదీయశిబిరమునకు విచ్చేసెను. సుల్తాను సిద్ధిరాకకు సంతోషించి వానినిఁ దగినట్లు గౌరవించి కర్ణాటకములోని యల్లరులు నివారింపుమని యతనినిఁబుత్తెంచెను. అయినను నేకారణముననో సిద్ధితగినంతశ్రద్ధతీసికొనకుండెను. అందులకు సుల్తానువానిపై ననుమానించి మరాటజనాంతములో నున్న సేనలన్నియు రప్పించుకొని వర్షములు తెరిపియిచ్చినపిదప స్వయముగాఁ దానే కర్నూలునకుఁబోయి నవాబక్షాను నోడించి యతండు శరణుజొచ్చుటవలనఁ బూర్వమువలెనే గౌరవింపఁ జొచ్చెను. కాని యిబ్రహీము సఖులలో నొక్కరుండు శిబిరమునందు నతం డొకనాటిరాత్రికాలమున నిద్రించుచుండఁగా వానిని జంపి పగదీర్చుకొనెను. ఇట్లు సిద్ధిలోకాంతరగతుండౌటఁజేసి సుల్తాను స్వయముగానే కర్ణాటసీమకేఁగి యచ్చటి జాగీరుదారులను జమీందారులను సామంతరాజులను నొక్కరివెనుక నొక్కరిని లోఁబఱచుకొనుచుండెను.

ఇంతలో శివాజి విజాపురిమూలబలములలోఁ జాలభాగము కన్నడభూమికిఁ బయనమౌటకనిపెట్టి యీసమయములో సావంతునిస్వాధీనునిగాఁ జేసికొనవలెనని నిశ్చయించి విశాలగడకుఁ జేరికొనెను. అప్పుడు సావంతునిసాయముగాఁబోదలంచి యుద్ధసన్నాహముచేయుచున్న బాజిఘోరపురేమధోలు గ్రామములోనున్నట్లు చారులవలనఁ దెలిసికొన్నవాఁడై శివాజి దండుతీసికొని

హఠాత్తుగా నటకు నరిగి ఘోరపురేను సకుటుంబబాంధవపరివారముగాఁ దెగటార్చి యాపురిని బరుశురామప్రీతిగావించి తనతండ్రికి నతఁడుచేసినయపకృతికిఁ బ్రతిక్రియసల్పితి ననుసంతోషముతో విశాలగడకు మఱలి చేరుకొనెను. ఇట్లు తండ్రికోర్కెచెల్లించి యనంతరమున నిస్సహాయుఁడైన శావంతుని దదీయమిత్రులైన దళ్వేలుతోపా టోడించి వానిప్రదేశముల నాక్రమించుకొని వానినిఁబట్టదలంచి నేతాజివెంట గొంతసైన్యమిచ్చిపంపెను. వాఁడును నేతాజిచేఁ దరుమఁబడినవాఁడై గోవాకుఁబోయి బుడుతకీచుల సాయము వేఁడుకొనెను. కాని యాపోర్చుగీసువారు శివాజికి వెఱచి వానిని దమపట్టణమునుండి తరిమివేసిరి. తొల్లి కాకాసురుం డప్రతిహతంబైన రామబాణమున కోడి బ్రహ్మరుద్రాది ప్రముఖుల శరణు వేఁడియు వారివలనఁ బ్రయోజనముకానక తుట్టతుదకుఁ బరబ్రహ్మమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రునే శరణుఁజొచ్చి యుజ్జీవించినట్లు దాళ్వేలసమేతుండై శావంతుఁడు శరణాగతరక్షకుండగు మరాటాధ్యక్షుని పదములాశ్రయించి నాటఁగోలెఁ దదీయోద్యమమునకు సహకారియై వర్తించెను. శివాజి శావంతు దాళ్వేలను దోడ్కొని జంజిరాతక్కఁ గోంకణమంతయుఁ దనస్వాధీనము చేసికొనెను. సిద్ధి పత్తేఖానుని లొంగదీయవలె ననియెంచి బొంబాయికి నిరువదిమైళ్ళు దక్షిణముననున్న కొల్బాను మఱికొన్ని రేవుపట్టణములను లోఁబఱచుకొని యత్తావుల నావసైన్యము వృద్ధిఁబొందించి సిద్ధిని 'జగద్దేవర' యనిపించుటయే కాక తత్సహాయులైనిల్చిన యింగ్లీషువారి నోడలను దోపిడిచేయించెను. వారును శివాజి నావసైన్యముధాటి కోర్వఁజాలక కోంకణప్రభువునకు మందుగుండు సామానులనిచ్చుటకును దగుపాటికప్పము జెల్లించుటకు నొప్పుకొనిరి.

ఇట్లు తనసామంతప్రభువులనెల్లరఁ జక్కపఱచుకొని బలపరాక్రమసంపన్నుఁడై నానాటికి శివాజివర్ధిల్లుచున్న సంగతి సుల్తానెఱుంగక యింకను గర్నాటకపుటల్లరు లెల్లదీఱకుంటఁ జేసి యచ్చటనే నిల్చి ప్రభావతి నటకు రప్పించుటకు నెంచి యట్లుచేయుట మంచిదో కాదో యని తనలో నాలోచించుచుండెను.

అత్తఱి నొకనాఁడు సంజవేళఁ బ్రభావతిపై మనసుపోఁగా మదనబాణపీడితుండై తన శిబిరములో మంచముపైఁ బొరలుచు నెవరువచ్చినను మాటలాడక వ్యవహారచింతమాని విషయచింతలో మునిఁగియుండెను. ఆసమయమున విజాపురినుండి యిద్దఱు జేగీరావులు శిబిరమునకు నేతెంచి తమ రాకను సుల్తానునకెఱింగింప నతండును వారిని రావించి వారిచ్చిన యుత్తరములందుకొనియు నొక్కింతసేపు చిడిముడిపడుచుఁ బదంపడి యిట్లనియె. "ఓకీ! యీ జాబులెవ్వరొసంగిరి" అనుడు వారు పకీరుపంపినవని తెల్పఁగాఁ దత్తఱపాటుతోనవి తెఱచుకొని యొకటితరువాత నొకటి యత్యంతానందముతో నొకటిరెండుమాఱులు చదువుకొని పినతండ్రి కుమారుండగు హాజేస్సునటకుఁ బిల్పించి వికాసితముఖుండై యట్లనియె. "ఓయీ! ఈదినము సుదినము నేఁడు మన ఫకీరు వద్దనుండి యుత్తరము వచ్చినది. అబ్బా! ఇన్నాళ్ళకుఁ బ్రభావతి మనసు మాపైఁ దిరిగినదట. కమ్మవినఁగోరెదవేని వినుము" అని తానే తీరునఁ జదువఁ బొడంగెను. "సుల్తాన్జీ! తమరు మొన్నను కొంకణమునుండి విజాపురికి విచ్చేసినప్పటికే ప్రభావతి మనసు మీపైఁ గొంత తిరిగియున్న సంగతి సర్కారెఱింగియున్నదే కదా! కాని యాపె నంపుడు కత్తెవలెనుంచుకొందురేమోయని యిన్నాళ్లును భయపడి మొన్నమాత్రమే మీవిషయము మాతో బయలుపఱచినది. అంతమేముఁ నీకేమియు సంశయింపనక్కఱలేదు సర్కారు నిన్ను నూర్జహానును జహాంగీరు చక్రవర్తియాదరించినట్లు లాదరింతురని చెప్పి యొడంబఱచితిమి. అప్పటినుండియు నిచ్చటనుండననియు మీవద్దకుఁ గొంపోవలసినదనియు మమ్ముఁ దొందఱపెట్టుటఁ జేసి యీ లేఖ వ్రాయవలసివచ్చినది. ఈసంగతి ప్రభావతి వ్రాయుకమ్మలో విస్పష్టపడవచ్చును. శివాజికోటలు శావంతుఁడు క్రమక్రమముగా వశపఱచుకొనుచున్నాఁడు. ఇచ్చట సకలవ్యవహారములు సానుకూలముగానే సాగుచున్నవి. ప్రభావతి జనకులు మాత్రమింకను రాలేదు. ఆతరుణిని తీసికోరమ్మని మీయభిప్రాయమైనచో వజీరు పేరటనే తన్నిష్ణము లేఖపూర్వకముగాఁ దెల్పుడు చేయవలెను. సవాబ్ఖానుగలించిన పిదప మీకక్కడ విజయముగానే యుండునని తలంతుము. వెంటనే ప్రత్యుత్తరము దయచేయఁ గోరుచున్నాము. ఇంకనెన్నాళ్లిచ్చటఁ దమరుండవలసివచ్చునో తెలిసికొనఁ

గోరుచున్నారము. ఇచ్చట మనవారికెల్లరకుఁ గుశలముగా నేయున్నది. తమ యోగక్షేమము మాకుఁ దెలియఁజేయునది. జవాబు జరూరు" అని యాలేఖ సాంతముగాఁజదివి రెండవయుత్తరమును చదువగమకించియు నందలి విషయములు పరులకెఱింగించుట సరసముగా నుండదని కాబోలుచదువుటమాని యా సైదోడుతోనిట్లు నుచ్చటింపఁగడంగెను.

సుల్తాను—అజీస్! చూచితే! శావంతుఁడు మరాటవాఁడయ్యును దక్కన జాగీరుదార్లవలెఁగాక మాయెడలవిశేష భక్తిగల్గియున్నవాఁడు జోహారునకుసాటియైనమగటిమిగలవాఁడు. కావుననే శివాజికిఁజిక్కకయ తనినిఁజిక్కులుపెట్టుచున్నాఁడు. వజ్రమును వజ్రముతో కోయవలెనన్నట్లు శివాజినిఁదదీయజాతీయుండగు శావంతుఁడేపట్టవలెను.

అజీస్—ఔనంతటివాఁడే.

సుల్తాను—ఇక్కడ మనసర్దారులలో నెవ్వఁడేని గలఁడా?

అజీస్—సర్కార్ మీరెఱుంగరా? అంతశౌర్యస్థైర్యములును బుద్ధికుశలతయుఁగల వాఁడెవ్వఁడున్నాఁడు? ఉన్నచో మీకింతశ్రమయుండునే?

సుల్తాను—ఇప్పుడుమేము విజాపురికిపోవలసి యున్నది. నీవుమాకు మాఱుగా నిటమెలంగవలె లేదా! విజాపురికేఁగి ఫకీరుసహితముగాఁ బ్రభావతి నిటకుఁదీసికోరావలెను. ఈరెంటిలో నీకేదిసుకరమో వాక్కొనుము.

అజీస్—ఇటసర్దారులలో నొకరిమాట యొకరికిఁ బొందకుండనున్నది. ఇట్టిస్థితిలోవీరి నందఱినొక్క మొగముగా నడిపించుటనాకు సాధ్యము కాదు. ఇట్లుంటినని మీరొకరీతిఁ దలుపఁదగదుసుఁడీ మీరుకోరినట్లు ప్రభావతి నిటకుఁదెప్పింపుమన్న నీక్షణమే పోయి తీసికోవత్తును. కానిసర్వసైన్యాధిపత్యము వహింపఁజాలను. ఇదికాక మీరిప్పటిలో నిటలేకున్న లోఁబడిన జాగీర్దారులు తక్కుంగల వారితోఁ గలిసితిరుగఁ బడుదురేమో యని తోఁచుచున్నది.

సుల్తాను—అట్లైన నీవీదినమే నీసైన్యమును దీసికొని బయలుదేఱిపొమ్ము వేగమ ప్రభావతిం దోడ్కొనిరమ్ము. జాగుచేయుదువు సుమీ నీవువచ్చునాక నాకేమియుఁ దోఁచదు.

అజీస్—నేనొకమనవి చేసికొనుచున్నాను. చెప్పుమని సెలవయిన యెడలఁ జెప్పుదును.

సుల్తాను—హాజీస్! మావద్ద నీకింత బిడియమేల? అట్లేచెప్పుము.

హాజీస్—శివాజితండ్రియగు మనశహాజినిటకు రప్పింతురేని యతండు నిముసములోఁ నిజవిూందార్లను వశవర్తులఁ జేయఁగలఁడు. అతని కీసీమలో మంచి పలుకుబడిగలదు. కావున నితని వేగమ రప్పింపుఁడు. నేనువిూయాజ్ఞానుసారముగా విజాపురికిఁ జనుదెంచి సత్వరము ప్రభావతి ఫకీరులను దోడితెత్తును. నేవచ్చుదాక మీరీమఖాము విడువవలదు. అని యతండు సెలవుతీసికొని యరుగునప్పుడు వానిచేతికి రెండుత్తరములు వ్రాసియిచ్చి చెప్పవలసిన సంగతులు చెప్పి పుత్తెంచెను. తరువాత నటకు వచ్చిన జేగిరావులకు నొక యుత్తరమిచ్చి తంజాపూరికిఁ బంపి తాను ప్రభావతి యెప్పుడువచ్చునో యని యువ్విళ్లూరుచుండెను.

ముప్పదినాల్గవ ప్రకరణము.

అట్లు సుల్తానుచేఁ బంపఁబడిన యజీసు కతిపయదినములలో రాజధానికిఁ జేరుకొని పకీరు ప్రభావతుల కుత్తరములందజేసి తాను వచ్చిన పని యిబ్రహీము ముఖ్యులకుఁ దెల్పుడుచేసి ఫకీరుప్రభావతులను త్వరగాఁ బ్రయాణము కావలసినదని తొందరచేసెను. పకీరు తా ననుకొన్న దానికి హాజీ సాకఁ డడ్డువచ్చెననియు వీని కంటిలో దుమ్ముగొట్టి ప్రభావతి నెట్లు చెఱ నుండి తప్పించి తీసికో పోవలెనో తోపక దిగులొంది చింతాక్రాంతుఁడై ప్రభావతియొద్దకు నేఁగి యాపెకీసంగతులన్నియు నెఱింగించెను. ఆసుందరియుఁ గొంతసేపు విచారించి పకీరు నుద్దేశించి స్వామీ! మన భేతాళుం డీ యూరనున్నాఁడా? యని యాతురతతో నడుగుటయు నతండు వాఁడు లేఁడుకాని జంఘాలుఁ డున్నాడని యెఱింగించిన నాముద్దులగుమ్మ అట్లైన నే నొకయుపాయము తెల్పెద" నని యీరీతిగాఁ జెప్పఁదొడంగెను.

"ఆర్యా! నాకుఁ గడుపు శూలనెట్టుచున్నదను మిషపూని మనప్రయాణము క్రమముగా వారము దినములుదాఁకఁ జరుపుదము. ఈలోఁగా మస్త్రియుని పేర నొకయుత్తరము వ్రాసిపంపుదము. ఆయన వద్దనుండి జవాబు చూచుకొని మఱి పయనము సాగింతము." అని పల్కిన నాపన్నగడకు మించిన మంచి పన్నాగము వేఱొకటి తనకు స్ఫురింపనందునఁ బకీరందులకియ్యకొనెను. వెంటనే ప్రభావతి యొక కలము కాగితము సంతరించితగురీతి నొక్క కష్టు లిఖించి దానిని పకీరు చేతికిచ్చుటయు నాతఁడాకష్టును దీసికొనిపోయి రహస్యముగా జంఘాలునిఁ గలసికొని "ఓయీ! నీవు వేగమ విశాలగడకుఁబోయి యీజాబు బాలాజికిచ్చి ప్రత్యుత్తరము దీసికో రావలసినదని నొక్కి చెప్పి కష్టుచేతిలోఁ బెట్టి వానిని బుత్తెంచెను.

నాఁడు ప్రభావతి పరుల పాలౌటవిని తదీయులు కరంబు పరితపించిన సంగతి చదువరు లిదివఱకే యెఱింగియుందురు. అందు బాలాజి లౌకిక వ్యవహారవిముఖుఁడై సరిగాఁ దిండితిప్పలు గొనక యున్మత్తుని చందమున నిజసుందరి సౌందర్యాదు లభివర్ణించుచుఁ గొన్నాళ్లు వేగించెను. వెఱ్ఱి కుదిరినఁగాని పెండ్లియుఁ బెండ్లికుదిరినఁగాని వెఱ్ఱియుఁ గుదురదను నట్టియవస్థకు బాలాజి నానాఁటికిఁ దిగుచుండుట గనిపట్టి యతనికుదారుండగు శివాజి తగినయౌషధముల నిప్పించుటయే కాక విశాలాక్షీప్రభావతుల విముక్తికిఁ బ్రయత్నములు చేయుచుండెను. ఔషధసేవవలన బాలాజి శుక్లపక్ష చంద్రుని చందంబునఁ గ్రమక్రమముగా నొక్కింతజవసత్త్వములు గల్గి స్వస్థచిత్తుండై యొక్కనాటిరాత్రి ప్రభావతి తలంపునకు రా నెఱఁ బరితపించి రెండు జాములు గడచినపిదప నిద్రింపసాగెను. ఆనిద్రలోఁ బ్రభావతి మాసిన చీరగట్టుకొని యేడ్చుచుఁ దనవద్ద నిలువఁబడి "నాథా! ఇంకమిమ్మునేఁ గూడుట సంభవింపదు. సుల్తాను బలాత్కారముగా నన్నుబరిగ్రహింపఁ జూచుచున్నాఁడు. ఇంతటితో మనయిరువురకు ఋణముతీఱినది" అని చెప్పిమాఱుపిల్చినను బల్కరింపక వచ్చిన దారినిఁ బోయినట్లు కలగని కలవరపడి నిద్రాభంగమైనపిదప నిట్లు తనలోఁ దా వితర్కింపఁజొచ్చెను. "ఓహో! తానొకటి తలంచుకొన్న దైవ మొకలాగు సల్పునను సామెత నాయందు సార్థకమైనది, నాబోటి పరమనిర్భాగ్యునకంతటి సౌందర్యవతి లభించునే! అందరానిపండ్లకాసించి యఱ్ఱులుచాచినట్లాయెఁగదా. నావిముక్తియుఁ బదంపడి ఫజీలుమృతియుఁ దటస్థించుటఁజూచి నిశ్చయముగా నభినవరతి యగు ప్రభావతితోఁ గాపురము చేయునట్టి భాగ్యము చేకూఱునని కొండంతయాశపెట్టుకొని యుంటినిగాని యిట్లగునని కలనైనను దలంపనైతిని. ఇస్సిరో! ఫజీలుని మోసపుచ్చి చంపితిని. ఇట్టి క్రూరునకు నేల వారియుసురుతగులకుండును. హా! నాఁడు ప్రతాపగడలో బునర్దర్శనమిచ్చిన తఱి నెంతలేసి కోర్కులుమదిలో నుద్భవించియు నిప్పుడు తనుతాపవహ్నిచేనవి క్రాగి మ్రగ్గుచున్నవి. అప్పటిలో నాపడిన పాటులెల్ల సార్థకమయ్యెనని యూహించి యింకనిశ్చయముగా నాలోకై

కసుందరిని వివాహముచేసికోవచ్చునని వేల్లనైయూరకుంటిని గాని గాంధర్వవివాహము గావించుకొని యొక్కమాఱైన ననుభవింపకపోతిని. నన్ను దక్క వేఱొక్కనిఁ జేపట్టనని నొక్కిచక్కాణించిన యాయొప్పులకుప్ప యింకొకనికి స్వాధీనమగుచుండఁ దత్ప్రతిక్రియఁ గావింపలేని నాబ్రదుకొక బ్రదుకా ? ఇంక నాబలపరాక్రమంబులుకాల్పనా ? కటకటా! ముగుదయగు విశాలాక్షి యక్కడనొంటిగానుండి దుఃఖించుచు నేమయ్యెనో కదా ! పోని ప్రభావతి చిక్కకున్నను విశాలాక్షియైనను దక్కరాదే! మాయెడలదైవమింత దయ తప్పుటకు మేమేమి పాపముచేసియుంటిమో కదా ! భర్తమరణమునకు మంచముపట్టియున్న మాయమ్మశోకము నివారింపలేకుంటకుఁ దోడు నేనుగూడ నిట్లు విచారించుచున్నచో నాపెత్వరలోఁ బరలోకగతిఁ జెందుటకు సందియములేదు.'' అని పరిపరివిధంబులఁ జింతించుచు నేమియుఁదోపక ప్రక్కపైఁ బరుండి చికాకుపడుచుండెను. అత్తఱినచ్చోటికిఁ బనివడి ఖేతాలుండువచ్చుటయు వానిఁ జేసైగచేఁ గూర్చుండ నియమించి మెల్లగానిట్లు ముచ్చటింపఁ బొడంగెను.

బాలాజి—ఖేతాళా ! బహుకాలమై నీదర్శనమే లేదు !

ఖేతాళు—పరభు తిలకమా ! నాడు ప్రతాపగడలో మిమ్ము వీడ్కొనిన పిమ్మట విజాపురిలోఁ బెక్కుదినంబులుండవలసి వచ్చెను.

బాలాజి—ఇన్నాళ్లును విజాపురిలోనే యుంటివా ?

ఖేతాళు—చిత్తము. కాని యిప్పటికప్పుడే పదిదినాలై యాపురి విడిచి వచ్చితిని.

బాలాజి—అట్లైనఁ బ్రభావతినెప్పుడైనను జూచియుంటివా ?

ఖేతాళు—చూచియుండలేదు కాని పాపమాసుకుమారి నానాటికిఁ గృశించు చున్నదని తెలిసికొంటిని అంతఃపురిలోనున్న యా వెనుజామటకు నెట్లు వీలగును ?

బాలాజి—సుల్తానునకు వలపులకత్తెయైనప్పు డామె కృశించుటకుఁ గారణ మేమి?

ఖేతాళు—సుల్తానుపై నాకెవు మనస్సులేనట్లు వినికిడి.

బాలాజి—అంతటి దేశాధీశుండు పాదాక్రాంతుఁడై ప్రార్థించుచుండ నాయనమనసు తిరుగకుంటకుఁ గారణమేమి?

ఖేతాళు—దమయంతి యింద్రునంతటి వానిఁదిరస్కరింపలేదా? దానికేమి! నేనీదినము విజాపురికిఁబోవలసియున్నది. నేనిటకువచ్చినప్పుడు మీచెల్లెలు విశాలాక్షి మీయందక్షేమమకసిరమ్మన్నది. అదికాక రాజుగారును మిమ్ముఁజూచి మఱివెళ్లవలసినదని చెప్పినారు.

బాలాజి—ప్రభావతిచిక్కఁగానే విశాలాక్షినివిడిచి పుత్తునని వాగ్దానముచేసియు సుల్తాను తప్పినాఁడుకదా! ఐన్నియతని నేమన్న నేమి ప్రయోజనము? ఇంతకునూకర్మమునకు మేముకాక వేఱొకరుభోక్తలగుదురా?

ఖేతాళు—మీచెల్లెలి విషయమై యంతగాఁ జింతింప నవసరములేదు. నేను బోయి యాతరుణి నెట్లో విడిపించుకోరాఁగలను. కాని ప్రభావతి మాటయే యనుమానముగా నున్నది.

బాలాజి—నీవీదినమాఁగుము. రేపునీతోఁగలసి వత్తును.

ఖేతాళు—మీయమ్మగారిట్టి స్థితిలోనున్నప్పుడు మీరువిడిచివచ్చుట మంచిదికాదు రాజుగా—

బాలాజి—అన్నట్లు రాజుగారెన్నడు మఱలివేంచేసినారు.

ఖేతాళుఁడు—మొన్న నేవిచ్చేసినారు.

బాలాజి—అట్లైన రాజుగారి సందర్శనముచేసి వత్తును. నీపయనముమాటయీదినమునిల్పి వేయవలెనుఁ జుమీ.

అని యతని నింటివద్దనిల్పి తాను ప్రాతఃకాలకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని తగిన దుస్తులఁదాల్చి శివాజి దర్శనార్థముకోటకుఁ బోయెను.

ముప్పదియైదవ ప్రకరణము.

ఉ. "భారతఖండబంధములఁ ♦ బాపఁ గపర్ద్యపగావతారమై
ధారుణి ఖ్యాతికెక్కిన స్వ♦తంత్రుఁడు తంత్రవిదుండు ధర్మవి
స్తారుఁడు బ్రాహ్మణప్రభువు♦ శత్రుజనాంతకుఁ డౌ శివాజిభూ
దారకుదండనాయకప♦దస్థులు ధన్యులు మీకు మ్రొక్కెదన్.

తే. అల్లగణాగడారణరంగ♦మందు మొన్న
స్వామికార్యంబుకొఱకు స్వ ♦ ప్రాణములను
బాజిపరభు మీజనకుండు ♦ వదిలెనంచు
విని విచారించితిని జాల ♦ విమలచరిత.

క. మనపూజారియెసుండీ
వినుఁ డిచ్చటఁ దాఁ బకీరు ♦ వేసముతో నె
ట్టన నున్నాఁ డీతనిదం
డనె బ్రతికియునుంటి నిన్ని ♦ నాళ్ళును దయితా.

ఉ. ఈతనిమంత్రతంత్రముల ♦ కిచ్చటనెల్లరు లోకువౌటఁ గా
దే తలపోయ మీకుఁ జెఱఁ ♦ ద్రెళ్లెను నాకును ద్రెళ్లు నింకనా
కై తనయిల్లువాఁకిలి ను ♦ దారమతి౯ విడి పెక్కుకష్టముల్
బాఱితిగఁ బొందుచున్నయిటు ♦ వంటిదయామయు నెందుఁ జూతుమే.

మ. అలకర్ణాటకసీమయల్లరులు చ♦ల్లార్పంగ నుద్యుక్తుఁడై
సులతా నచ్చటికేఁగె నిప్పుడటకు౯ ♦ సుల్తాను సైదోడుతో
నలి నే నేఁగఁ దటస్థమాయె నదిగా♦న౯ మీరు వేవేగ మీ
బలము౯ దోడ్కొని దారి కడ్డపడి బ్రో♦వ౯ జూడుఁడీ న౯ గృపన్.

ఉ. ఈతరుణంబు దప్పినను ♦ నింకను మీకును దక్కనాపయి౯
బ్రీతి యొకింత యుండినను ♦ వేగమ వత్తు రటంచు నెంతు

నన్ లాతిగఁ జూతు రేని సర♦ళంబుగఁజేసెదఁ బ్రాణహత్య ప్ర
ఖ్యాతియుఁ బుణ్య మబ్బదొకో ♦ కాచిన నాయటువంటిదీననున్.

ఉ. వల్లభ! యెన్నమీకొఱకె ♦ ప్రాణము లీమెయి నిన్నినాళ్లు నే
నల్లనఁ జిక్కఁబట్టితి మ♦హాపదలెన్నియుఁ జుట్టుముట్టినన్
గల్లరులైన మ్లేచ్ఛులను♦గట్టుకొనంగను నిచ్చగింతునే?
యొల్లను మిమ్ముఁ దక్క మఱి ♦ యొండొకమానసినిన్ ద్రిశుద్ధిగన్.

ఉ. ఎన్నెలుసెప్పనేల వినుఁ♦డీవిపినంబుల నాఁడు జిక్కలే
కెన్నెయి నంగ లార్చుతఱి ♦ నెప్పుడు గ్రొంచితి దక్షనన్న నే
నమ్మితి మీకు నింకొకని ♦ కమ్మియు నాత్మకులంబు పేరు తా
వ మ్మొనరింపఁ జూచునె ప్ర♦భావతి మానిని కాదె చూడఁగన్.

క. మన మలప్రతాపగడలో
మనమలరఁగఁ గల్పుకోలు ♦ మాటలతో మొ
న్ననుగద వేగించితి మా
చనువే నిజమైన నాకు ♦ సాయముపడరే.

తే. పాలముంచిన నీళ్లలో♦పలనుముంచి
నను బ్రభావతి మీసొత్తు♦నచ్చఁ జెప్ప
వలసినది యేమి యున్నది♦తలఁప నింక
పైని మీచిత్తమును నాదు♦భాగ్య మధిప."

అని యిట్లువ్రాసియున్న యొకలేఖను జదువుకొనుచు నానడుమ బాలాజి యదితెచ్చినజంఘాలు నుద్దేశించి "ఓరీ! నీ వెవ్వఁడవు? నీకీ కమ్మయిచ్చిన వారెవ్వరు?" అని యడుగుడు వాఁడిట్లనియె. "స్వామీ! నాపేరు జంఘాలుఁడందురు. నేను శివాజిమహారాజుగారి వేగులవాఁడను. బేతాళుని యన్నకుమారుఁడను. నాకీయుత్తరము పూజారిగారిచ్చినారు. ఆయన యిన్నాళ్లును బకీరువేసముతోనున్న సంగతి యెఱింగియుందురు కదా!" అని యనిన నప్పలుఁకులకు నాత్మనలరి తెలుగ నాయుత్తరము మొదటినుండి తుదివఱకుఁ జదువుచు నందలి ప్రతిపదమార్దవమునకు శయ్యావిలాసమునకు భావవ్యక్తి

కరణమునకుఁ దనలోఁ దా మఱియుఁ గొంత సేపు సంతోషరసాబ్ధి నోలలాడెను. అనంతరము యాతఁడు గదిలోనున్న భేతాళుని బిల్చి జంఘాలుని వృత్తాంతము తెలియఁజేసి "ఓయీ! నీవు వీని నెఱుంగుదువా?" అని యడుగ భేతాళుఁడు చిఱునవ్వునవ్వుచు నిట్లనియె. "అయ్యా! వీఁడు మాతమ్ముఁడేయగును. పెరవాఁడీనిశాలగడకు రాఁగల్గునే! మీ కీసందియమేల? ఉత్తరములో వ్రాలులేదా!" అని యనఁగా బాలాజి క్రమ్మఱ నాకమ్మ పరిశీలించి దిగువనున్న యమ్ముద్దులగుమ్మసంతకమును బూజారివ్రాలును దిలకించి విగతసంశయాత్ముకుండై విలువగల తన యంగుళీయకమును జంఘాలునకు బహుమతిచేసెను. ఆత్తఱి భేతాళుఁడు తానింతకుఁ బూర్వము శివాజి పూజారుల యాలోచనచొప్పున ఫజీలుని మోసపుచ్చి యతనియుంగరము గొని తెచ్చిన సంగతియు మఱియుఁ బూజారి జఱుపుచున్న తంత్రములను సవిరళంబుగాఁ దెలియఁజేసెను. వెంటనే జంఘాల భేతాళులకు నూగిరంబువెట్టించి తానును నియమితాహారము గైకొని బాలాజి శివాజిసన్నిధికి నరిగెను.

శివాజి—బాలాజీ! ఏమోయీ! నేడు నీముఖంబు వికాసితంబైయున్న యది? మనమీప్రొద్దున ననుకొన్నట్లు జఱిగింతురా? జంఘాలుఁడింతలో నెందులకు వచ్చినాఁడు?

బాలాజి—జంఘాలుని రాకయే నను నిచ్చటికిఁ దీసికొని వచ్చినది.

అని ప్రభావతి జాబు శివాజి చేతిలోఁబెట్ట నతం డది సాంతముగాఁ జూచి నవ్వుచు నిట్లనును.

శివాజి—పండుపండినది పక్షివ్రాలినది అన్నట్లాయెను. పాపము మీవిశాలాక్షి సంగతియే యింక నేమియు దెలియరాకున్నది.

భేతాళు—మహారాజా! ప్రభావతి యిచ్చటికి వచ్చులోపల నే విశాలాక్షినిఁ దోడితెత్తును.

శివాజి—జంఘాలా విశాలాక్షినిగూర్చి పూజారి యేమియుఁ జెప్పలేదా?

జంఘాలు—లేదు. ఎఱుఁగరు కాఁబోలు మహారాజ్ ! జంఝూరరావు మన పక్షమై యున్నాఁడు.

శివాజి—అదెట్లు.

భేతాళు—దేవరవారికి మనవి చేయలేదా.

జంఘాలు—విశాలాక్షిపై నతనికిఁ బ్రేముడికలదు. రేపో నేఁడో ఆబాలికను జంఝూరరావే యిక్కడికిఁ దీసికొని రాఁగలఁడు.

బాలాజి—ఏమేమీ ? జంఝూరరావా ! మనపక్షమా నాఁడు రాజుగారి నే డ్కోలు తిరస్కరించి పోలేదా ! అబ్బో ఆతఁడు సుల్తాను పెద్ద కొడుకు.

భేతాళు—స్నేహితుఁడగు ఫజీలు గతించిన పిమ్మట నతఁడు క్రమముగా మన పక్షము దిరిగినాఁడు. మన విశాలాక్షి నాతండు మోహించి యున్నాఁడు. కాని యాపె అన్నగారి పైఁబెండ్లి పెద్దఱికముంచి పూజారి చెప్పినట్లు నడమకొనుచున్నది.

శివాజి—బాలాజీ ! మన విశాలాక్షి నతఁడు చెఱనుండి తప్పించి తీసికోవచ్చే నేని వానికోర్కెతీర్తువా ?

బాలాజి—నాకతండు సన్నిహితబంధువే విశాలాక్షి వచ్చినపిదపఁ జూచు కోవచ్చును.

శివాజి—అట్లేకానిమ్ము, నీవిదినమే పయన మగుటమంచిది.

బాలాజి—తమ కదివిన్నవించుటకే యిటకు వచ్చితిని.

శివాజి—మంచిది. మీతల్లిదేహస్థితియెట్లున్నది ? పాప మామె కిన్నివిప త్తులు నొక్కమారే సంభవించినవి. ఇంక నామెపట్ల దైవమెట్లు న్నాఁడో.

బాలాజి—విశాలాక్షివచ్చిచేరుకొన్నఁగాని మాయమ్మకీవంతపోవుటయుండదు. ఇంతకు మాపుణ్యమెట్లున్నదో ?

శివాజి—ఓరీ ఛేతాలా! నీవు జంఘూలుఁడును గలసి విజాపురి కేఁగి యిచ్చటి సమాచారమునెల్లఁ బూజారికెఱింగించి మీరు మీప్రయత్నములలో నుండుఁడు. మీ వెనుకనుండి బాలాజి సేనలతో వచ్చును.

అని వారినిఁబంపి బాలాజితో మఱికొంతసేపు ప్రసంగించి కోంకణ ప్రభువతనిని వీడ్కొల్పెను. తరువాత బాలాజి తనగృహంబునకు నేఁగి జననికిఁ దనపయనంపు సంగతిఁదెల్పి యామెయనుజ్ఞవడసి యానాఁడే బలంబులు చేర దీసికొని బయలువెడలసాగెను.

ముప్పదియాఱవ ప్రకరణము.

వారము క్రిందట విశాలగడకుఁబోయిన జంఘాలుఁడు తిరిగి రాకుండుటకుఁ బ్రభావతి ఖిన్నహృదయయై తనపాలింటికి నక్షత్రకుఁడైన హాజీసుపయనము కావలసినదని తొందరపెట్టుచుండ నేమియుఁదోఁపక దిక్కులేని వారికిదిక్కు దేవుఁడేయని నమ్మి నాఁడాపన్నురాలగు ద్రౌపది ప్రపన్నపారిజాతంబగు శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించినట్లు తానును భగవంతునిఁగూర్చి యిట్లు మొఱయిడెను.

మ. జననంబందిన దాదిగా బహుళక ♦ ష్టంబుల్ నెఱిన్ బొందుచున్
వనటన్ గుందుట దక్క నొక్కదినమున్ ♦ సౌఖ్యంబుగా నుండనై
తిని నాపుట్టినవేళ యెట్టిదొకొ! బ్రా ♦ తిన్ నేనె కాకెంద ఱిన్
గన నాకోసము బాయు లాఁదెవరు భ ♦ క్తత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. నను మోహించినవారిలోన నొకఁడే ♦ న్నన్ దండ్రిఁ గోల్పోయి వె
న్కను దానన్ మృతిఁజెందె నింకొకఁడు తా ♦ గారాగృహావాసుఁడై
పెనుకష్టంబులు గుడ్చె దీనునిగతిన్ ♦ వేఱొండు కామాంధుఁడై
తన రాజ్యవ్యవహారముల్ విడిచె భ ♦ క్తత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. నవమాసంబులు మోసి కాంచి కరుణన్ ♦ న్గాపాడుమాతల్లి మ
క్కువతోఁ బెంచినతండ్రి న న్గొలిచి సి ♦ గ్గుల్ వొందుమాచేటి నా
దువియోగంబునకెట్లు తారొళికదా ♦ దుఃఖార్తులై యక్కటా
తపులం బెప్పుడు శోకహేతువగు భ ♦ క్తత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. అకటా! నన్నుఁగ నెంచి బాజీసుతఁ బా ♦ పాభీష్టులై మ్లేచ్ఛసే
వకులాస్థన్ గొనిపోయినా రనుచుఁ ద ♦ ద్బంధుల్ గడున్ గుందుచుం
ద్రుకదా! యా పెయు నెంత దుఃఖపడునో ♦ దుర్మార్గుఁడౌ ఖానుఁడూ
రక నాశంబును జెందెనే తెలియ నా ♦ క్తత్రాత సర్వేశ్వరా.

శా. ఇల్లున్ వాఁకిలిఁ బాసి నాకొఱకు నె♦న్నేఁ గష్టముల్ చెందు చి
న్నాళ్ళు మ్లేచ్ఛులమధ్యనే మెలంగుతం♦డ్రజ్ఞుండు పూజారిపా
ట్లెల్లన్ లెక్కకువచ్చె? నాయనఋణం♦బే నెన్ని జన్మాలకీన్
న్లిం డ్లిచ్చియుఁ దీర్చుకోఁగలనె? దీ♦నత్రాణ సర్వేశ్వరా

మ. ఆకటా! రిత్తగ రేపు మా పనుచు స♦ప్తాహంబులన్ గడ్పితిన్
సకుఁ డేమంచు జవాబు వ్రాయునొకదా ♦ జంఘాలుఁ డీనాటి కూ
రికి విచ్చేసినజాడ గన్పడ దికన్ జే♦పే ప్రయాణంబు త
ప్పక గొంపోవు హజీసు నన్ బలిమి వి♦శ్వత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. చనెనో మార్గముమధ్యఁ బట్టువడెనో ♦ జంఘాలుఁ డమ్మక్క లే
ఖను వీక్షించియు వచ్చునో ప్రియుఁ డశ♦క్యంబం చుపేక్షించునో!
కన నాభాగ్య మదెట్టులున్నదొకదా ♦ కారుణ్యపూర్ణుండవై
నను రక్షింపఁగరాదె యార్తిహర దీ♦నత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. కరి రక్షించితి తప్పుజేసినఖలున్ ♦ గాకాసురున్ గాచి తీ
వరిభ్రాతన్ దరిఁజేర్చినాఁడ వలప్ర♦హ్లాదార్భకున్ బ్రోచినా
వరయన్ బాండవపత్నినేలి తిటు లో♦య్యన్ బెక్కుఱన్ బ్రీతినై
పరిపాలించియుఁ బ్రోవరాదె నను వి♦శ్వత్రాత సర్వేశ్వరా.

శా. ఏలా! యిచ్చితి విట్టిరూప మిది నా♦కీ కున్న నీకర్మ మీ
జాలిన్ లేకయె యుండఁగాదె! యిసి నా♦సౌందర్యమూలంబునన్
నేలన్ గూలిరి చూడఁ గొందఱు కడున్ ♦ నిర్భాగ్యులై కొందఱున్
జాలన్ జిక్కులు వొందుచుండి రొగి శి♦ష్టత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. ఇల నే బన్నము లొందుచుంటి నని యిం♦తే నాత్మ లెక్కింప నా
వలనన్ జిక్కులు పెక్కుపెక్కఱకు సం♦ప్రాప్తించుటంజేసి మి
క్కిలి చింతింతును నింక నెన్నటికి నేఁ ♦ గ్రేళ్లొప్ప మద్వల్లభున్
గలియన్ వచ్చునొ యిట్లె మ్రగ్గుదునొ లో♦కత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. నలుకష్టాలకు రాముబన్నములకున్ ♦ దద్వారకమ్యాకృతుల్
తలపన్ హేతువు లయ్యు వారికిఁ దుదన్ ♦ లాభించె నామప్రతి

స్తులు సౌఖ్యంబును గాని మత్పతికి నా ◆ సౌందర్యమూలంబున
గలుగన్ సిగ్గులె యంచుఁ దోఁచెడి విప ◆ న్నత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. బలవంతంబుగఁ బన్నులన్ గొని ప్రజన్ ◆ బాధించుటే కాక వా
రలజాతిన్ జెడఁగొట్టి కాంతలను దు ◆ ర్మార్గక్రియాసక్తులై
కలయన్ జూచెడి నీచజాతులకు సౌ ◆ ఖ్యశ్రీలు చేకూరుటల్
కలిమహాత్మ్యమె నిన్ను నే మనుదు? భ ◆ క్తత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. కలికిన్ నీవు విధేయుఁడౌటయును యూ ◆ కర్త్రంబుగా నెంతు ము
న్నలకంసాదుల లోకకంటకుల శి ◆ ష్టార్థంబు శిక్షింపవో
యిల ధర్మంబు లడంచి గోద్విజతతిన్ ◆ హింసించుదుర్మార్గులన్
నలియన్ జేయక యూరకుంటి విసి! దీ ◆ నత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. సవముల్ సాగవు తొంటికైవడిని స ◆ స్యంబుల్ ప్రవర్ధిల్ల వు
ష్ణవి దాస్యంబున కిచ్చగింతురు ద్విజుల్ ◆ న్యాయంబు విద్వాంసులై
న విలోకింపరు నేఁడు ధర్మ మది కాం ◆ తారాలపాలాయె నిం
త విచారింప వికేమి చెప్పుదుఁ బ్రప ◆ న్నత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. వ్యవహారంబులు చిక్కు ముద్దు లిల శి ◆ ష్టాచారముల్ తర్లె మా
నవు లోలిన్ దిగనారఁ జొచ్చి రవనీ ◆ నాథుల్ ధనాహర్త లౌ
చు విజృంభించిరి దిక్కులేక సుజనుల్ ◆ శుష్కించుచున్నారు తు
చ్ఛవిధేయుండవె? యూరకుండెదవు? వి ◆ శ్వత్రాత సర్వేశ్వరా.

మ. శ్రుతిగోబ్రాహ్మణహింసచేయుఖలులన్ ◆ క్షుద్రాత్ములన్ ద్రుంచి యా
శ్రితులన్ శిష్టులఁ బ్రోచు టాత్మవిధిగాఁ ◆ జింతించి తత్కార్యసం
గతుఁ డైనట్టిశివాజికిన్ విజయమున్ ◆ గల్పించి బాలాజికిన్
సతిగాఁ గూర్పుము నన్ బ్రభావతిని శి ◆ ష్టత్రాత సర్వేశ్వరా.

అని యీరీతిగాఁ బ్రభావతి భగవత్ప్రార్థనముచేయుచున్నతఱిఁ బకీరు వేసముతోనున్న పూజారి యాతురతతో నక్కడ కరుదెంచి "అమ్మాయీ! నీ కోర్కె నేతిలోఁబడినది. మనకష్టంబులు గట్టెక్కునని తోఁచెడిని!" అనిపల్కి

యూరకుండెను. తోడనే ప్రభావతియుఁ దనసందేశము ప్రియునకెఱింగించి కార్యము చక్కఁబెట్టుకొని జంఝూరుండు వచ్చియుండునని యూహించి మెల్లఁగా నిట్లనియె. "మహాత్మా! మన జంఝూరుం డరుదెంచెనే? బాలాజి మనయాలోచనకు సమ్మతించెనే?" అనుటయు నాతండిట్లనియె. "బాలాజి యెవరికొఱకు సమ్మతించును? అతండు మన మనుకొన్నట్లు జఱుపనిశ్చయించి పయనమై విచ్చేయుచున్నాఁడట." అని పూజారి చెప్పుపల్కులు చెవినిఁబడినవెంటనే దిగ్గునలేచి పూజారిపాదంబులుపట్టుకొని సాష్టాంగనమస్కారంబుగావించి యానందబాష్పములచేఁ బాదంబులు గడిగి భక్తివిశ్వాసంబులు తెల్లంబుగానిట్లనియె. "స్వామీ! మీరను తెప్పకతంబునసంకటపయోరాశిఁ దరింపఁగల్గితిని. వేయిజన్మంబులెత్తియుమీ ఋణంబు దీర్చుకోఁజాలుదునే?" అనిడగ్గుత్తికతోఁ బల్కుటయుఁ బూజారియు నాకన్యకను లేవనెత్తి సమయోచితముగాఁ బ్రసంగించి పదంపడి ముందునకు జఱిగింపవలసిన చర్యనుగూర్చి యోజించి తరువాతఁ బ్రభావతితో నిట్లు ముచ్చటింపఁ దొడంగెను.

పూజారి—అమ్మాయీ? ఈదినమే మనము విజాపురి విడుచుట మంచిది.

ప్రభా—అట్లే జఱిగింపవచ్చునుకాని మన మిచ్చటనుండి తప్పుకొన్న పిదప విశాలాక్షిగతి యేమగునో కదా? పాపము నన్నుకొని యామెను దురుష్కులు తీసికొనివచ్చినది?

పూజారి—ఆ విషయమున మనభేతాళుండే తగిన శ్రద్ధతీసికొని పనిచేయుచున్నాఁడు.

ప్రభా—మనతోపాటు విశాలాక్షిని గొంపోవుటకు వీల్పడదా?

పూజారి—అది యెట్లగును? ఆమెను జంఝూరరావే తోడ్కొనివచ్చును.

ప్రభా—అదియెట్లు పొసఁగును? లోగడ జంఝూరరావు శివాజివద్ద నుండనొల్లకయే కదా యాయనమాట పాటింపక విజాపురికిఁ జేరుకొన్నది.

పూజారి— అతఁడు మనవిశాలాక్షిని మోహించియున్నాఁడు. జంగ్హూర రావు తానాకన్యకను శివాజికి నొప్పగింతుననియు నాయనసమ్మతిపైఁ దానిని బెండ్లాడనుంటిననియు భేతాళునితోఁ జెప్పినాఁడు. అది కాక విశాలాక్షితోఁగూడ నీవిధముననే వాక్రుచ్చెనఁట. ఆమె విను దలపర్యంతము భేతాళు నిచ్చటనే యుంచివేయుదును. కాన నాపై విషయములో నీవు విచారింపఁ బనిలేదు. మూఁడువంతులు మనము విశాలగడకుఁ జేరుకొనక పూర్వమే విశాలాక్షి యాపురిఁ జేరుకో వచ్చును.

అని యీరీతి వారిరువురును బ్రసంగించుచుండఁగా ఖాంజహానుఁ డచ్చోటికి రుదెంచి 'పకీర్జీ! మిమ్మొకసారి హాజీసుసాహెబు రావలసినదని చెప్పి నా' రని చెప్పి పూజారినిఁ దోడ్కొని వాఁ డచ్చోటు విడచిపోయెను.

ముప్పదియేడవ ప్రకరణము.

హాజీసు—పకీర్జీ! సుల్తానువద్దనుండి నిన్ననే యిద్దఱుచారులు వచ్చినారు. ఇంతవిళంబమునకు సర్కారాగ్రహించుచున్నారనియు వెంటనే ప్రభావతిని దీసికొనిపోవలసినదనియు వారు సెప్పి తొందరపెట్టుచున్నారు. ఇంక మన మెట్లైనను జాగుచేయుట తగదు. ప్రభావతిని దీసికొని యీదినమే ప్రయాణమగుట మంచిది.

పూజారి—సర్కారింత తొందరపెట్టుచున్నపుడు మన మాలస్యము చేయుట కూడదని మేమెఱుంగకపోలేదు. కడుపునొప్పిచేఁ బ్రభావతి యిన్నాళ్లు బాధపడుచుంటఁజేసి మన మాఁగవలసివచ్చినది. ఇప్పుడామెకుఁ గొంచెము నింపాదిగానున్నది కా—

హాజీసు—అట్లైన నీదినమే బయలుదేరిపోవుదము. ఆవచ్చిన చారులు సుల్తానువసించు స్థలమునకు మనరాజధానికి దగ్గరదారి యొకటికలదనియు నాదారినే తీసికొని రావలసినదనియు సర్కారు సెలవిచ్చినారని నుడివినారు. ఇంతవాఁడనైతినిగాని నేనా మార్గమెట్టిదో యెఱుంగను. అదికాక యీవచ్చినచారుల నెుఁగ మిదివఱ కెన్నఁడు జూచియుండలేదు. శివాజి పన్నునఁ గొందఱు టక్కరులిచ్చోట నున్నారనియు వారు మనలను వంచించి యిచ్చటిసమాచారములు శివాజికిఁ దెలియఁజేయుటయే కాక యాతని యానతిఁ గొన్ని కార్యములు చక్కఁబెట్టుచున్నారనియు నొక వదంతి గలదు.

పకీరు—ఔను మేము నట్లే వినుచున్నాము. ఏరీ యాచారులు? వారితో నాల్గుమాటలు మాటలాడిన యన్ని సంగతులు తేలఁగలవు.

హాజీసు—అట్లయిన నిదిగో! వారిని రావించెదను. అని హాజీసు తనసేవకునిఁ బంపి వారి నచ్చోటికి రప్పించెను. పూజారి తదుపరి హాజీసునకు నమ్మ

కము పుట్టింపఁగోరి యావచ్చిన చారులను నాల్గుసంగతులడిగి తాను వారిని సుల్తానుభటులే యని రూఢిపఱచి వారిమాటల ప్రకారము నడుచు కొంట లెస్సయని హాజీసునకు బోధించి యతనిని బయనమునకుఁబో సిద్ధముగా నుండవలసినదని హెచ్చరించెను. అటుపైఁ బూజారి హాజీసును వీడ్కొల్పియాచారులనుదోడ్కొని యొక యేకాంతస్థలమునకుఁ బోయి వారితో నిట్లు ముచ్చటించెను.

పూజారి—ఖేతాళా! జంఝూరరావుతో మాటలాడితివా?

ఖేతాళ—విశాలాక్షిని దీసికొని విశాలగడకు నిన్ననే పోయినాఁడు. అతని వెంట నామిత్రు నొక్కనిఁ బంపినాఁడను.

పూజారి—బాలాజి మనమనుకొన్నట్లు వచ్చునో వేళకు రాఁజాలఁడో యని సంశ—

జంఘూలు—మీకు సంశయింపఁబనిలేదు. అతనితోఁ గొంతదారివఱకుఁ గలసి యే వచ్చినారము.

పూజారి—అటులైన మీరు మీప్రయాణసన్నాహములో నుండుఁడు.

అని వారినిబుత్తెంచి పూజారి ప్రభావతివద్దకుఁ బోయి యామెకు విశాలాక్షి విముక్తిసంగతియు ఖేతాళుఁడు జంఘూలుండును హాజీసుని వంచించిన తెఱంగును శ్రుతపఱిచెను. ప్రభావతి విశాలాక్షివిముక్తి వీనులుచల్లఁగా విని సంతోషించి పకీరుతోఁపాటు ప్రయాణమునకు త్వరపడుచుండెను.

ఇంతలో హాజీసు పనుపున బోయీలు రెండు పల్లకీలు మోసికొని కోట సింహద్వారము వద్దకు వచ్చుటయు నా సంగతిదెలిసికొని పూజారి ప్రభావతిని నిజచేటీ సమేతముగాఁ గోటవెలికిఁ దీసికొనివచ్చి యటఁదమతై యేర్పాటు కాఁబడిన యాదంతపుఁ బల్లకీటలో నొకదానిపైఁ బ్రభావతి నెక్కించి తాను మఱియొక్కదానిపై నధిష్ఠించెను. ఇంతకుఁ బూర్వమే యచ్చటికి వచ్చి నిల్చినహాజీసు హయారూఢుండై తనరాణువను వెంటనిడికొని ఖేతాళ జంఘూలులు త్రోవచూపుచుండఁ బయనము సాగించెను.

అట్లు రెండు దినంబులు ప్రయాణముగడచిన పిదప హాజీసు ముఖ్యులొక్క విపినమార్గంబునఁబడి పోవుచుండిరి. అత్తఱి వారికంటికేవైపుఁజూచినను గట్టులుపుట్టలును దక్క మఱొండు కానఁబడమి సైనికులలోఁ గొందఱు తప్పుదారిని బోవుచున్నారనియుఁ గొందఱీదారినుండిపోవుట యేదో యొకయుపద్రవము తటస్థించుననియు నిట్లొకరితో నొకరు గుసగుసలాడికొనుచు గనియఁజొచ్చిరికాని యొక్కండును దన యభిప్రాయము హాజీసునకుఁ దెల్పఁడయ్యె. ఇట్లు సంశయాకులచిత్తులై సైనికులెల్ల మెల్లగా నడచుచున్న సమయమున సహస్రకరుఁడు తనప్రచండకిరణములు నెఱపి యాతెరువరులఁ బీడింపఁజొచ్చెను. అందువలన నచ్చటివారికి కనేకులకు దాహము వేయుచు నాచుట్టుప్రక్కల వాఁగుఁకొలకు వెదకసాగిరి. అంతట హాజీసు మహారణ్యప్రదేశమున గుడారములఁ బఱపించి పూజారిముఖ్యులతోపాటు విశ్రమించుచుండెను. ఈగొడవలోఁ బడి చప్పుడుకాకుండ ముందునడచుచున్న భేతాళజంఘాలులు సన్నసన్నఁగా జాఱిపోయి తామిదివఱకేర్పాటుచేసికొన్న సంకేతస్థలమునకు జని యచ్చట వీరిరాకకై యెదురుచూచుచున్న బాలాజిని గలసికొని ప్రభావతిరాకను దెలియఁజేసిరి. బాలాజియు వెంటనే బయలు వెడలెను.

అటఁ బూజారియుఁ బ్రభావతియు బాలాజి యనుకొనినట్లు వచ్చునో లేదోయని పరిపరివిధముల వగచుచు నుళికిపడుచుండిరి. అత్తఱిఁ బ్రభావతికి వామనేత్రభుజంబు లదరఁజొచ్చెను. మఱియుఁ బెక్కుశుభశకునములు కాఁ దొడంగెను. కాని యాశకునంబుల నమ్మికొని ధైర్యముగల్గియుండఁజాలక తనబ్రతుకేమగునో యని దిగులొందుచు దశదిశలు ఱెప్పవాల్పక కలయఁ జూచుచుండెను.

ఇట్లొకగంటసేపు గడచినపిదప పశ్చిమదిగ్భాగముననుండి గొప్పసైన్యము దవుదవ్వున వచ్చుచున్నట్లు చప్పుడును నావెనక పెంధూళియు నచ్చటివారికెల్లరకు గోచరించెను. ప్రభావతి పూజారులావచ్చుచున్నసైన్యము బాలాజిదేయని సంతోషించిరి. హాజీ సాసైన్యమెవరిదో యెఱుంగఁగోరి భేతాళజంఘా

లుఁ గేకలువేసి వేసారి వారినాచుట్టుప్రక్కల వెదకించెను. ఇంతలో నాసైన్యము కొంతదగ్గరబడుటవలన నదివఱకే గుఱ్ఱపుదాడులనుబట్టిమరాటసేనగా ననుమానించి కలవరపడుచున్న హాజీసునకు నందలి జెండాలు సరిగాఁ బొడకట్టెను. అంత నేమిచేయుటకుఁ దోపక యొక్కింతసేపు చిమ్ముడిపడి యామీఁదట దనసైనికులఁ బోరునకుఁ బురికొల్పి తాను దప్పుకొంటకు దారివెదకొనకెఁజొచ్చెను. వారు తమయవస్థ నింతకుమున్నె గుర్తెఱింగినవారౌట వలనఁ బ్రాణాశవిడచి మరాటసైనికులపైఁ గవిసి కలనుసల్పదొడంగుటయు నత్తఱి నిరువాఁగులవారికిఁ బోరురభసంబయ్యె. మరాటులధాటికి బత్తాను లొక్కగంటవఱకు నిలువరించిరికాని బాలాజి విజృంభించి తేళ్లపై సింగముఱిమినట్లు తమసైనికులఁపైఁ బడిపెక్కుఱనుక్కడంచుటఁ గనిపట్టి సైన్యంబు సన్నగిల్లి హతశేషులు దిక్కులకుఁ బరుగిడఁజొచ్చిరి. ఇదిచూచి హాజీసు పదిమందిని వెంటఁదీసికొని ప్రాణములు దక్కించుకొన నచ్చోటు విడచి పాఱిపోయెను.

ఇట్లుశత్రువులను విదళించి బాలాజి పూజారినిగలసికొని సాష్టాంగనమస్కృతులుసల్పి తమ కతఁడుచేసిన మహోపకారంబుల కతనిని వేనోళ్లఁగొనియాడి పదంపడి ప్రభావతిని సమయానుగుణముగాఁ బల్కరించి వారినిదోడుకొని తిన్నగా విశాలగడకు నడచెను. అదివఱకే విశాలాక్షీసహితుండై విశాలగడకు విచ్చేసి శివాజి కటాక్షపాత్రుండైన జంఝూరరావు బాలాజి ముఖ్యులునగరికి విజయముచేయుతఱి సపరివారముగా నెదురేఁగి పూజారికి నంజలిఘటించి బాలాజినిఁ గౌఁగిలించికొని తాను విశాలాక్షిని విజాపురినుండితప్పించితీసికొని వచ్చినక్రమమెఱింగించుచు వారిని పురిజేర్చెను. శివాజి యీవర్తమానము తెలియఁజేసి ప్రతాపగడనుండి తనతల్లియగు జిజాభాయిని లలితాదేవీ రామోజుల నామఱునాటికి రావింపఁజేసెను. వారును ప్రభావతిఁ బొడగాంచి కౌఁగిలించుకొని యానందబాష్పముల జాఱవిడిచి తద్విముక్తికిఁ గారకులైన పూజారిబాలాజులను విశేషముగాఁ బ్రశంసించి గౌరవించిరి. శివాజి పూజారిని బాలాజిని దనపట్టపుసేనికపైనెక్కించి యూరేగించి తగురీతిని సత్కరించెను. ప్రభావతి తనజనకులకును గారాపుచెలికత్తెయగు మంజువా

జోకిని దాఁ బడినపాట్లెల్లయు నెఱింగించి పూజారిని గుటుంబసహితముగాఁ దమయింటికి రప్పించి తండ్రికిఁజెప్పి గొప్పవిందు గావించెను. అనంతరంబు శివాజి విశాలాక్షిని బాలాజిసమ్మతిపై జంఝూరరావున కిచ్చుటకు నిర్ణయించి ప్రభావతి విశాలాక్షుల పెండ్లిండ్లొక్కసారి జరుప నిశ్చయించి ముహూర్తములఁబెట్టింప వలసినదని రామోజి ముఖ్యుల కానతిచ్చి పదంపడి సుల్తాను విజాపురిలో లేనిసంగతిని దెలిసికొని యతండు తన యావద్బలంబులను దోడ్కొని తదీయరాజధానిమీఁదికి దాడివెడలెను.

ముప్పదియెనిమిదవ ప్రకరణము.

అట సుల్తాను హజీసుని విజాపురికిఁ బంపి యచ్చటిజమీందారులను గ్ర మముగా వశపఱచుకొనుచుండెను. అంత వారముదినములు గడచిన పిదప నొ క్కనాఁడు సుల్తానే కన్నూలుసిద్ధిని జంపించియుండునని తద్బంధుహితు లను మానించి పెద్దసేనను గూర్చుకొని యతనిశిబిరము హఠాత్తుగా ముట్టడించిరి. అప్పటిలో సుల్తాను సైన్యములో సగము వేఱొకగ్రామమునకుఁ బోవుట తటస్థించుటఁజేసి తక్కినసైనికులు వైరులను నిర్జించి పాఱఁదోలలేక తమప్ర భువు పట్టువడునేమోయని యెక్కుడుపట్టుదలతో నరుల శిబిరములోనికిఁ జొరనీయకుండ నాలంబు సల్పఁజొచ్చిరి. ఆసమయమున దైవకృపవలన శహాజి నిజసైన్యముతో నచ్చటికి విచ్చేసి పరులను దరిమి గెడపి సుల్తాను నాయుప ద్రవమునుండి సంరక్షించెను. ఇట్లు ప్రాణదానంబుచేసిన యామరాటధీరుని బహుశ్లాఘించి కరంబు గౌరవించి యనంతరమున నాతని నియోగించి యెల్లజ మీందారులను వశవర్తులం జేసికొనుచుండెను. ఇట్టి యలజడిలోఁగూడ ప్రభా వతి విషయమై మఱువక యొక్కొక్కెడ నాపె జాబుచదువుకొనుచు నందలి మాటలఁ దియ్యఁదనమునకు నయ్యది విడువఁజాలక కంఠేకట్టుకొనుచు నెక్కొ క్కప్పుడు ముద్దుపెట్టుకొంచు నెప్పుడా ముద్దులగుమ్మ వచ్చునోయనియు నెన్నఁ డాచిలుకల కొలికిని జేరి మనసార మాటలాడవచ్చునోయనియు నిట్లనేకవిధం బులఁ గామకులకు నైజమైన తెఱంగునఁ గలవరించుచు దినమొక్క మహా యుగమువోలె గడపుచుండెను.

అట్లు పలాయితుండైన హజీసు నాల్గైదునాళ్ళకు సుల్తానుని జేరుకొని పకీ రుమోసముచేసిన విధంబును బాలాజీతనొ్నడించి ప్రభావతిని విడిపించి తీసి కొనివెడలిన విషయమును శివాజీకి వాడీశావంతులులోఁబడిన వృత్తాంతము ను సారదినెఱింగించిన విజాపురీశుఁడు విస్మయవిషాదములకులోనై చేయునదే

మియుఁడోపక యప్పటికిఁ గర్ణాటకమునం దల్లరులు చల్లారుటఁబట్టి శహాజిసహితముగా సేనలవెంటనిడుకొని నిజరాజధానినిఁ జేరుకొనెను.

పట్టుపడిన ప్రభావతి వియోగంబునకుఁదోడు శివాజి విజయంబు సుల్తానుమనస్సునకు మఱింత ఖేదము గల్గించుటఁజేసి యాయన విజాపురికి విచ్చేసిన వారముదినములదాఁక వ్యాధిగ్రస్తునివలె మంచముమీఁదనుండి కదలక ఆహారవ్యవహారములు వర్జించియొకవిధముగాఁ గడపుచుండెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁ డిబ్రహీము పనిపడి మహాతురతతో సత్వరముగా సుల్తానువద్దకుఁజనుదెంచి ప్రభువు నవస్థవిలోకించి తాను జెప్పఁదలచుకొన్న సంగతిచెప్పక తద్దుఃఖోపశమనమునకై యొక్కింతతడవు తగురీతిని సంభాషించి తదుపరివారుభయులిట్లు ప్రసంగింపఁజొచ్చిరి.

సుల్తాను—వజీర్! ఏమివిశేషములు? మనరాష్ట్రములోఁ బ్రతివ్యవహారము సానుకూలముగాఁ సాగుచున్నదా?

ఇబ్రహీము—సర్కార్! మనరాష్ట్రవ్యవహారములకేమి కాని యొకగొప్పవిశేషమును జెప్పవచ్చితిని. సెలవైన—

సుల్తాను—ఏమీ! శివాజి దండెత్తిరాఁడుకదా!

ఇబ్ర—నేఁ జెప్పఁదలచుకొన్నది మీరే యడిగినారు. అతఁడో నేతాజియో విజాపురిమీఁదికే యేతెంచుచున్నారని మన ఖాంజాహాను నిన్న రాత్రి వచ్చి నాకెఱిఁగించినాఁడు. ఇదిచెప్పుటకే యిటకు వచ్చినాను.

సుల్తాను—శివాజి విజాపురిమీఁదికి నెత్తివచ్చుట కతనివద్దనేమి బలమున్నది?

ఇబ్ర—లేకేమి! శివాజిని పూర్వము శివాజియను కొంటిరా? అఫ్జలానునిబరిమార్చిన నాటనుండియు నతఁడు విశేషముగా సైన్యమును వృద్ధిచేయుచున్నాఁడు. లేనిచో ఘోరపురేను సబాంధవముగాఁ బరిమార్చుటకును శాంతవంతుని వశపఱచుకొంటకును శివాజి శక్తుండగునే? ప్రస్తుతమతనివద్ద నెంతబలములున్నదో నిర్ణయించుట కేరికిని సాధ్యముకాకున్నది. అతండు రేపోమాపో రానున్నాఁడఁట.

సుల్తాను—అట్లైనఁ గొంత సేననిచ్చి నీవు మన హాజీసును బంపుము.

ఇబ్ర—ఉన్న సైనికులనెల్లర నంపినచో నదియెటింగి మఱియొక దారినుండి వచ్చి యతండు పట్టణము ముట్టడించునేమోయని భయము వేయుచు చున్నది. అదికాక హాజీసుని ప్రయాణము కమ్మంటకు వ్యవధికూడ చాలదు.

సుల్తాను—అట్లైన నేమి చేయుట యుక్తము?

ఇబ్ర—ఇప్పుడు సంధియే మంచిదని నాయభిప్రాయము. బొక్కసములో వి త్తమాసన్నగిల్లినది ఈనడుమ యుద్ధములవలన మన భటులా విశేషము గా నలిగియున్నారు. కావునఁ శివాజితోఁ గయ్యంబు పొసగించుట యిప్పటిలో నెంతమాత్రము శ్రేయస్కరముకాదు.

సుల్తాను—అట్లైన శహాజిని బిల్పింపుము. అతనితోఁ గలసిమాటలాడుదము.

ఇబ్ర—చిత్తము.

సుల్తాను—మాచిత్తము ప్రస్తుతము స్వస్థముగాలేదు. మధ్యాహ్నము శహాజిని దోడ్కొని రమ్ము.

అని సుల్తా నిబ్రహీమును వీడ్కొల్పి యటుమీఁదటఁ దనకై తెచ్చినప దార్థములు భుజించి మంచముమీఁద నే పరుండి విచారించుచుండెను. ఇంతలో మధ్యాహ్నమగుటయు నచ్చుటికి నిబ్రహీముశహాజులు రా వారితో నిట్లు సం భాషింపఁదొడంగెను.

సుల్తాను—శహాజీ ! నీవు మాకొక యుపకారముచేయవలసియున్నది.

శహాజి—చిత్తము తమబోంట్లకు నుపకారము చేయవలసినంతటివాఁడనా?

సుల్తాను—రాజజనకుండవైన నిన్నుపకార మర్థించుట తగదా ?

ఇబ్ర—శహాజీ ! సర్కారభిప్రాయము నీవెటింగియే యుందువు. అయినను జెప్పుచున్నాను వినుము. శివాజి నెట్లైనను సర్కారునకు విధేయుని గాఁ జేయవలెను.

శహాజి—నేను మీకు విధేయుఁడనైనప్పుడు నా పుత్రుండు మట్టుకు విధేయుం డు కాకుండునా ?

సుల్తాను—మాతండ్రిగారు నీయెడ సల్పిన నేరములను మనసులోఁ బెట్టుకోక మాకు నీవు నీపుత్రునితో సఖ్యము కుదుర్చవలెను.

శహాజి—అఫ్జలాను మంత్రాంగంబునఁజేసి మీజనకులు నన్నుహింసించిరేకాని వేఱొకటికాదు. వారుభయులు పోయిన పిమ్మట నాకావిచారమేల యుండును? ఎఱుంగమి వారుచేసిన దోసమువలన నప్పుడే మఱచితిని ఇంతకు మీరు నాయందు దయామతులై యీగడియవఱకున్నారు. అదియే నాకుఁ బదివేలు మీ రర్థించిన విషయములో నాయోపినంత ప్రయత్నించిచూచెదను.

ఇబ్ర—మొన్నను శిబిరములోనున్న సర్కారు సహాయమునుండి నీవు తప్పించిననాఁటగోలె వారు నీయెడల నత్యంతస్నేహగౌరవములు గల్గియున్న సంగతి యెఱుంగుదువుగదా?

శహాజి—వజీర్సాహేబ్! మా శివాజికి సర్కారుపై నెన్నడును ద్రోహబుద్ధి లేదు. కాని మొగలాయీల నెల్లైన నడంపవలెనని మొదటినుండి యత్నము చేయుచున్నాఁడు. వానిశ్రేయస్సునకు సహింపఁజాలక యఫ్జలానుముఖ్యులు వానిని యవనాంతకుఁడనియు విజాపురిరాజ్యనాశకుండనియు లేనిపోని నేరములుచాటించి వానియెడల నిక్కడివారికి నాగ్రహము కల్గించినారు. ఇన్నాళ్లును మీతిండి తిని యశమువచ్చిన తఱి మీకేమాత్ర ముపకారము చేయకుంటకు నేఁ గృతఘ్నుండనే? సర్వదా మీశ్రేయస్సు నభిలషించునన్ను మన్నించి నామాటలు పాటింప వేడుచున్నాను. సాహేబ్జీ! వినుఁడు. మావానికి గోబ్రాహ్మణులందు భక్తిమెండు. కావుననే శివాజిని మ్లేచ్ఛవిరోధియనియు బ్రాహ్మణపక్షపాతియనియు మన దర్బారుద్యోగస్థులు కొందఱు చాటుచువచ్చిరి. గోబ్రాహ్మణభక్తి వానికున్నంతమాత్రమున సర్కారుపైనను రాష్ట్రముపైనను వాఁడు ద్వేషభావమూని యున్నాఁడని చెప్పుట సమంజసమా? లోఁగడ నేనొకపర్యాయము మందలించిన తఱి నాతో శివాజి చెప్పినమాటలు వినుఁడు "నన్ను రాజద్రోహి

యని యే యొకకొందఱు చాటినంతమాత్రమున నాకు భయంబులేదు. నిజమునిలకడమీఁదఁ దెలియకపోదు. మొగలుమహాసముద్రము దక్కనును ముంచివేయకుండగ నాకట్టవలెననియే నాపరమోద్దేశము. కాని నాయుద్దేశము గ్రహింపక ధనమదాంధులగు దర్బారుసేవకులు నామీఁది కోపమున సాధువులగు గోద్విజాదులపైఁ గ్రౌర్యమును జూపుచున్నారు. అదికాక ప్రజలపైనను భూములపైనను బన్నులురెట్టింపు చేయుచున్నారు. ఈలోపంబులు చక్కపఱచి నా దేశీయులను సంరక్షించుట నాకువిధియై యున్నది. ఎన్నాళ్లు సుల్తాను న్యాయము వంక నొరగఁడో యన్నాళ్లు నాయనకు నేను వశ్యుండనుగాను. ప్రజారక్షణము రాజులగువారికి సత్తమధర్మము. అద్దానిని సుల్తాను పాటించేయనట్లు కనిపించుచున్నది. అందువలననే నేఁడిన్ని కలతలు పుట్టుటకుఁ గారణంబయ్యె. ''

అని యిట్లు శహాజి విన్నవించుచున్న వేళ నొకసర్దారటకు నేతెంచి సుల్తనుదిక్కు మొగంబై, “సర్కార్! నాతాజిసమేతముగా శివాజి తన ప్రచండాశ్వసైన్యమును దీసికొని రాజధాని పొలిమేర దాటివచ్చుచున్నాఁడు. ఒకపూట ప్రయాణములో రాజధానిఁజేరఁగలండు. దేవరకియ్యది మనవి చేసికొనవచ్చి యుంటిని'' అనివాఁడు చెప్పుమాట లాలించి సుల్తాను వికలమనస్కుఁడై వజీరుతో నిట్లులనియె.

సుల్తాను—ఇట్టి తరుణములో శివాజితో సంధిచేసి కొంటయే మేలని తోఁచెడిని.

ఇబ్ర— ఇతనికి బాసటయై మొగలులుకూడ వచ్చియుందురా యేమి? లేనిచో—.

ఇబ్ర—అన్నట్లు జ్ఞాపకము వచ్చినది. ఔరంగజీ బన్నదమ్ములకు బొమ్మపెట్టి డిల్లీరాజ్యము స్వాధీనముచేసి కొన్నాఁడఁట. అతనికి మనపైఁ గలచలవ యెఱుంగుదురుకదా! అతండు ప్రస్తుతము కార్యాంతరమగ్నుండై

యుంటఁజేసి శివాజిని బురికొల్పియుండవచ్చునుగాని యిప్పటిలో మొగలులు మరాటులతోఁ గలసివచ్చియుండరు.

జాగీరుదారు—శివాజికి నొక్కరి ప్రేరేపణతోఁ బనియేమి? దర్బారులో ననేకులు వానిపక్షము చేరుచున్నారు. ఎఱుంగరా! నిన్నటిదాకఁదల లో నాలుకవోలె మనలో మెలంగుచుండినజంఝూరరావు శివాజి కాశ్రితుండై మనకు విరోధి యైనాఁడు.

సుల్తాను—ఏమీ జంఝూరరావు మననగరిలో లేడా? వీఁడుకూడఁ బంతోజి మార్గ మనుసరించెనా? విశాలాక్షిని దీసికొని యామరాత్రుండు పోలేదు కదా!

ఇబ్ర—ఇంకను నెఱుంగరా? మీరన్నట్లే కావించినాఁడు. నేను వానితో విశాలాక్షినిజనానాకు బంపవలసినదని చెప్పఁగా నాదొంగ పకీరు మొదట సమ్మతించియు నావెనుక సుల్తానువచ్చువఱకు నంతఃపురికి బంపవలదని నిర్బంధించినాఁడు. మొన్న మీహాజీసుకూడ నొకమాటు జంఝూరరావుతో విశాలాక్షిని బంపవలసినదని కోరఁగా నట్లేయని జఱుపుడుపెట్టి హాజీసుపకీర్లు బయలుదేఱిన దినముననో యాముందు దినముననోకాని విశాలాక్షిని దోడ్కొని రహస్యముగా రాజధాని విడిచి పాఱిపోయినాఁడు.

జాగిరుదారు—'ఇంటిగుట్టులంకకుఁజే' టనునట్లు మనలోని జంఝూరరావు ముఖ్యులు శివాజితోఁ జేరుటవలనఁ దలుపులు తెఱచినయిల్లువలె మన రాజ్యము శత్రుభేద్యమైనది.

ఇబ్ర—ప్రస్తుత మౌరంగజీబు మన జోలికి రాకపోయినను రేపో మాపో దక్కనుపైని దండెత్తక మానఁడు. ఔరంగజీబునకు శివాజి సహకారియైనచో మన రాష్ట్రమునకు గొప్ప ముప్పు తటస్థింపక మానదు.

సుల్తాను—కావుననే శివాజీసఖ్యముచేసికొంటకు నొడంబడితిమి. ప్రభావతిని మఱల మన కిచ్చుటకు సమ్మతించునా?

ఇబ్ర—ఇఁక ప్రభావతిమాట మఱచిపోవలెను. మొగలాత్రయణికి మీపై ననురాగము లేనట్లు తోఁచుచున్నది. ఇట్టి సంగతికి శివాజీ సమ్మతించునని తోఁచదు.

సుల్తాను—శహాజీ! నీవుపోయి నీకుమారునితో సంధిమాటలాడి రావలసినది.

శహాజీ—సర్కార్! ప్రజలపై ననురాగముతో వర్తించుటయు గోబ్రాహ్మణాదిహింస కట్టిపెట్టుటయు, జనుల విన్నపములను బాటించుటయు ననునీవిషయము లమలులోనికిఁ దీసికొనివత్తురేని ప్రాంతపగలు దిగనాడి శివాజీ మీకు సామంతుండగుటకు సందియము లేదు. ఇట్లు చనవున స్వతంత్రత తీసికొని చెప్పినందులకు నన్ను మన్నించునది.

సుల్తాను—ఈవిషయముల కేమి? అతండు మాతోఁ బొత్తుగూడెనేని యావత్కోంకణమును శివాజీకి వంశపారంపరిగా నొసంగుదుము. ఇదికాక మారాజ్యము దోపిడిచేయింపక కాపాడెనే నేఁటేట మూఁడులక్షల రూప్యములు పేష్కసు చెల్లింతుము. దీనికి బదులు మొగలులు మాపై దండెత్తినప్పుడు మాకుఁ దోడ్పడుచుండవలెను.

ఇబ్ర—సర్కారు మూఁడులక్షలు చెల్లించుసంగతి నొక్కింత గోప్యముగా నుంచవలెను.

శహాజీ—చిత్తము. ఇదిగో యీక్షణమే బయలుదేరుచున్నాను, మావాని నెట్లైనను నొడంబఱచి వచ్చినదారినే పోఁజేసెదను. నావెంట నెవరినైనను బంపఁ బ్రార్థితులు.

సుల్తాను—ఇబ్రహీము నీవు పోయెదవా?

శహాజి—ఈమాత్రభాగ్యమునకు నిబ్రహీము రావలెనా? సమ్మతమైనచో ఖాంజహానుని బంపుఁడు. కార్యము చక్కఁబఱచుకొని త్వరలో వచ్చెదను.

అని సుల్తాను వజీర్లయానతిఁ బడసి ఖాంజహానుని వెంట నిడికొని తన సేనను దీసికొని శివాజిని గలసికొనఁబోయెను.

ముప్పదితొమ్మిదవ ప్రకరణము.

విజాపురిలో సుల్తాను లేఁ డనునభిప్రాయముతో దండెత్తివచ్చుచున్న శివాజి త్రోవలో నతండు రాజధానికి మఱలి విచ్చేసినసంగతి దెలిసికొని తిరిగి పోవలె నని యాలోచించుచుండెను. అత్తఱి ఖాంజహానుఁడు మరాటనృపుని వద్దకు నేతెంచి సుల్తానుపనుపున సంధినిమిత్తమై శహాజి సకుటుంబపరివారముగాఁ జనుదెంచుచున్న సంగతి విన్నవింప నాతండు మహానందభరితుండై దండయాత్ర నిల్పుదలచేసి హయవేదండాందోళికాది రాజచిహ్నములతోఁ దండ్రి కెదురేఁగెను. తండ్రికొడుకులొకరి నొకరుచూచుకొని బహుకాలమైనందున నాసమీపముననున్న యొక దేవళములో నుభయులు కలసికొనుట కేర్పాటు చేసికొనిరి. ముందుగా శివాజియచ్చోటికి విజయముచేసి గోక్షీరముతో దేవతకు భోగముగావించి తండ్రిరాకకై యెదురు చూచుచుండెను. అంత నొక్కింతసేపటికి భార్యయగు తుకాభాయిని పుత్రుఁడగు వెంకోజిని వెంటనిడికొని శహాజి కతిపయానుచరులతో నక్కడి కరుదెంచెను. తోడనే శివాజి తల్లిదండ్రులకు మ్రొక్కి తనకు నంజలిఘటించిన తమ్ముని గౌఁగిలించుకొని వారి యోగక్షేమంబు లరసి పదంపడి భోగము గావింపఁబడిన పాలను నచ్చటివారి కెల్లరకు వినియోగింపఁజేసెను. అటుతరువాత శహాజి కుమారునిఁ జేరఁదీసి "తండ్రీ! నీవు భవానీదేవి వరప్రసాదంబున జనించినాఁడవు. దుష్టశిక్షణంబును శిష్టరక్షణమును నెఱపి పేరును బ్రతిష్ఠయు నార్జించితివి. సనాతనధర్మపునరుద్ధారకుండ వని ఖ్యాతివహించితివి. మఱియు మిత్రద్రోహియగు ఘోరపురేను భూమికి బలి వెట్టి నాబన్నంబు దీర్చితివి. నీకతంబున మనకులంబు పవిత్రంబయ్యె. నీవు స్వతంత్రరాజ్యము సంపాదించినందులకు నాకెంతయు సంతసమే కాని యింక ముందు నాకంఠములోఁ బ్రాణమున్నంతదాఁక నాయజమానుండగు విజాపురీశునిపైఁ గత్తికట్టకుండ నుందునని బాసచేయుము. నీ కతండు సాలునకు

మూఁడులక్షలఫేష్కసు చెల్లించుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు. అతనితోఁ జేసి యౌరంగజేబు పల్కోకలు నివారింపవలెను. ఇందులకు నల్ల గోల్కొండ నబాబును నీకుఁ దోడ్పడఁగలఁడు.'' అని హితోపదేశముచేసిన జనకుని సంభాషణములకు మందహాసముచేసి యమ్మరాటకేసరి మెల్లగా నిట్లు వక్కాణించెను. "తండ్రీ! మీ రానతిచ్చినట్లు జఱుపుటకు సిద్ధముగా నున్నాఁడ. కాని గో బ్రాహ్మణహింస యవనులు తుదముట్ట విడువనిచో నేను సుల్తాను సఖ్యంబు చేయనొల్లను.'' నావుఁడు శహాజి కుమారకా! గోబ్రాహ్మణహింస సుల్తాను తనరాజ్యములో నెవ్వఁడును జంపకుండ జేయునట్లు వాగ్దానంబుచేసినాఁడు. కావున నామాటలు పాటించి దక్కనుప్రభువు లెల్లరితో మైత్రినెఱపి యౌరంగజేబును జేబులో వేసికొనఁజూడుము. దాన నీతల్లియభీష్టము సాంతముగా నెఱవేర్పఁగల్గుదువు.'' అని యిట్లు నందనుని సమ్మతిపఱచి యాతండు సుల్తానున కొసంగురత్నహారంబులును హయకుంజరంబులును ఖాంజహానునిచేతికిచ్చి తాను వెనుకనుండి వత్తు నని చెప్పి వానిని బుత్తెంచెను.

ఇట్లు సంధి పొసఁగినపిమ్మట శివాజి తండ్రినిపల్లకి బల్లకినెక్కించి తానాపక్కనుండి సవారిపట్టుకొని వెంకాజివెంట రాఁ బాదచారియై నడిచి నిజశిబిరమునకుఁబోయి తదనంతరంబున సేనలతో పాటువారినిఁ దోడ్కొని విశాలగడఁ జేరుకొని యట వారిని విశేషముగా గౌరవించెను. అటుపైని బస్తా పూనా ముఖ్యపట్టణములకుఁ దండ్రితో బుట్టువులను దల్లులను దోడుకొని యరిగి యాయాచోట్లఁ గల సన్నిహితబంధువులెల్లరతో నోలి విందారగించుచు వెండియుఁ బ్రతాపగడలోనగు దుర్గంబులను నూత్నరాజమందిరములను మొదలగు తనరాజ్యవైభవముల వారికిఁ జూపించుచుఁ బెంగ్లంగ్లముహూర్తము సమీపించుటెఱింగి విశాలగడకుఁ బోఁజూచెను. కాని పూజారి శివాజిను ఖ్యులను దారిలోఁగలసికొని తులజాపురిలో దేవతాపునఃప్రతిష్ఠ జఱిగించుటకును నావెనుక నచ్చోటనే ప్రభావతీ విశాలాక్షుల వివాహంబులు జఱిగించుటకును బెద్దలు నిశ్చయించినారని తెల్పి వారిని వీలైనంత వేగముగా గావలసినదని చెప్పి తాను ముందుగాఁ దులజాపురికిఁ బోయెను.

ఇట్లు పూజారి చెప్పిపోయినపిమ్మట శివాజియు దదీయులును గ్రమముగా మజీలులు చేయుచుఁ దులజాపురి కభిముఖులై చనుదెంచుచుండిరి. ఒకనాటి ప్రయాణకాలమున మార్గమధ్యమున నొక్కింతదూరములో నొక పర్ణశాల గనఁబడెను. దాని కనతిదూరమున నొక్క జలాశయ ముండెను. ఆ రెంటికినడుమను జుట్టును సాలరసాలాది వివిధపాదపములు పుష్పఫలశోభితంబులై చూపఱకుఁ గన్పట్టుచుండెను. అచ్చటి కుజములను సరస్సులనాశ్రయించియున్న కోకిలశారికాది పతంగములు మనోహరంబుగా గానంబు చేయుచుండెను. చిత్రవిచిత్రంబులైన బర్హిణములును మృగములును గుములుగాఁ గూడి వింతవింత క్రీడలు సల్పుచుండెను. ఈవేడుకల కనులపండువుగాఁజూచి శివాజి శహాజు లెవ్వరి దీయాశ్రమంబయియుండునో యని విచారించుచున్న సమయమున రెండులేళ్ళు పర్ణశాలనివాసి పంపిన ఛాత్రులవలెఁ జెంగుచెంగున వారిచెంతకు వచ్చి నిలచెను. బెదరక నిలచినయాలేళ్లను దండ్రికొడుకులు ముద్దులాడుచున్నతఱిఁ బర్ణశాలలోనుండి రామతారకమంత్రము వారికర్ణవీధిఁజొచ్చుటయు నావెంటనే యిరువురును లేచి యామృగయుగంబును దమవెంటరా నాసరసునకేఁగి యటఁ గరచరణములు ప్రక్షాళనముగావించుకొని యామీఁదటఁ బర్ణశాలకు నడచిరి. వీరిరాక దూరముననుండి కనిపట్టి యందలి యోగిశ్రేష్ఠుండు తనశిష్యుల వారికెదురుగాఁ బంపుటయు వారివలన నయ్యది తమగురునాశ్రమంబని శివాజి యెఱింగి యత్యంతోల్లాసియై ససంభ్రమముగా జనకునితో పాటుపోయి శ్రీరామదాస యోగీశ్వరుని దివ్యాంఘ్రులకుఁ బ్రణమిల్లి కుశలప్రశ్నగావించి యనంతరమున నాముగ్గురు నిట్లు సంభాషింపఁ దొడంగిరి.

శివాజి—స్వామీ! దేవర వారెప్పు డీప్రాంతమునకు వేంచేసినారు?

రామదాసు—ఓయీ! యవనులయల్లరలకు సైపఁజాలక మహాబలేశ్వరము విడచి యిచ్చోటికి వచ్చినారము. రామచంద్రకృపవలన నిచ్చటికరుదెంచిననాటనుండియుఁ బరులయొత్తిడిలేక నెమ్మదిగాఁ గాలక్షేపము చేయుచుంటిమి.

శహాజి—పూర్వమువలెఁ గా కింక నెచ్చటనుండినను మీకుఁ దుసష్కుల యొత్తిడికగ్గ నేరదు.

రామదాసు—శహాజీ! ఏమంత నిబ్బరముతోఁ జెప్పుచున్నావు—నిన్ను జూచి చాలకాలమైనది. తంజావూరునుండి యెన్నడీప్రాంతమున కరుదెంచినావు ?

శహాజి—ఇప్పటికిపప్పుడే తంజావూరివిడిచి యొకనెలదినములైనది. కాని కోంకణమునకువచ్చి యొకవారమై యుండును.

రామదాసు—మీరెక్కడికిఁ బోవుచు నిచ్చట నాఁగినారు.

శహాజి—తులజాపురికి వివాహార్థమై పోవుచున్నాము.

రామదాసు—అది యెవరి వివాహము ?

శివాజి—మన ప్రభావతి వివాహము.

రామదాసు—ప్రభావతి విజాపురిలోఁ జిక్కువడినదని వింటిని ఆమె యెట్లు తప్పించుకొని| రాఁగల్గినది ?

శివాజి—పూజారి పురుషకారమున.

రామదాసు—సుల్తాను మోహించినవనితను వేఱొక్కనికిచ్చి పెండ్లిచేయుట యపాయకరము కాదా ?

శివాజి—ఔను గాని ప్రస్తుతము సుల్తాను మనకు సఖుఁడై యేర్పడినాఁడు. ఈకారణముచేత నే మాతండ్రిగారింత దాక తురకల బాధయుండదని యుంత నిబ్బరముగాఁ జెప్పఁగల్గినారు.

రామదాసు—తక్కినసంగతులు వెనుకనుండి మాటలాడుకొనవచ్చును. మీ ప్రయాణమాపుచేయింపుము. ఇచ్చట రెణ్ణాళ్లుండి మఱి పోవచ్చును.

ఆని వారిని బలవంతపెట్టి ప్రయాణమాపించి భోజనానంతరము రామదాసు శివాజివలన బాలాజి విడుదలయుఁ ప్రభావతిపట్టువడి తప్పించు

కొంటయును సుల్తాను తనతండ్రిని సంధికై పుత్తెంచుటయు లోనగుసంగతు లెల్లఁ దెలిసికొని పరమానందభరితుండై శహాజిముంగల శివాజిని ప్రశంసించి పదంపడి తండ్రికొడుకులడిగిన ధర్మంబులెల్ల మఱుగుపెట్టకుండ వారికి నెఱింగించి రెండుదినంబులు జరిగించెను. అంతలోఁ బూజారివద్దనుండి శివాజిముఖ్యులకు రమ్మని వర్తమానమువచ్చుటయు వారివేడుకోలున నాయోగిపుంగవుండును వారితోఁగలసి తులజాపురికిఁ బ్రయాణమాయెను.

నలువదియవ ప్రకరణము.

నాడు ఖానుల మూలంబున నాశనమైన యాతులజాపురి దేవతాపునఃప్రతిష్ఠ జరుగవలసిననాటిదినమ్మున బహుజనసంకీర్ణంబై గొప్పపట్టణమువలెఁ జూపట్టెను. అక్కడకుఁ బూజారిబంధువులేకాక మఱునాఁడు ప్రభావతీ విశాలాక్షుల పరిణయంబుగా వలసి యుంటవలనఁ దదీయబంధువులును వారిననుసరించి పురోహితాది పరివారజనంబును మఱియు శివాజిబాలాజుల హితులును జనుదెంచియుండిరి. శివాజియుఁ దదీయులును నాటి సాయంకాలమునకుఁ గాని రాఁజాలకపోయిరి. అయినను బూజారి బాలాజికృష్ణాజులయనుజ్ఞవడసి తులజాభవానికి జలములతోడను దుగ్ధంబులతోడనునభిషేకంబు గావించి మంత్రశాస్త్రజ్ఞులలో దక్షులగువారిని రావించి గురుమంత్రోచ్చారణముచే నద్దేవతనెప్పటియట్ల యాలయములో స్వస్థానమున స్థాపించి తదనుగుణంబగు ధూపహోమాదుల సంతృప్తిపఱచి రాత్రియగువఱకు నపరంజు సుగంధపుష్పములచే నాలోకమాతను దదేకదీక్షితుండై నిరాహారుండై పూజించుచుండెను. అత్తఱి శివాజి గురుజనకసోదరులతో నక్కడి కరుదెంచుటయు వారిరాక యల్లంత దూరముననుండి కనిపట్టుచున్న బాలాజికృష్ణాజులు దిగ్గనలేచి వారిని సగౌరవముగా దేవళములోనికిం గొనిపోయిరి. పూజారి శివాజి ముఖ్యులరాకకు నమితానందంబు నొంది వారిని సైగలచే నుచితస్థలముల నాసీనులను గావించి పిమ్మట నొకగంటలోఁగా దేవీపూజలు సాంతముచేసెను.

ఇట్లు పూజ సమాప్తము కాఁగాఁ దోడనే కొందఱు కొన్నియెనుపోతులను బలివేయసమకట్టిరి. అది నివారింపఁజూచి యుదారచిత్తుండును పరమవైష్ణవుండునగు రామదాసు లేచి మేఘగంభీరమైన వాక్కులతో నిట్లు వాక్రుచ్చెను “అన్నలారా? మనహిందువులలోఁ గొన్నిమతంబుల వారికిఁ బశుహింస సాంప్రదాయమగుట నిశ్చయమేకాని యిది పండితులు సమ్మతింపరు

ప్రజను బాధించు జంతువులను జంపుట దోషములోనిది కాదని పెద్దలు చెప్పుదురు. కాని నోరులేని గొఱ్ఱెలను మేఁకలను నెనుపోఁతులను జంపుట యదేటి ధర్మము? యజ్ఞకాలమున బశుహింస సల్పుట శ్రుతిసమ్మతమని వాదింతురేమో యయ్యది యీకలికాలమునఁ బనికిరాదని పరాశరాదులు విధించినారు. ధర్మములలో నహింస యుత్తమధర్మమని పెద్దలు వక్కాణింతురు. తొల్లి ప్రహ్లాదనారదాదులే జంతువులనుజంపి యంతవారైనారు? ఇంతకును మీరు భవాని కోరిక ప్రకారము ఖానుముఖ్యులను బరిమార్చి యీయమ్మకుఁ బలివేసినారు. ఇంక నీహీనజంతుబలితోఁ గార్యమేమి? కావున నామాటలు పాటించి యీనాటి కొంకణసీమలోఁ బశుబలికట్టిపెట్టవలెను. అప్పుడుగదా మనము మహమ్మదీయులను గోవులను జంపరాదని బోధించుటకు మాన్పించుటకును దగిన వారమగుదుము'' అని యవ్యోగిశిఖామణి బోధించిన సవ్వాక్కు లచ్చటివారికి ననేకులకుఁ దృప్తికరముగా నుండవయ్యె. అయినను నాయన తమ రాజునకు దేశికుండౌటవలన నానాఁడు మాత్రము పశువులను బలిగావింపక పులగము మొదలగు భక్ష్యపదార్థములు దేవతకు నైవేద్యము పెట్టిరి. అటు పిమ్మటఁ బూజారి శివాజీ దిక్కుమొగంబై "ఓమహారాజా? నీమూలమున ఖానుఁడు త్రుంగుటయు దాన నాశపథంబు కొనసాగుటయుఁ దటస్థించెను. నీయట్టి పరాక్రమనిధిని నేనెందును జూడలేదు. నీవలననే తులజామాత నూఁడుదీఱినది. నీవలననే భారతీయులకు సుఖజీవనముగల్గినది నీవలననే యవనాదులు సాధువులై వర్తించుట సమకూడినది'' అని పూజారి యమ్మ రాటరాజు నర్పించికాంచనమాల యొక్కటి తీసికొనివచ్చి యాయనకు సమర్పించి దేవి యుచ్ఛిష్టభక్ష్యంబు లచ్చట నెల్లరకు వినియోగించి యారేయి తానుబడిన కష్టములన్నియు సార్థకమునకు వచ్చెనని సంతోషించి భోజనానంతరమున నొక్కింతతడవు శివాజిబాలాజిముఖ్యులతో సుఖగోష్ఠి సల్పుచు నటుమీఁదటఁ దనగృహంబునకు నేఁగి హాయిగా గుండెలమీఁదఁ జేయివైచుకొని నిద్రింపసాగెను.

ఆమఱునాఁడు జాముమాత్రియున్న దనఁగా లేచి కొందఱు ముష్టైదు

వులు తులు జా దేవతాలయంబునకు కగిలియున్న కళ్యాణమంటపమును చూత్ర పత్రసమన్వితతోరణంబులతోడను విచిత్రకుసుమమాలికలతోడను నఖండజ్యోతిర్యగంబుతోడను నలంకరించి వివాహోపయోగమైన ద్రవ్యంబుల నటంబొందుపఱచి తమకు నియమింపఁబడిన తక్కు కార్యంబులు చక్కపఱచుచుండిరి. అంత సకలజనోల్లాసకరంబై ప్రభాతంబగుటయు నామండపంబుకడ మంగళవాద్యంబులు విశేషంబుగా వాయింపఁబడియె. అవియాలించి శివాజిమంత్రులు బురోహితులు సామంతులు పరిచారకులును వధూవరులు బంధువులును నాప్తులును వైదికులును బండితులును మఱియు తక్కిన పౌరులును వివాహమహోత్సవంబు వీక్షింప నొకరివెనుక నొకరు క్రమముగా నటకు నేతెంచిరి. ఈలోఁగాఁ ప్రభావతీబాలాజులకును విశాలాక్షీజంర్ఘూరరావులకును దదీయులు మంగళాభిషేకంబులు గావించి యవ్వధూవరయుగంబునకు మేలైన యాభరణంబులఁ దాసేసి పట్టుపుట్టంబులఁ గట్టఁజేసి లగ్నము వేళ దప్పింపక వారిని వివాహవేదికకడకు నోలిఁ దీసికొనిపోయిరి. వెంటనే పురోహితులు ముందుగావచ్చిన మనబాలాజిజంర్ఘూరరావుల నట నమర్చఁబడిన చెరియొక పెండ్లిపీఁటపైఁ గూర్చుండఁజేసి శాలువులతోఁ దెరవేయించి యావెనుక ముత్తైదువులతోడజనుదెంచిన ప్రభావతీవిశాలాక్షుల నాతెర కీవలఁ గూర్చుండఁబెట్టి యటకు విచ్చేసిన వైదికబృందములతోఁ గలసి వారొక్కింత సేపు మంత్రంబులను బఠించిరి. అటుతరువాత నాతెర వెడలించుటయు నావధూవరులు పరస్పరరూపరేఖావిలాసంబులకు మిఱియుచుఁ దమకోర్కులు నేటికి సఫలంబాఁగదా యని యుబ్బుచు వారు మనస్సు మదనున కధీనంబు చేసి పురోహితులకు హస్తము లర్పించి జంత్రపుబొమ్మలవలె వారు చేయించు భగవదారాధనాదులు చేయుచువచ్చిరి.

ఇంతలో నక్కడనున్న రామోజి తనభార్య లలితాదేవి సువర్ణకలశంబుతో నిర్మలోదకంబులు వోయ బాలాజి పాదంబులుకడిగి సాలంకృతకన్యాదానంబుచేసి పరితుష్టుండయ్యె. అత్తఱి లక్ష్మీబాయి దానట్లు కన్యాదానము చేసికొనుభాగ్యము తటస్థింపకుండెఁగదా యని యొకమూలకుఁ బోయి తనవై

ధవ్యావస్థను దలంచుకొని వెక్కి వెక్కి దుఃఖింపఁజొచ్చెను. అదిచూచి బాలాజియు విశాలాక్షియు మున్నగువారు కంటఁ దడిపెట్టుకొనిరి. అప్పు డందందఱునుకీర్తిశేషుండైన బాజిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని "పాపమయ్యో! బాజిపరభుండిపు డెంతబాగుగా నుండియుండునని చింతించి విషాదంబుల పొరైరి. ఆమీఁదట లలితాదేవి లక్ష్మీబాయివద్దకుఁబోయి,తగురీతి నూరడించి శుభ కార్యములందు నిట్లు దుఃఖించుట మంచిదికాదని చెప్పి యచ్చటివారి నెల్ల నోదార్చెను. ఆలో బాలాజి పినతండ్రి జంర్ఘూరరావు చరణంబులు గడిగి బాజిలేనిలోపంబు కొంతమట్టుకు దీర్చివేసెను. తదనంతరంబు బాలాజి ప్రభావతికిని జంర్ఘూరరావు విశాలాక్షికిని మంత్రవాక్యములు బోరుకలంగ మంగళసూత్రములు గట్టి పదంపడి యానూత్నదంపతులజంట యొండొరులు ముత్తెపుసేసలు తలంబ్రాలుపోసికొనుచుఁ గొంతకాలము గడిపిరి. ఆవైభవ మెల్ల నరయుచున్న యచ్చటివారిలోఁ గొందఱు బాలాజికంటెఁ బ్రభావతి యే చక్కనిచుక్కయనియుఁ గొందఱు ప్రభావతికంటె బాలాజియే చక్కని వాఁడనియుఁ గొందఱు ప్రభావతీబాలాజుల ముంగల విశాలాక్షీజంర్ఘూర రావుల సోయగంబు దివిటీలముందట దీపంబులవోలె నున్నదనియు మఱికొం దఱు సంసారులకుఁ జక్కఁదనముతోఁ బనియేమున్నదనియు నిరూపించు చుండిరి.

ఇట్లు పరిణయవిధానంబులలో వైదికకాండ కుతపకాలంబునకు సమా ప్తంబగుటయు ననంతరంబ యానూత్నదంపతులజంట తులజామాతకు మ్రొక్కి పదంపడి పూజారికిని దక్కుంగల పెద్దలకును నమస్కారంబు గావించి యెల్లబం ధువులతోఁగూడి యాదినంబు పంచభక్ష్యపరమాన్నంబులతో విందారగించి జరి గిన ముచ్చటలెల్లఁ జెప్పుకొనుచు నెక్కుంతకాలము సుఖగోష్ఠి సల్పిరి. అటు తరువాత బాలాజి పూజారిని దదీయపుత్రకళత్రములను నూత్నవస్త్రంబులఁ గట్టించి వేలకొలంది విలువచేయు చంద్రహారముల రెంటిని సమర్పించి వారిని సంతుష్టులఁ జేసెను. మఱియు నచ్చటికి వచ్చినవారి నెల్లరను దగురీతి సత్కా రంబులఁ దన్పి యానాఁడే శివాజి ముఖ్యులెల్లరతోఁగలసి విశాలగడకుఁ బయనమై పోయెను.

ఇట్లు వీరందఱు విశాలగడకుఁ జేరుకొన్న మూఁడవనాట రామోజి ముఖ్యులెల్ల దంపతీద్వయంబునకు సంధానమహోత్సవము జరిగింప సమకట్టి యానాఁడు సాయంతనముపడకమున్నే బాలాజి సౌధమందుగల రెండుమందిరములకు వలయు సింగారంబు గావింపఁజేసెను. మంజవాణి! ప్రభావతీ విశాక్షులకుఁ గురులు దువ్వి రత్నకలితసువర్ణాభరణంబులఁ దగిన ముస్తీబుచేసి వారిని దీపాలువెలిగించిన జాములోఁగా నాసౌధంబునకుఁ దీసికొనివచ్చెను. అందలి రెండుసదనములకు మధ్యమునగల చావడిలో నప్పటికప్పుడే రామోజిప్రముఖులు బాలాజిజంఝూరరావులఁ దీసికొనివచ్చి కూర్చుండఁజేసి యాటపాటలతో వినోదించుచుండిరి. మదనబాణములకు దీటగు ప్రభావతీవిశాలాక్షులు వచ్చినపిమ్మట గంటసేపు తాశి జరిగించి మంజవాణీముఖదాసీజనంబునటనిల్పి రామోజియును, దక్కినబంధువర్గంబులు మెల్లగా నటనుండి జాఱిరి. అటుపిమ్మట మంజవాణి, ప్రభావతీ బాలాజుల నొకగదిలోను విశాలాక్షీ జంఝూరరావుల వేఱొకగదిలోనుఁజేర్చి తక్కిన చెలికత్తియలతో నామేడడిగిచనె. అంత నాదంపతులు చిరకాల వియోగతాపంబునఁ గ్రాగియున్న దేహంబుల నిండ చందనాదు లలందుకొని మదనపరతంత్రులై తమజవ్వనంబు సార్థకపఱచుకొనిరి. అదిమొదలు వారు నానాట క్షీరోదకన్యాయమునఁ గలసి మెలసి గృహస్థాశ్రమమునకగుణంబగు వర్తనలమెలంగుచుఁ బుత్రపౌత్రాభివృద్ధిఁ జెంది వర్థిల్లఁజొచ్చిరి.

శివాజియుఁ దనతండ్రిని గొన్నాళ్లు విశాలగడలోనిల్పి యతండుచెప్పిన హితబోధను బాటించి సుల్తానుతో మైత్రి వృద్ధిజేసికొనుచు జిజాభాయి రామదాసులయందు గురుభక్తిని వీడక బాలాజిజంఝూరరావులను గృష్ణాజితానాజిముఖప్రధానులను నాంతరంగికులనుగాఁ జేసికొంచు బ్రాహ్మణులకును దక్కుంగల సాధువులకు నేవిధలోపంబులు గల్గనీయకుండఁ బ్రజారంజకుండై తనరాజ్యము రామరాజ్యముగాఁ బరిపాలించుచుండెను.

స మా ప్త ము.

రమణీయముగ వర్ణింపబడినవి. కథాసందర్భము (Plot) అత్యద్భుతము. వర్ణనలు అశ్రుతపూర్వములు. మా చందాదారులకు 0-13-0 ఇతరులకు 1-2-0 గ్రంథకర్త బాలకవి, భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు.

కలరా

వాంతిభేది, విషూచి, గత్తెర యని మనవారలు బిలుచు జాడ్యమునుగూర్చి యిందు సమగ్రముగ వ్రాయబడినది. చందాదారులకు 0-4-0 లు ఇతరులకు 0-6-0 గ్రంథకర్త వైద్యవిశారదులగు ఆ. లక్ష్మీపతి. బి. ఏ. ఎం. బి. సి. ఎం. గారు.

ప్రకృతిశాస్త్రముల ప్రథమపాఠములు

ఇందు జంతుశాస్త్రము, వృక్షశాస్త్రము, శారీరశాస్త్రములను గురించిన కొద్ది యంశములు బాలురకు స్త్రీలకు తెలియునటుల వ్రాయబడినవి. చందాదారులకు 1-2-0 లు ఇతరులకు 1-10-0 లు గ్రంథకర్త కే. సీతారామయ్య బి. ఏ. ఎల్. టీ. గారు.

భౌతికశాస్త్రము

400 పుటలు. 200 పటములు.

దీని నింగ్లీషులో ఫిజియాగ్రఫి (Physiography) అందురు. ఇందు పదార్థవిజ్ఞాన, రసాయన, భూగర్భ, భౌతికభూగోళ, ఖగోళశాస్త్రములకు

గల పరస్పరసంబంధమును, ముఖ్యముగాభూమికిని, సృష్టియందలియితరపదార్థములకుగల సంబంధములును విపులముగను, విచిత్రముగను వర్ణింపఁబడినవి. ఇది శ్రీయుత మైనంపాటి నరసింహం బి. ఏ. ఎల్. టీ. గారిచే నెంతయు పరిశ్రమ పూర్వకముగా వ్రాయబడినది. మాచందాదారులకు పోస్టేజితో రు. 1_0_0 ఇతరులకు పోస్టేజిగాక రు. 1_8_0

పునర్ముద్రణమగుచున్న గ్రంథములు.

ఆబ్రహాములింకను, జీవశాస్త్రము, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము.

మహమ్మదీయమహాయుగము

రెండవకూర్పు. (Mahammadan Period) క్యాలికోబైండు.

ఇందు ఆఱుప్రకరణములుఁగలవు:—1 ముసల్మానులయుత్పత్తి; వారిదేశమునకు వచ్చుట. 2 ఆఫ్గాన్ రాజులు. 3 మోగల్ ప్రభుత్వము. 4 దక్షిణములోని మహమ్మదీయరాజ్యములు. 5 రాజపుత్రులశౌర్యాగ్ని. 6 విజయనగర సామ్రాజ్యము.

కొందరు తలచినట్లు హిందూదేశము మహమ్మదీయులకు సులభముగా వశముకాలేదనియు, హిందువులు అభిమన్యునివలెనే యపరిమితపరాక్రమమును జూపి మోసమునకును, స్వామి ద్రోహమునకు లోనై యోడిపోయి రనియు నీగ్రంథమునందు సప్రమాణముగా జూపబడినది.

ఇందు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు, పృథ్వీరాజు, రాణాప్రతాప్, అక్బరు మానసింగ్, నానక్ మొదలయిన మహాత్ములదివ్యమైన పటములు కలవు.

శ్రీయుత కె. వి. లక్ష్మణరావు. ఎం. ఏ. గారిచే రచింపబడినది.

చందాదారులకు పోస్టేజితో 1_3_0. ఇతరులకు పోస్టేజికాక. 1-12_0

ఆంధ్రుల చరిత్రము

ఇది ప్రథమభాగము. పౌరుషమునందును పాండిత్యాతిశయంబునందును, రాజ్యవిస్తారంబునందును పూర్వపు ఆంధ్రులు హిందూదేశములోని యితరదేశములవారికి దీసిపోవువారు కారని యీగ్రంథము సప్రమాణముగా సిద్ధాంతీకరించుచున్నది! ఇప్పటి యాంధ్రులవలెనే మన పూర్వపు టాంధ్రులుగూడ కూపమండూకములు యనుకొంటిరా? ఆంధ్రు లొకప్పుడు మగధసామ్రాజ్యమును, ఇంకొకప్పుడు మహారాష్ట్రమును, మఱియొకప్పుడు యవద్వీపమును, వేఱొకప్పుడు పాండ్యచోళదేశంబులనుజయించిరని మీరు కలనైన నెఱుంగుదురా? ఎఱుంగనియెడల ఈగ్రంథముం జదువుడు.

శ్రీయుత చిలుకూరి-వీరభద్రరావుగారిచే రచింపబడినది.

చందాదారులకు	పోస్టేజితో	1-0-0
ఇతరులకు	పోస్టేజితో	1-4-0

రసాయనశాస్త్రము

రెండవకూర్పు. (Chemistry) క్యాలికోబైండు.

320 పుటలు-75 పటములు.

మనపూర్వులు బంగారము చేయవలయునన్న కోరికచే ఈశాస్త్రమును అభ్యసించిరి. ఇప్పుడు ఇంగ్లీషువారు ఈశాస్త్రమును అభ్యసించి కోట్లకొలది ధనము సంపాదించుచున్నారు. ఇట్టిఘనమైనవిద్య మనవాంద్రకు తెలియుటకై

మేనేజరు:—విజ్ఞానచంద్రిక, చింతాద్రిపేట, మదరాసు.

ఈగ్రంథము చక్కనివచనశైలిని వ్రాయబడినది. జనులు లక్షాధికులై దేశము ధనసంపన్నతతో తులతూగుటకు ఇట్టి పుస్తకములే యాధారములు. ఈ గ్రంథమునందు హిందూరసాయనశాస్త్రము (Hindu Chemistry.) యొక్క చరిత్రకూడ రసవంతముగ వ్రాయఁబడినది.

శ్రీయుత వేమూరి విశ్వనాథశర్మ ఎం. ఎ. గారిచే రచియింప బడినది.

చందాదారులకు పోస్టేజితో 0-13-0

ఇతరులకు పోస్టేజికాక 1-4-0

రావుబహుదూరు కం. వీరేశలింగముగారి

స్వీయచరిత్రము

ఇంగ్లీషుభాషలో మహనీయుల స్వీయచరిత్రలు (Auto Biographies) పెక్కులున్నను తెలుఁగులో నేటివరకు నొక్కటియు లేకపోవుట గొప్ప లోపమనియుఁ దానినెట్లు తొలఁగింపనగుననియు మేము చింతించుచుండఁగా రావు బహద్దరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తమస్వీయచరిత్రమును ప్రకటించు గౌరవము మాకుఁ గలుగజేసిరి. గద్యతిక్కనయైన ఈమహనీయునిగుఱించిగాని వారిగ్రంథములనుగుఱించిగాని మే మధికముగా వ్రాయుట కాగడాతో సూర్యునిఁ జూపించుటయే !

గర్వముగాని స్వాతిశయ భావముగాని యెంతమాత్రమును లేక, యున్నదియున్నట్లు యథార్థచరిత్రము ఇందుఁ జక్కనిభాషలో వ్రాయబడినది. ఈ చరిత్రముఁ జూచి పంతులవారి విరోధులుగూడ తలయూపెదరని మానమ్మిక. మహనీయులపటము లనేకములుగలవు. నిజమైనచరిత్రయని అందరు మెచ్చుకొనియున్నారు. చందాదారులకు రూ 1-0-0 యితరులకు 1-8-0

తయారగుచున్న గ్రంథములు

గ్రంథము. కర్త.

౧. చంద్రగుప్తచక్రవర్తి,
శ్రీపరమహంస విద్యానందస్వామిగారు, బి. ఏ.

౨. ఆంధ్రులచరిత్రము, (౨-వ భాగము.)
చిలుకూరి - వీరభద్రరావుపంతులుగారు.

3. వ్యవసాయశాస్త్రము,
గోటేటి - జోగిరాజుపంతులుగారు.

౪. అర్థశాస్త్రము, (Political Economy)
సి. రామలింగారెడ్డి, ఎం. ఏ. గారు.

౫. మహారాష్ట్రవిజృంభణము,
కే. వి. లక్ష్మణరావుగారు, ఎం. ఏ.

౬. సద్వర్తనము, (Charctera)
కే. వి. లక్ష్మణరావు గారు, ఎం. ఏ.

౭. కళింగదేశచరిత్రము,
గురుజాడ. అప్పారావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్.

౮. గ్లాడుస్టన్ జీవితము,
ఆ. కాశేశ్వరరావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్.

౯. జంతుశాస్త్రము, (Zoology)
ఆ. లక్ష్మీపతి, బి. ఏ. ఎం. బి. సి. ఎమ్.

మేనేజరు:—విజ్ఞానచంద్రిక, చింతాద్రిపేట, మదరాసు.

సావిత్రి

ఇది హిందూదేశ స్త్రీలకు మహోపయోగమగునట్లుగా కాకినాడయందు శ్రీమతి పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబగారిచేఁ బ్రకటింపఁబడుచున్న మాసపత్త్రిక. ఇందు దేశాభివృద్ధికొఱకుఁ బాటుపడు విద్యావంతులజీవితములు పటములు, పాతివ్రత్యము, సతీధర్మములు, గృహనిర్వాహకత్వము, శిశుపోషణము, చరిత్రాత్మకమైన స్త్రీలజీవితములు, పద్యగ్రంథములు, ప్రహసనములు, ఉపన్యాసములు, పాటలు మున్నగు పలువిషయము లిందుఁ బ్రచురింపఁబడుచుండును. విద్యాధికులగు స్త్రీలు, పురుషులుగూడ నీపత్త్రికకుపవిలేఖరులుగ నున్నారు. విద్య నేర్చుకొనుచున్న చిన్నబాలికలకును, విద్యావతులగు స్త్రీలకును తక్కినయెల్లరకు నుపయోగించువిషయము లిందనేకములుండును. దీనిని ప్రతివారు చదువగోరి స్వల్పమగుచందా యేర్పరుపఁబడినది.

సంవత్సరమునకు పోస్టుఖర్చులతో రు 1-0-0 మాత్రమే.

మానవసేవ

మతసంఘపరిశ్రమ భాషావిషయములఁ

జర్చించు సచిత్రమాసపత్రిక.

రాజమహేంద్రవరము.

పత్రికాసంపాదకులు.—కందుల శ్రీమన్నారాయణ, నాళము కృష్ణారావు.

భూమండలమున మన భరతఖండము తక్క తక్కిన దేశములెల్ల నాగరికాగ్రగణ్యములై సమస్తసౌఖ్యములతోఁ దులతూగుచు భూలోకస్వర్గములో యన భాసిల్లుచున్నవి. నిన్నమొన్నటివఱకును గన్నులుదెరువని విదేశీయులు తమ గాఢనిద్రనుండి మేల్కాంచి యొక్కపెట్టున మహోన్నతదశ నందుచున్నారు.

అనేక శతాబ్దములకు బూర్వమే లోకపూజ్యులగు మహాత్ములచేతను, జగద్విఖ్యాతయశులగు చక్రవర్తులచేతను, దేశభక్తులగు ప్రజలచేతను ప్రకాశించుచు సకలలోకగురుపీఠము నధిష్ఠించిన మన భరతవర్షము నేడు కళాహీనమై యధఃపతిత మగుచున్నది.

అశేషశేముషీధురంధరులగు దేశబంధు లహోరాత్రములు శ్రమపడి సముపార్జించిన జ్యోతిశ్శాస్త్రము గగనకుసుమమైనది. చరకశుశ్రుతాది వైద్యశాస్త్రములు మందునకైన గానరాకున్నవి. విమానములు దివ్యులజేరినవి. భారతసామ్రాజ్యము పూజ్యమైనది. శిల్పములు స్వల్పములైనవి. చేపనులు చేజారిపోయినవి.

అజ్ఞానవ్యాధిగ్రస్తమై ప్రాణమాత్రావశిష్టమైయున్న మన దేశదేహమును సమయసముచితోపాయ సిద్ధౌషధసేవనంబున నారోగ్యభాగ్యయుక్తముగ జేయక కతిపయకాల ముపేక్షించితిమేని యపాయము సంభవించును. కావున మన యార్యసన్మతమును సముద్ధరింపవలయును. మన యాచారముల సంస్కరించుకొనవలయును. ప్రకృతిశాస్త్రముల బలపరచుకొనవలయును. సారస్వతము నుజ్జీవింపజేయవలయును.

ఇవ్విధమున మానవసేవ సేయవలయుననియె యీ 'మానవసేవ'ను నెలకొల్పినారము. మానవసేనయే దేశసేవయు, దేశసేవయే యీశ్వరసేవయు గావున దీనిం జేపట్టి మీపట్టివలెఁ బోషించుభారము మీపయిం బెట్టినారము.

64 పుటలు గలిగి చిత్రపటశోభితమై విలసిల్లు నీపత్రిక సర్వజనసులభముగ నుండునట్లు సంవత్సరమునకు రు 3 లు మాత్రమె చందా నేర్పరచినారము. అభిమానులకు రు 5 లు పోషకులకు రు 10 లు రాజపోషకులయాదరము వారియనుగ్రహాధీనము.

ప్రబోధిని

విశ్వబ్రాహ్మణ సంస్కరణోపన్యాసములు, శిల్పశాస్త్రవ్యాఖ్యానములు కర్మవిద్యా విషయకోపన్యాసములు, చేతిపనుల రీతులు, పౌరుషేన్వయ మహాపురుష జీవితచరిత్రలు, నీతి, మత, విద్యాబోధకములగు ప్రసంగములు మొదలగునవియు, రసవంతములగు నాటకములు, శ్రావ్యప్రబంధములు, మున్నగునవియుఁ గలిగి రమారమి నలుబదిపుటలకంటె నెక్కువగఁ బ్రకటింపఁబడును. చందా సంవత్సరమునకు రు 2_0_0

ప్రబోధినీ మేనేజరు,

గుంటూరు అని వ్రాయవలెను.

హిందూసుందరి

ఇది ప్రత్యేకము స్త్రీలఉపయోగార్థము ప్రచురింపుచుండిన మాసపత్త్రిక. ఇందు ప్రతిమాసమునను విద్యావంతుల చిత్రపటములతో అనేకమంది స్త్రీలవలన వ్రాయబడిన చక్కనివిషయములతో నెలకొకసారి ప్రచురింపబడుచుండును. చందా సంవత్సరమునకు రు 2_0_0 మాత్రమే. కోరినవారి కుచితముగా మాదిరిపత్రిక పంపబడును. అదిచూచిన అందలి మంచి మీకె తెలియగలదు.

వలయువారు:—

మేనేజరు, హిందూసుందరి,

కంతేరు, కృష్ణాజిల్లా అని వ్రాయవలెను.

స్వధర్మ ప్రకాశిని

ఈ పత్రిక ప్రతిమాసము శుద్ధనవమియందు ప్రకటింపబడు చుండును. ఇందు ప్రధానముగ మతవిషయములును, భాషావిషయికములగు సంస్కృత న్యాయములును, సుభాషితములును, సంస్కృతకవుల చరిత్రలును మొదలగునవి ప్రకటింపబడుచుండును. చందా సంవత్సరమునకు రు 1-8-0

మేనేజరు "స్వధర్మప్రకాశిని"
6. సుంకువారి అగ్రహారం, S. C. మదరాసు.

ప్రతులు తక్కువ. త్వరపడుడు.

శ్రీ కలాభిలాషక కావ్యమాలిక

ఇందు, భాషాభివృద్ధికి సాధనములగు కావ్యనాటకాదులు, నిఘంటు వ్యాకరణాదులు, శాస్త్రిచరిత్రాదులు ప్రకటితములగును.

ఇందలి పుస్తకములన్నియుం గొన నొప్పుకొనువారు శాశ్వతపుచందాదారులు. పుస్తకములు పంపినపుడు వెలయిచ్చి పుచ్చుకొనుటయేకాని, ముందే చందా యియ్యనక్కఱలేదు. ప్రవేశపురుసుము రు 0-4-0 ఇది దరఖాస్తుతో పంపవలెను.

క్రౌను సైజుగ్రంథములు అంచెకూలి గాక ౧౦౦ పుటలకు 0-4-0 చొప్పునను డెమ్మీసైజువి ౧౦౦ పుటలకు 0-6-0 చొప్పునను చందాదారులకిచ్చెదము.

రు ౧౦౦ లకు తక్కువకాని ధనసాహాయ్యముచేయువారు నిత్యపోషకులు. రు ౨౫ లకు తక్కువకాని ధనసాహాయ్యముచేయువారు నిత్యసహాయకులు. వారికి మాకావ్యమాలికా పుస్తకములన్నియు నిచ్చుచు వారిపేరు ప్రతి పుస్తకమందును ప్రచురపఱుతుము.

బ హు మా న ము లు.

౧౫ గురు చందాదారులను చేర్చువారికి మాకావ్యమాలికాపుస్తకము లన్నియును, ౪ గురిని చేర్చినవారికి కోరినపుస్తక మొకటియును బహుమానముగా ఇచ్చెదము.

అ చ్చు ప డి న పు స్త క ము లు.

అంచెకూలిగాక.	పైవారికి.	చందాదారులకు.
తెలుఁగుసంధ్యావందనము.	0-2-0	0-1-6
మానవవిధి, (సంవాదము).	0-0-6	0-0-3
కన్యకాంబికావిజయము, (నాటకము.)	0-8-0	0-6-0
బిల్హణీయము, (నాటకము.)	0-8-0	0-6-0
పారిజాతాపహరణము, (నాటకము.)	0-8-0	0-6-0

విశాఖపట్టణము }
1911 సం. }

మారేపల్లి. రామచంద్రశాస్త్రి.
శ్రీకళాభిలాషకసమాజాధిపతి.

ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథనిలయము.

తెనుకు, కృష్ణాజిల్లా.

ఆనరరీసంపాదకుఁడు.

అయ్యగారినారాయణమూర్తిగారు బి. ఎ. బి. ఎల్,

ఆనరరీ ప్రెసిడెంటు

కొప్పూరిచంద్రారెడ్డిగారు

ఆంధ్రమహాజనులారా!

ఈనిలయమునుండి భాషాభివృద్ధికరంబులును, చరిత్రబోధకములునగు నవలలు రెండుమాసముల కొకటిచొప్పున వెలువడుచుండును. అప్పుడప్పుడు

చరిత్రములుకూడఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును. ఇందు శాశ్వతచందాదారులుగాఁ జేరువారికి డెమ్మీ సైజు 100 పుటలుగల గ్రంథము పోస్టేజిసహా రు 0-6-0 లకు మాత్రమే మంచి బైండుతోఁ బంపఁబడుచుండును. ఇతరులకు పోస్టేజిగాక రు 0-8-0 ల కీయఁబడును. ఇందు శాశ్వతచందాదారులుగాఁ జేరువారు ప్రవేశ కట్నముక్రింద రు 0-2-0 లు పంపుచు నీక్రింది దరఖాస్తుఫారమును పూర్తిచేసి గాని, వేరేజాబు వ్రాసి గాని నిలయమునకుఁ బంపవలయును. ఇందు ప్రప్రథమమున బంకించంద్రచటోపాధ్యాయ విరచితమగు దుర్గేశనందినియను 240- పేజీలుగల నవల వెలువడినది. ఇది యిదివఱ కాఱుభాషలలోనికి పరివర్తన మగుటవలననే దీనిప్రాశస్త్యము వెల్లడియగుచున్నది. శాశ్వతచందాదారులకు రు 0-12-0 ఇతరులకు రు 1-0-0

మా ద్వితీయగ్రంథము 10 రోజులలో వెలువడును. మా ప్రకటనములో రెండవగ్రంథము వసుమతీవసంతము. (మౌర్యరాజ్యస్థాపనము) అను నవల జూలై నెలలో వెలువడును. జూలై నెలాఖరులలోగా చందాదారులగు వారికి బంకించంద్రుని యుగళాంగుళీయకము అను నవల బహుమానముగ నిచ్చెదము.

మనోహరకథాకల్పితములగు నవలలు నీతిదాయకంబులును భాషాభివృద్ధికరంబులు నగుటచేఁ జదువరులను భాషాభిరుచిగల్గించి శాస్త్రిపురాణాది గ్రంథములంజదివి తెలియఁదగినజ్ఞానాభివృద్ధినిగల్గించుటకు కారణముసై యుండునను నుద్దేశముతో మే మీయుద్యమమునకుఁ బూనుకొంటిమి.

భాషాభిమానులగు నాంధ్రమహాజనులందఱును మాకుఁ దగినప్రోత్సాహ మొసంగి యీనిలయము నుద్ధరించెదరు గాక!

ఆంధ్రప్రచారిణీ కార్యస్థానమున వెలకుదొరకు గ్రంథములు.

నాటకములు.—	రు.	అ.	పై.
సతీసంయుక్త	0	14	0
శ్రీయాచశూరేంద్రవిజయము	0	10	0
ధనాభిరామము	0	8	0
తారాశశాంకవిజయము	0	10	0
సువర్ణమాల	0	8	0
నావల్సు.—			
సురస	0	8	0
రాధారాణి	0	4	0
చిత్రకథాసుధాలహరి (పద్యములో)	0	6	0
రుక్మిణీపరిణయము	0	6	0
చంద్రసేనవిజయము	0	2	0
స్త్రీవ్రతకథలు ప్రథమభాగము	0	6	0
స్త్రీవ్రతకథలు ద్వితీయభాగము	0	6	0

వలయువారు సెక్రటెరీ,

ఆంధ్రప్రచారిణీగ్రంథనిలయము.

తణుకు, కృష్ణాజిల్లా.

(అని వ్రాయుఁడు.)

శ్రీః

శ్రీమదాంధ్రవచనభాగవతము.

బ్రహ్మశ్రీ,

శతఘంటము. వేంకటరంగశాస్త్రిగారిచే

విరచితము.

సంస్కృత శ్రీమద్భాగవతమునకు సరిగా సలక్షణమైన తెనుఁగుభాషను వచనముగా రచియింపఁబడిన యీగ్రంథమును మేము ముద్రించి ప్రచురించుచున్నాము.

ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థస్కంధములసంపుటము.

వెల పోస్టేజిగాక రూ. 0-2-0

పంచమషష్ఠసప్తమాష్టమనవమస్కంధములసంపుటము.

వెల పోస్టేజిగాక రూ. 0-2-0

దశమైకాదశద్వాదశస్కంధములసంపుటము

వెల పోస్టేజిగాక రూ. 2-0-0

గ్రంథము మొత్తమునకు పోస్టేజిగాక రూ. 0-6-0

ప్రతులు త్వరలో చెల్లుచున్నవి గనుక వలయువారు త్వరలో వ్రాయవలయును.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

323. తండియార్పేట,
192. ఎస్ప్లనేడ్, } చెన్నపురి.

బ్రాంచీ:—రాజమండ్రి.

అమృతాంజనము.

వెల. సీసా 1-కి రు 0-8-0. వి. పి. రు 0-12-0

నాగపురం వస్తుప్రదర్శనసభలో సెకపతకము
బహుమానముగ నీయబడినది.

అమృతాంజనము:—తలనొప్పుల మాన్పును.
అమృతాంజనము:—వాయువుపోట్లు బాపును.
అమృతాంజనము:—పార్శ్వపునొప్పుల బారదోలును.
అమృతాంజనము:—పోట్లు పోగొట్టును.
అమృతాంజనము:—బెణుకుల భేదించును.
అమృతాంజనము:—ఎమిడికల వెడలగొట్టును.
అమృతాంజనము:—వాపుల రూపుమాపును.
అమృతాంజనము:—దగ్గును తగ్గించును.
అమృతాంజనము:—దురదను తొలగించును.
అమృతాంజనము:—తేలుబాధను తీసివేయును.
అమృతాంజనము:—ధర తక్కువ లాభము మెండు.

లాభించకున్న సొమ్ము తిరిగి యివ్వబడును.
ప్రతిగృహమున యుండతగినది. వేలసీసాల విక్రయము.

కేశవర్ధని.

ఇది మనోపరిశ్రమముజేయువిద్యార్థులు, ప్లీడర్లు, ఉద్యోగస్థులు మొదలగువారికి సుఖనిద్ర విశ్రాంతి నిచ్చును. మోహలావణ్యములకు ప్రాపగుకురులను మనోహరముగ బెంచి కాపాడును. స్త్రీపురుషులు వాడి తీరవలయును.

8 తు॥ నూనెగల సీసా 1-కి రు 1-0-0

అమృతాంజనము డిపో,

ఫోర్టు, బొంబాయి.

ఈ క్రిందిగ్రంథములు చక్కగా మంచికాగితముమీఁద అచ్చొత్తింపఁబడియున్నవి.

సంస్కృతగ్రంథములు.

బాలరామాయణము, సటీక	0	2
సుందరకాండము, మూలము	0	12
డిటో ఆంధ్రతాత్పర్యము	1	4
భగవద్గీతలు, టీకాతాత్పర్యసహితము, నూతనముద్రితము	1	8
భగవద్గీతలు, మూలము	0	4
డిటో ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	1	0
అధ్యాత్మరామాయణమూలము	0	12
ఉత్తరగీత, సటీక	0	6
కాలామృతము, సటీక	0	12
ముహూర్తదర్పణము, సటీక	0	8
నక్షత్రచూడామణి	0	4
అమరము, సటీక	0	14
డిటో మూలము, చక్కనిప్రతి	0	6
విష్ణుసహస్రనామము వగైరా	0	6
లలితాసహస్రనామము వగైరా	0	8
రామసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహితము	0	4
లక్ష్మీసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహితము	0	3
శివసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహితము	0	3
ఆంజనేయసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహితము	0	3
సూర్యనమస్కారము	0	1
దేవతార్చన, చిన్నసైజు	0	1
రుద్రంవగైరాలు	0	2

పంచోపనిషత్తులు, బ్రహ్మమేధము	0	4
దేవీస్తోత్రకదంబము, చిన్నసైజు	0	4
పరమేశ్వరస్తోత్రకదంబము	0	6
దేవీమానసికపూజ, చిన్నసైజు	0	1
దేవీసప్తశతి	0	5
నీతిశాస్త్రము, సటీక, చిన్నసైజు	0	2
సంధ్యావందనము, సటీక	0	4
ఋగ్వేదాహ్నికము, సటీక	0	2
నానార్థరత్నమాల, సటీక	0	12
ప్రతిపదాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహిత సుందరకాండము	8	0
మణిత్రయి, సటీక	0	6
మహాన్యాసము, చిన్నసైజు	0	5
ఆత్మబోధము, సటీక	0	4
హరిమీడేస్తోత్రము, సటీక	0	3
పుష్పబాణవిలాసము, సవ్యాఖ్యానము	0	2
రాసికగ్ణామృతము, ఆంధ్రపద్యతాత్పర్యసహితము	1	4
భర్తృహరి	0	12

ఆంధ్రగ్రంథములు.

ఆంధ్రవచనభాగవతము, మొదటివాల్యుము	2	0
రెండవవాల్యుము	2	0
మూఁడవవాల్యుము	2	0

భాస్కరరామాయణము	2	8
రంగనాథరామాయణము	2	8
ఆముక్తమాల్యద, సటీక	2	8

TITLE PRINTED AT

KALYANI PRESS VIJAYAVADA-1.